DOMÈNEC PALET I BARBA

PROHOM DE LA TERRASSA REPUBLICANA

JOSEP PUY

Coberta

1931

Domènec Palet i Barba

acabat d'escollir diputat al Congrés.

AGA

DOMÈNEC PALET I BARBA

PROHOM DE LA TERRASSA REPUBLICANA

DOMÈNEC PALET I BARBA

PROHOM DE LA TERRASSA REPUBLICANA

JOSEP PUY I JUANICO

FUNDACIÓ JOSEP IRLA

BARCELONA, NOVEMBRE DE 2015

EDICIÓ ELECTRÒNICA (REVISADA I AUGMENTADA): NOVEMBRE 2020

A la Mercè, la Maria i l'Anna

Agraïments

En record i homenatge d'en Manel Planchat i Villacampa, terrassenc autèntic i bona persona.

L'agraïment més sincer a Rafel Comes i Ezequiel, per la seva continuada i generosa col·laboració pel millor coneixement de la història de Terrassa.

La meva gratitud més sincera a tota la família Palet, de Catalunya i de Mèxic: Miquel Palet i Pitarch, Pilar Casanovas i Casals, Irene Palet i Ejarque, Gabriela Hernández Palet... Aquest treball, que també és seu, no hauria estat possible sense la seva col·laboració i aportacions fotogràfiques i documentals que han fet possible aclarir i conèixer alguns aspectes de la vida de Domènec Palet i Barba que arrossegaven, de sempre, alguns errors, malentesos o confusions.

I també a Rafel Aróztegui i Peñarroya, Rosario Cano Jurado, Montserrat Cuyàs i Artigues, Domènec Jofresa, Joan Pérez i Ventayol, Montserrat Saludes i Closa, Pere Santanach i Prat, Joan Serrallonga i Urquidi, Glòria Soler, Joan Soler, Josep Vall i Segura i Santiago Ventalló i Surrallés.

FUNDACIÓ JOSEP IRLA
historia@irla.cat

COORDINACIÓ EDITORIAL
JOSEP VALL

SUPORT DOCUMENTAL
ARNAU ALBERT
JOAN ALMACELLAS

AGRAÏMENTS EN LA RECERCA DOCUMENTAL
ANTONIO ABAD (MUSEU GEOLÒGIC DEL SEMINARI DE BARCELONA)
SEBASTIÀ CALZADA (MUSEU GEOLÒGIC DEL SEMINARI DE BARCELONA)
JOSEP MARIA FONT (FUNDACIÓ TORRE DEL PALAU)
DAVID GESALÍ
DAVID ÍÑIGUEZ
MÀRIUS MASSALLÉ (FUNDACIÓ TORRE DEL PALAU)
FRANCESC MUNTADA (CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA)
MONTSE SALUDES (ARXIU TOBELLA)

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA
MARINA SAGARRA

FONTS D'IL·LUSTRACIÓ

ACVOC-AHT	Arxiu Comarcal del Vallès Occidental - Arxiu Històric de Terrassa
AGA	Archivo General de la Administración, Alcalá de Henares
AMT	Arxiu Municipal de Terrassa
ANC	Arxiu Nacional de Catalunya, Sant Cugat del Vallès
ARF	Albert Roqué i Fíguls, Barcelona
AT	Arxiu Tobella, Terrassa
BCT	Biblioteca Central de Terrassa
EFE	Agencia EFE, Madrid
FBM	Família Bonastre-Morera, Mèxic DF
GHP	Gabriela Hernández Palet, Mèxic DF
JPJ	Josep Puy i Juanico, Terrassa
MGSB	Museu Geològic del Seminari de Barcelona
MPP	Miquel Palet i Pitarch, Barcelona
PCC	Pilar Casanovas i Casals, Barcelona
RCE	Rafel Comes i Ezequiel, Terrassa
USAM	Uficcio Storico dell'Aeronautica Militare, Roma

DISSENY ORIGINAL
JORDI VINYETS

IMPRESSIÓ
GRÀFIQUES CUSCÓ

ISBN
978-84-606-7308-8

DIPÒSIT LEGAL
B 23851-2015

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de la xarxa telemàtica o d'internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA - DADES CIP

Puy i Juanico, Josep, 1955-

Domènec Palet i Barba.
Prohom de la Terrassa republicana
Bibliografia. Índex
ISBN 9788460673088
I. Fundació Josep Irla II. Títol
1. Palet i Barba, Domènec, 1872-1953
2. Polítics – Catalunya – Biografia
3. Republicanisme – Catalunya – Terrassa – Història – S. XX
929Palet i Barba, Domènec
329.23(460.23 VaOc Terrassa)"19"

Sumari

Presentació 11
Joan Serrallonga i Urquidi

DOMÈNEC PALET I BARBA.
PROHOM DE LA TERRASSA REPUBLICANA
Josep Puy i Juanico

Introducció 13

1 Els orígens i la família 17
2 Formació i bons mestres 21
3 L'home del salacot 25
4 Servei i compromís 33
5 La Casa del Poble i la Fraternitat Republicana 39
6 1899-1909. La política municipal 47
7 La pràctica constant d'un ferm terrassenquisme 61
8 1917-1923. Progrés o caciquisme 71
9 Rabdologia, la Mina d'Aigües i la consultoria geològica 95
10 1931-1939. Diputat a les Corts republicanes 105
11 Temps de postguerra, temps d'emboscar-se 145
12 Entre Sants i l'Empordà, passant per Mèxic 155

Fons documentals consultats 165
Bibliografia 167
Índex onomàstic 173

Terrassa, circa 1920

Confluència del carrer de Sant Pere amb el carrer de la Rasa, a principis del segle XX.

En aquest ambient va nèixer, crèixer i viure bona part de la seva vida Domènec Palet i Barba.

AMT - COL·LECCIÓ BALTASAR RAGON

Presentació

JOAN SERRALLONGA I URQUIDI
PROFESSOR D'HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA DE LA UAB

Com situar el curs de tota una ciutat a través de la vida d'una persona? Ferho en circumstàncies normals ja fóra prou difícil, però en les que li va tocar viure a Domènec Palet i Barba sembla que no pugui ser. L'origen, la cursa i el final d'un senyor de Terrassa pot explicar l'evolució de la ciutat, de la gent en un període tan convuls? Només se m'acut una forma. Aquesta manera té a veure amb el compromís d'un altre terrassenc que conegui fins les fullaraques més fondes del paller. Algú que tingui com a passió, com una de les seves passions, ser la veu de la ciutat. Algú que posseeixi un ferm «terrassenquisme». No hi ha cap mena de dubte que en Josep Puy i Juanico és el nostre home en aquesta empresa, tan complicada i plaent al mateix temps. Conec en Josep Puy de fa molts anys i li he vist resoldre amb perícia i fonda investigació un munt d'estudis, des dels que queden ben lluny de nosaltres fins els que informen amb les seves arestes els nostres orígens. Com el bon pedagog, li he vist donar forma a relleus sense forma per tal que els puguem conèixer i entendre. Per tot això, aquest treball sobre un senyor de Terrassa situa la mida justa de l'investigador i de qui coneix molt a fons aquesta ciutat combativa i enèrgica.

La biografia de Domènec Palet i Barba potser en algun moment va quedar enfosquida per altres prohoms de la ciutat amb pocs escrúpols i massa protagonisme, però ara emergeix amb força de les pàgines d'aquest esplèndid llibre. En Domènec Palet és del carrer Sant Pere de la ciutat de Terrassa i potser mai voldrà altre atribut. El jove Domènec Palet te un sentit cívic, emprenedor i polifacètic, molt interessant. El senyor Palet arriba a la política municipal de la mà de la fraternitat i l'honestedat republicanes. Viu el servei públic al municipi, dur i a peu d'obra, i al pas d'un quart de segle s'enlaira a la representació legislativa. És, en aquesta segona etapa, quan coneix el moment més il·lusionant del segle XX per arribar al més trist a causa de la «guerra que ells varen provocar». Haver de marxar de la ciutat de Terrassa és una decisió terrible que només pot ser digerida per salvar la vida en un temps cruel i sense pietat. Raure per domicilis d'amics i de familiars, però lluny de la seva ciutat, era segur una penitència esgarrifosa. Aquell home lluitador i perseverant torna ara al nostre coneixement, a la fraternitat republicana i a la ciutat de Terrassa de la mà de l'historiador terrassenc Josep Puy.

Terrassa, 1912

Can Pauet del Racó. Botiga de Joan Duran i Boada al carrer de Sant Pere, 9.
Una imatge de la Terrassa popular i menestral, els sectors socials als quals dedicà tota la seva vida cívica i política Domènec Palet i Barba.

AMT - COL·LECCIÓ BALTASAR RAGON

Introducció

Una aproximació biogràfica a la vida i obra de Domènec Palet i Barba era quelcom que tenia pendent des de feia molt, molt de temps. Vaig descobrir Palet i Barba en les meves primeres recerques, el 1980, sobre la figura d'Alfons Sala i la Terrassa de la Restauració. Vaig trobar, en el meu escorcoll de papers, llibres i diaris, un personatge que traspuava coherència i honestedat al capdavant de la dura i complexa oposició política dels anys 1920.

Per Palet i Barba no fou gens senzill cantar les veritats davant l'oligarquia i l'endogàmia institucional de l'època. Calia oferir un discurs ferm, transparent i solidari. Reconec que l'atenció fixada sobre el sempitern candidat i diputat terrassenc, comte d'Ègara, no va tenir el just i compensat equilibri en el tractament de la tasca política i de les nombroses activitats ciutadanes de Palet i Barba.

Amb el pas del temps em vaig interessar cada vegada més per aquell personatge que havia romàs «enfosquit» pel protagonisme i projecció d'en Sala. Òbviament la ciutat tenia d'altres biografies pendents i la de Palet i Barba hauria d'agafar una lògica prioritat. Varen passar els anys però la recerca del món benèfic i assistencial de la Catalunya del segle XIX m'ocupà nombrosos hiverns i estius d'un treball fet, sovint, a sotragades i manllevant un lleure merescut de la meva família i també personal. La feina i mil històries més impedien compaginar les dues recerques alhora.

Els qui estimem la història i ens hi dediquem no podem prescindir de la recerca malgrat no tenir cura en ser més considerats i generosos amb la gent més propera i que mereix una justa dedicació. Hi estem atrapats i en gaudim alhora. No podríem viure d'una altra manera. Ens interessa aprendre i descobrir.

Havia de trobar un raconet i resoldre el meu particular deute i qui sap si també el de la ciutat. No podia demorar més la meva investigació i escriure alguna cosa sobre un home honest i generòs. Un home encuriosit per saber i capficat en difondre un munt de coneixements i experiències en diferents camps i activitats al llarg d'una vida fascinant i complicada.

Terrassa segueix mancada de biografies sobre personatges que han participat de la construcció de la ciutat moderna i contemporània. La ciutat ha de revisar i homenatjar diferents prohoms de les primeres dècades del segle XX que participaren, directament, en la seva transformació sociopolítica i cultural.

Emili Soler i Anglada, Josep Rigol i Casanovas, Antoni Marsà i Bragado.... i podríem seguir amb un nombrós llistat de personatges que palesaren un acurat civisme i inevitable consens per conduir la ciutat cap a la democràcia i la participació col·lectiva. Foren gent avançada del seu temps amb un terrassenquisme gens rònec i del tot transversal. Tots, absolutament tots, haurien de tenir el corresponent estudi biogràfic.

Foren personatges arrelats al país i defensors de la seva identitat com a poble. Lluitaren des de la política municipal o en el cas de Palet i Barba des de tots els nivells que ofereix aquesta activitat. Fou regidor i alcalde accidental (1899-1909), diputat provincial (1917-1921), diputat a les Corts de la Restauració (1923) i també diputat en les tres legislatures de les Corts Republicanes (1931, 1933 i 1936).

Aquest llibre no pretén una altra cosa que fer una aproximació a la figura d'aquest terrassenc nascut el 1872 al carrer de Sant Pere, casat el 1901 amb la seva estimada Irene Martí i que va morir el 1953 a Barcelona. L'estudi de la seva vida, del seu treball i de les seves nombroses activitats ens porten davant d'un personatge polifacètic, tremendament inquiet i amb un constant esperit de superació. En acabar la recerca, m'adono de la seva singularitat, de la seva riquesa intel·lectual i humana però també de tot el que he oblidat, o inconscientment menystingut, davant la magnitud de la seva obra i polièdrica trajectòria.

Estic en condicions d'afirmar, sense cap mena de dubte que Palet i Barba és mereixedor d'una tesi doctoral que analitizi amb escreix la seva vessant científica, emprenedora i política. Potser aquest llibre és un primer pas. Tant de bo que algú s'engresqui. Desconeixem moltes coses de la nostra estimada Terrassa. Sortosament tenim bons referents com ho pot ser la brillant tesi doctoral d'en Juli Colom, investigador del republicanisme terrassenc, sobre la figura d'un altre terrassenc excepcional com fou en Josep Roca i Roca.[1]

La gran lliçó que ens ofereix Palet i Barba fou la seva immensa capacitat de treball i no enfonsar-se davant les greus adversitats que va patir en diferents moments i circumstàncies. La mort de dues filles, Rosa i Dolors, amb cinc i quinze anys respectivament fou un cop molt dur. La vida no li fou pas gens senzilla en molts aspectes.

Palet i Barba arribà de ben jove al treball periodístic, al coneixement de la natura i, en concret la geologia, així com a l'activitat política. En tot, estudis inclosos, fou un personatge avançat. Ben aviat inicià diferents itineraris que permeten resseguir i descobrir la vida d'un personatge marcada per la inquietud i el dinamisme en el terreny de la cultura, la ciència i la política.

Moltes iniciatives i/o entitats no s'expliquen sense la seva intervenció i compromís. La posta en marxa de la Casa del Poble (1903) mereix un elogi vitalici per l'impuls i complicitat. No podem oblidar la seva vinculació i compromís amb la Cambra de Comerç, l'Escola d'Economia Domèstica, la Creu Roja o el Seguro Tarrasense. No podem explicar la història del Centre Excursionista de Terrassa sense la seva inestimable aportació, conferències, estudis i lideratge. Tampoc és podria explicar l'interès per conèixer de forma rigorosa l'entorn natural i geològic de la comarca sense la seva directa participació.

El seu pas per l'Ajuntament no es pot analitzar des de la distància i molt menys amb una explicació rutinària i superficial. Palet i Barba és testimoni i artífex directe de moltes actuacions que fa el consistori en els primers anys del segle XX. La ciutat creix i es transforma. Palet i Barba és una persona compromesa amb aquests canvis. No fou mai designat alcalde de manera oficial però la seva perllongada activitat com alcalde accidental acaba fent la mateixa tasca i amb similar responsabilitat.

La responsabilitat, compromís i participació en tota mena d'organismes i institucions va més enllà de l'àmbit local. La vinculació amb entitats barcelonines també fou important. En aquest sentit ens cal destacar la inestimable col·laboració i presidència de la Institució Catalana d'Història Natural (1923-1924).[2]

1 COLOM I BUSSOT, Juli. *Josep Roca i Roca. Polític, periodista i escriptor republicà. Els anys de joventut, 1848-1878.*

2 CAMARASA, Josep Maria. *Cent anys de passió per la natura. Una història de la Institució Catalana d'Història Natural. 1899-1999.*

Ens trobem davant d'una persona singular i també desconcertant. Les activitats com a saurí, les seves teories sobre la rabdologia i la incertesa i fracàs d'alguns projectes geològics ens presenten un Palet i Barba somniador i entossudit que sembla no tocar de peus a terra. El treball no descuida les crítiques i els contratemps. Els ensurts i dificultats com empresari o el fracàs de la prospecció en terrenys de la Mina d'Aigües de Terrassa no impediren que seguís treballant en tota mena de propostes i no minvés el seu compromís per oferir progrés i tota mena d'aportacions en el món de la política local, provincial o nacional.

Palet i Barba fou advocat, geòleg, activista cultural, però sobretot, un animal polític. Interpretava la política com una tasca de servei i millora per la ciutat i el seu país. Ho demostrà com a diputat provincial en temps de la Mancomunitat de Catalunya,[3] en la lluita contra el caciquisme en les diferents eleccions de la Restauració i en la continuada presència i compromís en les Corts republicanes.

Palet i Barba fou un dels únics set diputats catalans que foren escollits en les tres legislatures de la Segona República. D'Esquerra ho foren també Lluís Companys, Miquel Santaló i Josep Sunyol; de la Lliga, Pere Rahola i Joan Estelrich i del PSOE, Amós Ruiz.

Mai va perdre l'esperit encuriosit i tafaner que el va identificar al llarg de la seva vida. Quan viatjà a Mèxic (1950-1951), no pas com a exiliat, sinó per visitar el seu fill Miquel aprofità per fer sengles visites a les prospeccions petrolieres de Veracruz i corroborar les seves teories i arguments geològics. De fet, li va faltar temps per dur a terme el seu darrer projecte a la Bisbal d'Empordà. La seva targeta d'aquella època ho deia prou clar: *«geólogo prospector»*.

Geòleg, advocat, conferenciant, polític, saurí... i molts altres adjectius identifiquen Palet i Barba com un personatge emblemàtic i veritable referent de tota una època. Fou l'home de consens en el debat, en la discussió i davant les diferents opcions i sensibilitats republicanes i catalanistes. Fou l'home prudent i generós davant els radicalismes —juliol de 1936— i pacient en situacions adverses i difícils. Els seus rivals ho foren, estrictament, en el terreny polític però mai en l'àmbit personal i afectiu. Per damunt de tot: educació i civisme.

Va ser una persona afable i estimada. Les imatges familiars a Can Palet d'Ullastrell, durant la seva estada a Mèxic o amb motiu de les noces d'or amb la seva estimada Irene en són alguns exemples. Bonhomia, cultura i saviesa permeten una aproximació al personatge i s'afegeixen a molts altres qualificatius que podem trobar en aquest treball.

En realitat no pretenia altra cosa que superar una assignatura pendent i fer una humil difusió de la biografia d'un terrassenc il·lustre. El seu treball i dignitat el fan mereixedor d'un lloc destacat en la història contemporània de la ciutat de Terrassa i del nostre país.

3 DE RIQUER I PERMANYER, Borja (dir). *Història de la Diputació de Barcelona, 1812-2005.*

1901

Foto d'estudi d'Irene Martí i Domingo i Domènec Palet i Barba, poc després de casar-se.

GHP

Els orígens i la família

1

Domènec Palet i Barba va néixer el dilluns 10 de juny de 1872 al número 45 del carrer de Sant Pere de la ciutat de Terrassa. Dos dies després fou batejat pel vicari Joan Sellarés a l'Església del Sant Esperit —avui catedral— on li posaren els noms de Domènec, Joan i Josep. Era fill d'en Miquel Palet i Marcet i de Rosa Barba i Salvatella, la seva segona esposa. La primera muller havia estat Eulàlia Palet i Elias.

Fou en el primer pis d'aquest mateix domicili on s'hi trobava el despatx de la seva empresa tèxtil, dedicada al gènere de punt. Les dificultats i contratemps el van acompanyar, massa sovint, en la seva tasca com a fabricant.

La seva primera raó social fou Bosch, Martí i Palet, els cognoms dels tres socis: Miquel Bosch, el seu sogre Joan Martí i ell mateix. Aquesta empresa va funcionar, aproximadament, entre 1904 i 1916.[4] La maquinària es trobava al vapor Narcís Galí, conegut per Vapor de la Companyia.[5] Entre 1916 i 1919 la raó fou la de Martí i Palet. Des de 1919, Palet i Barba es va fer càrrec absolut del negoci.

Els seus orígens també es vinculen amb la vila d'Ullastrell, en concret amb la masia de Can Palet de Vista Alegre. L'heretà del seu pare i la va perdre, el 1927, a mans dels creditors, per greus motius econòmics vinculats amb la seva darrera activitat empresarial. En Nicolau Juncosa i Sabaté[6] adquirí la fàbrica, la maquinària i els accessoris.

El domicili habitual, que esdevingué la casa pairal familiar, estava situat al carrer de la Rasa, número 29.[7] El pati era el mateix que el corresponent a l'antiga finca del carrer de Sant Pere, 45. En aquesta hi vivia una família amiga, els Jofresa.

---

4 COMES I EZEQUIEL, Rafel. *Butlletí del Grup Filatèlic i Numismàtic de Terrassa.* Núm. 404 i 405.

5 En Rafel Comes ens explica que el parc inicial de maquinària constava de 18 telers rectilinis de 58 fontures amb 2.000 cm. de longitud per fabricar mitges i mitjons de lli, cotó i seda.

6 Nicolau Juncosa i Sabaté (Poboleda, 1865 - Barcelona, 1932). Històric dirigent republicà que fou regidor a l'Ajuntament de Barcelona i fundador d'ERC.

7 PALET I SETÓ, Francesc. «Domènec Palet i Barba: Esboç biogràfic» a: *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.*

La casa del carrer de la Rasa —anomenat Manuel Azaña durant la República i General Mola durant el franquisme— fou ocupada en acabar la guerra per la Sección Femenina del Frente de Juventudes. Algunes pertinences i, en concret un piano, foren recuperades un temps més tard per la seva filla Rosa. Amb la democràcia el carrer de la Rasa recuperà el seu nom.

En aquella casa hi tenia una biblioteca molt important amb obres i col·leccions molt valuoses. També era molt aficionat a la filatèlia i disposava d'una col·lecció de valor incalculable. Hi havia un patrimoni cultural de gran riquesa. El destí de la biblioteca i dels segells, en els anys de la immediata postguerra, resulta molt imprecís en opinió d'alguns familiars.

El 1901 es va casar amb Irene Martí i Domingo (1884-1961) amb qui tingueren cinc fills. La primera filla es deia Rosa (1903-1907) i va morir amb quatre anys a causa d'una meningitis tuberculosa. Aquesta pèrdua va provocar, en la vida de Palet i Barba, un trasbals emotiu molt profund. La seva activitat professional i, sobretot, com a regidor municipal es va veure molt alterada.

La segona filla, Dolors (1907-1921), va morir amb quinze anys per les febres de malta —melitensis.

El tercer fill, Miquel (1908-1988), fou un home d'important compromís polític i cultural de la Terrassa republicana. President local de les JEREC, el 1934 fou escollit regidor per Esquerra. El Sis d'Octubre proclamà l'Estat Català i fou empresonat fins el gener de 1935. Continuà sent regidor durant la Guerra Civil sota l'alcaldia de Jaume Figueres (1936-1937). Col·laborà amb el seu pare en moltes prospeccions geològiques arreu de l'Estat durant els anys 1930. Es casà amb Carme Ejarque i s'exilià el 1939 a França i posteriorment, el 1942, a Mèxic on exercí de professor universitari a Puebla i Mèxic DF i contribuí a posar en marxa l'esport de l'hoquei herba en aquell país.

La quarta filla, també Rosa (1913-1999), es va casar amb Josep Fornells i Ubach, fill del llaner Bonaventura Fornells i Cardús, una família de gran ajut i suport per Domènec Palet i Barba en els difícils temps de la postguerra a la ciutat de Barcelona, quan diferents persones i famílies col·laboraren, de forma molt valenta i compromesa, en la seva ocultació assumint un elevat risc i perill per a tothom.

Irene Martí i Rosa Palet, mare i filla, palesaren una destacada activitat durant el temps de la República. Pertanyien a les Juntes dels Grups Femenins d'Esquerra Republicana de Catalunya a Terrassa.

El fill més petit, el cinquè, Joan (1918-2010), es casà el 1945 amb la mestra Carme Pitarch i Cusidó, la qual havia fet de mestra durant la Guerra Civil a l'escola laica que va substituir les monges Agustines del carrer Pare Font. Joan exercí de practicant al front de l'Ebre, el 1938. A l'exili fou reclòs en un camp d'internament al sud de França i empresonat a Figueres quan retornà a Catalunya. Algun aval va fer possible que sortís de la presó. La sort també el va acompanyar i va fer molt poc temps el servei militar. Acabà la carrera de Medicina el 1942 i exercí sempre a nivell privat com a metge de Medicina general i psicoterapeuta.

Palet i Barba va tenir dues germanes: Florència i Teresa. Florència (1871-1954) va tenir nou fills. Dues nenes van morir molt joves: Dolors i Rosa. Es donà la tràgica coincidència que el seu germà Domènec també passà pel mateix tràngol, més o menys en la mateixa època i amb els mateixos noms de les dues filles desaparegudes.

Teresa (1875-1945) es va casar amb Francesc Surrallés i Oliveras. Tingueren set fills. En destaquem la Rosa, casada amb el mestre i pedagog terrassenc Carles Puig i Vilanova i la Irene, esposa d'en Lluís G. Ventalló i Vergés, personatge prou conegut en la vida política, esportiva i universitària de la Terrassa de postguerra.

Testimonis de la seva empremta

Del «Domingo» Palet i Barba, com habitualment se'l coneixia, el doctor Torrella Niubó va escriure:

> *«Home emprenedor i polifacètic, a cavall entre la ciència i la política, entre el pensament i l'acció, representa, en aquest sentit, la figura típica de l'home noucentista»*[8]

8 TORRELLA I NIUBÓ, Francesc. *La Mútua i Terrassa. Cent anys d'història, 1900-2000,* p. 33.

Fábrica de géneros de punto en calcetines y medias de clases superiores

D. PALET Y BARBA

Despacho: San Pedro, 45, 1.° TARRASA Teléfono 1.948

Fundada esta importante industria en 1904, con la razón social Bosch, Martí y Palet, continuó hasta 1916, que le sucedió la de Martí y Palet, hasta 1919 en que se hizo cargo absoluto de la misma el señor Palet y Barba, industrial y abogado de esta plaza, y su actual propietario.

Es, indiscutiblemente, de las primeras industrias del país en los artículos de su fabricación, habiendo vendido con frecuencia, en partidas globales, la producción total de algunos artículos, como, por ejemplo, la media de seda artificial y sedalina.

Tiene un promedio anual de venta sólo para la exportación de más de un millón de pesetas.

Desde 1918 exporta en gran escala á todos los países de Centro y Sudamérica. La venta total anual de esta entidad industrial pasa de la cifra de un millón de pesetas.

Fabrica el Sr. Palet y Barba, medias y calcetines de algodón, seda y sus mezclas, sedalina y seda artificial. Emplea un grupo de más de 100 obreros.

La maquinaria general es de lo más moderno fabricado hasta el día. Se compone de nueve grandes máquinas y de otras muchas auxiliares.

Para el mercado nacional fabrica especialmente la media y calcetín de seda artificial, y para la exportación el mismo artículo en hilo. Bajo la gerencia del Sr. Vidal, la entidad industrial D. Palet y Barba adquiere cada día más amplio radio de acción comercial en todos los mercados.

Circa 1920

Anunci a la premsa de la fàbrica de teixits de Domènec Palet i Barba.

Aquestes i d'altres qualitats ja despuntaven en els anys de joventut i adolescència. Fou un alumne brillant en la seva etapa d'estudiant de secundària del Real Colegio Tarrasense sota la direcció del mestre, erudit i posterior amic doctor Joan Cadevall i Diars. El 1889, amb disset anys, obtingué el títol de batxillerat després d'examinar-se a Barcelona.[9]

Els qui recorden o saben de la seva figura coincideixen en valorar la seva exigència, dedicació i esforç en tot el que feia i es proposava. Home honest i tolerant, hom parla d'una gran memòria, un gran esperit de superació i d'uns amplis coneixements que el feien digne de ser considerat un veritable savi.

Gran amant de la natura, palesava un gran sentit de l'observació. La seva concentració i interès feien que, sovint, s'oblidés del temps que li ocupava una determinada activitat, allargant-se, sovint en excés, en les conferències i lliçons magistrals.

Segons l'aproximació biogràfica que en feu Francesc Palet i Setó:

> *«La seva capacitat de treball era extraordinària. Es passava la nit llegint, consultant llibres i més llibres i documentació, fins que alguns cops se li feia de dia. Tenia una gran memòria i recordava tot el que havia llegit i après»*[10]

L'estimat i enyorat amic, Manel Planchat, m'explicava el següent sobre la figura del nostre personatge,

> *«La seva personalitat científica i excursionista fou rellevant. De manera desinteressada i amb entusiasme sabé transmetre i compartir la seva saviesa amb els associats àvids d'enriquir la personalitat en el camp del saber.*
>
> *Va ésser mestre distingit dels consocis que l'acompanyaven en les excursions per ell programades on la prioritat generalment radicava en lliçons de geologia, la seva ciència predilecta. Aquestes sortides a plena naturalesa eren un compendi de senzillesa i amenitat, lliures de vaguetats i eufemismes. Complementades amb l'estol de conferències que dictà al local social, motivà que a molta gent se'ls desvetllessin les inquietuds científiques»*[11]

Domènec Palet i Barba va morir a Barcelona el 5 de gener de 1953. La seva esposa Irene Martí ho feu el 9 d'octubre de 1961. Tenien 80 i 78 anys, respectivament. Ambdós estan enterrats al cementiri de Montjuïc. Els seus descendents, néts i besnéts, es troben a diferents indrets de Catalunya i també a Mèxic. L'Ajuntament de Terrassa li va dedicar un carrer, el 1991, al barri perifèric de Roc Blanc.

9 *Anuario del Real Colegio Tarrasense. 1888-1889.*

10 PALET i SETÓ, Francesc. *Op. cit.*

11 Conversa amb Manel Planchat. Agost de 2013.

1889-1896

Títols acadèmics de batxiller i de llicenciat en Dret de Domènec Palet i Barba.

UB - ARXIU HISTÒRIC

UNA PESETA

25 6 1895 Nº 2292 REGISTRO

IVERSIDAD DE BARCELONA

FACULTAD DE DERECHO

****

RADO DE LICENCIADO EN DERECHO

Núm. 94

CURSO DE **1895** Á **1896**.

Ilmo. Sr. Rector de esta Universidad:

D. Domingo Palet y Barba

tural de Tarrasa provincia de Barcelona de 24 años de edad;

A V. S. I. hace presente: Que teniendo aprobadas todas las asignaturas que prescriben las disposiciones

gentes para aspirar al GRADO DE LICENCIADO en la Facultad de **DERECHO**, según consta en

expediente,

Ruega á V. S. I. se digne admitirle á los ejercicios de dicho Grado, señalándole día y hora para verificarlos.

Gracia que espera merecer de V. S. I., cuya vida guarde Dios muchos años.

Barcelona 25 de Junio de 1896

Firma del interesado,

Domingo Palet y Barba

Del expediente académico de este interesado, cuyo extracto va á la vuelta, resulta que puede admitírsele á los ejercicios que solicita.—Barcelona 26 de Junio de 1896.

El Secretario general,

El Oficial del Negociado,

SECRETARÍA GENERAL

Admítase á D. Domingo Palet Barba á los ejercicios del GRADO DE LICENCIADO que solicita, y pase este expediente al Sr. Decano de la Facultad á los efectos prevenidos en las disposiciones vigentes.—Barcelona 26 de Junio de 1896.

El Rector,

RECTORADO

ACTA DEL EJERCICIO DEL GRADO DE LICENCIADO EN DERECHO

Reunidos los Jueces que suscriben en el día de la fecha, á la hora señalada por el Sr. Decano de la Facultad, se procedió á la toma de puntos con arreglo á las disposiciones vigentes, habiendo elegido el aspirante el núm. 22, cuyo tema es como sigue: Del regimen municipal en la Historia — Bases de su organización actual

cibió en la Historia — Aprobado

Verificado el ejercicio oral ante los mismos Jueces, ha obtenido la calificación de

DISTRITO UNIVERSITARIO DE BARCELONA

INSTITUTO DE BARCELONA

CURSO DE 1888 Á 1889

****

GRADO DE BACHILLER

Núm. 166.

POR CUANTO D. Domingo Palet y Barba

ural de Tarrasa provincia de Barcelona de 17 años de edad,

e acreditado en este Instituto de mi cargo haber hecho los estudios y verificado los ejercicios académicos

señalan las disposiciones vigentes para obtener el TÍTULO DE BACHILLER, según consta en la Certifi-

ón de la Secretaría, que va á la vuelta, habiendo satisfecho además los derechos correspondientes para la

dición del Título.

l Director que suscribe ruega

AL ILMO. SR. RECTOR DE LA UNIVERSIDAD DE BARCELONA

ne mandar expedir el TÍTULO DE BACHILLER á favor de D. Domingo Palet y Barba

rcelona 9 de Octubre de 1889.

El Director,

Alejandro Roncella

de pagos al Estado por valor pts. ha sido inutilizado para l volúmen del expediente. y móvil v/o.

rcelona, 20 DIC 1936

El Jefe del Archivo,

UNIVERSIDAD DE BARCELONA

lase el TÍTULO que solicita el Sr. Director del INSTITUTO DE BARCELONA á favor de

mingo Palet y Barba

na 4 de Noviembre de 1889.

El Rector,

Casaña

n del Ilmo. Sr. Rector se remite con esta fecha al Sr. Director del INSTITUTO DE BARCELONA

DE BACHILLER á que se refiere esta Inscripción, firmado por Excmo é Ilmo Sr. Rector

sto Universidad D. Julian Casaña

Noviembre de 1889.— Barcelona 4 de Noviembre de 1889

Formació i bons mestres

2

El 1896, amb 24 anys, va concloure els seus estudis de Dret a la Universitat de Barcelona. La seva inquietud per aprendre i els seus destacats interessos respecte a la geologia i la natura, en general, havien fet que durant els anys d'universitat i de futur advocat també cursés diferents matèries de la Facultat de Ciències: Anàlisi Matemàtica, Química, Mineralogia i Botànica, Geometria i Zoologia.

El món de la jurisprudència i el de les ciències naturals acompanyaran la seva trajectòria professional. En tot moment sovintejà els estudis amb les sortides i exploracions.

> *«Ya saben que mi carrera es de abogado; pero, no obstante mi inclinación, por afición me dediqué al estudio de las ciencias naturales y geológicas ya desde los primeros tiempos de mi vida estudiantil, siguiendo en el principio las orientaciones del sabio catedrático señor Odón de Buen. Desde estudiante vengo dedicándome a las investigaciones geológicas.»*[12]

Una prova fefaent d'haver aprofitat el temps ens la indica el professor i geòleg de la Universitat de Barcelona, el doctor Pere Santanach i Prat, un important estudiós dels treballs geològics de Palet i Barba. Santanach ens recorda les seves importants i diferents aportacions en el camp de la geologia, en algun cas, pioneres, com foren els estudis inacabats sobre encavalcaments de la Serralada Prelitoral.[13] L'interès i dedicació a la geologia esdevingueren una constant en la vida de Palet i Barba.

> *«Enmig d'una comunitat geològica ancorada en una geologia antiga, Palet y Barba (1872-1953) emprèn a principis del segle XX un projecte de recerca amb objectiu tectònic a la serralada Prelitoral catalana.*
>
> [...]

12 *El Diluvio,* 29 de juny de 1927. Reportatge-entrevista a Domènec Palet i Barba.

13 SANTANACH I PRAT, Pere. «Primer estudi tectònic a Catalunya: l'estructura de la serralada Prelitoral per Domingo Palet y Barba».

Palet havia adquirit un bon coneixement de la tectònica d'encavalcaments en els manuals francesos i comprenia la seva importància en l'estructuració de les serralades. Entén l'essencial de l'estructura d'encavalcaments de la serralada Prelitoral que, d'acord amb les idees dominants a l'època, interpreta com a conseqüència de la fosa del Vallès. Va publicar unes poques notes preliminars (1908 a 1911) fins que, cap a 1915, abandonà la redacció de la memòria extensa que tenia prevista a causa de la incomprensió dels acadèmics enfront de les seves dades i resultats. La interpretació de l'estructura d'aquesta serralada va haver d'esperar que una discussió sobre el terreny de Palet amb tectonicistes europeus de prestigi durant una excursió del Congrés Geològic Internacional de 1926 desencallés la publicació dels talls de Palet.»[14]

Dues persones varen influir en el tarannà encuriosit, científic i investigador, que des de ben jove, presentà Palet i Barba. El primer fou el catedràtic Odón de Buen y del Cos (1863-1945), un innovador en l'ensenyament pràctic i experimental de les ciències naturals. Les sortides i estudis sobre el terreny palesaren un salt qualitatiu en els estudis científics i universitaris de finals del segle XIX. En les paraules del mateix Odón de Buen:

«Se opera ahora en España un intenso movimiento pedagógico de regeneración; hay gran número de personas que fían todo en la Ciencia y a ella dirigen sus miradas. Divulgar, propagar, popularizar el estudio de la Naturaleza es hacer una obra social de inmensa importancia; es, al mismo tiempo, preparar la atmósfera, disponer un medio favorable a los progresos científicos. No se trabaja en esta labor por la gloria propia, pero se trazan los surcos profundos donde puedan depositar confiados la semilla los sembradores del porvenir; así se crea para las generaciones que han de sucedernos».[15]

L'altra fou el doctor Joan Cadevall i Diars (1846-1921) que ja l'havia acompanyat en la seva educació i formació en el Real Colegio Tarrasense —a partir de 1901 en mans dels Pares Escolapis:

«...fou un dels mes distingits alumnes interns, y molt apreciat especialment del director d'aquell reputat centre d'ensenyança l'erudit Doctor Cadevall, quines aficions á les ciències naturals s'assimilà de tal manera'l senyor Palet, que acabà per esser lo millor company d'excursions científiques y son més entés colaborador en la Botànica, de tal manera que recollí per son compte mes de 600 especies als voltants de Terrassa, y mereixé que'l Doctor Cadevall lo cités com á Observador del sedum caespitosum sols mentat á Catalunya per en Salvador.»[16]

La trajectòria del doctor Cadevall fou molt important a la ciutat de Terrassa com a pedagog, naturalista, home de ciència i personatge il·lustre, vinculat i compromès amb diferents entitats ciutadanes.[17] En el terreny literari i científic destaquem la seva monumental obra sobre la flora de Catalunya.

En el pròleg d'una de les seves primeres i també més importants obres, editada el 1896, trobem un acurat elogi vers ambdós personatges. Sense embuts, i amb sincera gratitud, els fa responsables directes del seu interès i afició per les ciències naturals en general i la geologia en particular.

«[...] *será, si, hijo de mi entusiasmo por el conocimiento de la naturaleza, de aquel amor que supo comunicarme mi primer maestro en Historia Natural, el distinguido botánico Dr. D. Juan Cadevall, cuyo nombre me complazco en recordar, el cual me aficionó por algún tiempo al estudio de la flora fanerogámica de los alrededores de Tarrasa, hasta que al cursar en 1890 la asignatura de Mineralogia en la Facultad de Ciencias*

14 *Ibídem.*

15 Asamblea General de la Sociedad Zoológica de Francia. París, 1908.

16 SOLER I PALET, Josep. *Cent biografies tarrassenques.* p. 110-111.

17 Joan Cadevall i Diars (1846-1921) fou director del Col·legi Terrassenc (1873-1901), president de la Cambra de Comerç (1877-1900), soci fundador i president de la delegació local de la Creu Roja (1898-1903), fundador i director de l'Escola Municipal d'Arts i Oficis i director de l'Escola elemental d'Indústries de Terrassa (1901).

de Barcelona, cuyo catedrático, Dr. de Buen, dando con buen acuerdo, á la propiamente Mineralogia un interés secundario, para convertir la asignatura en un verdadero curso de Geología, logró interesarme de tal modo, que transformó aquella afición en entusiasmo por el estudio geológico de aquellos alrededores convencido de que en la flora ningún dato había de hallar que no fuese conocido por el citado botánico, cuando en la gea había mucho por descubrir.»[18]

En aquest sentit, el terrassenc i erudit pare Adeodat Marcet I Poal (1875-1964), amb una gran dedicació a la botànica, soci honorari del Centre Excursionista de Terrassa, monjo benedictí de Montserrat i germà d'Antoni Maria, pare abat del monestir (1913-1946), va escriure el següent en fer recordança del doctor Cadevall:

«Llargues planes hauria d'escriure si tractés de fer la semblança científica del Dr. Cadevall, puix són moltes les obres pedagògiques, didàctiques i científiques que ens ha llegat, totes elles de gran mèrit i escrites amb la precisió científica que tant el caracteritzava; així com són innombrables les plantes noves que va descobrir en ses múltiples excursions per Catalunya, i les que els altres botànics nacionals i estrangers li han dedicat, honorant i perpetuant d'aquest modo el nom de l'il.lustre Botànic: però aquest treball el deixo per a ploma més científica i més ben trempada que la meva: que moltes n'hi ha entre la pleta nombrosa dels seus deixebles. Jo sols vull remembrar de pas la magna Obra del Dr. Cadevall "Flora de Catalunya" començada a publicar per l'Institut d'Estudis Catalans, interrompuda per les conseqüències de la desastrosa guerra mundial que feu sentir sos estralls per tot arreu i en tots els ordres socials: obra sens cap dubte la millor que s'ha publicat en la Península Ibèrica, i en la qual el Dr. Cadevall hi treballà fins a l'últim moment, tenint la satisfacció de terminar-la quan ja el primer atac d'apoplegia havia colpit aquella naturalesa robusta. De l'insigne Botànic se pot dir, amb tota veritat, que ha mort flairant l'aroma de les plantes.»[19]

Domènec Palet i Barba, en la mateixa publicació on es feia homenatge i recordança de l'insigne científic, li dedicà també un emotiu escrit com a deixeble, amic i en qualitat de president del Centre Excursionista de Terrassa,

«S'ha considerat al Dr. Cadevall com a gran pedagog, i amb apreciació simplista ho adverem els innombrables que fórem deixebles seus en els molts anys que portà de professorat. La claredat i amenitat de ses explicacions, el domini que demostrava en les matèries, les relacions entre diferents punts tractats que constantment presentava i la manera com se dirigia a l'alumne, feien que a tots interessessin les assignatures que professava i que els menys estudiosos no sortissin quelcom imposats. En ses aules, l'estudi de la Física suggestionava i en el de la Història Natural se sentia el seu amor de naturalista. Les freqüents sortides al camp i a la muntanya que feia amb els alumnes (veritable iniciació d'excursionisme) per a observar i recollir completaven l'afició, i érem alguns els qui col.leccionàvem.

[...]

Però a més de l'excursionisme científic que ell practicava com a botànic, i del que podem dir que n'era professional, és de recordar que hi contribuí fomentant-lo i vulgaritzant-lo. En 1906 donà en el Centre Excursionista de Catalunya una sèrie de conferències sobre Botànica popular, que tingueren gran èxit i que despertà afició a les observacions i reculls fitològics en les excursions, i que motivà la publicació de la seva meritíssima obra Botànica popular, que el mèrit de constituir un tractat complert de Fitologia, a l'abast dels profans, uneix el d'haver recollit, depurat i en bona part creat, amb la cooperació del Dr. Sallent, un lèxic o vocabulari català tècnic adequat.»[20]

18 PALET I BARBA, Domènec. *Estudio del terreno pliocénico de Tarrasa y de sus relaciones con las formaciones contiguas.* Pròleg.

19 MARCET I POAL, Adeodat. *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* Any IV, 1922, núm. 16.

20 PALET I BARBA, Domènec. «Honorant al mestre», a: *Arxiu Centre Excursionista de Terrassa,* Any IV, 1922, núm. 16.

Serralada Prelitoral? circa 1915
Domènec Palet i Barba —el segon dempeus per l'esquerra—
amb el característic salacot que utilitzava a les seves excursions geològiques.
AMT

L'home del salacot

3

Amb el decurs dels anys sovintejà la imatge d'un Palet i Barba molt ben abillat i protegit per organitzar i dirigir les nombroses excursions que, amb coneguts i gent del Centre Excursionista de Terrassa, es dugueren a terme per les rodalies de la ciutat i també per diferents paratges més allunyats arreu de Catalunya. Algunes imatges són prou explícites.

Foren activitats plenes de contingut, interès i mestratge. Les experiències dels seus treballs, hipòtesis i recorreguts es concretaren en forma de nombrosos articles, llibres, conferències i comunicacions. Òbviament es fa del tot impossible el poder fer un comentari detallat de cadascun.

El nostre personatge va compaginar els estudis universitaris de Dret, així com de diferents matèries de la carrera de Ciències, amb aquesta notable vocació per descobrir la natura i l'origen geològic d'alguns indrets, alguns més propers i d'altres més llunyans de la seva ciutat i comarca. Alternava la feina d'estudiant amb els treballs de camp i l'excursionisme. Estem davant d'una persona amb una biografia rica i polièdrica on l'afició per conèixer i descobrir fou habitual, àdhuc prioritària, en relació a la seva important tasca de polític, de representant en nombroses entitats o d'empresari.

La publicació dels primers treballs

Els seus primers escrits corresponen al 1891. El primer es localitza a *La Publicidad*[21] de Barcelona i el segon a *La Revista Tarrasense,* respectivament. Palet i Barba tenia dinou anys. En aquell text l'autor feia una valoració positiva del primer mapa geològic de la província que havia comptat amb el suport de la Diputació i de l'erudit doctor Jaume Almera. Segons l'autor,

> *«Fácil ha de ser entonces, reconstruir, sintetizando, la historia de nuestro suelo á través del tiempo, reseñar los cambios, convulsiones y mutaciones, que en la*

21 PALET i BARBA, Domènec. «Los mapas geológicos», *La Publicidad*, 8 de desembre de 1891, p.2.

Circa 1910

Llibretes de camp de Domènec Palet i Barba.

MGSB - FONS PALET I BARBA

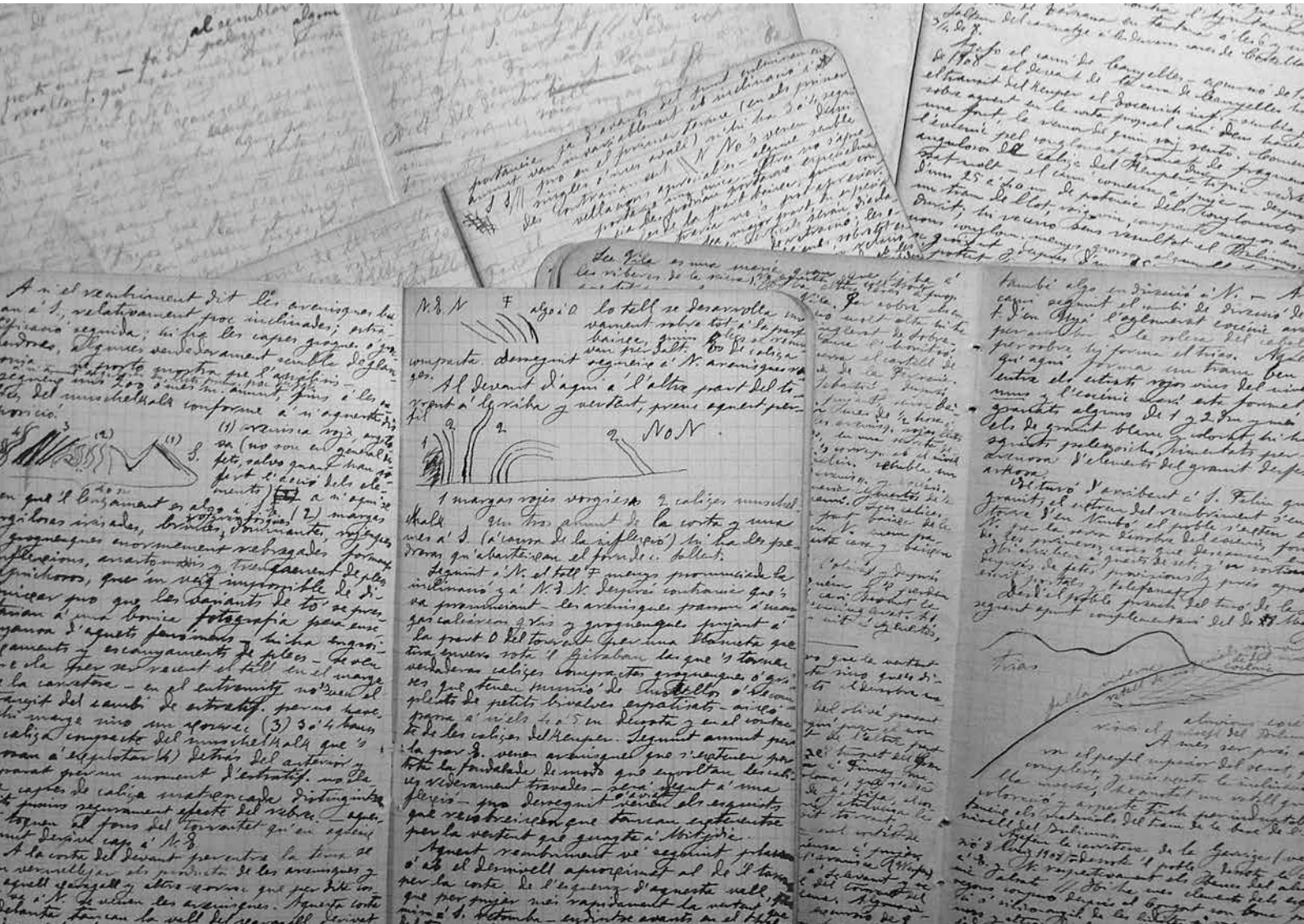

vida circunstancial y contingente del sér que integra, ha experimentado. Historia, que al igual de los hechos humanos, convendría que se divulgase, pues no poco habría de contribuir a la ilustración del pueblo».[22]

L'any següent, el 1892, Palet i Barba publicava a *La Revista Tarrasense* un recull d'articles, sis en total, sobre agrologia i la seva incidència en els terrenys del terme de Terrassa. L'agrologia analitza les característiques i condicions del sòl —humitat, permeabilitat, graus d'absorció, malalties...— i les seves possibilitats en relació amb l'agricultura.

L'estudi de l'atmosfera també requereix una important atenció i respecte. L'autor considerava molt important que el pagès tingués el millor coneixement possible del sòl on es proposava conrear i recomanava divulgar entre els agricultors la més gran i adequada informació.[23]

No fou pas l'única ocasió on el nostre autor publicava per capítols les seves reflexions i palesava la seva detallada opinió sobre un tema determinat. Així, doncs, el 1892, endegà el camí en aquest tipus de col·laboracions periodístiques.

Tres anys més tard, el 1895, trobem un reguitzell d'articles publicats al setmanari *Egara* amb una temàtica prou diferent però no menys interessant. A les portes d'aconseguir el títol d'advocat ens situem davant unes consideracions molt acurades, per part de l'autor, sobre la possible interferència entre el nou Codi Civil (1889) i la legislació regional i foral que afectava l'activitat habitual de tota mena d'entitats i corporacions.[24]

Els primers escrits en temes de dret i jurisprudència no suposaren cap impediment per seguir desenvolupant la seva ferma afició pel món de la natura i l'excursionisme. El desembre de 1894 fou nomenat secretari segon del Centre Excursionista de Catalunya.[25] Sota la iniciativa de Joan Cadevall i del propi Palet i Barba es creava una delegació a Terrassa d'aquella il·lustre entitat. A partir de la proposta de Palet i Barba es van incorporar com a socis delegats: Josep Ventalló i Vintró, Angel Sallent i Gotés[26] i Joaquim Vancells i Vieta.

L'estima per l'excursionisme va fer que Cadevall, Adeodat Marcet, Àngel Sallent, Jacint Elies, Palet i Barba i d'altres terrassencs fossin companys habituals en les sortides d'aquells anys. Ens trobem en els prolegòmens del que més endavant hauria de ser el Centre Excursionista de Terrassa (1910) i també d'altres iniciatives de caire associatiu de la ciutat. Els unia l'esperit científic i l'amor per la natura. Això estava sempre per damunt de qualsevol discrepància política i ideològica.

Foren precisament el doctor Àngel Sallent, Joan Cadevall i el mateix Palet i Barba qui, el 1907, trobaren i identificaren un suposat queixal de mamut que va donar peu a tota mena de comentaris, acudits i remors. Fou la notícia de l'època. La dita d'aquell temps era: «Un advocat panxut i un boticari tossut han trobat un os de mamut».

Aquella descoberta mobilitzà molta gent encuriosida i, fins i tot, fou un tema que es va tractar en un ple de l'Ajuntament. La peça es trobà a la finca d'en Salvador Carbonell i, des de bon principi, calia deixar molt clar com havia de ser la cessió al Museu de la Ciutat.[27]

Conferències a dojo

Fou, també, en l'espai del Centre Excursionista de Catalunya on tenim coneixement de les seves primeres conferències, el 19 d'abril de 1894, titulada *«Una ex-*

22 PALET i BARBA, Domènec. «Los mapas geológicos» a: *La Revista Tarrasense.* Any XVI. 13 de desembre de 1891, núm. 99. p. 3-5.

23 PALET I BARBA, Domènec. «Notas agrológicas de los alrededores de Tarrasa (I-VI)» a: *La Revista Tarrasense,* juny-juliol de 1892, núm. 51, 53, 54, 57, 59 i 60.

24 PALET I BARBA, Domènec. «Confusió jurídica», a: *Egara,* 4, 11, 18 i 25 d'agost de 1895 i 1 i 8 de setembre de 1895.

25 *Egara,* 30 de desembre de 1894.

26 PLANS I CAMPDERRÓS, Lourdes. *Àngel Sallent i Gotés (1857-1934): un intel·lectual de la Renaixença.*

27 AMT. Llibre d'Actes. 27 de juny de 1907; PALET I BARBA, Domènec. «El Mamut a Terrassa» i «Més del Mamut» a: *Fraternidad Republicana,* 29 de juny de 1907 i 6 de juliol de 1907, respectivament.

Can Palet de Vista-Alegre, circa 1923

Durant una excursió naturalista amb la seva família i amics.

D'esquerra a dreta: dempeus, x, Miquel Palet i Martí, x i Domènec Palet i Barba;

a mig terme, x, x, Carme Casals i Palet, Joan Palet i Martí i Irene Martí i Domingo;

asseguts a terra, x, x, x, x, x, Rosa Palet i Martí i x.

MPP

cursió geològica-arqueològica pels voltants de Terrassa. Consideracions científiques i especialment crítico-històriques»,[28] i uns mesos després, el 23 de setembre, sobre *«geologia i arqueologia dels entorns de Terrassa».* Havia començat el que hauria de ser una important i prolífica activitat com a conferenciant i singular orador. Les xerrades sobre tota mena de temes geològics i vinculats amb la natura foren habituals per part de Palet i Barba. La seva implicació amb el Centre Excursionista de Catalunya el va portar a ser elegit secretari segon de la Junta Directiva el 27 de desembre de 1894.[29]

Dins la vessant cívica i política constatem també una activitat força destacada. La Casa del Poble, a partir de 1904, va comptar amb nombroses intervencions i conferències per part del qui fou un dels seus fundadors i principals dinamitzadors. Es tractaren temes vinculats amb la cultura, amb el civisme i els drets humans.

Val a dir, també, que l'erudició i saviesa del seu discurs estaven, sovint, mancats d'una exposició àgil i concreta. No hi havia massa control del temps de durada i les xerrades de Palet i Barba tenien, força sovint, la seva singularitat. L'avorriment podia ser generalitzat i Palet i Barba no se n'adonava.

Podia parlar, amb coneixement de causa, de molts temes i disciplines. Amb el temps, esdevingué tota una autoritat com a saurí. La conferència celebrada a l'Orfeó de Sants de Barcelona, a inicis de la dècada de 1950, en podria ser un exemple i la darrera d'una dilatada carrera com a orador.

Paulina Pi de la Serra va escriure algunes observacions i anècdotes sobre les seves conferències. D'altres terrassencs també m'han corroborat aquests comentaris,

> *«Si jo em recordo de les seves conferències és precisament perquè aquest home dotat entre moltes qualitats amb la d'una memòria prodigiosa, no posseïa el do de la paraula. Parlava premiosament. Les seves dissertacions sobre temes erudits, però abstrusos, no sabíeu mai si durarien dues hores o tres. La gent estossegava, feia renou de cadires, s'alçava per anar a sopar, lassa i retuda. Ell continuava abstret, indiferent a la remor. Heus ací perquè el meu pare, bon amic seu, tot i l'estima que li professava, solia evadir-se d'anar a sentir-lo bo i obligant-nos-hi a nosaltres els seus fills».*[30]

El 1895 i anys següents significaren, sens dubte, un veritable impuls en l'activitat divulgativa i investigadora de Palet i Barba dins del món de l'excursionisme, del coneixement del territori i dels estudis geològics corres-

1895
Sampedor y lo Serrat dels morts.
MGSB

28 *La Vanguardia,* 19 d'abril de 1894, p. 2.

29 «Centre Excursionista de Catalunya», *La Vanguardia,* 28 de desembre de 1894, p. 3.

30 PI DE LA SERRA I JOLY, Paulina. *L'ambient cultural a Terrassa, 1877-1977.*

1896

Mapa geològic dels voltants de Terrassa, publicat amb el seu

Estudio del terreno pliocénico de Tarrasa y de sus relaciones con las formaciones contiguas.

BC

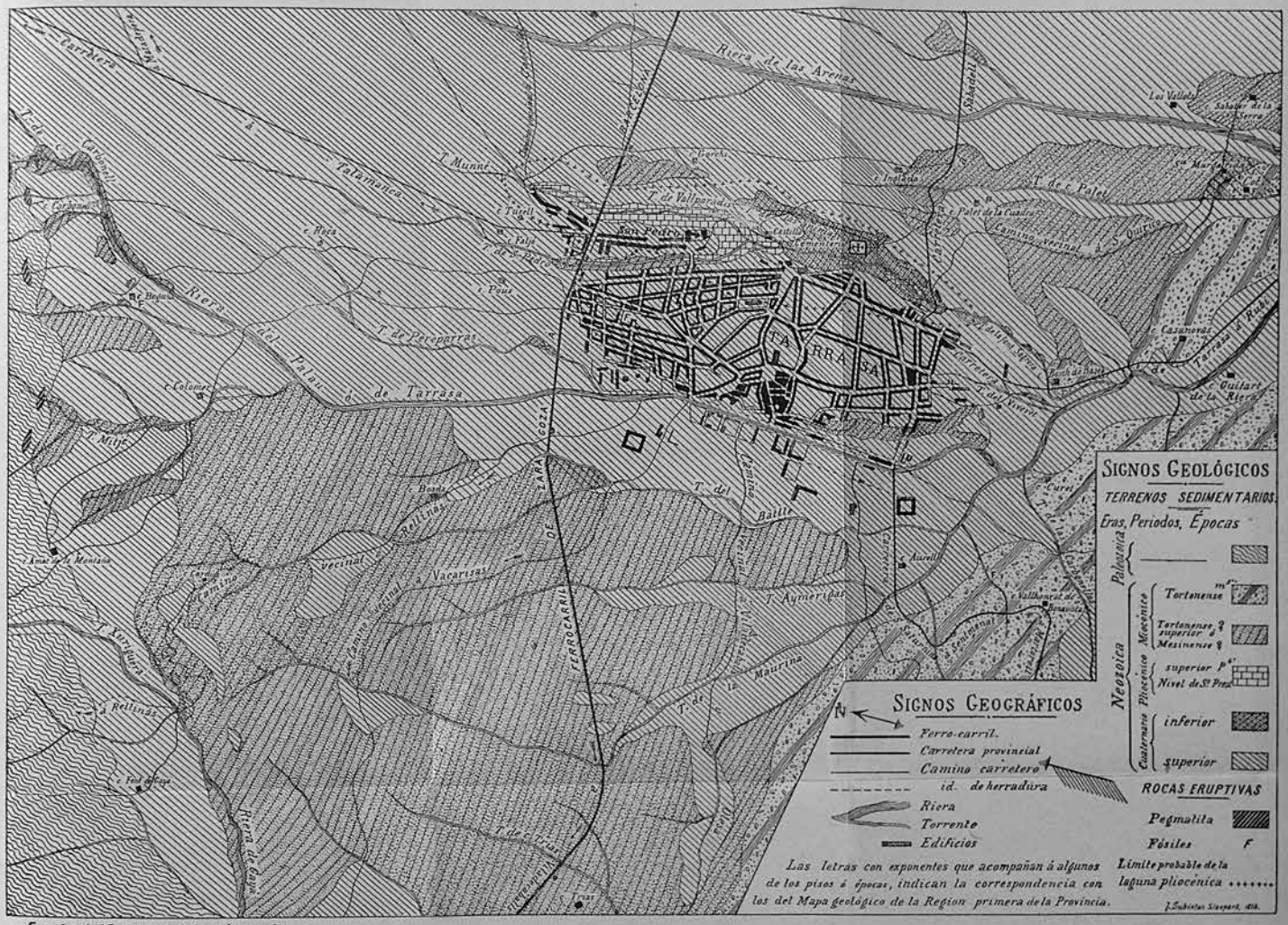

Escala 1:15000, aproximadamente.

Fig. 12.—Mapa geológico de los alrededores de Tarrasa, por D. Domingo Palet.

ponents.[31] De la visita a Santpedor i «el serrat dels morts», el diumenge 7 d'abril de 1895, ens resta una memòria prou interessant amb fragments com aquest,

> *«Passàrem á la Casa de la Vila, ahont forem molt ben rebuts pel Magnífich Ajuntament, visitant en ella l'arxiu municipal, com després de la casa rectoral lo parroquial. Abdós són riquíssims com en poques poblacions de molta més importància ho sien en el nostre país, contenint bon aplech de manuals y documents del Sigle XII ençà, perfectament classificats y ordenats per l'arxiver, qu'ho és nostre delegat lo reverent Vila. Poguérem, veure, entre altres documents de gran interès històrich, lo anomenat pels sampedorenchs privilegi major, ó siga lo pergamí autèntich en que'l rey Martí concedí en 1400 á Sampedor lo títul de carrer de Barcelona, donant a sós habitants les mateixes franquícies y llibertats qu'als barcelonins. Tant de bo que totes les poblacions tinguessin sos arxius tan ben conservats com à Sampedor».*[32]

ESTUDIO
DEL
TERRENO PLIOCÉNICO DE TARRASA
Y DE SUS RELACIONES
CON
LAS FORMACIONES CONTIGUAS
POR
D. Domingo Palet y Barba

1896
Estudio del terreno pliocénico de Tarrasa y de sus relaciones con las formaciones contiguas.
BC

31 PALET I BARBA, Domènec. *Estudio del terreno pliocénico de Tarrasa y de sus relaciones con las formaciones contiguas.*

32 PALET I BARBA, Domènec. *Sampedor y lo Serrat dels morts.*

Terrassa, 1903

Secció coral de l'Agrupació Regionalista de Terrassa,
una de les primeres entitats catalanistes de la ciutat, de la qual Domènec Palet i Barba en fou membre.

AFB

Servei i compromís

4

La Cambra de Comerç, la Creu Roja, l'Escola d'Economia Domèstica...

A les acaballes del segle XIX, i amb un jove Palet i Barba que no superava els vint-i-cinc anys, es confirmava aquell sentit cívic, emprenedor i polifacètic que caracteritzà tota la seva vida i obra. Fou un home compromès i generós amb la seva ciutat. El seu republicanisme i manera de pensar tampoc estaven renyits amb la tolerància ideològica i espiritual.

Estava present en moltes iniciatives i entitats ciutadanes sempre sota un ferm i honest esperit de servei. Domènec Palet i Barba fou secretari general de la Cambra Oficial de Comerç i Indústria de Terrassa, entre el 26 de desembre de 1898 i la mateixa data de 1901, sota els mandats presidencials de Joan Cadevall i Diars i durant una part de la presidència de Joan Salvans i Armengol.[33]

Els orígens d'aquesta entitat econòmica se situen al 1886. La seva posta en marxa completava el paisatge institucional de la ciutat on hi destacaven de forma notòria l'Institut Industrial, la Caixa d'Estalvis i el Banc de Terrassa. Llurs fundadors estaven presents en les diverses juntes directives i consells d'administració.

Gaietà Alegre, Antoni Ubach i Soler, Antoni Sala i Sallés, Fidel Poal, Jacint Bosch, Josep Garcia i Humet i Alfons Sala esdevingueren, en diferents moments i mesura, els prohoms d'aquella ciutat. Alguns d'aquests personatges lideraven l'endogàmia institucional de Terrassa. En sobresortia de manera molt destacada, Alfons Sala i Argemí (1863-1945), comte d'Egara, que esdevingué el paradigma i el fonament d'un caciquisme arrelat en el temps, en la política i en el territori.

Així doncs, personatges destacats i entitats de prestigi, tots prou coneguts per Palet i Barba, participaren plenament en el creixement i canvis de la Terrassa de les darreres dècades del segle XIX. Una ciutat que palesava un entrellat d'influències i clientelisme en el seu panorama econòmic i polític.

---

33 CAMBRA OFICIAL DE COMERÇ I INDÚSTRIA DE TERRASSA. *100 Anys de presència. 1886-1986*; FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Ana; PLANS I CAMPDERRÓS, Lourdes. *La Cambra, 125 anys creant futur.*

La ciutat del fum i dels tripijocs electorals acompanyaren, també dificultaren, la trajectòria política i cívica de Domènec Palet i Barba[34] en la darrera dècada del segle XIX i durant les primeres dècades del segle XX.

El doctor Francesc Torrella i Niubó emprava el terme de «vida institucional» quan es referia a aquella Terrassa dels orígens de la Cambra de Comerç:

«La ciutat del 1886 comptava amb entitats, institucions, associacions o societats pròpies d'una població amb activitat, laboriositat i intensa vida social... el Casino del Comerç, el Casino Terrassenc, la Joventut Catòlica, fundada pel prior Heribert Font, origen del Centre Social Catòlic, el Casino d'Artesans, transformat aquest any en el Círcol Egarenc, el Centre Catalanista, el Teatre Principal, marc d'abundants representacions teatrals, junt amb el Retiro, incendiat el 1879, successor de l'antic "El Prado Egarense" i que aquest any 1886 ofereix el sensacional espectacle d'una ascensió amb globus Montgolfier, mentre que a la ciutat, amb afecció i ensenyances musicals s'acredita la música de l'Orquestra Trullassus i un genuí esperit crític i humorístic troba un marc adequat a la nova "Societat Filantròpica Humorística la Barretina" o en la publicació que també s'estrena aquest any, "Lo Barret", transformada tot seguit en societat. No mancaven tampoc entitats corals com la Joventut Terrassenca i el "Coro dels Amics" i les que agrupen pintors i escultors, com l'efímer Centre Artístic, entre altres.

Naturalment, els centres docents, religiosos, públics i privats, eren una de les acreditades i constants preocupacions d'aquells terrassencs, precisament dins l'any de la fundació de la ja mencionada Escola Municipal d'Arts i Oficis. El màxim exponent en aquest camp, orgull de la ciutat, era el Col·legi Terrassenc, fundat el 1864, i el més popular i acreditat, el Col·legi Sant Josep, dirigit pel mestre exemplar Ramon Trias. No podem oblidar tampoc, en l'ordre cultural, la decisiva fundació, el 1879, de l'Ateneu Terrassenc, dèria de Joaquim Marinel·lo Bosch.»[35]

La delegació local de la Creu Roja de Terrassa fou una altra entitat on Palet i Barba hi va tenir una relació important pel que fa al seu procés fundacional i en els primers temps de la seva existència. El 12 de desembre de 1898 va tenir lloc una reunió a la seu de l'Institut Industrial per part d'un grup de personalitats de la ciutat. D'aquella trobada en va sortir una primera Junta de Govern formada per en Joan Cadevall Diars com a president i Joan Salvans Armengol i Domènec Palet i Barba com a vicepresidents.

La resta d'aquella primera Junta foren: Joan Marcet i Palet, Joan Baptista Galí i Coll, Josep Tobella i Pi, Miquel Homs i Rosés, Miquel Galí i Figueras i Miquel Fargas i Vall. Alguns noms es repetien habitualment. Sembla ser que la primera experiència de la delegació local fou el seguiment de la repatriació de soldats procedents de Cuba i Filipines al port de Barcelona.[36]

Palet i Barba va dur a terme nombroses iniciatives en benefici del progrés i modernitat de Terrassa. La posta en marxa, el 1908, de l'Escola d'Economia Domèstica en resulta un exemple evident. Els diferents intents, potser més especulatius i interessats que no pas efectius, d'anys enrere es varen concretar en el marc de l'activitat i implicació municipals del nostre personatge i així ho trobem en les actes municipals,

«El Sr. Palet manifestó á sus compañeros de Consistorio las gestiones que la Comisión de Instrucción pública viene realizando con anuència de todas las señoras Profesoras municipales para establecer, como secuela de la Escuela municipal de Artes y Oficios, las clases nocturnes de una Escuela primaria, de corte y confección y de economia doméstica, para adultas, en cuya Escuela, caso de organizarse, se adaptaria el sistema gradual; y pidió para poder prosseguir autorizada-

34 PUY I JUANICO, Josep. «Política i societat en els primers temps de la Cambra de Comerç, 1886-1898», a: CAMBRA OFICIAL DE COMERÇ I INDÚSTRIA DE TERRASSA. *100 Anys de presència. 1886-1986.*

35 TORRELLA I NIUBÓ, Francesc. «Indústria i comerç en la Terrassa dels anys vuitanta del segle passat», a: CAMBRA OFICIAL DE COMERÇ I INDÚSTRIA DE TERRASSA. *100 Anys de presència. 1886-1986.*

36 RAGON I PETIT, Baltasar. *Coses de Terrassa viscudes.*

mente los Trabajos, la aprobación del Consistorio para el referido proyecto. Contestole el señor Presidente, en nombre de todos, que el Ayuntamiento no solamente aprobaba y prometia secundar en lo possible tan meritísima iniciativa, sino que felicitava á la Comisión por haberla tenido y le estimulava á que no cejase en su empeño hasta convertirla en realidad».[37]

Un mes després començaven les classes en un edifici del carrer de Sant Jaume. Sembla que hi va haver una resposta molt favorable pel que fa a la matrícula i motivació de les nombroses alumnes inscrites.[38] L'estada en aquest carrer va ser fins el 1929, després va tenir la seva seu definitiva al carrer de Sant Isidre.

Primers passos polítics catalanistes i republicans

En l'àmbit polític fou un home d'autèntic esperit i convicció republicanes. Un esperit de concòrdia i col·laboració. El seu republicanisme s'identificà sempre amb un tarannà de consens, honestedat, diàleg i generositat vers d'altres posicions polítiques de la ciutat.

Aquest, en definitiva, també fou el camí de bona part del republicanisme local a partir dels primers anys del segle XX. Un sector majoritari del republicanisme terrassenc es posicionà, amb el temps, al costat de les opcions catalanistes i això ja fou irreversible a partir de ben entrada la segona dècada del nou segle.

Juli Colom, estudiós destacat de la història del republicanisme terrassenc, defineix molt bé la idiosincràsia, disposició i la manera de fer del nostre protagonista,

«No tots els militants republicans tenien la mateixa opinió del catalanisme (sectari, acaparador, negatiu, exclusiu...), l'advocat i geòleg Palet i Barba es va distingir els anys noranta per la seva participació en entitats properes als sectors regionalistes. Va ser soci del Centre Excursionista de Catalunya, societat de la qual arribà a ésser secretari segon el desembre de 1894 [...]. *El setmanari EGARA, afí als catalanistes, publicà diversos articles seus en català sobre estudis geològics de l'entorn de la ciutat. Quan l'Orfeó Catalunya va actuar a Terrassa, Palet i Barba: "saludà ab admiració al mestre y cors en nom de la ciutat y demanà ser confirmat a la llista de socis protectors". Malgrat La seva activa militància a Fusió Republicana, primer i a la Unió Republicana, després no va amagar mai les seves opinions favorables a l'afirmació de la personalitat de Catalunya i a la descentralització política i administrativa, sense obviar la problemàtica de la llengua catalana. Així en un seguit d'articles publicats a l'òrgan de Fusió,* El Espejo *(1901), en què exposava un programa complet d'ensenyaments alternatius al batxillerat de l'època, incloïa en un curs preparatori, a més d'un complement de gramàtica castellana, un curs d'ortografia de la llengua catalana,* "tendencia actual de restauración del idioma regional y renacimiento de la literatura catalana", *tot recordant que* "lo que menos sabemos aprender y conocemos los propios catalanes es la ortografia de nuestra lengua».[39]

I encara podem afegir que una de les primeres militàncies de Domènec Palet i Barba fou al Centre Escolar Catalanista, associació universitària de la qual va ser escollit, l'octubre de 1894, president de la secció de Dret, Filosofia i Lletres.[40]

El món catalanista local es va trobar a Girona el 1897. El 25 d'abril va tenir lloc en aquella ciutat la cinquena assemblea de la Unió Catalanista. Aquesta havia nascut el 1891. El discurs regionalista a la ciutat de Terrassa s'havia iniciat, de manera oficial, amb la creació el 1886 del Centre Català per a continuar més endavant, i amb un bon nombre d'antics col·laboradors, amb la posta en marxa de l'Agrupació Regionalista, el 1890.[41]

37 AMT. Actes del Ple de l'Ajuntament de Terrassa. 16 de gener de 1908.

38 VENTAYOL I BOSCH, Àngels. *75 anys de l'Escola La Llar.*

39 COLOM I BUSSOT, Juli. *Republicanisme i cultura republicana a Terrassa. De la I República a la Setmana Tràgica.* p. 430 i següents.

40 *La Vanguardia,* 1 de novembre de 1894, p. 2.

41 GARRETA I CLUSELLA, Jordi. «L'actuació política del Primer Catalanisme a Terrassa. Un apèndix del Salisme», a: *Terme,* núm.5, Terrassa: 1990; VENTAYOL I BOSCH, Àngels. *Josep Soler i Palet, polític i historiador.*

Terrassa, 1924
Pintada reivindicativa catalanista a la façana del Teatre Principal.
AMT - COL·LECCIÓ BALTASAR RAGON

Aquesta entitat aixoplugava la majoria de simpatitzants, seguidors i militants del catalanisme local i, per tant, de la Unió Catalanista. Hi trobem un llistat ideològicament força heterogeni. Seguidors i simpatitzants participaren en la trobada de Girona: Domènec Palet i Barba, Josep Soler i Palet, Àngel Sallent i Gotés, Pius Fatjó i Vila, Pau Galí i Coll, Ramon Casamada i Mauri, Joan Llimona, Joaquim Vancells i Vieta, Jaume Ballber i Casals i Joan Baptista Galí i Coll.

L'Agrupació Regionalista esdevingué el punt de partida del catalanisme local i fou, de forma prou ambigua i desigual, l'opció alternativa al discurs monàrquic i conservador representat per en Sala i el seu conglomerat d'entitats i col·laboradors a Terrassa i comarca.[42] Salistes i catalanistes anaren més de bracet que no pas enfrontats.

En realitat hi hagué molta més complicitat que no pas oposició. L'estratègia més coherent del catalanisme terrassenc fou l'impuls de l'activitat artística i cultural de la ciutat. L'Agrupació va tenir diferents seus: Raval de Montserrat, Sant Antoni i Sant Leopold.

L' Assemblea de Girona havia reunit un total de 312 delegats d'arreu de Catalunya. Va comptar amb el suport del Centre Escolar Catalanista, de l'Associació Popular Regionalista i del Centre Catalanista de Girona.

El 26 de maig de 1901 tingué lloc una Assemblea de la Unió Catalanista a Terrassa, organitzada per l'Agrupació, amb gairebé un miler de participants. També hi havia presència procedent de Cuba i Filipines. Manuel Folguera i Duran en fou nomenat president.[43]

El republicanisme local va patir un progressiu trasbals i declivi en els darrers anys del segle XIX. Hi havia importants diferències entre les diferents opcions republicanes i també, en algun cas, dins de les pròpies formacions. Dispersió i distanciament eren habituals. La situació feia inviable tenir alguna possibilitat en les eleccions municipals i legislatives.

El republicanisme terrassenc estava escampat i dividit arreu. Entre d'altres hi havia: els fusionistes del carrer Pantà, els republicans del carrer Sant Antoni i el Cercle Republicà Democràtic Federalista del carrer del Vall.[44] Les discrepàncies superaven, massa sovint, les afinitats.

En qualsevol cas, l'hegemonia del partit dinàstic d'Alfons Sala, el control que exercia sobre l'ajuntament i el fidel clientelisme del districte electoral, anaven fent el seu curs i consolidant un domini polític sobre la ciutat i els pobles de la comarca.

42 MARTÍN I BERBOIS, Josep Lluís. «Josep Soler i Palet i el moviment polític catalanista», a: *Terme,* núm. 25, Terrassa, 2010.

43 *El Espejo,* 1 de juny de 1901.

44 COLOM I BUSSOT, Juli. *Op.cit.*

Terrassa, circa 1903

Pati de la Casa del Poble de Fraternitat Republicana.

AT (PROCEDÈNCIA JOSEP RIGOL)

La Casa del Poble i la Fraternitat Republicana

5

El 1903 va representar un increment de la influència, protagonisme i pes del republicanisme a Terrassa. Palet i Barba hi va tenir un paper molt destacat. Va palesar una vinculació molt directa amb l'embranzida associativa i política de l'esquerra local. Alguns personatges com Antoni Marsà i Bragado i els intents seriosos de canvi per part del republicanisme local, a les eleccions municipals de 1901, foren un pròleg inqüestionable per a futures aportacions.

El discurs unitari del republicanisme arreu del país, els reptes electorals —legislatives i municipals— i l'impuls associatiu van significar un important punt d'inflexió en l'organització i influència de l'opció republicana i progressista. Aquella situació no fou pas una excepció a la ciutat de Terrassa. El primer repte foren les eleccions legislatives del 26 d'abril. Es mobilitzaren de forma massiva tots els republicans de Terrassa i districte.[45]

Josep Roca i Roca (1848-1924) fou el candidat republicà —Unió Republicana— i un seriós contrincant per les aspiracions de la dreta local representada per Alfons Sala. Aquest comptava amb tot un llarg repertori de personatges, complicitats i un munt d'institucions que li feien costat. Es tractava de tot un engranatge d'amics i col·laboradors que sota el nom de «comitè electoral» es posava en marxa, a Terrassa i comarca, quan arribava una nova convocatòria electoral. En tot això no hi perdem de vista el Sometent.

Les setmanes prèvies a les eleccions no foren tan planeres i «tranquil·les» per a la dreta local com en anteriors ocasions. El republicanisme de la ciutat havia unit esforços i això es veié en l'estratègia, el discurs i els resultats. Òbviament també en d'altres iniciatives i situacions d'aquell mateix any. Semblava que restaven enrere els temps de la divisió, de les esquerdes i desorganització republicanes, caracteritzats per una imatge prou preocupant i desgavellada.[46]

Palet i Barba ho deia de manera prou clara:

> «[...] *Aquelles eleccions marquen una fita en la política local i del que fou districte de Terrassa que trascendeix* [sic] *al temps actual. Hi havia bastants anys que*

45 COLOM I BUSSOT, Juli. *Op.cit.*

46 COLOM I BUSSOT, Juli. *Op.cit.* p. 144 i següents.

CASA DEL PUEBLO · TARRASA

Sociedad Anónima, constituída en virtud de escritura pública, autorizada por el Notario del Ilustre Colegio de Barcelona con residencia en la Capital, **D. Juan Soler y Vilarasau,** en 12 de Octubre de 1903

Emisión de 1,500 obligaciones hipotecarias Serie B de á 50 pesetas

Reembolsables á la par, por sorteos anuales, en 50 años, á contar desde el 31 de Diciembre de 1904
Interés anual de cada obligación: **DOS PESETAS,** pagaderas en 31 Diciembre de cada año, á contar desde 1904

Obligación al portador Nº 1070 Ptas. 50

Estas obligaciones, unidas á las 1,000 de Serie A, de 25 pesetas cada una, que se emiten en esta misma fecha, tienen como garantía el capital social, representado por las cantidades pagadas y demás que se satisfarán hasta adquirir la plena propiedad de la finca **Casa del Pueblo,** la cual, con todas sus pertenencias, será entonces debidamente hipotecada para el servicio de este empréstito.

Tarrasa 1.º de Enero de 1904

El Gerente **El Tesorero** **El Contador** **El Secretario**

Imprenta Ventayol, Tarrasa

1 de gener de 1904
Obligació de la Casa del Poble de Terrassa, per tal de finançar la construcció del seu estatge del carrer Cremat. Signen els prohoms del republicanisme terrassenc: Josep Roca i Roca, com a gerent; Domènec Palet i Barba, com a tresorer; Joan Montañola, com a comptador; i Antoni Marsà, com a secretari.
JPJ

els republicans no havien pres part en aquest districte en les eleccions generals i es trobaren sense organitzacions, ni representacions en la majoria de pobles; es feu una intensa campanya prenent-hi part en Roca. Es lluità amb entusiasme i en Roca i Roca obtingué una nodrida votació de sufragis sincers, guanyant a Terrassa, a Sant Pere de Terrassa i a Rubí, però no arribà a la xifra que de tota mena sumà l'adversari.»[47]

Roca i Roca superà en Sala a Terrassa (per 258 vots) i també a Rubí (per 25 vots) i Sant Pere de Terrassa (per 245 vots) però el còmput global de tot el districte fou favorable per 346 vots al representat monàrquic. La fidelitat dels votants en determinades localitats —Mura, Olesa, Rellinars, Talamanca, Ullastrell, Vacarisses o Viladecavalls— havia fet possible la victòria dels salistes. El caciquisme arrelava i s'extenia amb força, de vegades en confrontació oberta, àdhuc agressiva, com era el cas d'Olesa de Montserrat.

El pes del republicanisme en alguns pobles era petit i dispers. L'opció monàrquica i espanyolista palesava una gran influència en alguns dels pobles de la comarca. Això es constatava en alguns fraus electorals que tingueren lloc en algunes de les convocatòries electorals durant el temps de la primera i, sobretot, de la segona època de la Restauració (1902-1923). La situació no era pas nova i sempre hi havia «bona voluntat» de repetir-se.

Així doncs, en Josep Roca i Roca representant de la Unió Republicana i membre del Comitè Organitzador de Solidaritat Catalana (1906) fou el primer adversari, per nombre de vots i arguments, davant els interessos d'una dreta local que oferia, any rere any, la seva consolidació amb el control institucional i polític de Terrassa i comarca.

El 22 d'abril va tenir lloc l'acte central de campanya al Teatre del Retiro del carrer Pantà amb la presència de Nicolás Salmerón. Es varen dir moltes coses prou interessants i se'n varen fer moltes més però no fou suficient per desbancar la candidatura conservadora.

QUADRE 1
Eleccions legislatives. 26 d'abril de 1903

Municipis del districte	Sala	Roca i Roca
Castellbisbal	105	75
Matadepera	65	35
Mura	131	19
Olesa de Montserrat	510	210
Rellinars	81	2
Rubí	391	416
Sant Pere de Terrassa	134	379
Talamanca	85	0
Ullastrell	111	12
Vacarisses	89	26
Viladecavalls	98	22
Subtotal pobles	*1.800*	*1.196*
Terrassa	1.252	1.510
Total districte	**3.052**	**2.706**

10 de maig de 1903: Eufòria i tragèdia

La victòria moral d'aquelles eleccions va concloure amb un berenar republicà, el diumenge 10 de maig als boscos de Can Parellada, molt a prop de Terrassa. Un berenar que tingué un sentit eufòric i emotiu per la meritòria actuació del republicanisme vallesà i per la il·lusió d'un projecte prou engrescador. Fou una trobada molt concorreguda amb una nombrosa participació de tots els pobles de la comarca, entitats i associacions republicanes així com diferents grups de cant coral en representació de la Joventut Terrassenca, Els Amics o La Llanterna.

La festa tingué un caire d'autèntica llibertat, alegria i d'exaltació de l'esperit i dels ideals republicans i de progrés. Una trobada amb la il·lusió i esperança de promoure, en els propers mesos, una entitat política que reunís tots o la majoria de republicans ter-

47 PALET i BARBA, Domènec. *En Josep Roca i Roca (1848-1924) literat, publicista, polític.* Text llegit el 2 de juliol de 1934 en el moment de posar el seu retrat a la galería de Terrassencs Il·lustres a l'Ajuntament de Terrassa; «José Roca i Roca» a *El Espejo,* 23 d'abril de 1903; COLOM I BUSSOT, Juli. *Josep Roca i Roca. Polític, periodista i escriptor republicà. Els anys de joventut, 1848-1878.*

Fraternidad Republicana

AÑO IV TARRASA 16 JUNIO 1906 N.º 142

SUSCRIPCIÓN: En el Distrito, 1 Pta. trimestre
» Fuera del » 2 » »
Anuncios y comunicados á precios convencionales
PAGO ADELANTADO
REDACCION Y ADMINISTRACION
Calle Quemada, n.º 15, (CASA DEL PUEBLO)

ECO DEL PARTIDO REPUBLICANO DEL DISTRITO

Partido de Unión Republicana

Junta del Distrito electoral de Tarrasa

En atención á lo dispuesto por la Junta provincial y á las bases de organización del partido se convoca, á los delegados de las poblaciones del distrito y á los vocales natos, que constituyen esta Junta, para el domingo dia 24 del presente mes á las nueve y media en la Casa del Pueblo de esta ciudad, siendo los objetos de la reunión: dar posesión á los delegados nuevamente nombrados, renovación de cargos de esta Junta, nombrar delegado y suplente para la Junta Provincial y tratar de organización y propaganda.

Los delegados nuevamente nombrados deben presentar la credencial ú otro documento que les acredite.

Tarrasa 14 Junio de 1906.—El Presidente, Domingo Palet y Barba.

¡Constituyámonos en convención!

Hay que hacer política y política masculina; es preciso que dejemos de parecer una nación de mujeres, que no saben más que llorar y quejarse, que le piden el hijo y lo dá: que le roban el voto y lo aguanta; que le quitan la finca y se deja; que le ponen sobre los lomos la inmensa carga de parásitos y la lleva mansamente como caballo de simóo; que le dan una administración africana á precio de europea y la toma; que le mandan los ministros que le privaron de patria y obedece.

¡Y todavia pretenden reinar sobre las ruinas! ¡Que nos devuelvan las 1000 islas, los 3000 millones, el honor límpio y la bandera inmaculada!

¡Que hagan salir del fondo del mar de Mindoro y del mar de las Antillas aquellas dos escuadras, con cuyo coste se habría podido cruzar de caminos el territorio!

¡Que devuelvan al pueblo sus 100 mil hijos, asesinados en Ultramar y atajen esa horrible, interminable procesión de muertos que cruzá á todas horas los espacios de la Península, compuestos de niños hambientos, de viudas desoladas, de ancianos temblorosos que caen antes de su hora heridos de muerte á distancia de meses por el mismo machete, por los mismos tiburones, por la misma química falsificada, por los mismos zapatos de cartón que mataron á sus maridos, á sus hermanos, á sus hijos!

La desesperación se ha sobrepuesto en nosotros, más aún que al instinto del orden, al instinto de la vida. Porque para vivir como vivimos, es preferible no vivir.

Nos hemos abrazado á las columnas del templo, y nos salvaremos con él ó perecerá él con nosotros.

Hemos preferido y seguimos prefiriendo los procedimientos conservadores, no queremos chocar violentamente con los intereses creados; pero si se empeñan, saltaremos por encima de ellos, si hace falta que hayamos de convertirnos en convención nos constituiremos en convención.

JOAQUÍN COSTA.

Las pruebas judiciales

"¡Pondría las manos en el fuego!" —se suele decir para dar eficacia ó caracteres de verdad á lo que se manifiesta. Esta frase proverbial, no carece de fundamento. Es el siguiente:

En la Edad Media, cuando los jueces se hallaban perplejos para decidir en los asuntos que tenían que fallar, acudían á la que tenían por decisiva prueba. Consistía ésta en que el acusado, después de haber estado á dieta durante tres días, oía misa, y durante este ceremonia, se enrojecía en fuego una barra de hierro de una á tres libras de peso. Terminado el incruento sacrificio, el acusado tomaba con la mano el hierro candente, lo levantaba una ó varias veces y lo llevaba á una distancia mayor ó menor, generalmente nueve pasos. Enseguida se le cubría la mano con una especie de saco ó funda, cuya ligadura, por la muñeca, sellaba el juez, y á los tres días, se levantaba aquel envoltorio á presencia del tribunal. Si la mano del presunto reo no presentaba ninguna huella de quemadura, era declarado inocente, y si la presentaba el grado de su culpabilidad se deducía de la intensidad y extensión de las huellas.

Esta prueba tenía algunas variantes: unas veces se hacía caminar al acusado con los piés desnudos por sobre carbones encendidos ó por sobre barras de hierro al rojo cereza; otras veces se le obligaba á calzarse un guante de hierro también enrojecido, y otras, en fin, se sustituía el hierro y el carbón, por una marmita de agua hirviendo en cuyo fondo hechaban un pequeño anillo, que tenia que extraer el acusado por tres veces, sumergiendo su mano y antebrazo en aquel líquido que borbotoneaba. El resto de la prueba era el mismo ya descrito.

*

Seguramente se preguntará el lector, como nosotros nos hemos preguntado, qué inocente podría patentizar su inocencia sometiéndole á tamaña prueba.

Lo más probable, ninguno.

Pero en aquellos tiempos se apreciaba sobre todo otro testimonio el llamado «juicio de Dios», que siempre era terrible, siempre fortuito, y siempre solía dar por resultado, como no podía por menos el triunfo de la audacia y la mentira y la condenación de la sinceridad y la inocencia.

*

Afortunadamente pasaron para no volver esas *pruebas* tan brutales, tan despiadadas y tan ilógicas. Hoy es la fé que se le otorga á la palabra del hombre la que sirve para exculpar ó condenar á los acusados; no es ningún hecho, no es ninguna prueba de resistencia irracional y necesariamonte negativa la que sirve de base para formular los juicios. Digan lo que quieran los misonelistas, consideren el asunto como les acomode los que admiten sin distingos el providencialismo, laméntense tanto como les plazca los que entienden que por haber perdido la fé vamos á la decadencia, lo cierto, es que por lo que con este extremo se relaciona, llevamos quince codos de ventaja á nuestros predecesores de la Edad Media.

Pero no estamos bien, es decir, no estamos donde debemos estar; no estamos en aquel punto fiel de la balanza, en que la espada de la justicia, al caer inexorable, deje de herir al inocente y de castigar al que ha delinquido.

La culpa de ello tenemos cuantos, apreciándonos muy poco á nosotros mismos, traicionámos nuestra conciencia al ser llamados á emitir juicio.

Se nos ha dado el carácter de veraces, de justicieros, de incorruptibles; se nos ha hecho el alto honor de suponer que por nada ni por nadie dejaremos de presentar lo cierto como cierto y lo dudoso como dudoso; se ha hecho entrega á nuestra fidelidad y cordura de la paz y bienestar sociales: ¿correspondemos á estos dónes como es debido? ¿Qué respondemos cada cual en nuestro fuero interino?

Dicen los filósofos que la perfección estriba en ser como la luz inmovil cuya llama no se oscila ni apaga por el soplo del amor ni por el del odio. Con efecto, en eso estriba la perfección; pero el hombre no es perfecto, y es locura que nos empeñemos en pedirle lo que sabemos no ha de darnos. El ama y odia, y amando y odiando, sus determinaciones han de resentirse de lo uno ó de lo otro. Pero pueden resentirse más ó menos, y este más, ó este menos, es el que conviene, el que precisa que se ponga á tono, sobre todo cuando por ministerio de la ley es llamado á las funciones de magistrado. En este caso no debe odiar; debe preferentemente amar: amar en cierta medida, amar hasta donde el amor no constituya daño ó peligro manifiesto. Entre la justicia y la injusticia se encuentra la piedad, y la piedad, por uno y por otro lado, se espuma y se confunde con sus colaterales. Santo y bueno que el esfumado que se adopte se incline á la justicia; pero ¡ay del ay!, si se adopta su contrario.

*

No hace falta, mil veces no volver á las pruebas judiciales que se tenían por definitivas y absolutas en la Edad Media; pero si hace falta, mil veces si, que cada cual nos atengamos con más esmero á los dictados de la conciencia.

X. X.

NAKENS

Con este título publica *El Globo*, diario monárquico madrileño, el siguiente artículo:

«Su pluma, un ariete al servicio de honradas convicciones. Su casa, un asilo de todas las desventuras. Su pan, á merced de todos los hambrientos. Su bolsillo patrimonio de todos los necesitados. Luchador impenitente, encastillado en su independencia, impugnador fiero de todos los convencionalismos, su firma logró los mayores prestigios, su personalidad vale por la de todo un partido, su lenguaje es el del Evangelio para miles de creyentes en su austeridad, en su consecuencia, en su energía. Su carta de ayer á la prensa confesando haber acogido y amparado al anarquista Morral, es el tema del dia. Se le discute, se le censura, se le admira. La ley le condena. El sentimiento público le absuelve. Ha preferido ir á la cárcel como encubridor, á permanecer libre habiendo sido delator. Un reo de muerte se acogió á él como su único salvador. Pudo oirle y decirle: «No te he oido, no sé lo que has hecho; pero vete, nada puedo hacer por tí»; y prefirió, luego de oirle darle su amparo. ¿Hizo bien? Los apasionados, los doloridos por la catástrofe dirán que no; pero estos mismos apasionados, estos mismos doloridos, puestos en el lugar de Nakens, hubieran hecho lo mismo que ha hecho el batallador periodista republicano.

16 de juny de 1906

Fraternidad Republicana, fou la primera de les publicacions editades a redòs de la Casa del Poble. En aquesta primera etapa de l'entitat, Fraternitat Republicana actuava com la secció local d'Unión Republicana i Domènec Palet i Barba n'era el seu president.

BCT

rassencs. La tornada a Terrassa fou tota una processó d'estendards i senyeres. Hi havia una discreta vigilància policial però ningú podia imaginar que l'eufòria d'aquella multitud donés pas a la tragèdia en qüestió de poques hores.

A la cruïlla del carrer de Sant Valentí amb el carrer del Nord hi hagué un advertiment sobre l'ús de les banderes per part del cap de la policia senyor Camino. De cop i volta, se sentiren uns trets enmig de la multitud i es produí la mort d'un obrer, Lluís Molins i Carreras, veí de Sant Pere de Terrassa. De cop i volta es va acabar amb aquell ambient festiu. El sentiment fou d'horror i de ràbia continguda. Les conseqüències dels fets i algunes acusacions molt dures i directes van provocar la dimissió de l'alcalde Joan Salas i Morral. Aquest fou substituït per Joaquim Alegre i Pujals.

Sota un mateix sostre

La constitució de la primera Casa del Poble del país, immoble i entitat jurídica, i de la Fraternitat Republicana, ambiciós projecte polític, varen representar l'eix fonamental per on es desenvoluparia la trajectòria del republicanisme local dels propers anys. S'obria una finestra al progrés, la tolerància i la llibertat davant una ciutat que palesava una extrema endogàmia socioeconòmica i política en el marc d'una quotidianitat massa caracteritzada pel paternalisme, les influències i el control de les urnes.

El diumenge 6 de setembre de 1903 es va constituir la Fraternitat Republicana de Terrassa sota la presidència de Palet i Barba. L'estiu havia estat el temps de redactar i presentar els estatuts a les autoritats corresponents. La junta estigué formada per Josep Garcia, Joan Montañola, Josep Parera, Isidre Vellsolà i Avel·lí Estrenjer.

El 12 de setembre es va fer la inauguració oficial i l'endemà s'inaugurava la seu de la Fraternitat Republicana de Sant Pere de Terrassa. Naixia una entitat de gran projecció i voluntat de servei.[48] De manera para-

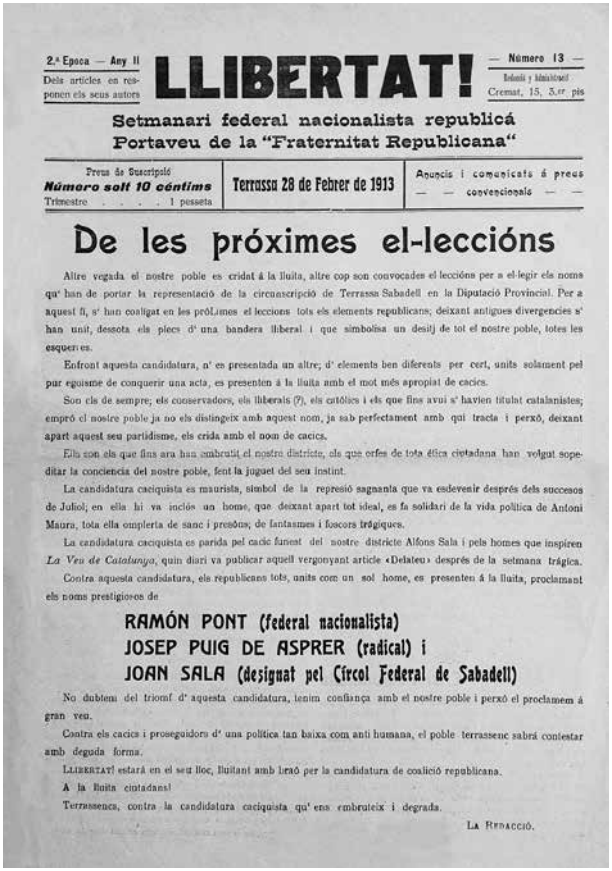

2.a Epoca — Any II
Dels articles en responen els seus autors

LLIBERTAT!

— Número 13 —
Redacció y Administració
Cremat, 15, 3.er pis

Setmanari federal nacionalista republicá
Portaveu de la "Fraternitat Republicana"

Preus de Suscripció
Número solt 10 céntims
Trimestre . . . . 1 pesseta

Terrassa 28 de Febrer de 1913

Anuncis i comunicats á preus — — convencionals — —

De les próximes el-leccións

Altre vegada el nostre poble es cridat á la lluita, altre cop son convocades el leccións per a el-legir els noms qu' han de portar la representació de la circunscripció de Terrassa Sabadell en la Diputació Provincial. Per a aquest fi, s' han coaligat en les próximes el leccions tots els elements republicans; deixant antigues divergencies s' han unit, dessota els plecs d' una bandera liberal i que simbolisa un desitj de tot el nostre poble, totes les esquerres.

Enfront aquesta candidatura, n' es presentada un altre; d' elements ben diferents per cert, units solament pel pur egoisme de conquerir una acta, es presenten á la lluita amb el mot més apropiat de cacics.

Son els de sempre; els conservadors, els liberals (?), els catòlics i els que fins avui s' havien titulat catalanistes; empró el nostre poble ja no els distingeix amb aquest nom, ja sab perfectament amb qui tracta i perxó, deixant apart aquest seu partidisme, els crida amb el nom de cacics.

Ells son els que fins ara han ambrutit el nostre districte, els que orfes de tota ètica ciutadana han volgut sopeditar la conciencia del nostre poble, fent la joguet del seu instint.

La candidatura caciquista es maurista, simbol de la represió sagnanta que va esdevenir després dels succesos de Juliol; en ella hi va inclòs un home, que deixant apart tot ideal, es fa solidari de la vida política de Antoni Maura, tota ella omplerta de sanc i presóns; de fantasmes i fosccors trágiques.

La candidatura caciquista es parida pel cacic funest del nostre districte Alfons Sala i pels homes que inspiren *La Veu de Catalunya*, quin diari va publicar aquell vergonyant article «Delateu» després de la setmana trágica.

Contra aquesta candidatura, els republicans tots, units com un sol home, es presenten á la lluita, proclamant els noms prestigiosos de

RAMÓN PONT (federal nacionalista)
JOSEP PUIG DE ASPRER (radical) i
JOAN SALA (designat pel Circol Federal de Sabadell)

No dubtem del triomf d' aquesta candidatura, tenim confiança amb el nostre poble i perxó el proclamem á gran veu.

Contra els cacics i proseguidors d' una política tan baixa com anti humana, el poble terrassenc sabrá contestar amb deguda forma.

LLIBERTAT! estará en el seu lloc, lluitant amb braó per la candidatura de coalició republicana.

A la lluita ciutadans!

Terrassencs, contra la candidatura caciquista qu' ens embruteix i degrada.

La Redacció.

28 de febrer de 1913
Llibertat!, fou una altra de les capçaleres vinculades a Fraternitat Republicana.
BCT

48 PLANS I CAMPDERRÓS, Lourdes. *La vida cultural i recreativa a la Terrassa d'ahir, 1875-1931.*

SUPLEMENTO AL NUMERO 322 DE

Periódico Republicano

LA ACCION

Tarrasa, Jueves 6 Dicbre. 1928

1903 == 1928

Número dedicat a les

Noces d' Argent

de la

Casa del Poble S. A

i la

Fraternitat Republicana

Salutació oficial de la Fraternitat Republicana

Aquesta Societat al celebrar el XXV.e aniversari de llur fundació, saluda efusivament a tots els republicans i homes d'esquerra de Terrassa i el seu districte, a les entitats germanes de altres localitats i a les de la Ciutat que sempre han respost a les seves crides inspirades en fins generosos.

FESTEIGS

Els festeigs extraordinaris per a celebrar tan trascendental esdeveniment, consistiran en un

"LUNCH"

que tindrà lloc el dia 8 a les **tres de la tarda,** *en el que hi assistiran nodrides representacions de altres localitats i prestigiosos personalitats del republicanisme.*

A la nit, a **dos quarts de deu,** *es posarà en escena la comèdia en quatre actes i apoteosi, original d'un bon amic nostre que l'escriguè expressament per aquesta diada, quin títol és*

Les lluites ideològiques

on són escenificades les lluites i fets més importants de la present centúria.

L'execució de l'obra anirà a càrrec de l'aplaudida Secció Artística *de la F. R. baix el següent repartiment:*

Filomena, *Sa. Concepció Vicents;* Dolors, *Sra. Agna Pahissa;* Sisco, *Sr. Fors;* Frederic, *Parera;* Pep, *Vilaplana,* Rafel, *Jordá;* Joan, *Martí;* Mossen Benet, *Puigdomenech;* Peret, *Sanlleht;* Bernat, *Casas;* Senyor Metge, *Duocastella.*

Apoteosi: República, *Sra. Agna Pahissa;* Democràcia, *Senyora Concepció Vicens;* Llibertat, *Srta. Maria Pahissa;* Igualtat, *Srta. Hortènsia Vives;* Fraternitat, *Srta. Encarnació Sastre;* Progrés, *Puigdomènech,* i Un home del poble, *Casas.*

El **Grup Coral de F. R.** *interpretarà diferentes peces del seu selecte repertori tant a la tarda com a la nit, algunes d'elles acompanyades per una reputada orquestra.*

= =

Per a poder assistir al lunch s'han posat a la venda uns tiquets al preu de 2 ptes., la que durarà fins el divendres a la nit.

Les localitats per a socis estaran a la venda també fins el divendres al vespre.

Breu resum històric del republicanisme terrassenc

Consideracions preliminars

Terrassa, com a part integrant d'aquestes terres llevantines que han sentit bategar sempre amb la major intensitat les corrents renovadores i ideològiques d'Europa, no podia ésser una negació de la seva característica tradicional, ni tampoc una excepció. Des de temps immemorial la noble població terrassenca ha respost amb entussiasme a totes les manifestacions de progrès, llibertat i democràcia.

Quan el mot «lliberal» significava el despreci i menyspreu de totes les persones que en la tirania i l'absolutisme troven acomodo per a les seves opresores intencions, quan el lliberalisme era reputat com un pecat, essent anatematitzades llurs inspiracions generoses i justicieres, Terrassa era lliberal. Ço és, Terrassa era aimant de les normes noves que aixequen el nivell ciutadà dels pobles fent-los generosos, justiciers i amos dels seus destins.

Les ànsies de superació, els anhels de posar-se a to amb el la sensibilitat patriòtica i lliberal dels terrassencs de la passada centúria, del segle de l'espiritualització i de les grans gestes ideològiques.

Principi del republicanisme terrassenc

Una part del lliberalisme pugnava per una més perfecta concepció ideològica, per una interpretació doctrinal que definis perfectament els seus anhels. I els lliberals es dividiren en lliberals monàrquics i lliberals republicans. Els que tant havien lluitat per la llibertat volien que aquesta fos democràtica, i per a ésser-ho integralment, havia d'ésser també republicana.

Els simpatitzants amb l'ideal republicà ja comptaven, pels voltants de l'any 1860, amb un Centre Republicà, que tingué el seu domicili en un café que En Josep Domingo Casanellas tenia instal·lat en la part esquerra de la pujada del carrer de la Font-vella, el que subsisti durant els temps d'Amadeu i la República.

quelles èpoques, generalment, actuaven més per entussiasme que per una orientació concreta i un convenciment arrelat. Per altra part, els capdevanters, que foren més apòstols que homes d'estat, esparciren baix un punt de mira personal les idees que les seves privilegiades ments concebien, sens reparar en que un dia podrien necessitar de l'unitat per a governar.

L'abdicació d'Amadeu provocà l'adveniment de la República, fet que entussiasmà extraordinàriament, però aquell entussiasme transformat en un optimisme confiat, somniador i apostòlic no deixà comprendre que l'entussiasme i l'optimisme havien arribat al seu terme, car la responsabilitat de la direcció de l'estat canviava la teoria per la pràctica, desorientació que resultà nefasta, car fou aprofitada pels enemics de la llibertat.

Quant més unit devia restar el republicanisme, vingueren els fraccionaments, car respectivament cregueren havia arribat l'hora de posar en pràctica els punts de mira respectius, sens reparar

PRIMERA JUNTA DIRECTIVA

que a Europa i a Amèrica s'establia com a nova forma, trovà aviat eco entre els lliberals terrassencs. Els seus impulsos democràtics no encaixaven del tot bé, amb el lliberalisme indefinit, que no podia titular-se, per aquest motiu, vertaderament democràtic, i de cara al món, fixant l'esguard en la diminuta Confederació Helvètica, model de pobles i de democràcies republicanes, observant els avensos que l'ideal republicà feia a França, contemplant el neixent esplendor de les repúbliques sur americanes, les que lliures de l'absolutisme de la metròpoli, canviaven la denigrant pobresa amb la riquesa floreixent característica dels paissos verges, passant a l'ensems de l'absolutisme a la democràcia. Aquests fets forsosament havien de commoure

La vitalitat del republicanisme terrassenc era ben palesa ja en aquella època, estant animat del més pur esperit de lluita i sacrifici. Foren en important nombre els terrassencs que, capitanejats per En Josep Domingo respongueren a l'alsament del general Baldrich, en l'any 1867; es recordan encara els noms de molts dels que, freturosos de lluitar per la consecució dels seus ideals, ho abandonaren tot per tal de cumplir amb el que creien era el seu deure.

El republicanisme des de la República fins a fi del segle XIX

El republicanisme, però, era quelcom que s'estava formant i calia orientar, car els homes d'a-

que abans que tot devia consolidar-se el nou règim.

Per què enumerar les causes i circumstàncies que rodejaren la seva caiguda! Els republicans, però, podem restar orgullosos dels nostres homes representatius. Foren apòstols d'un ideal, al que serviren desinteressadament. Serviren a la nació i moriren pobres tots ells, pobresa que els enalteix i els fa més grans; saberen morir com van viure, fidels a la causa.

Com és natural, tant les grans lluites com les petites tenien repercusió entre els republicans terrassencs, i per aquest motiu, pels voltants de l'any 1880, varen concentrar-se els republicans en el Circol Republicà del carrer del Vall (casa d'un tal Politxó). El partit republicà, ja representava

6 de desembre de 1928

La Acción, diari republicà terrassenc, que començà a editar-se el 1918, publicà un suplement especial en commemoració dels 25 anys de la Casa del Poble i de Fraternitat Republicana, a les quals estava vinculat.

A la fotografia de la primera Junta Directiva hi apareixen asseguts en el centre i amb barret, Domènec Palet i Barba i Josep Roca i Roca.

ACVOC-AHT

doxal, aquella societat política s'anticipava a l'entitat jurídica que li donaria acollida.

La Casa del Poble, situada al número 15 del carrer Cremat, era l'entitat que donà aixopluc i cobertura legal a les activitats de la Fraternitat Republicana. Es va constituir amb deu accionistes i cadascun va comprar quatre accions de 125 pessetes cadascuna.

Els accionistes foren: Josep Roca i Roca, Francesc Ciurana, Antoni Marsà i Bragado, Domènec Palet i Barba, Bonifaci Romero, Joan Montañola, Josep Martí i Salvany, Martí Colomer, Ramon Casas i Antoni López. El 22 d'octubre de 1903 i en la notaria de Soler Vilarasau de Barcelona se signava l'escriptura de constitució de la Casa del Poble SA.

El 29 de novembre, la Casa del Poble representada per Roca i Roca i Marsà i Bragado cedia de manera formal i amb un lloguer simbòlic a la Fraternitat Republicana, representada per Palet i Barba, l'emblemàtic edifici del carrer Cremat. El lloguer era fins el 2002. Amb la situació regularitzada i definida també havia arribat el torn que la Fraternitat Republicana vetllés, en un futur, per la bona marxa econòmica de la Casa del Poble.[49]

El 16 de gener de 1904, Palet i Barba, inaugurava el primer cicle de conferències de la Casa del Poble de Terrassa amb *«Les associacions democràtiques i la cultura del poble».*[50] L'entitat iniciava un llarg recorregut, fins el 1939, pel camí de la cultura, l'ensenyament, la música, el mutualisme i el periodisme. Diferents diaris foren la veu i la representació de les activitats i les reflexions d'aquell espai de diàleg, progrés, cultura i convivència.

El 3 d'octubre de 1903 sortia la primera edició del primer diari d'aquella nova època del republicanisme terrassenc: *Fraternidad Republicana* i en la primera pàgina deixava molt clar els seus propòsits,

> *«...declara ser un periódico político y estar afiliado al gran partido Republicano único, cuya jefatura merecidamente ostenta el eximio filósofo D. Nicolás Salmerón y Alonso. Es político, porque entiende que la política, como arte de gobernar á los pueblos, es y será siempre necesaria al armónico desenvolvimiento de las sociedades, ya que éstas, por su condición gregárica, requerirán siempre de una disciplina que someta las apetencias de los menos á las conveniencias y aspiraciones de los más; es republicano, porque entiende que la República, el gobierno del pueblo por el pueblo, es el que más se compadece con la naturaleza y la dignidad humanas, tanto por su carácter eminentemente evolucionista y progresivo, cuanto por su condición genuinamente democrática ...*
>
> *Fraternidad os aplaude,*
> *Fraternidad os felicita,*
> *Fraternidad os rinde el tributo de su admiración.»*

El diumenge 8 de novembre de 1903 tingueren lloc les eleccions municipals. L'impuls, que s'havia viscut en la convocatòria de les eleccions legislatives de l'abril, es certificava amb els resultats que es varen produir. La candidatura republicana va guanyar davant l'opció administrativa o també considerada com oficial.

Els candidats republicans escollits foren: Avel·lí Estrenjer, Domènec Palet i Barba, Salvador Costa, Francesc Comas, Francesc Salvatella, Fermí Plans, Pere Riera, Francesc Turu i Joan Montañola.[51] L'alcalde d'aquella legislatura fou Alfons Maria Ubach.

L'esforç i la col·laboració de la gent de Fraternitat i de la Casa del Poble havia fet possible uns resultats que albiraven moltes expectatives per a la gent d'esquerres i progressista de la ciutat.

Les eleccions municipals d'aquella tardor de 1903 esdevingueren una important referència del que havia de ser una presència i un protagonisme més continuat del republicanisme local.

En la primera dècada del segle XX, Palet i Barba es trobava immers en un munt de tasques i responsabilitats que tenien molt a veure amb la transformació, creixement i modernitat de Terrassa.

49 *Ibidem.*

50 *Fraternidad Republicana,* 23 de gener de 1904.

51 *Fraternidad Republicana,* 14 de novembre de 1903.

Terrassa, circa 1910

L'Asil Busquets fou una gran iniciativa privada i assistencial, realitzada gràcies al llegat del filàntrop Salvador Busquets i Soler, durant l'etapa de Domènec Palet i Barba a l'Ajuntament de Terrassa.

BALTASAR CASTELLÀ / AT

1899-1909.
La política municipal

6

Notari d'una ciutat en creixement

L'etapa de Palet i Barba a l'Ajuntament de Terrassa es va perllongar durant deu anys d'activitat constant i rigorosa. Constatem en els llibres d'actes dels plens municipals que estem davant d'un polític honest i exigent amb la seva feina i que sempre es manifestà molt escrupolós en les decisions polítiques, urbanístiques i econòmiques que el consistori i, també personalment, hagueren de prendre. En cap moment podem menystenir aquells anys i aquell treball.

La seva trajectòria i compromís dins la política municipal fou un exemple per a la vida política de l'època i per a la ciutadania de la ciutat vallesana. Malgrat el seu prestigi i rellevància en d'altres àmbits i escenaris polítics no podem rebaixar la importància i repercussió de la seva activitat com a regidor i representant municipal. La seva capacitat de treball i nivell d'exigència són mereixedors, sens dubte, d'un treball específic del seu pas per l'Ajuntament més enllà d'aquest treball de síntesi que teniu a les mans.

Va exercir de regidor i de tinent d'alcalde així com també d'alcalde accidental en nombroses ocasions. El seu pas per la casa consistorial no és una tasca de segon ordre ja que va intervenir en debats i resolucions que foren molt importants per a la ciutat. L'activitat política municipal de Palet i Barba es convertí en un privilegiat observatori dels canvis que es produïen en una ciutat de 15.000 habitants. Una ciutat que volia créixer però també comprimida per la immensitat del terme de Sant Pere.

Palet i Barba fou un testimoni de primera fila davant les transformacions imparables d'una ciutat com Terrassa. En aquest sentit ens resulta molt adient la interpretació del doctor Torrella i Niubó,

> *«Aquella Terrassa industrial veia el canvi de segle com un símbol, com s'aprecia en el fet de donar a dues places noves els noms de Segle XX i de Progrés. Començà la construcció d'un pont que, salvant el torrent de Vallparadís, l'aproximava a l'Escola Industrial i, al mateix temps, cobria la riera del Palau per convertir-la en la Rambla. Era una ciutat plena d'obres i projectes: s'obrien carrers i carreteres, i es construïen fàbriques, amb els magatzems i despatxos corresponents, una*

QUADRE 2
Composició de l'Ajuntament de Terrassa. 1899.

Nom	Càrrec	Observacions
Francesc Belil i Roure	Alcalde	1899-1900
Domènec Palet i Barba	1r tinent d'alcalde	Nova incorporació (republicà)
Magí Rodó i Coll	2n tinent d'alcalde	Nova incorporació (republicà)
Josep Casanovas i Domingo	3r tinent d'alcalde	Nova incorporació (republicà)
Joan Baptista Pascual i Escuder	4t tinent d'alcalde	Anterior legislatura
Miquel Marsà i Arnella	Regidor	Anterior legislatura
Miquel Homs i Rosés	Regidor	Anterior legislatura
Miquel Ventura i Fatjó	Regidor	Anterior legislatura
Pelegrí Matalonga i Payeras	Regidor	Alcalde 1901
Miquel Figueras i Busquets	Regidor	Anterior legislatura
Segimon Miravilles i Escaler	Regidor	Anterior legislatura
Joan Marcet i Palet	Regidor	Anterior legislatura
Josep Tey i Bofill	Regidor	Anterior legislatura
Josep Ventalló i Vintró	Regidor	Alcalde 1900-1901
Esteve Sallent i Campà	Regidor	Nova incorporació (republicà)
Josep Vellsolà i Aymerich	Regidor	Nova incorporació (republicà)
Pere Prat i Pujol	Regidor	Nova incorporació
Miquel Cardús i Marinel·lo	Regidor	Nova incorporació

seu municipal, l'estació ferroviària del Nord, un mercat, bancs i entitats i centres de docència i cultura, i es procedia a l'electrificació, a la qual ràpidament s'adaptarien els tradicionals i prestigiosos "vapors"».[52]

Els debats i intervencions dels plens ens permeten resseguir els fets i projectes que definiren la Terrassa d'inicis del segle XX. Així, doncs, podem conèixer:

1. L'arribada dels Escolapis al Colegio Tarrasense i els seus convenis amb el consistori (1901).
2. Les negociacions per aconseguir l'Escola Industrial (1901).
3. La posta en marxa del Convent de les Josefines (1901).
4. L'actuació i polèmica de les autoritats municipals respecte la vaga revolucionària de 1902.
5. El procés d'agregació del poble de Sant Pere a Terrassa (1904).
6. L'emplaçament del nou mercat de la Independència (1905).
7. La formació de Solidaritat Catalana (1906).
8. La creació de l'Asil Busquets (1908).

A les eleccions municipals celebrades el 14 de maig de 1899, la candidatura de Fusió Republicana guanyà cinc dels nou llocs en joc. Domènec Palet i Barba fou elegit regidor, pel districte tercer. L'1 de juliol es va constituir el nou ajuntament on iniciava la seva activitat dins la política municipal.

S'elegí com a alcalde a Francesc Belil i Roure amb deu regidors que continuaven en el consistori i d'altres set que entraren de bell nou a l'Ajuntament. Palet i Barba fou escollit primer tinent d'alcalde i es va incorporar com a responsable de la comissió de Foment, juntament, amb els regidors Homs, Prat i Matalonga.

52 TORRELLA I NIUBÓ, Francesc. *La Mútua i Terrassa. Cent anys d'història, 1900-2000.*

QUADRE 3
Alcaldes i mandats en l'època de Palet i Barba a l'Ajuntament. 1899-1909.

Alcalde	Període	Tendència política
Francesc Belil i Roure	1-7-1899 — 11-4-1900	Conservador
Josep Ventalló i Vintró	12-4-1900 — 19-3-1901	Conservador
Pelegrí Matalonga i Payeras	20-3-1901 — 31-12-1901	Liberal
Joan Salas i Morral	1-1-1902 — 10-6-1903	Conservador
Joaquim Alegre i Pujals	11-6-1903 — 31-12-1903	Conservador
Alfons Maria Ubach i Solà	1-1-1904 — 31-12-1905	Liberal
Joan Vallhonrat i Prat	1-1-1906 — 6-3-1909	Liberal
Francesc Comas i Singla	7-3-1909 — 30-6-1909	Republicà

Palet i Barba va haver d'interpretar tots els papers de l'auca al llarg de la seva etapa a la casa consistorial de la ciutat. Podríem dir que la seva habitual i polièdrica personalitat es traslladà també a l'activitat municipal on la diversitat de gestions, d'actuacions i diferents responsabilitats palesaren, una vegada més, el seu tarannà compromès amb la ciutat i una permanent actitud inspirada en l'honestedat.

Alcalde accidental o quelcom més

La seva activitat es desenvolupà sota la gestió de vuit alcaldes diferents al llarg de deu anys i amb la particularitat d'esdevenir alcalde accidental en nombroses ocasions i per diferents motius. El primer any a l'Ajuntament ho va ser en nou sessions i el 1900 ho fou en disset plenaris sota dues alcaldies diferents, les de Francesc Belil i Josep Ventalló. Entre 1906 i 1909 va ser alcalde accidental en vint-i-quatre plens. No hi ha dubte que Palet i Barba fou, en bona mesura i en molts moments, el veritable alcalde de la ciutat.

Val a dir que molt ben aviat —setembre de 1899— ja va tenir la responsabilitat d'assumir l'alcaldia amb tot el que representava prendre decisions i ser protagonista, a l'ensems, d'un llarg capítol anecdotari. El sobrenom de «l'accidental» començava a difondre's.

Pocs dies després d'estrenar per primera vegada aquella reiterada accidentalitat trobem una interessant intervenció i prohibició sobre l'ús de la llengua castellana per part dels serenos o vigilants nocturns. La premsa de l'època se'n feia ressò,

> *«No tot han de ser queixas y censuras contra la accidental autoritat del señor Palet y Barba. Donant probas d'imparcialitat avuy nos propossém ferli un bombo molt merescut per haber prohibit als serenos que cantin en la llenga oficial, que es la que parlaban las tropas de Felip V.*
>
> *La ordre de que'ls serenos cantin en català es un cop d'efecte de primera. Per algo ha de comensar la nostra regeneració y si no comensa de días, que comensi de nit.*
>
> *Vinga, vinga la regeneració encare que siga á las foscas. Al principi 'ls costarà una mica d'acostumarshi, y no es estrany que ara cantin bilingüe.»*[53]

El novembre del mateix any es va veure obligat a fer un advertiment molt seriós a tots els regidors sobre la necessitat d'assistència als plens amb l'única excepció d'una causa molt justificada. La seriositat del tema i l'enuig de l'alcalde accidental es varen produir per la no celebració d'una sessió per manca de quòrum, el 21 de novembre de 1899.

53 *La Comarca del Vallés,* 9 de setembre de 1899.

La Comissió de Foment

Palet i Barba va anar per feina des del primer moment i, davant els nombrosos reptes, esmerçà un considerable esforç i serietat. Des de bon principi, el 1899, va presidir la comissió de Foment i va formar part de la Junta que inspeccionava els ensenyaments del Real Colegio Tarrasense. Sempre va estar molt involucrat en el seguiment i control d'aquella institució pedagògica demanant que els ensenyaments no fossin gratuïts per a tothom per justícia i solidaritat:

> *«No sean aquellos totalmente gratuitos sino que los alumnos pudientes satisfagan las siguientes cuotas módicas para premiar o costear los estudios de alumnos pobres que más se distingan: los alumnos de bachillerato satisfarán siete pesetas cincuenta céntimos por los dos primeros cursos y diez pesetas por los restantes.»*[54]

Encapçalar la Comissió de Foment implicava, també, una destacada activitat en relació a les llicències d'obres i edificació de parcel·les. Alguns dels nostres carrers s'anaven creant i configurant en aquells dies.

Palet i Barba desenvolupà una tasca prou heterogènia amb una estreta vinculació amb el món de la pedagogia —Escola d'Arts i Oficis—, la instrucció, l'urbanisme o el consum. La lluita per eliminar o modificar l'impost de consums el portaren, també, de corcoll. Palesà una evident sensibilitat pel món de l'ensenyament però també per aconseguir unes mínimes i dignes condicions de subsistència per part de la ciutadania.

Tanmateix en el seguiment de les relacions entre l'Ajuntament i el futur centre educatiu dels Escolapis li va correspondre ser testimoni directe del traspàs del Colegio Tarrasense a l'esmentada ordre religiosa i educativa, el 1901, així com el control de quins nivells de gratuïtat hi havia al centre en relació a les subvencions que hi destinava l'Ajuntament.[55]

El repàs de les intervencions de Palet i Barba, en els diferents plens dels següents mesos i anys, ens permet copsar una gran meticulositat i exigència respecte la despesa pública i la seva imprescindible transparència. No li preocupava que s'oferissin algunes subvencions però si el procediment i els passos legals per atorgar-les. El nombre de dades que demanà reiteradament al rector dels Escolapis no deixava cap mena de dubte:

> *«En nombre de la Comisión de Fomento propuso D. Domingo Palet i Barba, presidente de la misma, que se pida á los PP. Escolapios una nota de las asignaturas que dan gratuitamente y para las cuales pidieron al Excmo. Ayuntamiento la subvención acordada, expresando además el número de alumnos y externos, no recomendados, que cursen cada una de ellas.»*[56]

Palet i Barba es va trobar del tot immers en el batec de la casa gran i va viure ben a prop tot el trasbals, els enfrontaments i la complexitat que representava el dia a dia de la vida política local. La sol·licitud de dimissió de l'alcalde Francesc Belil per part d'un grup de regidors fou un fet destacat, àdhuc desagradable, situat l'abril de 1900. Belil va ser un alcalde envoltat de polèmica i que, per motius de feina i de salut, va trepitjar poques vegades l'Ajuntament. Fou un govern, aparentment, força complicat.[57]

L'alcaldia accidental de Palet i Barba sota el seu mandat —divuit sessions— ens posa en antecedents

54 AMT. Llibre d'Actes. 10 d'octubre de 1899.

55 FLORENSA I PARÉS, Joan; OLIVA I LLORENS, Jordi; VIGUÉS I JULIÀ, Mariona. *Una escola implicada amb la ciutat. Escola Pia de Terrassa, 1864-2002.*

56 AMT. Llibre d'Actes. 3 d'octubre de 1901 - 20 de novembre de 1901.

57 En Rafel Comes em facilita aquesta informació sobre Francesc Belil (1863-1934). Provenia d'una família d'industrials torners d'Igualada. El 1886 va continuar una empresa de rentats de llana i desmot químic del seu oncle Francesc Roure. La va vendre abans d'acabar el segle XIX a Joan Palet. Va passar-se a la filatura de cotó fora de Terrassa. Constituí Belil i Biosca, amb fàbrica a Barcelona. Més tard, en societat amb Rafael Valls i Gassó i Manuel Targarona i Matalonga, constituí Belil i Targarona, amb fàbrica de filats i teixits de cotó a Olesa. Retornà a la indústria química i amb el seu fill crearen Química Tarrasense SA que després es fusionà amb d'altres indústries per formar la Fabrica Nacional de Colorantes y Explosivos. La fàbrica estava situada on hi havia hagut el primer camp de futbol de Terrassa.

de quina podia ser la situació. Josep Ventalló i Vintró, segons, l'article 49 de la llei de 2 d'octubre de 1877, fou proclamat alcalde el 12 d'abril de 1900 per ordre de la Reina Regent Maria Cristina. En qualsevol cas, l'arribada del nou alcalde no va alliberar Palet i Barba de continuar fent d'alcalde accidental en diferents ocasions.

Alguns debats i decisions foren prou importants a mesura que avançava el segle. Hi hagueren situacions i propostes que ens resulten, avui en dia, del tot inversemblants. Tal és el cas de la possible proposta, el 1900, d'instal·lar l'Ajuntament en un espai del Colegio Tarrasense per la precarietat de l'edifici consistorial i com a veritable prova de patriotisme. Una possibilitat era habilitar l'antic saló de ball de l'Ateneu Terrassenc però també resultava una gran temeritat.

Un altre debat d'aquell 1900 fou el que es va produir al voltant del trasllat dels jutjats de primera instància i municipal als locals habilitats en l'edifici de l'antic Hospital en el portal de la Guia. La discussió girava al voltant de la capacitat de l'Ajuntament de Terrassa de moure els jutjats de tots els pobles del partit judicial.

Palet i Barba oferia un estil directe de fer política on combinava el consens amb la fermesa de les seves conviccions. Si fou el cas, les rivalitats polítiques tampoc impediren la defensa d'un treball col·lectiu en benefici de la ciutat o la defensa, sense embuts dels contrincants polítics, davant greuges injustificats. En qualsevol cas ens ofereix sempre una línia molt coherent d'actuació. No admetia cap mena d'irregularitat en les gestions i concursos municipals ni tampoc la manca de compromís davant qualsevol mena d'acord.[58]

A finals de 1901 hi havia un sentiment institucional força favorable a posar el nom d'Alfons Sala en diferents places i carrers de la comarca. En el cas de Terrassa li correspondria al Raval fer la modificació del nomenclàtor. Palet i Barba elogia, malgrat l'oposició i el perfil polític del personatge, les gestions d'en Sala pel tema de l'Escola Industrial però considerà que determinats honors no es podien oferir en vida del protagonista. Cada cosa en el seu lloc.

QUADRE 4
Ajuntament de Terrassa. 1902

Nom	Càrrec
Joan Salas i Morral	Alcalde
Alfons Maria Ubach i Solà	1r tinent d'alcalde
Joaquim Alegre i Pujals	2n tinent d'alcalde
Pau Figueras i Armengol	3r tinent d'alcalde
Claudi Ramoneda i Muns	4t tinent d'alcalde
Esteve Sallent i Campà	4t tnt. alcalde interí
Pere Prat i Pujol	Regidor
Francesc Comas i Singla	Regidor
Domènec Palet i Barba	Regidor
Josep Tobella i Pi	Regidor
Josep Ventalló i Vintró	Regidor
Josep Vellsolà i Aymerich	Regidor
Salvador Carné i Reguant	Regidor
Miquel Cardús i Marinel·lo	Regidor
Lluís Salvans i Armengol	Regidor
Josep Casanovas i Domingo	Regidor
Jaume Rovira i Riu	Regidor
Josep Borrás i Puig	Regidor
Magí Rodó i Coll	Regidor

La vaga de 1902

L'Ajuntament era un observatori privilegiat de la realitat social i política de la ciutat. Això tampoc evitava, ans al contrari, les crítiques i el rebuig en situacions puntuals i concretes. La vaga general revolucionària del febrer de 1902 va tenir importants i diverses conseqüències pel moviment obrer a Catalunya i també per a Terrassa. En aquells fets dramàtics, el consistori també hi va tenir, per diferents motius, el seu particular protagonisme.

Fou una vaga que es caracteritzà pel component violent i repressiu per part de les forces militars i de la

58 El 1905 i sota l'alcaldia d'Alfons Maria Ubach va presentar la seva dimissió de la Comissió de Foment per considerar que l'Ajuntament i l'alcalde no estaven actuant com calia respecte la comissió car es prenien decisions de forma autònoma i independent al marge de la comissió. Palet i Barba transmetia, en aquells moments, la sensació de trobar-se sol i arraconat.

Sant Pere de Terrassa, 1885

El pont de Sant Pere, amb el burot.

ADRIÀ TORIJA / AMT - COL·LECCIÓ BALTASAR RAGON

Guàrdia Civil que vingueren de Barcelona i amb el desenllaç d'un nombre elevat de detinguts per les protestes del Passeig de Terrassa, el 19 de febrer. Aquests van centralitzar les seves reivindicacions en la reducció de la jornada laboral i en la millora salarial. La vaga de 1902 va representar un important punt d'inflexió en les relacions entre obrers i patrons.

El paternalisme i la bona entesa havien acompanyat, en bona mesura, les relacions laborals del món fabril de la ciutat en les darreres dècades. El discurs protector, dialogant i conciliador oferia, en aquells moments, importants esquerdes i semblava tancar una llarga etapa. Un sentiment d'aparença i oficialitat, fonamentat en la concòrdia i la legislació social, palesava una notable ineficàcia. La premsa conservadora també ho entenia d'aquesta manera,

> *«Nosotros hacemos fervientes votos para que todos los buenos tarrasenses, coadyuven con la persuasión y con el ejemplo, á la obra patriótica de la concordia y harmonia que deben reinar entre obreros y patronos, manteniendo inalterable no solo paz material sino la tranquilidad perenne en los espíritus dejando á un lado las miserias políticas, las mezquinas pasiones de partido, sin olvidar jamás que de la harmonia entre el capital y el trabajo, y de la pública tranquilidad dependen exclusivamente la vida y la prosperidad de esta hermosa ciudad que nos vió nacer.»*[59]

Les reivindicacions de la vaga de 1902 no varen tenir èxit. La imprevisió, la desorganització i l'espontaneïtat passaren una elevada factura a la classe obrera. Havia arribat l'hora d'enfilar el camí d'un progressiu i ferm associacionisme obrer de caire llibertari i defensar, de manera contundent, uns drets laborals davant l'abús i l'opressió del món patronal.

Palet i Barba, com a simple regidor, va viure directament les crítiques davant una suposada fredor i ambigüitat per part de l'alcaldia en relació als greus successos d'aquell febrer. Una vegada més va insistir en el necessari aclariment d'aquella situació en benefici de la imatge i i legitimitat del consistori.

L'alcalde va haver d'explicar de forma detallada quina fou la seva actuació en aquells fets i com, des de la seva perspectiva, l'evolució dels propis esdeveniments i el protagonisme de l'autoritat militar varen superar, amb escreix, el suposat tarannà dialogant i conciliador del consistori.

Les acusacions no acabaren aquell febrer. En els següents mesos se'n varen produir de noves davant un suposat alentiment en alliberar els presos que havien participat en les protestes i la corresponent implicació de l'autoritat municipal.

> *«Que oidas las explicaciones del Sr. Alcalde D. Juan Salas, estima haber sido perfectamente correcta y patriòtica la conducta observada por el mismo con motivo de los lamentables sucesos ocurridos anteayer, considerándose una vez mas honrada la Corporación con su digna presidència.»*[60]

Sant Pere: de poble independent a barri de Terrassa

Palet i Barba recuperava el càrrec de tinent d'alcalde el 1904, l'any on tingué lloc un dels afers més importants per a la ciutat i comarca de Terrassa: l'annexió del poble de Sant Pere. L'alcalde era Alfons Maria Ubach. En Joan Picañol fou el darrer alcalde de l'antic poble de Sant Pere. El 5 d'abril se suprimia una vila que, el 1800, Carles IV n'havia proclamat la seva autonomia. Palet i Barba participà en el debat municipal, en qualsevol cas estèril, sobre possibles opcions davant la nova disposició territorial i administrativa.

Aquell any es posava el punt i final a diferents intents d'agregació que s'havien produït en diferents moments del segle XIX. La incorporació de Sant Pere oferia diferents lectures segons la procedència dels interessats. La categoria de municipi havia significat pel poble de Sant Pere una situació de privilegi per múltiples i diverses raons econòmiques. Podríem parlar de paradís fiscal. La situació de Terrassa era diferent. Patia un ofec urbanístic i tributari davant la immensitat del terme i una desigual política impositiva.

59 *La Comarca del Vallés,* 1 de març de 1902.

60 AMT. Llibre d'Actes, 21 de febrer de 1902.

Barcelona, 29 de juny de 1908

Assemblea Catalana al Palau de la Música, convocada per Solidaritat Catalana.
Sota la presidència d'Enric Prat de la Riba, Francesc Layret i altres prohoms catalanistes i republicans, es reuní una amplíssima representació de més de 1.600 càrrecs electes del país: regidors, diputats a Corts i a les diputacions provincials.

FREDERIC BALLELL / AFB

Uns i d'altres se sentien oprimits i ofesos. La gent de Sant Pere parlava de vexació davant aquell procés i els terrassencs consideraven que calia acabar amb les absurditats d'aquella rònega situació.

«...El estar envuelta Tarrasa y por todas partes rodeada por San Pedro explica que este pueblo, esencialmente agrícola vive la vida que le presta Tarrasa. Su vecindario no solo vive dedicado a las tareas Industriales de la ciudad, sino la debe las comodidades de que disfruta, como agua, gas y lavaderos, y para colmo de inverosimilitud hasta su alcalde tiene en Tarrasa su residencia y su casa... Resulta de lo expuesto que el pueblo de San Pedro puede considerarse como un absurdo municipal. Los tiempos viejos nos han legado muchas cosas buenas, pero la existencia de San Pedro, teniendo dentro de si otro municipio independiente y poderoso no se concibe.»[61]

Raons econòmiques però també raons polítiques havien provocat aquell desitjat i/o inesperat desenllaç. El poble i terme de Sant Pere, entre molts altres indrets, també comprenia el barri de la Creu Alta. Aquest presentava un color republicà en les convocatòries electorals i els resultats eren força contraris als interessos d'Alfons Sala, diputat del districte.

Així doncs, la liquidació del vell poble de Sant Pere també va comportar un «retoc» del partit judicial. L'agregació del poble de Sant Pere va anar acompanyada d'un interessat repartiment. La Creu Alta, feu de Pi i Arsuaga, s'incorporava a Sabadell i el nucli urbà de Sant Pere a Terrassa.

«El barrio denominado "La Creu Alta" quedarà agregado a la ciudad de Sabadell, de la que de hecho viene formando parte, por estar unido á la misma sin solución de continuidad, á la que también pertenecerá en lo judicial, y el de San Pedro, propiamente dicho, por idénticas razones, se agregará la ciudad de Tarrasa. El resto del Municipio de San Pedro, que, hechas las precedentes agregaciones, lo forman solo algunas casas de campo, se repartirà entre los términos municipales de Sabadell y de Tarrasa, en la forma que dichos Ayuntamientos de común acuerdo determinen.»[62]

En el debat municipal, l'alcalde considerava que calia prioritzar tot el que fos bo per a Terrassa i que l'agregació no representava cap perjudici per a ningú. Palet i Barba manifestà la conveniència d'escoltar els ajuntaments dels pobles directament propers i afectats per l'agregació: Matadepera, Ullastrell...

No oblidem que la immensitat del terme implicava l'afectació dels pobles que envoltaven Terrassa. La proposta de Palet i Barba no va prosperar. En el ple del 12 d'abril es va llegir, en veu alta, el contingut de la llei de 5 d'abril. També es va fer públic l'agraïment als diputats Francesc Pi i Arsuaga i Alfons Sala per haver aconseguit la desitjada agregació de Sant Pere de Terrassa.

Dos mesos després es feia lectura del procés d'aplicació de la llei[63] i com es redistibuirien els serveis municipals amb motiu de l'agregació. Palet i Barba va formar part de la comissió encarregada de tot el procés de traspàs i revisió de competències del poble, ara barriada, de Sant Pere a la ciutat de Terrassa.

1906: solidaritat a tots nivells

Estem davant un any prou important pel país, per Terrassa i també per a la trajectòria política de Palet i Barba. La Llei de Jurisdiccions, que havia de castigar durament els delictes «contra la Pàtria i l'ultratge a la nació», va tenir una resposta històrica i contundent amb la creació de Solidaritat Catalana. Aquesta reunia la majoria de partits de Catalunya i esdevingué una veritable resposta davant la intromissió de l'Estat i l'abús autoritari d'algunes de les seves institucions.

En aquells moments no fou pas una qüestió menor que el diputat liberal i monàrquic, Alfons Sala, no participés en la discussió de la Llei de Jurisdiccions ni defensés políticament Catalunya. Varen prevaldre els seus interessos en participar en els debats de la Jun-

61 *El Eco de Tarrasa,* 30 de desembre de 1883.

62 *Ibidem.*

63 AMT. Llibre d'Actes, 12 de juliol de 1904.

ta d'Aranzels i Valoracions que treballava la reforma aranzelària de 1906.

Els interessos econòmics i proteccionistes es trobaven per damunt dels polítics i de la defensa del país. Cadascú definia molt bé el seu paper i deixava molt clar quines eren les seves prioritats. Alfons Sala, sabedor de quina era la millor estratègia, defugia de qualsevol compromís i complicitat amb les forces catalanistes.

L'alcaldia de Terrassa corresponia, en aquells moments, a Joan Vallhonrat i Prat. La figura, a nivell municipal, de Palet i Barba recuperava un destacat protagonisme. Fou novament tinent d'alcalde i fou alcalde accidental en una vintena d'ocasions entre 1906 i 1907. Era l'home fort de l'Ajuntament i presidia la Comissió d'Hisenda i també la d'Instrucció Pública. El trobem en nombroses actuacions i decisions del consistori, en tots els àmbits i parcel·les de la vida municipal i quotidiana. Respecte Solidaritat Catalana, llegim el següent en el Llibre d'Actes:

> *«Los concejales que suscriben, entendiendo que los Ayuntamientos pueden y deben atender no solo á los intereses estrictamente materiales, sinó también a los morales de sus respectivas poblaciones y, que por tanto, pueden y deben hacerse intérpretes de la conciencia colectiva y general de sus administrados y exteriorizarla cuando las circunstancias lo hagan oportuno y apreciando que el espíritu de la llamada "Solidaridad Catalana" responde á un anhelo de justícia y libertad, y particularmente de dignidad para Cataluña, y que ese espíritu palpita en Tarrasa, tienen el honor de proponer al Consistorio que se sirva acordar:*
>
> *1. Adherirse á la llamada "Solidaridad Catalana" y muy especialmente al acto de homenaje á los representantes en Cortes que recientemente se distinguieron en defensa de la libertad y la justícia que se prepara.*
>
> *2. Delegar para dicho acto a los Srs. Tenientes de Alcalde, Domingo Palet y Barba y D. José Sucarrats a quienes podran acompañar los demás concejales que lo deseen.»*[64]

64 AMT. Llibre d'Actes. 24 d'abril de 1906.

Amb el moviment de la Solidaritat Catalana es volia donar un pas ferm i contundent per allunyar la política espanyolista i el caciquisme del nostre país. El primer pas s'havia aconseguit amb les eleccions de 1901 i el canvi de rumb havia estat molt important en la política de la ciutat de Barcelona. El discurs catalanista s'havia d'estendre arreu del territori i aquesta era la intenció d'aquella coalició.

Palet i Barba va esmerçar, també, molts esforços en temes caritatius i benèfics al llarg de la seva vida. En aquell temps, els ajuntaments orientaven la seva activitat assistencial als problemes més directes i immediats vinculats a la pobresa, la indigència i la marginalitat. Hi hagué una tasca de suport i atenció a la gent més necessitada. No es podia fer massa més, doncs la legislació benèfica no permetia una altra cosa. Les diputacions assumiren les tasques de la beneficència institucional i organitzada així com el control dels grans establiments hospitalaris i d'acollida.

Les mancances eren importants entre la majoria de la població. Des de l'Ajuntament es duien a terme diferents iniciatives solidàries. En destaquem la d'ajudar alguns alumnes de l'Escola Industrial per fer front als estudis davant la seva gran precarietat familiar. Alguns d'aquells joves foren més endavant personatges rellevants de la vida local o nacional. Ramon Camps i Celma, alcalde la Terrassa republicana (1932), i Demetrio Carceller Segura, ministre d'Indústria dels primers anys del franquisme (1940-1945) reberen sengles i repetits ajuts del Consistori, sota la supervisió de Palet i Barba com a president de la Comissió d'Instrucció Pública.[65]

Palet i Barba tingué molta relació amb la Junta Central d'Auxilis i palesà una gran preocupació per tota la temàtica dels socors a domicili, l'atenció farmacèutica[66] als més desvalguts així com l'atenció dels captaires que es trobaven pels carrers i places de la ciutat. La mendicitat era notòria en aquell temps. El padró de pobres registrava la xifra de 49 pobres i 48 persones necessitades.

65 AMT. Llibre d'Actes, 30 de gener de 1906 / 25 d'octubre de 1906.

66 AMT, Llibre d'Actes, 16 d'abril de 1907.

Val a dir que la preocupació per les mancances i necessitats de la població es vinculava també i de manera prioritària amb els habitatges i les seves deteriorades condicions,

«El Sr. Palet dio cuenta de lo tratado por la Junta Local de Sanidad, en su sesión última, á la que concurrió para informar acerca de las pésimas condiciones higiénicas de algunas viviendas que en esta ciudad se vienen consintiendo en el interior de solares ó patios, sin entrada directa por la calle, donde se hallan hacinadas las personas, casi sin aire respirable y sucias, por lo que respondiendo á los deseos de dicha Junta, y á propuesta del mismo Sr.Palet, se acordó que sin perjuicio de estudiar algunas reglas de policia urbana encaminadas á evitar tal abuso, en lo sucesivo, se prohiba la construcción de dichas viviendas, que al efecto se exija la petición de permiso y presentación de planos de los edificios; y que las ya existentes de la classe expresada, se declaren desde luego abusivas, anunciándose este acuerdo al público, por medio del correspondiente bando.»[67]

1907: entre la sorpresa i la tragèdia

Durant el 1907 fou alcalde accidental en nombroses ocasions i va viure importants esdeveniments a nivell polític i familiar. Fou l'any de les eleccions de Solidaritat Catalana i de l'esperonada alternativa catalanista front el centralisme i els defensors de la Llei de Jurisdiccions.

Sala va decidir, amb una intel·ligent i hàbil mesura de les seves possibilitats, no presentar-se a les eleccions del 23 d'abril de 1907. Fou la gran notícia dels primers mesos d'aquell any amb un important ressò per part de la premsa i dels centres de poder econòmic de la ciutat. Hom només parlava de *«la retirada de don Alfonso Sala».*[68]

67 AMT. Llibre d'Actes. 11 de novembre de 1906.

68 PUY I JUANICO, Josep. *Alfons Sala i Argemí. Industrial i polític, 1863-1945,* p. 49 i ss. Vegeu: *La Comarca del Vallés,* 26 de gener de 1907 i 1 de febrer de 1907.

En el darrer ple de l'Ajuntament, del gener de 1907, es va fer pública una interessant carta de Sala adreçada a l'alcalde de la ciutat,

«Próxima la fecha de la disolución de las actuales Cortes, teniendo la firme é inquebrantable resolución de retirarme de la vida pública, me creo en el deber de poner en su conocimiento que no presentaré mi candidatura, ni en modo alguno consentiré que se presente en las elecciones de Diputados á Cortes ni en ninguna otra de la clase ó categoría que sea. Diecinueve años consagrados por completo al servicio de mi país (cinco en la Diputación Provincial y catorce en las Cortes) creo me dan derecho al descanso y á dedicarme en lo sucesivo á los cuidados de mi familia, de mi salud y de mis intereses.= Doy á V. y á la Corporación que tan dignamente preside, las gracias más expresivas por la confianza con que me han honrado cuantas veces he obtenido la alta investidura de representante del Distrito de Tarrasa, así en la Diputación como en las Cortes; y en lo sucesivo ya que no como Diputado, como particular pueden disponer de mí en todo aquello que lo consideren útil al bien general...»[69]

La Corporació Municipal va palesar la seva gratitud per

«la meritísima actividad y felices iniciativas con que ha promovido y gestionado la consecución de importantes mejoras, cooperando siempre á cuanto en bien de los intereses generales de la ciudad ha sido propuesto ó intentado.»

Sala va sortir de l'escenari polític i Amadeu Hurtado es convertí en el nou diputat de Terrassa, sent proclamat al míting que va tenir lloc el dijous 4 d'abril al Teatre del Retiro. Figurà en la comissió directiva de Solidaritat Catalana i la seva actitud fou de conciliació i entesa entre republicans i catalanistes, entre la gent de la Casa del Poble i de l'Agrupació Regionalista. Hurtado va destacar per les gestions i l'esforç en alliberar alguns detinguts a resultes de la Setmana Tràgica.

69 AMT. Llibre d'Actes. 29 de gener de 1907.

Any 2.on TERRASSA 10 DE JULIOL DE 1909. N.º 79

FUTURISME

Setmanari d' orientacions modernes en el Districte de Terrassa

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ
Trimestre (pago per endevant) 1'50 ptes.

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ
CARRER CREMAT, 15
(Casa del Poble)

No s' admetrán articles si no venen firmats.
Els trevalls se publiquen baix la responsabilitat de sos autors.

Els nacionalistes republicans

Manifest-convocatoria de l' Assamblea que'ls nacionalistes republicans celebrarán á Barcelona durant els dies 25 i 26, del próxim Setembre per arribar á la formació del partit republicá catalá. Heus aquí els punts que s' haurán de discutir.

Primer. Conveniencia de constituir un organisme que ajunti aplegui ó relacioni pera l'acció polítich social tots els ciutadans de Catalunya que, sentint els ideals de llibertat colectiva, encarnats en la nostra personalitat nacional, siguin al hora demócrates i republicans.

Segon. En cas de que dita constitució s' acordi, discussió i votació de les bases que la ponencia proposa i que son:

Primera. Els diferents matisos que avui presenta á Catalunya'l republicanisme deuríen agruparse pera constituir un organisme únic «encarregat de l' acció política total» á desenrotllar en lo futur pels republicans cataláns. Pera fer aixó no vindría obligat cap de ells á abandonar el seu peculiar punt de vista doctrinal, ni tan sols á disoldre 'ls seus Centres polítichs, desde ont podrien seguir rendint culte á llurs programes. N'hi hauría prou de que voluntaria i expressament «deleguessin tota la seva forsa pera l' acció política» an aquest nou organisme: únic medi que sa tasca pogués devenir intensa i profitosa:

Segona. L' organisació superior i única d' acció política estaría composta de la soma individual dels associats: se regiría per uns estatuts apropiats á les seves funcions i alta finalitat i nomenaría 'ls orgues adecuats pera la direcció de la mateixa;

Tercera. Els punts fonamentals de l' orientació política d'aquest nou organisme d' acció—i de coincidencia entre tots els seus components—deuríen esser els seguents; reconeixement del dret de Catalunya á la seva autonomía integral, política i administrativa; forma de govenr republicana, dintre d'un régim democratic — supremacía del poder civil — i llas federatiu com á nexe d'unió ab les demés nacionalitats ó regións espanyoles.

Tercer: Acció política i social de la esquerra catalana, ó dels nacionalistes republicans en son cas, especialment respecte dels problemes:

A. Acció parlamentaria;

B. Acció á les Diputacións i Ajuntaments senyaladament en els problemes de l'Hisenda local i provincial, ensenyansa, obres públiques, salubritat i higiene:

C. Acció política en relació ab els problemes obrers:

D. Relació ab les demés forses polítiques de Catalunya i ab els partits de la política d'Espanya.

Quart. En el cas de subsistir l' organisació nacionalista republicana, forma de donarli una representació integral i permanent que fassi feconda la seva acció.

Quint. Proposició que respecte d'altres extrems desitgin sotmetre á la deliberació de l' Assamblea els membres de la mateixa.

Constituirán l' Assamblea Nacionalista Republicana: els senadors, diputats i exdiputats á corts, diputats i exdiputats provincials, regidors i exregidors, directors i quefes de Redacció dels diaris i periódics

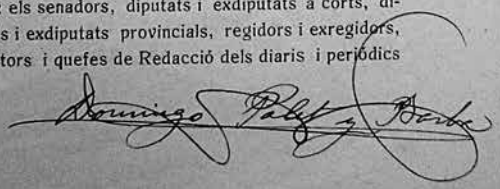

10 de juliol de 1909
Futurisme, Setmanari d'orientacions modernes, fou una publicació editada a redòs de la Casa del Poble. Aquest exemplar, que va pertànyer a Domènec Palet i Barba, conserva la seva signatura al peu.
BCT

Malgrat la proclamació i posterior victòria d'Amadeu Hurtado, la premsa conservadora de la ciutat es negava a acceptar cap altra candidatura que no fos la d'Alfons Sala, el sempitern candidat. Apel·lava a les peculiaritats morals i patriòtiques de Terrassa i a l'empremta que el candidat monàrquic havia deixat amb el decurs dels anys:

> *«En Tarrasa se debe prescindir de ideales políticos sean unos solidarios y otros antisolidarios, sean unos monárquicos y otros republicanos, sean carlistas, regionalistas, catalanistas, integristas, católicos, librepensadores, liberales ó conservadores; todos sin distinción de ideas, de clases ni de partidos, fabricantes, obreros y agricultores, masa neutra, hasta los indiferentes, por gratitud, por patriotismo, para que la paz moral y material de Tarrasa sea un hecho, para que al amparo del orden veais progresar esta hermosa comarca debéis votar unánimamente al señor Sala, que es vuestro diputado genuino, puesto que no tiene más programa ni defiende otro lema que el engrandecimiento y la felicidad del distrito.»*[70]

Palet i Barba va estar absent, per greus motius familiars, de l'activitat consistorial —dinou plens— entre el juny i octubre de 1907. El 10 de juny de 1907 va morir la Rosa, la seva primera filla. Tenia 4 anys i una meningitis tuberculosa va acabar amb la seva vida. Aquella pèrdua tan estimada li va provocar un veritable trasbals. La recuperació física i anímica va ser molt lenta. L'any següent va obtenir tres mesos de llicència per motius de salut.

1909: final de l'etapa municipal

Aquest fou el darrer any de Palet i Barba a l'Ajuntament de Terrassa. Francesc Comas era l'alcalde accidental després de la dimissió de Joan Vallhonrat en els primers dies de març.

En el darrer ple de juny va tenir lloc el comiat de l'alcalde i d'un nombre determinat de regidors. Palet i Barba també en formava part. En el que fou el seu darrer ple encara va presentar una denúncia contra una obra irregular que s'estava construint al carrer Galileu, entre la carretera de Martorell i el carrer de Watt. Fou la seva darrera i convincent intervenció com a representant municipal.

El tinent d'alcalde Francesc Salvatella acomiadà i felicità els regidors sortints en nom de la ciutat,

> *«...dijo que la ciudad tenía que agradecerles muchas y muy importantes mejoras, tales como la Plaza Mercado, la apertura y urbanización de varias calles, las cloacas del Arrabal y de las calles Mayor y del Valle, los adoquinados, etc. en el orden material, y en el máterial, el esplendor á que había colocado la enseñanza de la que eran irrecusables testimonios las Escuelas Industriales, la de Economía Doméstica y la Graduación de Adultos, cuyos beneficios si de momento no se aprecian debidamente, haciendo con ello justicia á su principal iniciador y organizador el Sr. Palet, tiempo vendrá en que la Historia lo recordará con loanzas...»*[71]

El primer dia de juliol prenia possessió el nou consistori sota la presidència de Josep Rigol i Casanovas. L'etapa de Palet i Barba a l'Ajuntament de la ciutat de Terrassa ja havia conclòs.[72]

70 *La Comarca del Vallés,* 6 d'abril de 1907.

71 AMT. Llibre d'Actes, 29 de juny de 1909.

72 AMT. LIlibre d'Actes, 1 de juliol de 1909.

Matadepera, circa 1910
Domènec Palet i Barba, amb el martell a la mà esquerra, explicant la geologia de la Serralada Prelitoral prop de Can Torres, a un grup de consocis durant una excursió naturalista del Centre Excursionista de Terrassa.
ANTONI JOVER AURELL / AT

La pràctica constant d'un ferm terrassenquisme

7

El Centre Excursionista de Terrassa

La presència i participació de Palet i Barba en diferents iniciatives socials, científiques i ciutadanes fou constant fins el temps de la Segona República. L'excursionisme, l'estudi de la natura i la recerca científica i geològica varen tenir sempre un paper prioritari en el seus interessos autodidactes i professionals. A les sortides per les rodalies de Terrassa i comarca hi participaren, habitualment, tot un conjunt de terrassencs il·lustres com Joan Cadevall, Àngel Sallent, Eugeni Ferrer, Jacint Elies, Daniel Blanxart, Joan Santamaria i d'altres. Personatges de gran solidesa intel·lectual que obriren camí en l'àmbit de la recerca i l'associacionisme locals.

Aquest interès de molts ciutadans per conèixer i descobrir la natura derivà en la fundació del Centre Excursionista de Terrassa el setembre de 1910.[73] L'espai on es fundà pertanyia al centre esperantista Lumon del carrer del Nord.[74] La seva primera junta estava formada per Eduard Giralt, Pere Domènech, Joan Armengol, Agustí Ullés i Francesc Capellà.[75]

La primera sortida d'aquesta entitat fou a l'ermita de Santa Maria de Campanyà i Sant Mamet i vila de Sant Cugat del Vallès, el 25 de novembre de 1910. Domènec Palet i Barba aprofità per fer didàctica sobre el terreny en la recerca de fòssils. La sortida va concloure amb una visita al Monestir de Sant Cugat.

Hi havia interès i respecte per la natura però també per impulsar un excursionisme científic i rigorós que permetés una crítica i anàlisi dels llocs visitats i estudiats. La posta en marxa d'un butlletí (1912) —*Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa*— fou molt important per a donar resposta i divulgació a les troballes i estudis que s'anaven fent en l'àmbit de l'arqueologia, les ciències naturals o la història.[76]

---

73 PUIG I CABEZA, Martí; ROMA I CASANOVAS, Francesc. *Una aproximació a l'excursionisme terrassenc (1910-1939).*

74 PLANS I CAMPDERRÓS, Lourdes. *La vida cultural i recreativa a la Terrassa d'ahir, 1875-1931.*

75 *La Comarca del Vallés,* 12 de setembre de 1910.

76 PUIG I CABEZA, Martí; ROMA I CASANOVAS, Francesc. *Op. cit.*

Tarragona, circa 1915
Sortida del Centre Excursionista de Terrassa de visita a la Torre dels Escipions.
CET

Sortides, cicles de conferències, cursos monogràfics, articles científics... feien pedagogia d'una riquesa natural i històrica, sovint, desconeguda. Amb voluntat de servei, Palet i Barba fou el gran divulgador de la riquesa natural que s'oferia a la vista de tot excursionista i interessat en conèixer el territori de la comarca.

L'excursionisme científic i els treballs de camp van prevaldre, des del primer dia, en totes les activitats, excursions i sortides realitzades. Palet i Barba va palesar una activitat constant. Sempre duia al cap noves iniciatives. Entre d'altres càrrecs, havia estat l'impulsor de la secció de Ciències Naturals i fou el president del Centre Excursionista de Terrassa entre 1914 i 1922.

Aquella presidència s'emmarcava de ple en el període de la Mancomunitat de Catalunya i en alguns anys de la seva etapa com a diputat provincial (1917-1921). Palet i Barba sintonitzava amb la sensibilitat d'aquella institució preautonòmica impulsada per la Lliga Regionalista d'Enric Prat de la Riba. Aquesta va quallar de ple en el món associatiu en general i en les entitats excursionistes, en particular.

Palet i Barba va rebre, el 1922, el títol de soci honorari del Centre Excursionista de Terrassa. Era la màxima distinció d'una entitat que formava part de la seva vida i del seu treball com a geòleg. Aquell reconeixement havia estat precedit pel que havien rebut, en anys anteriors, Joan Cadevall, Eugeni Ferrer, Àngel Sallent, Joan Santamaria i Adeodat Marcet.

El nombre d'articles, ressenyes de sortides i conferències de Palet i Barba, en el marc de la seva àmplia vinculació amb el Centre Excursionista, és molt extens i d'una gran qualitat, rigor i humilitat. Algunes aportacions geològiques i espeleològiques han estat reeditades en edicions facsímil i en faciliten la consulta.[77]

En aquest treball hem procurat fer la màxima recopilació possible malgrat els inevitables oblits. A mode d'exemple vull remarcar l'erudit treball publicat a *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa* sobre una interessant excursió que va tenir lloc per les terres del Berguedà i la Cerdanya, l'estiu de 1912.

77 PALET I BARBA, Domènec. «Excursió geológica y espeleológica a Mura y contorns (I-II)», a: *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* Edició facsímil.

QUADRE 5
Juntes Directives del Centre Excursionista de Terrassa. 1916-1921 *

Domènec Palet i Barba	President
Baltasar Pineda i Juncosa	
Antoni Escudé i Galí	
Marc Armengol i Ballbè	
Feliu Ubach i Daví	
Pere Domènech i Estella	
Miquel Abad i Ribera	
Antoni Sa i Boix	
Joan Rius i Centelles	
Pere Salom i Morera	

* PLANCHAT I VILLACAMPA, Manel. *Història del Centre Excursionista de Terrassa.*

«Son prop de les 6: ens despedim dels germans Luxán que'ns han molt atés, y empreném la caminada cap a Bagà amb ganes de fer via, acompanyats del Sr. Morensa. El camí es un curriol que marxa a mitj-aire de la montanya entre les cingleres de Vallcebre y'ls engorjats del Llobregat d'Alfar. Temém la vinguda de la nit, pro aviat ens dona mes engunia una tronada que ve del Cadí y que s'apropa. Afortunadament arriba sols una gotellada y's desvaneix; pro queda una fosca nuvolada qu'envolcalla'ls cims y avença la posta de la claror. Devallém a la vall de la riera de Saldes per pedregosa baixada en la que perdem la llum del dia. Sort que trovém camí de carro y'l Practicant coneix de memòria el camí, doncs no's veu res. Aviat entrém en la carretera a la vall ja del Llobregat y al costat de la via, sense ovirar ni la blancor del pis d'aquella. Passém sens veure res la estació de Guardiola, final de la via, en l'entrefoc del Llobregat i del Bastareny, y ahont remullèm la gola en el cafè, y la Iglesia y el poblet de St. Llorens.

Arribém a Bagá a dos quarts de 10, on trobem a n'en Gaspar Vacarisas qu'ha pujat en el tren de la tarda. A la Fonda del Centre ens donen un esplendit sopar que compensa la inesperada y anguniosa caminada d'aquest cap-vespre.

A les 4 de la matinada de l'endemà, dia 16, a la sorti-

Matadepera, 17 d'octubre de 1926

Homenatge al grup de fundadors del Centre Excursionista de Terrassa, celebrat a Can Robert. D'esquerra a dreta, el segon és Domènec Palet i Barba, el tercer Daniel Blanxart i l'onzè Àngel Sallent.

CET

da del poble estém cabalgats 12 excursionistes sobre altres tantes caballeries que ostenten per ordre el corresponent número en grossos cartelons a fi de que tothom trovi'l seu matxo, els altres 13 excursionistes van a peu al devant, ve també una altra caballería amb les motxilles y guien el bestiar 8 traginers. Resulta pintoresca la columna que formem en les colzades del camí.»[78]

Una conferència molt significativa sobre història i arqueologia fou *«d'Ègara i abans d'Ègara»* pronunciada el 1917. L'esperit inquiet i encuriosit de Palet i Barba no tenia limitacions i feia que no tingués cap mena de recança en fer respectuoses incursions en el terreny de la divulgació històrica,

«La municipalitat egaresa, exaltada per l'emperador Antoninus Pius a la condició de ciutat municipal o lliure, degué comprendre un gran territori o jurisdicció, com alguns segles després comprenia la jurisdicció de Sant Pere d'Ègara, segons comproven documentalment els nostres historiadors, i la integraven no sols el poblat assentat en els voltants del lloc en què resten les tres esglesietes de Sant Pere de Terrassa, com a rebrots de la Seu d'Egaresa que degué constituir la capitalitat del municipi, sinó també altres poblats com els horts de les fàbriques d'en Vinyals, el de can Jofresa, el de Taudell, tal vegada el de Rubí i potser fins el d'Arrahona (prop de la Salut-Sabadell), altres grups d'habitacions més reduïdes o vicus, diferents importants masies o vil·les i, més modestes cabanes de pagesos o pagus, de totes les quals habitacions humanes n'estava reblert el territori, segons ho demostra la llarga llista d'estacions i sepulcres i llocs de descoberta de restes d'aquelles èpoques que fins ara hem observat en aquests encontorns i que presento al final.»[79]

Volem remarcar l'excursió col·lectiva que va tenir lloc el 1923 per Terrassa i comarca durant tres dies de juliol. Es visità el Museu d'Història Natural dels Escolapis, el Museu de Terrassa, Sant Miquel de Taudell, Coll Cardús i els indrets de Can Torrella i la Barata de Matadepera.[80] Estem davant d'un autèntic tractat de botànica i geologia.

Val a dir que la seva vessant excursionista no s'esgotà amb el Centre Excursionista de Catalunya i el Centre Excursionista de Terrassa. També impulsà el Grup Excursionista de la Fraternitat Republicana de Terrassa i collaborà amb el Butlletí del mateix.

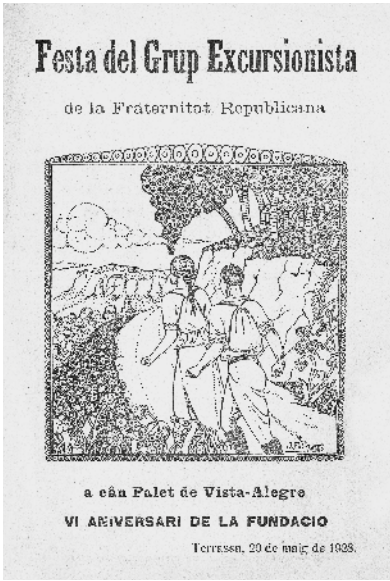
Festa del Grup Excursionista

de la Fraternitat Republicana

a cân Palet de Vista-Alegre

VI ANIVERSARI DE LA FUNDACIO

Terrassa, 20 de maig de 1928.

20 de maig de 1928
Portada del programa d'actes de la Festa del Grup Excursionista de la Fraternitat Republicana, celebrat a Can Palet de Vista Alegre, en el seu 6è aniversari.
RCE

78 PALET I BARBA, Domènec. «Excursió a Fígols, Bagà, Das, Puigcerdà, Err, Núria, Ribas i Ripoll», a: *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* Any III. (XV-XVI). 1914.

79 PALET I BARBA, Domènec. «D'Ègara i abans d'Ègara», a: *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa,* núm. 102-103. 13 de gener de 1917.

80 PALET I BARBA, Domènec. «III Excursió científica col·lectiva anyal de la Institució Catalana d'Història Natural a la Comarca de Terrassa. 5, 6, i 7 de juliol de 1923», a: *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural.* Desembre de 1923. Vol.III, núm. 9 p. 155-162.

Terrassa, circa 1920

La seu del «Seguro Tarrasense contra los accidentes de Trabajo», embrió de l'actual Mútua de Terrassa. Domènec Palet i Barba va ser-ne president entre 1916 i 1919.

AMT - COL·LECCIÓ BALTASAR RAGON

El «Seguro Tarrasense contra los accidentes de Trabajo»

La legislació social i protectora adreçada als obrers de l'Estat espanyol arribà tard i estava farcida d'ambigüitats i paradoxes. Amb l'entrada del segle XX hi hagué una urgència per regularitzar la prevenció i els accidents de treball així com el descans laboral, els horaris i l'edat per incorporar-se a les fàbriques. La Llei més coneguda fou la d'Accidents de treball del 30 de gener de 1900.

Aquesta inspirà un grup de fabricants terrassencs per endegar una iniciativa mutualista com fou la creació del «Seguro Tarrasense contra los accidentes de Trabajo». Com resa alguna memòria: *«El Seguro Tarrasense nascut d'un impuls de patriotisme local i de la compenetració moral dels industrials terrassencs».*

Aquella iniciativa fou l'origen de l'actual Mútua de Terrassa. Alguns representants de la burgesia i patronal terrassenca constituïren la seva primera junta directiva, el 8 de gener de 1901. El primer president fou Josep García i Humet acompanyat de Joan Salvans i Armengol, Francesc Soler i Puigdollers, Jaume Armengol i Padrós, Emili Matalonga i Aymerich, Francesc Abelló i Bufí, Carles Pagès i Ventayol, Joaquim Mogas i Ballber i Maurici Gibert i Escudé.

El «Seguro Tarrasense» esdevingué un important referent i un clar reflex d'una ciutat immersa en constants canvis i noves necessitats. Fou una institució que es vinculava, directament, amb la patronal fabril de la ciutat però que va esdevenir un important suport en el camp de l'atenció mèdica ciutadana.

Palet i Barba fou el president entre 1916 i 1919, en un temps molt tens i complicat. El ritme productiu i els immensos guanys econòmics de moltes empreses, a causa de la Primera Guerra Mundial, contrastaven amb les condicions de vida molt precàries i adverses dels obrers.[81] Això es va traduir en un període de gran tensió i enfrontament. Els conflictes laborals i el nombre de vagues s'incrementaren de forma considerable.

81 PUY I JUANICO, Josep. «Obrers i patrons a Terrassa: aproximació i anàlisi d'una relació al llarg de tot un segle», a: *La Mútua i Terrassa. Cent anys d'història, 1900-2000.*

QUADRE 6
Junta directiva del «Seguro Tarrasense contra los accidentes de Trabajo». 1916-1919

Domènec Palet i Barba	President
Antoni Marimon i Parera	Vicepres. (1916-1918)
Josep Baylina	Vicepres. (1918-1919)
Emili Badiella i Ribas	Comptable (1916-1917)
Jaume Rocabert i Prats	Comptable (1918-1919)
Joaquim Montset i Soldevila	Tresorer (1916-1917)
Estanislau Palà i Castella	Tresorer (1917-1919)
Josep Gibert i Escudé	Secretari (1916-1917)
Josep Comas i Piqueras	Secretari (1917-1919)
Fermí Vilumara i Viladà	Vocal (1916-1917)
Antoni Boada i Cristòfol	Vocal (1916-1918)
Joan Salvatella i Inglés	Vocal
Joan Abelló i Puig	Vocal
Eusebi Oliver i Muntadas	Vocal (1917-1919)
Benet Armengol	Vocal (1918-1919)

Palet i Barba viu la presidència del «Seguro» sota un context d'extrema fragilitat des del punt de vista social i econòmic. Dins la pròpia institució també es va trobar amb un panorama econòmic prou delicat i amb mancances importants mèdiques i farmacèutiques.[82]

Havia arribat el moment de millorar l'assistència mèdico-sanitària dels usuaris de la institució mutualista. Palet i Barba es va adonar que amb el Dispensari municipal —Centre Mèdic— situat a la cantonada del carrer de Sant Quirze amb el carrer de Baldrich no n'hi havia prou per atendre malalts i accidentats.

Es va obrir un nou espai de cures i operacions al Raval sota la direcció del prestigiós cirurgià barceloní, doctor Josep Soler i Roig.[83] Es varen aplicar algunes interessants innovacions que el cirurgià i científic francès, Alexis Carrel, havia posat en marxa com a fruit

82 TORRELLA I NIUBÓ, Francesc. *La Mútua i Terrassa. Cien años de història, 1900-2000.*

83 SEGURO TARRASENSE CONTRA LOS ACCIDENTES DE TRABAJO. *Memòria presentada per la Junta Directiva a la reunió general celebrada el 1r de març de 1918.*

Barcelona, 24 de febrer de 1923
D'esquerra a dreta: Antoni Utrillo, Albert Einstein i el president de la Mancomunitat Josep Puig i Cadafalch, al mirador del Tibidado, camí de Terrassa, durant la visita del físic alemany a Catalunya, convidat per l'Institut d'Estudis Catalans.
CASIMIRO LANA / AGA

de la seva recerca i de l'observació dels ferits de la Primera Guerra Mundial. El doctor Carrel havia donat un pas molt important en el terreny de la sutura vascular així com en la millora del tractament de les ferides de guerra. El mètode Carrel tingué molta anomenada entre els combatents de la Primera Guerra Mundial.

Les millores assistencials es van completar amb una reforma del Reglament que obligava les empreses a fer una ampliació dels seus recursos sanitaris. També fou el temps de l'expansió del «Seguro» a d'altres localitats properes, tant del Vallès Occidental, com del Baix Llobregat i del Bages, com ara: Olesa de Montserrat, Sant Vicenç de Castellet, Castellar del Vallès i Rubí.

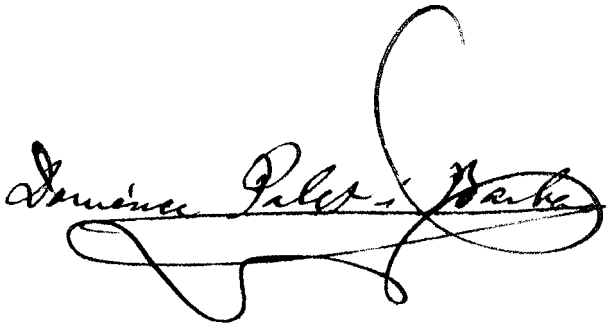

1923
Signatura de Domènec Palet i Barba.

Albert Einstein visita Terrassa i Palet i Barba fa d'amfitrió

Entre el 22 de febrer i l'1 de març de 1923 es va produir la visita d'Albert Einstein a Catalunya. Foren unes jornades prou atapeïdes pel que fa al nombre de visites i excursions efectuades així com a les diferents conferències pronunciades. El Premi Nobel de Física es va hostatjar a l'Hotel Colom de Barcelona i visità diferents indrets com l'Escola Industrial, el Grup Escolar Baixeras, la Reial Acadèmia de Ciències i Arts i l'Escola del Mar.

A la seu de la CNT va tenir una entrevista, no mancada de polèmica, amb Ángel Pestaña i va pronunciar, en diferents jornades, sengles conferències a l'Institut d'Estudis Catalans. Els dies 24 i 25 de febrer va dur a terme un recorregut per diferents punts de Catalunya. El dissabte 24 va visitar Sant Cugat del Vallès i Terrassa. En tot moment estigué acompanyat pel president de la Mancomunitat, Josep Puig i Cadafalch.

En el cas de Terrassa va fer un recorregut per les esglésies de Sant Pere. Palet i Barba fou un dels amfitrions de l'il·lustre visitant.[84] El que seria president de la Junta de Museus de Terrassa va rebre Albert Einstein conjuntament amb Joaquim Vancells i Pere Viver, entre d'altres membres de la Junta de Museus. El 25 de febrer visità Poblet i l'Espluga de Francolí.

84 *El Dia,* 24 de febrer de 1923.

Barcelona, 8 de desembre de 1917

Homenatge a Marcel·lí Domingo, diputat a Corts per Tortosa, celebrat pel Partit Republicà Català al Palau de Belles Arts de Montjuïc, en desgreuge pel seu empresonament patit a mans de la justícia militar, acusat de rebel·lió pels seus articles contraris a la guerra del Marroc. D'esquerra a dreta: Francesc Layret, Jesús Pinilla, Ramon Noguer i Comet, Marcel·lí Domingo, x, x i Lluís Companys. Malgrat no aparèixer a la fotografia, la crònica periodística de *La Vanguardia* esmenta la presència destacada de Domènec Palet i Barba, diputat provincial des de feia nou mesos. Entre les banderes de les entitats adherides s'hi pot observar la de Fraternitat Republicana de Terrassa així com la de *La Lucha,* el diari fundat per Domingo —que n'era també el director—, Layret, Companys, Pinilla...

ANC - FONS BRANGULÍ

1917-1923.
Progrés o caciquisme

8

Palet i Barba seguia mantenint, sense defallir, la complicitat i compromís amb la societat terrassenca i amb algunes de les seves entitats més representatives. Malgrat això, el seu activisme social no l'excloïa davant interessants i nous reptes polítics. A partir de 1917 es reincorporà a l'activitat política.

Fou diputat provincial (1917-1921) i diputat al Congrés (1923) després de dues candidatures fallides (1919 i 1920). Tampoc va descuidar el seu treball amb diferents entitats i associacions de la ciutat i de Barcelona. Entre d'altres tasques, presidia el Centre Excursionista i el Seguro Tarrasense i més endavant el trobarem al capdavant de la Junta de Museus de la ciutat.

El panorama polític del país, en general, i de la ciutat, en particular, oferia canvis importants en el que considerem el darrer tram de la Restauració. La polièdrica i greu crisi de 1917, l'embranzida autonomista i la profunda divisió interna en l'estructura dels partits dinàstics, foren algunes causes d'una situació que conjugava la imprevisió dels esdeveniments amb una irremeiable transformació de l'escenografia política en tots els espais i nivells.

Entre 1917 i 1923 s'intensificà la crispació política, prova fefaent de la caducitat i agonia d'un model polític ancorat en un rònec sistema dinàstic, centralista i oligàrquic. A nivell local, l'enrenou polític evidenciava una sobtada fragilitat en les formes, compromisos i procediments d'anys anteriors. Un significat distanciament i una accentuada radicalització en el discurs definien una nova escenografia en les relacions, habitualment cordials, entre catalanistes i salistes.

Les tibantors i enfrontaments s'incrementaren en l'època assenyalada. El 1917 marcava un abans i un després en el panorama polític de la ciutat. El consens, l'avinentesa, l'enginy diplomàtic, àdhuc l'ambigüitat, en determinats gestos i actituds, entre regionalistes i dinàstics, donaven pas a un discurs acusatori, progressivament hostil, sovint insultant.[85] Un nou consens s'obria camí. Aquell que definiren els catalanistes i republicans.

El 1916 era la cloenda d'un període de relativa calma i tranquilitat pel que respecta a les confrontacions electorals. Amb contrincant o sense, Alfons Sala, —

85 PUY I JUANICO, Josep. «La Terrassa de la Restauració», a: BENAUL I BERENGUER, Josep Maria, et al.. *Història de Terrassa.*

Maig de 1919
Full volant de propaganda de la candidatura de Domènec Palet i Barba
a les eleccions a Corts de 1919
RCE

ASSOCIACIÓ NACIONALISTA

TERRASSA

CIUTADÁ: Pensa que avui és el dia més gran de l'història de Catalunya.

Pensa que tens d'exercir una funció sagrada i que cal que miris be com l'exerceixes.

Pensa que del teu vot en pot venir el deslliurament definitiu de Catalunya o la perpétua esclavització al Centralisme.

Pensa que només hi ha una candidatura que plasmi el moment suprem que està vivint la Pàtria.

Pensa que aquesta candidatura, en el districte de Terrasa, la simbolitza el nom de

En Domingo Palet i Barba.

Catalunya espera de tu que compliràs com a bon fill, votant aquest candidat autonomista.

Salvatella i C.

amb l'excepció del període de Solidaritat Catalana entre 1907 i 1910— sortia escollit sense problemes en la convocatòria electoral de torn.

Ni més ni menys, vint-i-set anys al front del districte, entre el 1893 i el 1923. La maquinària electoral funcionava com un rellotge i tots els seus components: Centro Tarrasense, Comitè electoral, Sometent, Institut industrial i el diari *Crónica Social,* actuaven de forma sincronitzada.[86] Havia arribat el temps que, malgrat noves i futures victòries del candidat monàrquic, les dificultats augmentarien d'allò més.

El context econòmic va incidir en la mobilització de diferents sectors de la societat terrassenca. L'augment del cost de la vida, una nefasta política salarial i els desequilibris socials conduïren la població pel camí de la crispació i la violència.

En el terreny polític, la dissolució de les Corts i les convocatòries a Barcelona de l'Assemblea de Parlamentaris ajuden a entendre la tensió del debat i la recerca d'una proposta autonòmica per a Catalunya a partir de 1918. No cal dir que els catorze punts del president nordamericà Woodrow Wilson, a la fi de la Primera Guerra Mundial, també varen fer el seu efecte.

1917: Palet i Barba, diputat provincial

Palet i Barba es tornà a implicar en política. Val a dir que els reptes i la situació eren prou diferents a l'etapa municipalista viscuda en la primera dècada del segle. L'11 de març de 1917 es va presentar a les eleccions a diputats provincials per la circumscripció de Terrassa-Sabadell. Sortiren escollits per la majoria els tres candidats de la Lliga, Josep Tobella i Pi de la Serra, Francesc Soler i Puigdollers i Ricard Sampere i Tort, i ell, com a candidat republicà, sortí elegit per la minoria.

Palet i Barba demostrà, en diferents moments i circumstàncies, la seva valoració i carisma tant per part dels seus seguidors com per part dels opositors polítics. La premsa conservadora valorava d'aquesta manera el seu triomf com a diputat provincial,

«Adversarios políticos del Diputado electo por minoría de la candidatura republicana, hemos de reconocer en el señor Palet y Barba, méritos y aptitudes para el cargo que le confirió ayer el cuerpo electoral.

Abogado e industrial, propietario agricultor, representará en aquella Corporación a los hombres de carrera, a los industriales y a la clase agrícola de este distrito. Presidente del Seguro Tarrasense y del Centro Excursionista y concejal que fué del Ayuntamiento de Tarrasa, ha demostrado en dichos cargos, condiciones de inteligencia. Naturalista, geólogo reputado y escritor fácil, ha contribuido eficazmente a la divulgación y progreso de las ciencias naturales, pudiendo prestar en la Diputación de la provincia, relevantes servicios.»[87]

En aquells moments Palet i Barba militava, a nivell català, al Bloc Republicà Autonomista liderat per Francesc Layret, que un mes després passava a ser part fundacional del nou Partit Republicà Català.[88]

Com a diputat provincial de la Mancomunitat va desenvolupar la seva sensibilitat per la natura, el respecte per la muntanya i la defensa del món rural, en tant que membre de la Comissió de Ciències Naturals.

Les eleccions municipals de 1917 i les seves conseqüències

L'alternativa electoral es consolidava pas a pas. Les urnes podien ser exemple de sempiterna manipulació o el reflex de canvis anunciats i de la caducitat d'un sistema. El caciquisme maldava, amb tota mena de recursos, poder sobreviure amb les velles estratègies del paternalisme, els favors en les obres públiques i el sorteig de quintes i amb tot un desplegament d'influències. Les eleccions municipals del novembre de 1917 van marcar la pauta d'eleccions posteriors i un distanciament respecte les velles estratègies.

El discurs catalanista i de progrés havia agafat un sol camí des de principis d'any. Hi havia voluntat per

86 PUY I JUANICO, Josep. *Alfons Sala i Argemí. Industrial i polític, 1863-1945.*

87 *La Comarca del Vallés,* 12 de març de 1917.

88 ALBERTÍ I GUBERN, Santiago. *El republicanisme català i la Restauració monàrquica. 1875-1923*, p. 405-406.

LA ACCIÓN

PERIÓDICO REPUBLICANO

ÓRGANO DE LAS IZQUIERDAS DE TARRASA Y SU DISTRITO

PRECIOS DE SUSCRIPCIÓN
Tarrasa al mes. . . 0'50 ptas.
Fuera de Tarrasa trimestre 1'50 »
Número suelto 10 cénts.

Año II. **Núm. 25**

Tarrasa 24 de Mayo de 1919

REDACCIÓN Y ADMINISTRACIÓN
Quemada, 15
No se devuelven los originales.
De los artículos son responsables sus autores.
Anuncios a precios convencionales.

REPUBLICANOS!

Trabajad con entusiasmo para el triunfo de nuestro candidato.

Derrotar al candidato de la "Unión Monárquica Nacional", significa derrotar a Maura y Cierva. Sería la mayor protesta, y la más elocuente, contra el Estado de Guerra y la dictadura que nos gobierna.

Als electors del districte de Terrassa

Per primera vegada, després d' acordat l' armistici i a punt de firmar la pau, és cridat el poble espanyol a unes eleccions, que si bé els resultats que s'en produeixin no tindrán un valor definitiu per la manera excepcional que les mateixes deurán desenrotllar-se, no per ço deixarán de demostrar quin és el grau de civisme i espiritualitat del nostre poble en aquets moments que mercès al triomf de les armes al·liades, s' ha iniciat en el mon l' imperi de la Llibertat i la Justicia.

Totes les inquietuts renovadores que durant aquest temps de guerra s' han manifestat; tots els esclats de sentimentalisme, podrán ésser recullits i encarrilats si els electors es donen compte de la seva altíssima missió i analitzen la molta trascendència d' aquestes eleccions; sense violències, podrán demostrar als nostres governants que aquells problemes vius i candents que després d' acordat l' armistici van ésser plantejats a Espanya amb l' extenssió i intensitat que 'l cas requería, son problemes reals que mereixen una inmediata solució.

Catalunya, defensora entusiasta de les causes justes, camp abonat a totes les nobles ideologies, l' han apassionat fondament dos problemes en primer terme. La qüestió de la seva Autonomía, desconeguda absolutament dels polítics espanyols i plantejada per a la seva resolució quan es produía arreu d' Europa un sentiment de justicia que acabava amb la opressió de les nacionalitats; i el problema social, d' una magnitut tan extraordinaria, que 'l fet insólit que hi haigin classes burgeses que 's resisteixin a creure 'l una realitat, el fá més complicat i perillós.

Abdós problemes podrán tenir una fácil solució armónica, si els homes que surtin elegits per a el futur Parlament están imposats d' un sentiment de justicia al-hora que d' un clar judici respecte la época que vivim, trovant-se imposibilitats de realitzar aquesta tasca els homes de la política vella espanyola quin fracás vé fent-se cada día més ostensible.

L' home a qui elegiu representant vostre, electors del districte de Terrassa, deu trovar-se completament desligat de totes les velles oligarquies imperants i d' aquest règim caduc, i abans que adicte a les habilitats del seu quefe deu haver d' ésser incondicional de la propia dignitat i de la del poble que l' ha elegit.

El partit republicá d'aquest districte, quina historia és ja una garantía pels electors, creu un deure, per totes les consideracions que abans hem exposat, l' haver de pendre part en la vinenta lluita electoral, no solsament com a partit organitzat que vol intervenir en les qüestions públiques, sino també com a partit terrassenc que vetlla pel prestigi del districte.

Quan els defalliments i desenganys de molts ciutadans s' han posat de manifest, pel procedir desllcal dels homes representatius amb qui ells havien depositat la seva fé, ens cap la gloria al partit republicá de proclamar candidat per aquest districte a

D. Domingo Palet Barba

quin elogi més merescut és poguer prescindir de propagar les seves condicions i virtuts perque son públiques per tot el districte.

ELECTORS! Mediteu el vostre deure i penseu amb la significació que tenen les vinentes eleccions respecte Espanya, Catalunya i el nostre districte. Penseu que 'l partit republicá acudeix a la lluita, no per la vanitat de guanyar una acta ni de fer content a un home, sino per la fé que té posada en els seus ideals, únics que poden salvar Espanya; per l' amor a Catalunya i per la dignitat del districte de Terrassa.

El Comité Electoral.

Electors!

El triomf de la candidatura republicana, significa:

L' afirmar la incapacitat de les actuals Institucións per a governar Espanya.

La protesta contra elements estranys que 'ns volen governar, en detriment de la supremacia del poder civil, que tot home lliberal deu haver de acatar.

L' estar conforme amb l' Estatut de Catalunya, elaborat per representants de tots els partits polítics.

El ratificar el plebiscit dels Ajuntaments catalans, en quin acte hi van pendre par tots els municipis del nostre districte.

L'acabar d'una vegada amb el caciquisme ominós, que té l'audacia de voler-se imposar a la voluntat del districte.

El contribuir a foragitar de Catalunya, an aquest conglomerat d' odis i baixes passions que 'n diuen UNIÓN MONÁRQUICA NACIONAL.

El desitjar pel nostre districte moltes millores; però, sense abdicar de la nostra dignitat colectiva.

El palesar que tots els títols honorífics poden ésser respectables, menys el de President de la "Unión Monárquica Nacional".

El fer justicia als mèrits, d' un home tan savi, honrat i modest com En Palet i Barba.

I el voler que 'n la nostre ciutat, els homes representatius tinguin un més alt concepte de les qüestions socials i un major respecte als obrers.

24 de maig de 1919
Propaganda electoral de Domènec Palet i Barba, candidat a les eleccions legislatives a la portada de *La Acción.*
ACVOC-AHT

assolir una proposta comuna i de consens que aglutinés les forces catalanistes i republicanes, superant els moments en què el catalanisme local havia tingut una clara complicitat amb opcions més conservadores.

L'ambiciosa Associació Nacionalista significava molt més que un canvi de nom respecte el catalanisme tradicional que havia representat l'Agrupació Regionalista, d'una progressiva fragilitat.[89] Terrassa esdevingué un referent per la seva opció engrescadora de canvi i de progrés.

L'Associació Nacionalista va triomfar, en aquelles eleccions al consistori, davant els defensors de la llei i de l'ordre vinculats al conservadorisme de la ciutat i a l'entitat salista del Centro Tarrasense. Emili Soler i Anglada fou el nou alcalde i l'acompanyaven en aquella nova etapa municipal: Josep Benet, Josep Rigol, Joan Abelló, Francesc Salas i Narcís Freixas. El nou consistori endegava la seva tasca el primer dia de 1918.[90]

D'aquesta manera s'incorporaven nous personatges a l'escena política terrasenca: Emili Soler i Anglada[91] (1883-1933) i Josep Rigol i Casanovas (1881-1963). Ambdós, conjuntament amb Palet i Barba, protagonitzaren el canvi de rumb de la política local i la consolidació d'una autèntica opció alternativa a la política del salisme. L'Associació Nacionalista, molt crítica amb l'endogàmia institucional i humana que, amb el temps, havia construït Sala i la seva gent, havia despertat noves i engrescadores complicitats.

Les eleccions legislatives de 1918 foren un pas més en aquell procés de canvi i renovació polítics. Rigol (1.829 vots) va encapçalar la candidatura catalanista i el republicà Antoni Marsà i Bragado (1.743 vots) representava la candidatura d'esquerres.

Es volia preservar l'esperit d'eufòria i optimisme que s'havia viscut amb les municipals de l'any anterior. Malgrat l'oposició i rivalitat, Sala va tornar a guanyar. La dicotomia política era ben present a la ciutat: un diputat a Corts anticatalanista i un Consistori amb aspiracions i plantejaments autonomistes.

89 GARRETA, Jordi. «L'actuació política del Primer Catalanisme a Terrassa. Un apèndix del salisme», a: *Terme,* núm. 5. 1990.

90 AMT. Llibre d'Actes, 1 de gener de 1918.

91 MARCET I GISBERT, Xavier. *Terrassa segle XX (1867-1993).*

Les eleccions a l'Ajuntament del 1917 marcaven un abans i un després. El mateix va succeir, doncs, amb les legislatives del 24 de febrer de 1918 car la maquinària electoral del sempitern diputat ja no podia adormir-se davant la pressió i les alternatives prou sòlides que s'havien presentat.

Així doncs, les coaccions van continuar pels pobles del districte. La seva capacitat i pressió eren la millor garantia pel candidat monàrquic. Pobles com Rellinars, Mura, Olesa de Montserrat o Ullastrell havien d'agrair tota mena d'obres i favors. La convocatòria electoral era el moment adequat de rendir comptes i resoldre temes pendents. Ara, els candidats opositors plantejaven una ferma oposició i els col·laboradors de Sala entenien, més que mai, la seva feina com una dogmàtica creuada al servei de la veritat i de la justícia.

1919: Debat, conflicte i la candidatura de Domènec Palet i Barba

La panoràmica de 1919 ens ofereix, des de bon principi, una situació tensa i complexa arreu del territori. El debat autonomista s'havia accentuat entre el novembre de 1918 i el febrer de l'any següent. La Mancomunitat volia impulsar un Estatut per a Catalunya que donés resposta a les aspiracions autonòmiques del país.

El centralisme de molts diputats del Congrés posava fre a les aspiracions catalanes i dels nostres diputats. L'interès espanyolista i dinàstic palesava un descarat esperit anticatalanista que, una vegada més, era moneda corrent a la capital de l'estat. D'aquesta manera, l'opció governamental anava, sens dubte, per un altre camí. Es tractava de plantejar un discurs autonòmic adreçat als municipis i amb una reforma, estrictament, administrativa.

Sala plantejà una tercera via a partir d'un vot particular[92] al projecte del govern central i amb una descarada inhibició respecte les aspiracions majoritàries dels diputats catalans. No hi ha dubte que el món que aglutinava el salisme era un instrument de les velles

92 *Congreso de los Diputados. Diario de sesiones,* 6 de febrer de 1919.

TERRASSENCS

Se vos convoca al

Grandiós Mitin Electoral

que tindrá lloc avui dimars, día 27 del que cursa, a les 9 de la vetlla, en el **Saló de Actes** de la **Fraternitat Republicana, (Casa del Poble),** prenent-hi part els eloqüents oradors senyors:

R. Noguer i Comet

Advocat i publicista

Dr. F. Durán i Cañameras

del Cos d' Arxivers de Catalunya

Antoni Montaner

Advocat i regidor de Barcelona

Xavier Gambús

Periodista i regidor de Barcelona

Albert Bastardas

Ex-Diputat Provincial i ex-alcalde de Barcelona

i el nostre dignissim candidat

D. Domingo Palet Barba.

CIUTADANS: Per la República, l' Autonomía de Catalunya i la dignitat del nostre districte, feu acte de presència en aquest MITIN.

EL COMITÉ ELECTORAL

Terrassa, Maig de 1919.

Tip. I. Riera.

27 de maig de 1919
Full volant anunciant un míting electoral a la Casa del Poble, per a les eleccions legislatives del mes següent, a les quals Domènec Palet i Barba n'era candidat.
RCE

oligarquies contra la causa autonomista i la figura del diputat monàrquic es mantenia fidel al servei del Rei i dels interessos de la dreta més conservadora.

El poeta Josep Carner ironitzava de forma crua i directa les accions de Sala publicant diferents poemes[93] a *La Veu de Catalunya* amb el pseudònim de Joan de Canyamàs.[94] No hi havia compassió per una persona que mantenia un discurs espanyolista i ultradretà davant els plantejaments autonòmics i patriòtics de la seva terra.

«El Senyor Sala

El senyor Sala és una cosa
ben catalana, us jur que si
un català que no fa no sa
un català d'abans d'ahir.

Causa mudat, més d'una flaca,
va estarrufat i mig garrell
la ma enguantada a la butxaca
i el gran copalta[95] de gairell!

Ell d'ideas, no en té una colla.
Fan pel seu pobre tarannà
la bescambrilla,[96] la carn d'olla
i un madrileny "besa-la-mà"

Cacic de gec i tartaneta[97]
ell va tirant és el darrer
agafa a braç la mainadeta
i cerca dides quan convé

Ara, però, ningú l'iguala!
S'ha fet un nom, si no un partit.[98]
El senyor Sala, el senyor Sala
diu que l'ensenyen per Madrid

Sols per Espanya diu que bleixa[99]
li amaguen l'ou a cada instant,
té un patriotismo que no deixa
i és el sensato catalán

Noies, cenyiu-li una garlanda[100]
que D. Alfons no vol raons
té un lleonet a cada banda
i un Non plus Ultra que li branda
penjat darrera els pantalons.»[101]

Sala no dubtà en posar fre i obstacles al procés autonomista. Una de les seves iniciatives més sonades fou la creació de la Unión Monàrquica Nacional, el febrer de 1919.[102] Estava formada per tot un conjunt de personatges, de vell llinatge i barret de copa, que s'identificaven amb el caciquisme, la defensa de la monarquia i la lluita contra el «separatismo catalán». La majoria eren gats vells de la política, bons coneixedors del territori i dels tripijocs electorals de la comarca de torn i van rebre alguna modalitat de títol nobiliari com a gratitud infinita per la feina feta. El 1926 va haver-hi un autèntic repartiment de títols, honors i distincions.[103]

La Unión Monàrquica Nacional havia nascut per combatre el reformisme de la Lliga i ser un fre en el procés autonòmic i catalanista. La seva existència fou efímera i la Dictadura de Primo de Rivera palesà la ineficàcia i caducitat dels seus propòsits. Alguns s'incor-

93 PUY I JUANICO, Josep. *Sàtires, cuplets i acudits en temps d'eleccions. Política i caciquisme a Terrassa (1917-1923).*

94 El nom de Joan de Canyamàs correspon a un pagès de remença del Maresme nascut a Canyamars (Dosrius), el qual atemptà contra el rei Ferran II davant el Palau Reial de Barcelona, el 7 de desembre de 1492, sent executat i esquarterat cinc dies després.

95 Capell de copa alta.

96 Joc de cartes.

97 Forma habitual d'identificació del representant terrassenc.

98 Unión Monárquica Nacional.

99 Respiració cansada.

100 Corona de flors.

101 *La Veu de Catalunya,* 3 de febrer de 1919.

102 PUY I JUANICO, Josep. *Alfons Sala i Argemí. Industrial i polític, 1863-1945.*

103 PUY I JUANICO, Josep. «La Terrassa de la Restauració», a: BENAUL I BERENGUER, Josep Maria, et al.. *Història de Terrassa.*

ELECTOR:

RECORDA'T que temps enrera a un personatge madrileny que vingué a descobrir Catalunya, al contemplar des del cim del Tibidabo la ciutat de Barcelona extenent-se magestuosa de riu a riu, se li escapá la següent exclamació: *" Cómo han dejado crecer tanto esto! "*

RECORDA'T que un dia s'alçà en un Parlament un cabdill per a demanar que fos arrasada Barcelona pel greu delicte d'haver fet demostracions en pró de la llibertat de Catalunya.

RECORDA'T que en un ball que es celebrà al Teatre de Novetats de Barcelona per a commemorar la festivitat d'un gremi, uns intrusos penetraren violentament en el saló, i després de pertorbar la festa atropellant barbarament als que hi prenien part, no respectant la presència de dames i criatures, exigiren, per la força, la seva suspensió. I als que havien pres part en la festa els obligaren, revólver en má, a cridar *Viva España.*

RECORDA'T que un dia d'aquells, vergonyosos per a tota nació civilitzada, unes noies foren insultades en el seu honor, per ostentar en el seu pit l'ensenya de la terra, i obligades a treure's la cinta, dientles-hi: *"Que se quiten estos trapos estas... menores."*

RECORDA'T que, en canvi, es montá guarda d'honor al voltant de una *artista* de ínfima categoria que insultá a Catalunya.

RECORDA'T d'aquells dies trágics, en els quals per les Rambles i carrers de Barcelona, es vessá sang catalana i en els que, dos infeliços, l'obrer Miralpeix i el nen orfeonista Benet, moriren per haver comés el crim de portar llacets de la bandera catalana i pagaren amb la vida aquella ostentació de patriotisme.

RECORDA'T que l'ALFONS SALA és el cabdill de la «Unión Monárquica Nacional,» el partit anticatalá successor de la «Lliga Patriótica» qual sol nom remou la teva sang ultratjada.

RECORDA'T de la campanya indigna de l'ALFONS SALA posant-se enfront dels representants de Catalunya quan complien la missió que els fou confiada per l'Assemblea d'Ajuntaments, atacant-la per la espatlla, provocant el rezel i la desconfiança entre els catalans i desertant davant de l'enemic, afirmant que l'Estatut de l'Autonomía no era la voluntat de Catalunya.

RECORDA'T dels dies de vergonya i de vilesa que ens feu passar a tots els electors d'aquest districte fent-nos aparéixer als ulls de tot Catalunya com uns traidors a la seva causa.

REDREÇA'T bravament i enérgica, i vindica el nom de la ciutat i del districte de Terrassa davant de tot Catalunya.

PER DAMUNT de totes les banderes aixeca la bandera catalana, i per damunt de tots els ideals, l'ideal suprém de la nostra terra.

TOT CATALUNYA té la mirada fita en tú, elector terrassenc, i al teu vot confia la seva llibertat.

VOTA a favor de l'Autonomía en aquest nou plebiscit de la voluntat de Catalunya.

VOTA per la llibertat de Catalunya que tornará així a ésser rica i plena i mostrará a Espanya el camí de la seva redempció.

VOTA la candidatura catalana i autonomista representada per En

Domingo Palet i Barba

Juny de 1919
Full volant
de propaganda
de Domènec Palet i Barba,
candidat republicà
a les eleccions legislatives.
RCE

poraren a la Unión Patriótica i d'altres deixaren la política en actiu.

El debat autonomista a Madrid va concloure expeditivament per part del govern en tancar i dissoldre les Corts el 27 de febrer. La vaga de la Canadenca i la posterior vaga general fou l'oportunitat que aprofità el govern per posar fi a aquell «perillós» debat.

En el terreny reivindicatiu, la nostra ciutat tampoc fou una excepció en el clima de tensió i enfrontament social que es vivia en aquells moments. El treballador Llorenç Fainé moria assassinat el 6 de novembre de 1918 i era la primera víctima de la violència i el pistolerisme d'aquells mesos. El Sindicat Únic, representant de l'anarcosindicalisme, i el Sindicat Obrer Catòlic —a partir de 1920, Sindicat Lliure— protagonitzaren els enfrontaments i crispació d'aquella època.

Entre 1918 i 1923 es produïren a Terrassa una trentena d'atemptats amb el resultat de nou víctimes mortals. Molt de compte en banalitzar aquella situació. El nivell de violència era prou indicatiu. Cal destacar dos atemptats amb gran repercussió a la ciutat: la mort del sindicalista Serafí Sala —gener de 1919— i la de l'empresari i cap de la patronal metal·lúrgica, Joan Abelló —gener de 1921.

La violència i repressió d'aquells anys palesava un trencament prou anunciat respecte una remota i desdibuixada avinentesa entre patrons i obrers. El discurs intransigent d'alguns patrons i encarregats també explica, mai justifica, algunes o moltes de les actuacions embogides i descontrolades dels primers mesos de la Guerra Civil.

En aquell context tingueren lloc les eleccions legislatives de l'1 de juny de 1919. Aquestes posaren a prova la categoria d'un discurs contundent i alternatiu defensat per Soler, Rigol i Palet i Barba davant la suposada eficàcia i enginy dels tradicionals mecanismes de frau, engany i corrupció del sistema electoral. El panorama polític havia experimentat uns canvis prou importants en molts indrets del país. L'oposició política, també a Terrassa, oferia una imparable i progressiva resistència i resposta.

Palet i Barba esdevingué un ferm i seriós contrincant. L'avorriment i el tedi en el dia d'eleccions formava part del passat. Malgrat tot, hi havia tota mena de «recursos» per mantenir els resultats de sempre. En aquella convocatòria electoral es va endarrerir el rellotge del campanar de Castellbisbal per aconseguir més participació i esgarrapar alguns vots davant la rivalitat i resistència del candidat opositor.[104] Les maniobres i manipulacions continuaven estant a l'ordre del dia.

Aquella convocatòria també esdevingué la prova de foc per la recent i singular agrupació monàrquica creada per Sala. De fet obtingué els millors resultats arreu del territori (11 actes). En qualsevol cas no podem oblidar que el discurs espanyolista i conservador de la UMN representava un nou capítol d'un caciquisme rònec i polièdric que maldava per resituar-se en un marc d'oposició política, crisi econòmica i confictivitat social.

QUADRE 7
Eleccions legislatives. Juny de 1919

Municipis del districte	Sala	Palet i Barba
Castellbisbal	156	146
Matadepera	104	34
Mura	57	52
Olesa de Montserrat	416	344
Rellinars	72	5
Rubí	275	550
Talamanca	56	18
Ullastrell	83	64
Vacarisses	83	26
Viladecavalls	118	24
Subtotal pobles	*1.420*	*1.263*
Terrassa	2.157	2.226
Total districte	**3.577**	**3.489**

Font: *L'Acció, 7 de juny de 1919.*

104 *«A Castellbisbal, poble que don Alfons Sala, de Terrassa, havia tingut dominat un grapat d'anys, i en el qual, sota el seu cacicat, hi havien passat coses tan cèlebres com aquella del juny de 1918 —si no ens falla la memòria—* [ha de dir 1919] *en què va fer atrassar el rellotge com tot bon prestigitador, i a les sis de la tarda encara s'estava votant... i comprant —millor dit... vicerversa—* [...]*». L'Estevet,* 17 de novembre de 1922.

Als Republicans

Del Districte de Terrassa

Reunit el **Comité de Unió Republicana** d' aquest districte amb l' assisténcia dels delegats dels pobles, després d' amples deliberacions, va accordár per unanimitat pendrer part en les vinentes eleccions de Diputats a Corts, presentant com a candidat per aquest districte el consequent Republicá

En Domingo Palet i Barba

Recomanèm a tots els que forman a les nostres files en particular i als que simpatísin amb els nostres ideals en general, que propaguin i que treballin amb entusiasme per al triomf del nostre candidat, quines fermes convicions en pro de la llivertat individual i regional i del progrés social son prou conegudes.

En aquest moment, el més difícil de la nostra historia, es necessari que tots els que no están conformes amb l' actual estat de coses apoin la nostra candidatura, que en aquest districte representa la protesta contra el caciquisme local, siguent el nostre triomf la seva mort per sempre, i al mateix temps coloquèm el districte a l' altura que per dret li correspòn, essent una vergonya que Terrassa sempre Republicana i progressiva, tingui per Diputat al President de la «Unió Monárquica Nacional» cap dels anti-catalans de Terrassa i el seu districte.

Republicans: En aquestas eleccions, Catalunya, Espanya tota, te la mira posada en nosaltres, per lo qual es necessari que sapiguèm colocarnos al nivell que 'ns correspòn. Fent triomfar la nostra candidatura, donarèm un Diputat mes a la causa de Catalunya i a la de la República social, que mai com are hem tingut tan a la vora i per a la que devèm estar organitzats i previnguts, contribuint-hi amb serenitat i seny.

Terrassa, 6 de Novembre de 1920

El Comité d' Unió Republicana

Tip I. Riera

6 de novembre de 1920
Full volant
de propaganda
de Domènec Palet i Barba,
candidat republicà
a les eleccions legislatives
del mes següent.
RCE

Sala ho tingué força complicat per guanyar davant l'oposició del candidat republicà. Palet i Barba va vèncer a Terrassa, per 69 vots. Però els vots de la resta de pobles del districte donaren el triomf definitiu al candidat monàrquic per només 88 vots de diferència.

La poesia satírica de l'època es feia ressò de les tupinades i enganys[105] que es duien a terme en les convocatòries electorals. Alfons Sala era l'objectiu de nombrosos cuplets i acudits. Respecte les eleccions de l'1 de juny de 1919 en tenim un simpàtic exemple,

«Ja soc diputat
tra-larà, tra-larà
i ara vinc de câl Patat
tra-larà, tra-larà
hem fet l'escrutini
dels vots del districte:
fora quatre ximples
tothom m'és adicte.
Potsê tu te'n fots
tra-larà, tra-larà
prô em fan guardia vint nebots
tra-larà, tra-larà.
Ara a câl Barata[106]
han penjat els domassos,
i em tiraven flors
i confetti a cabassos.
El palet ja és cuit
Per vuitanta vuit.
Gràcies, gràcies, poble cult d'Olesa
gràcies, gràcies, tarumbenc[107] *lleal,*
viva, viva la nostra honradesa
i els vots de Castellbisbal.
Quan sigui a Madrid
tra-larà, tra-larà
el carré em serà petit
tra-larà, tra-larà.
Duré a Sant Isidro
un blandó cada dia
perqué em protegeixi
amb l'autonomia.
Si he comprat un vot
tra-larà, tra-larà,
cadascú hi deu fê el que pot
tra-larà, tra-larà.
El pobre Marcet[108]
ja em durà la factura,
pró hem quedat a deure
els calês als de Mura.
Quan tingui carril
tindran les nou mil.
Vinga, vinga ja l'autonomia
vivan, vivan, l'Alas[109] *i el Vinyals,*[110]
vinga, vinga, que amb el temps tindria
el vot dels municipals.
Que content estic
tra-larà, tra-larà,
ja soc l'amo i el cacic
tra-larà, tra-larà,
ara fins el Xispa
una auca em llegiria:
diu que soc l'amo
de l'autonomia.
Ai pobre Cambó
tra-larà, tra-larà,
poca solta i carrincló

105 PUY I JUANICO, Josep. *Sàtires, cuplets i acudits en temps d'eleccions. Política i caciquisme a Terrassa (1917-1923).*

106 Carrer de Sant Pere. Seu de la família de Joan Barata i Quintanas (1854-1923). Regidor el 1891 i alcalde, un any després. Diputat provincial (1896-1917). Vinculat al Banc de Terrassa i al discurs conservador de Maura va mantenir una bona entesa política amb Alfons Sala.

107 La Tarumba (Viladecavalls).

108 Joan Marcet i Palet (1867-1927). Figura política i econòmica terrasenca. El pare, Bonaventura Marcet, tenia una botiga de grans i inicià el negoci de la banca que ell continuà. Participà en moltes empreses: Societat General d'Electricitat, Vapor Ventalló, Vapor Solà, Banc Comercial de Terrassa... Va presidir i tenir diferents càrrecs a la Mina d'Aigües, Cambra de Comerç, Seguro Tarrasense, Asil Busquets... Quan presidia el Círculo Egarense (1907) ordenà l'expulsió dels catalanistes que van sortir a ballar una sardana. Alcalde del 1897 al 1898. Sempre fidel a Alfons Sala, el 1923 va ser-ne el relleu a les eleccions a Corts però fou derrotat per Palet i Barba.

109 Joan Sala i Dinarès (1879-1955).

110 Àlvar Vinyals i Aguilera (1883-1975).

POBLE DE Ullastrell

Se't convida a qué aquesta tarda a dosquarts de cinc siguis a l'Associació Nacionalista, on tindrà lloc la presentació del que serà el teu més digne diputat

En Domènec Palet i Barba

No deixis doncs d'assirtir-hi, escolta els discursos del candidat nacionalista-republicá i els dels altres oradors, i diumenge vinent quan votis recorda't que ets català i que com a tal no pots donar el teu vot a En Sala, que está continuament apoiant tots aquests governs de Madrid que són els causants del nostre malviure i que ens volen dur a la misèria.

Poble d'Ullastrell: No deixis d'anar al miting d'aquesta tarda a l'Associació Nacionalista.

Ullastrell 12 desembre 1920.

Gráfics: Salvatella i C.ª

12 de desembre de 1920
Full volant
d'anunci d'un míting
de Domènec Palet i Barba,
candidat republicà
a les eleccions legislatives.
RCE

tra-larà, tra-larà.
Li he dit embustero
pels pobles que corro,
i ara a Talamanca
ha buidat fins el forro.
Els he mort dos bens,
i m'han dat el cens.
Fora, fora, el batlle de Terrassa,[111]
fora, fora, que no m'és lacai
fora, fora, que ja dura massa[112]
i un dia em vindrà un desmai.»

1920: nou intent

La següent convocatòria electoral a les Corts va tenir lloc el desembre de 1920. El context continuava sent prou complicat i, sens dubte, advers pels interessos de Sala. Els resultats de l'anterior convocatòria havien estat prou ajustats i les eleccions municipals del febrer de 1920 havien reforçat el discurs catalanista.

Aquell any, Sala estava immers en el debat a les Corts sobre la problemàtica social a Catalunya. Estem en els moments més accentuats del pistolerisme i de la violència, inacabable i radical, entre patrons i obrers. La seva posició al costat de la patronal i l'ordre, que representava l'autoritat, era prou clara i definida. Donava suport a les seves mesures de força per aturar les reivindicacions obreres i justificant la repressió policial amb tot el joc brut que això representava.

QUADRE 8
Eleccions legislatives. 19 de desembre de 1920

Municipis del districte	Sala	Palet i Barba
Castellbisbal	180	166
Matadepera	103	54
Mura	53	45
Olesa de Montserrat	433	440
Rellinars	85	8
Rubí	300	479
Talamanca	49	20
Ullastrell	73	108
Vacarisses	92	30
Viladecavalls	110	27
Subtotal pobles	*1.478*	*1.377*
Terrassa	2.357	2.434
Total districte	**3.835**	**3.811**

Font: *El Dia,* 19 de desembre de 1920 / Junta P. del Cens

Sala justificà, en diferents intervencions parlamentàries, el locaut de les empreses i feia una dura crítica del sindicalisme. Calia acabar amb el Sindicat Únic i extirpar els delegats perillosos que hi havia dins les fàbriques i reforçar els òrgans policials i repressius per evitar la perillositat de conflictes i subversions.

Sala es mantenia clarament favorable a la institució del Sometent com a mitjà important en la lluita contra els revolucionaris. Tots els objectius havien de canalitzar-se vers una defensa de «l'esperit patriòtic» i dels «bons obrers» que es trobaven sota l'aixopluc paternal dels patrons.[113]

«Únicamente he de manifestar ahora, para corroborar cuanto he dicho respecto a la función del Sindicato único, que, no solamente es deber del Gobierno declararlo ilícito por los medios de que se vale y por sus fines, que no puede ser el mejoramiento de la clase obre-

111 Emili Soler i Anglada (1883-1933). Alcalde de 1918 a 1922.

112 L'embranzida del catalanisme es notà arreu del país en detriment de les opcions monàrquiques i espanyolistes. En el diari local *El Dia* llegim: *«El nombre de sufragis assolit per la candidatura de la Lliga Regionalista palesa el gran desvetllament d'entusiasme i energies que ha produït l'ofensa al nostre poble que volia representar l'actuació de la Unión Monárquica Nacional i de la Liga Patriótica Española. Però el nostre poble l'ha rebutjada, aquesta ofensa, l'ha castigat amb el desdeny* [...] *Tots els vells ressorts del caciquisme ignominiós de temps enrera, fa anys foragitats del casal català, per l'empenta ciutadana i la consciència patriòtica del nostre poble, han estat ara ressucitats arreu de Catalunya pels patrocinadors de les candidatures de la Unión Monàrquica Nacional i de la Liga Patriótica. Tot ha estat, però, endebades.* [...] *Avui no podem fer més que glossar i cantar la gran victòria. Després demanarem comptes. Visca Catalunya!», El Dia,* 2 de juny de 1919.

113 PUY I JUANICO, Josep. *Alfons Sala i Argemí. Industrial i polític, 1863-1945.*

EL DIA

Red. i Adm.: S. Antoni 64. Teléf. 6303
Imprenta: Dr. Cabanes. Teléf. 6402

Any III **TERRASSA** Núm. 785
Dissabte 18 de desembre de 1920

Subscripció Trimestral
Terrassa, 5 ptes. - Fora, 5'50 ptes

ELECTOR:

Es un deure de ciutadania, a l'en sems que de patriotisme, l'emetre el vot.

Tenen aquestes eleccions una tras cendéncia immensa per el pervindre, la llibertat i la prosperitat de Catalu nya.

Dos grans problemes que afecten intensament a Catalunya son els que deuen tenir se ben presents al determi nar l'elecció del candidat que ha de votar se. El problema polític i el pro blema social de Catalunya.

PROBLEMA POLITIC. — Al fet viu de la existéncia de la nostra personali tat col lectiva, amb totes les caracterís tiques d'una nacionalitat, volem que hi correspongui una llibertat incondicio nal, absoluta essencial.

Recavem per a nosaltres els cata lans la sobirania plena, exclusiva in condicional, absoluta, per a governar i regir Catalunya segons la nostra llibé rrima voluntat.

No volem compartir amb ningú es trany, per bona voluntat que pugui te nir, el governament del nostre poble. Catalunya pels catalans; heu's aquí el nostre lema.

El vot del elector nacionalista ha de representar la seva voluntat fermís sima d'incorporar a la política la nos tra afirmació ideal.

PROBLEMA SOCIAL. — El proble ma social, en esséncia, es un problema económic; els proletaris de tot el món pugnen per a una més justa distribu ció de la riquesa i per a una més justa participació en el producte del seu tre ball.

Nosaltres, que volem per a Catalu nya totes les perfeccions, volem, per tant, una Catalunya socialment justa.

Sols un agermanament patriótic com el nacionalisme, que aplega en el seu sí als patrons i als obrers, als intel lec tuals i als ignorants, a tots els catalans i que per sobre de les lluites de classe i els egoismes d'estament hi posa l'in terés col lectiu, en el qual es reinte gren tots els interessos individuals i de classe, pot resoldre justament aquest problema.

Demés, el problema social, enc que té un fons comú, universal, presenta ca racterístiques própies ben diferents en cada poble. Ço fa que hagi d'ésser en carrila i resolt pels que viuen i conei xen aquestes peculiars modalitats i sen ten una amorosivola afecció per tots els interessos afectats.

D'això n'es un trist i ben frapant exemple l'estat actual del conflicte so cial a Catalunya. Els governants, cen tralistes no poden ni volen resoldre, o al menys encarrilar el problema social a casa nostra, sinó que adhuc veuen amb complacéncia, sinó amb complici tat, com s'enverina cada dia, esdeve nint una lluita sagnant i fratricida que menaça acabar amb la riquesa i la prosperitat del nostre poble.

Es per això que la concessió de l'au tonomia, es la única solució possible dels problemes socials de Catalunya.

Es per això que es impossible sus treure el problema social del problema polític a Catalunya.

Cal, per tant, que siguin resolts con juntament els nostres dos grans proble mes, el polític i el social, donant satis facció a les justes aspiracions autonó miques de Catalunya, sense que signifi qui això cap animadversió al reste d' Espanya.

VOTA:

al candidat autonomista que represen ta, prescindint de matissos secundaris, la nostra idealitat en el problema polí tic i en el problema social de Catalu nya al candidat que representa l'alli berament de la pátria a

EN DOMÉNEC PALET I BARBA

CANDIDAT AUTONOMISTA

Les properes eleccions han d'ésser per a nosaltres una afirmació d'ideali tat, d'amor i de fé en Catalunya i a l'en sems una protesta contra totes les tira nies, la del cacic i la del Poder central.

Amb la papereta electoral hem de fer justícia al traidor renegat de Cata lunya, al perseguidor de víctimes inno cents, al que sols serveix d'instrument als enemics de la nostra terra, per a anar contra l'esperit catalanissim.

Per Catalunya!

18 de desembre de 1920
Propaganda electoral
de Domènec Palet i Barba,
candidat a les eleccions
legislatives
a la portada de *El Dia,*
diari catalanista publicat
a Terrassa del 1918
a la fi de la Guerra Civil.
BCT

ra, sino la transformación violenta de la sociedad, sino muy especialmente, señores Diputados, porque recauda fondos. Yo no sé de ninguna institución que pueda manejar fondos públicos sin que intervenga el Poder público. Por consiguiente, aunque no fuera más que por ese motivo, nosotros pedimos la intervención del Poder público, para asegurar a los mismos obreros, en su propio bien, que esas cantidades que dan, privándose de ellas para sus necesidades más perentorias, sirvan para el mejoramiento de la clase obrera, para su dignificación y para mejorar los medios de producción, y no para que unos cuantos mentidos representantes de los obreros vayan por esos mundos de Dios gastándose lo que ha costado a los otros muchos esfuerzos obtener. Esa inicua explotación de la clase obrera por unos cuantos vividores no puede continuar: por esto pedimos la intervención fiscalizadora del Poder público en la inversión de los fondos de esos Sindicatos.»[114]

Sala era l'home fort a Madrid en representació del món patronal i institucional de la ciutat i, en perfecta sintonia amb les autoritats civils i militars de Catalunya. La Unión Monárquica Nacional era el seu coixí polític. La presidència d'aquella coalició dinàstica era la prova més fefaent de la seva fidelitat a la monarquia i a la figura d'Alfons XIII. Els seus serveis foren correspostos amb el càrrec de senador vitalici (1923) i el títol de comte d'Ègara (1926) per part del rei borbó.

La candidatura republicana i autonomista de Palet i Barba tornava a plantar cara en les eleccions del 19 de desembre de 1920. Novament s'enfrontaren els vells mecanismes del caciquisme més ranci amb el desig d'honradesa i rigor d'una candidatura opositora que seguia recollint nous seguidors. Malgrat que Palet i Barba guanyà a les tres grans poblacions del districte: Terrassa, Olesa de Montserrat i Rubí, el resultat continuà sent advers encara que, en aquella convocatòria, fos per una minça diferència de 24 vots.

114 SALA I ARGEMÍ, Alfons. *Intervencions parlamentarias de D. Alfonso Sala Argemí, Conde de Egara, en el Congreso de los Diputados, Senado y Mancomunidad de Cataluña.* Intervenció al Congrés el 13 de enero de 1920.

El Banc de Terrassa: polèmica i crònica d'una mort anunciada

En els debats i foc creuat sobre múltiples acusacions, durant aquella campanya electoral, hi va ser ben present la polèmica sobre el Banc de Terrassa. Aquest provocà la seva guerra particular on tothom volia atribuïr-se els mèrits i en refusava els errors. Les crítiques a la seva gestió i els negres presagis de futur ocupaven bona part dels remors i comentaris per part dels representants econòmics i polítics de la ciutat.

Els consellers del Banc no eren pas tots del mateix color i les greus discrepàncies varen sobresortir en els moments difícils de l'entitat. Hi havia dos grans corrents d'interpretació i enfoc. En qualsevol cas, i com ho planteja Adrià Royes,[115] dir que el Banc era patrimoni d'una determinada organització política, amb el justificant de diferents serveis i col·laboracions, és quelcom molt difícil de demostrar.

Salistes i catalanistes volien adjudicar-se l'encert sobre la possible bona gestió i esperançador futur de la banca local davant la greu i irreversible crisi que va patir durant el novembre de 1920. Debat polític i debat financer varen coincidir, es varen confondre, i aixecaren molta polseguera. Sala i Palet i Barba es van veure, directament, implicats en la discussió.

El Banc de Terrassa havia nascut el 1881. Els hisendats i els industrials més importants de la ciutat havien participat en la seva fundació. Pràcticament hi eren tots com ho van ser en la creació de la Cambra de Comerç o l'Institut Industrial. Durant els anys de la Primera Guerra Mundial va experimentar una notable expansió i creixement.

S'havien posat en marxa nombroses sucursals i les divises augmentaren, amb escreix, la liquiditat de l'entitat bancària. Amb el final de la guerra arribaren els problemes, cada vegada més grans, car baixaren els ingressos de molts industrials que l'havien projectat al capdamunt.

La posta en marxa d'una sucursal a Barcelona va replantejar i empitjorar moltes coses. Una peculiar direc-

115 ROYES I RIERA, Adrià. *El Banc de Terrassa en el marc de la decadència bancària catalana, 1881-1924.*

1920

Irene Martí i Domingo i Domènec Palet i Barba

MPP

ció bicèfala del Banc disparà i agreujà una inevitable agonia i un fatal desenllaç. Ramon Colomer era l'administrador de l'oficina del carrer de Sant Jaume de Terrassa i Enrique Torrente estava al capdavant de la sucursal de Barcelona. Adrià Royes ho interpreta molt encertadament: *«la sucursal de Barcelona i la Casa Central realitzaven operacions diferents amb personal i coneixements diferents i amb direccions diferents».*[116]

La seva història és un joc de despropòsits on es combinen els errors, el desconeixement financer i una agressiva especulació. Es difícil trobar d'altres exemples d'una gestió tan frívola i inconscient com la que es va dur a terme a la sucursal de Barcelona. Entre el març i el novembre de 1920 es precipitaren els esdeveniments.

La crisi de tresoreria era molt important. Es va constituir, no fou senzill, la Companyia de Crèdit Bancari amb l'intent de salvar la institució. Francesc Cambó hi tingué un paper decisiu. En aquells moments, tothom se n'atribuí la brillant idea. Malgrat tot, el 3 d'abril de 1924 es liquidà, definitivament, el Banc de Terrassa.

El Comitè d'Unió Republicana pretenia deixar molt clar el paper de Sala en aquell afer de la crisi i enrenou del Banc,

> *«A l'objecte de sorprendre la bona fè dels electors incautes i tractant de sumar uns quants vots més a la candidatura del president de la UMN, senyor Sala (que bona falta li fan), s'ha propalat per aquest districte una historia sensacional, esplicánt amb tots els pels i senyals, com en els romanços que cantan els cegos per les places i carrers, que En Sala ha esdevingut una especie d'Angel de la Guarda, salvant a la ciutat de Terrassa, i a tots els pobles de la comarca, de les gravíssimes conseqüències que hauria reportat la suposada crisi financera que amenaçava a la nostra banca. Ell, En Sala, tot sol!, havia salvat amb la seva intervenció aquella crisi!.*
>
> *Tot això es fals, absolutament fals! En Sala no podia intervenir en aquesta qüestió per la sencilla raó de que mentre es tramità i resolgué era a Valencia, ignorant tot lo que aquí ocorria. Quant ell tractà d'intervenir-hi era ja tard. La crisi financera havia sigut resolta amb la creació de la "Companyia de Crèdit Bancari" en la qual en En Sala no hi tingué la més insignificant participació.*
>
> *I aclarant, ara l'assumpte, que tothom judiqui amb fredor del fet, i vegi quant poc noble es voler explotar per a fins electorals qüestions qu'han d'estar sempre fora de la política, i a les que tots devém prestar sols per patriotisme el possible concurs; que mediti tothom la ridiculesa que fora del districte s'esta fent inflant les gestes del nostre home, pels qui volen convertir-lo en heroi d'opereta; i que's comprengui quant correspon a la dignitat del districte, deixar de tenir un padrí, un tutor, que creu que tot lo que tenim i sóm ho devém de la seva influencia, i al favor i a la protecció del element oficial, i dels goberns de quina mala gestió ell sempre es complíçe.»*[117]

La Comarca del Vallés fa un plantejament prou diferent i deixa molt clar que l'orientació política del Banc de Terrassa és catalanista en tots els aspectes ja que és el banc de la Mancomunitat. En tot aquell afer no dubta ni un sol moment de l'honradesa i noblesa de Sala. Sobretot en les facilitats per endegar la Companyia de Crèdit Bancari.[118]

La famosa tupinada de Rellinars

En les eleccions de 1919 es trobaren maniobres il·lícites a Castellbisbal. En les eleccions del desembre de 1920 fou Rellinars el protagonista de l'engany i la manipulació d'urnes fruit del nerviosisme de la gent de Sala en veure que els resultats no eren els esperats.

Els salistes varen haver «d'espavilar-se» ja que els resultats de Terrassa i del districte eren força desfavorables pels seus interessos. La tupinada era la solució més fàcil. Les manipulacions a Rellinars permeteren un triomf molt ajustat de Sala davant Palet i Barba. L'industrial Joan Chevalier i Robert, vinculat amb aque-

116 *Ibidem.*

117 *Electors del Districte de Terrassa. 20 de novembre de 1920.* Opuscle.

118 «Sobre's el Banc de Terrassa», a: *La Comarca del Vallés,* 19 de novembre de 1920.

EL DIA

Red. i Adm.: S. Antoni 64. Teléf. 6305 Any VI TERRASSA Núm. 1.471 Subscripció Trimestral
Impremta: Dr. Cabanes. Teléf. 6402 Dimarts 24 d'abril de 1923 Terrassa, 6 ptes. - Fora, 7'50 ptes.

ELECTORS:

Per Catalunya i la democràcia

Contra la U. M. N. i el caciquisme

VOTEU En

Domènec Palet i Barba

CANDIDAT AUTONOMISTA

el qual representa el suprem ideal alliberador de la Pàtria i el respecte a la sobirania del poble, contra el candidat caciquista, el qual representa la política absorvent i esclavitzadora del centralisme madrileny i la tirania, el despotisme i els procediments de venjança del caciquisme terrassenc.

Per la llibertat de Catalunya

Per la pau de Terrassa

TREBALLEU!

24 d'abril de 1923
Propaganda electoral de Domènec Palet i Barba, candidat a les eleccions legislatives a la portada de *El Dia*.
BCT

lla localitat, sembla ser l'autor dels «retocs» electorals i del lliurament de l'acta a la junta electoral amb un notable retard. Des de la candidatura salista aquelles crítiques i escarni foren presentats com un recurs, deliberadament, insultant, conspiratiu i difamador a càrrec de l'oposició republicano-catalanista.[119]

Els fets de Rellinars sobresurten per la seva dimensió, projecció i escàndol populars en l'esperpèntic paisatge del frau i la corrupció electorals d'aquells temps. Cuplets i articles de premsa sovintejaren en els darrers dies de desembre.

«Música de Els Focs Artificials

Quin dol al Gran Casino[120]
la tarda d'eleccions!
Tot l'escrutini deia
que el Sala anava a fons

Mal llamp! quina desfeta
la que hem tingut a Ustrell—;
tots deien: —De gallina
se'ns ha tornat la pell!

Al noi del diputat li ve una basca;
El Fonsu diu: —A Olesa m'han trait!
Si a Rellinás no ens surt la tupinada,
Benet jo et reflic que ens hem lluit

Ai Deu fes que a Rellinás... ai!
ens donguessin tot el cens!
si algú ens treu d'aquest mal pas... ai!
ens fará un favor inmens

Els datos que venien
tots eren molt dolents!
—Si a Rellinás anavem!-
Diu el senyor Torrents.[121]
Ja surten amb tres autos,
se'n van cap a l'Ubach,
els autos entrevessen
a la font del Llimach

I mentrestant aquí els del Gran Casino
resaven pare nostres tremolant,
i deia el senyó Sala ennuegant-se:
—Qui sap si encara me la fregiran!—
No en sap res de Rellinás... ai!
Si tingués seixanta vots!
Fora un cas com un cabás... ai!
Maleits els pagesots

De Rellinás arriba
un que és despatriat:
—Alfonsu et porto l'acta,
els hem ben enredat!—
Només n'han votat trenta
pro en tens vuitanta cinc-[122]
El Fonsu me l'abraça:
—Ai, ai, quin goig que tinc!—

Va començar llavors la xirinola;
tothom cridava: —Visca Rellinás!
Ens ha salvat ben be la tupinada
pro ara nois no ho fessiu córre pas!

Visca sempre Rellinás... Visca!
Els farem un monument.
Tindreu aigua i tindreu gas... Visca!
perque el Fonsu está content.»

119 Salvador Utset i Payàs (1880-1971). Home fidel a Sala, fou el seu secretari particular de 1939 a 1945. Respecte als fets de Rellinars, considerava que hi havia un conveni tàcit entre ambdós candidats car Rellinars era un feu salista. Aparentment tot estava parlat i negociat. Una nevada espectacular provocà l'endarreriment en l'entrega de l'acta a la Junta Electoral amb uns resultats que l'oposició no va admetre. Vegeu UTSET, Salvador. «Les trifulgues electorals», a: *Terme,* núm. 5, 1990.

120 Entitat situada al número 72 del carrer de la Font Vella i que reunia als seguidors de Sala i els sectors més dretans de la ciutat. Va néixer el 1920 com a consequència d'una escissió del Círcol Egarenc després d'haver reorientat, aquesta entitat, les seves activitats vers els sectors catalanistes de la ciutat.

121 Amadeu Torrens i Astals (1877-1936).

122 L'acta donà 85 vots per Sala i 8 vots per Palet i Barba.

REDACCIÓN Y ADMINISTRACIÓN
Quemada, 15
TELÉFONO, 5815

LA ACCIÓN

TARRASA
ABRIL
Viernes 27 de 1923

PERIÓDICO REPUBLICANO

ÉPOCA II.—AÑO II — ÓRGANO DE LAS IZQUIERDAS DE TARRASA Y SU DISTRITO — NÚM. 37

SUSCRIPCIÓN
Fuera de Tarrasa, mes, 0'50 ptas.

No se devuelven los originales. = De los artículos son responsables sus autores.

Número suelto, 10 céntimos

Republicans! Homes d'esquerra i de idees de progrés!

Es aquesta una hora decissiva

El diumenge, dia 29, amb tota decissió, amb ple coratge, amb el convenciment de aquell que defensa la seva obra redentora, **voteu i feu votar** la candidatura de

En Doménec Palet i Barba

Aquesta candidatura no ha d'esser tan sols un nom per a vosaltres: ha d'esser un **símbol.**

No ha d'esser tan sols el nom d'un home inmaculat i conseqüent amb les idees de progrés i llivertat, ha d'esser ademés un **símbol** contra el caciquisme, la reacció i el esclavatge.

Votant a En **Doménec Palet i Barba** votareu contra el vergonyós caciquisme terrassenc; contra la guerra del Marroc i els victimaris dels vostres fills i germans; contra el terrorisme vil i exterminador de un poble i de les més sanes capacitats; contra la infecció clerical; contra la política vella i corrompuda dels homes de la monarquia, malversadors de capdals, ineptes, ganduls i déspotes que ja des de tans llargs anys porten amb la seva direcció a la nació espanyola a la ruína i el descrédit.

Votant a En **Doménec Palet i Barba** votareu a favor de les reivindicacions proletáries; a favor del restabliment de la justícia i la pau; a favor de la llivertat de conciéncia i del vostre poble; a favor del saneijament polític i social i de totes aquelles modernes idealitats que assenyalen el camí i obren la porta al camp armónic de la humanitat.

Enfront tindreu la candidatura contrária continuadora de totes les velles i ráncies normes d'esclavatge i despotisme.

¡Ciutadans progresius! La elecció no és pas dubtosa; votant la candidatura de En **Doménec Palet i Barba** cumplireu amb el vostre deure.

27 d'abril de 1923
Propaganda electoral de Domènec Palet i Barba, candidat a les eleccions legislatives a la portada de *La Acción.*
ACVOC-AHT

1921: Derrota a les eleccions provincials

Després d'haver completat quatre anys com a diputat provincial de Barcelona, Palet i Barba es presentà a la reelecció pel districte de Terrassa-Sabadell, el 12 de juny de 1921.

Fou el més votat dels tres candidats republicans, —per davant d'Amadeu Aragay i d'Ernest Ventós— però això no li va servir per revalidar la plaça de diputat doncs, després dels tres candidats de la Lliga, que foren els més votats, —Ramon Picart, Joan Bosch i Domènec Fatjó—, el quart diputat electe —el de les minories— fou el primer dels tres candidats monàrquics, Àlvar Vinyals.

1923: Eleccions a Corts, a la tercera va la vençuda

Després de les últimes eleccions a Corts de 1920, amb sonora tupinada inclosa, la imatge política de Sala havia perdut molt de crèdit. L'èxit polític del candidat dinàstic es fonamentava en els resultats electorals i el nombre de vots s'havia reduït cada vegada més. Alguns comentaris a la premsa de l'època, semblaven ser un presagi del que hauria de succeir en els propers temps,

> *«L'Alfons Sala, derrotat a tot el districte, ha estat reelegit per l'acta de Rellinars. Però és evident que el districte de Terrassa, que havia representat tants d'anys, ara el rebutja. El mateix Sala sap perfectament que aquesta es la darrera vegada que surt diputat per Terrassa i gestiona activament la concessió d'una senaduria vitalícia.»*[123]

Alfons Sala havia estat escollit membre de la Comissió que havia d'estudiar l'expedient instruït pel general Picasso amb motiu del desastre i massacre d'Annual de juliol de 1921. Aquella derrota va tenir transcendents repercussions polítiques i militars, provocant una estratègia colonial encara més bel·licosa i hostil al nord d'Africa.

123 *La Veu de Catalunya,* 22 de desembre de 1920.

QUADRE 9
Eleccions legislatives. 29 d'abril de 1923

Municipis del districte	Marcet	Palet i Barba
Castellbisbal	172	208
Matadepera	113	49
Mura	73	43
Olesa de Montserrat	464	356
Rellinars	79	14
Rubí	428	576
Talamanca	53	33
Ullastrell	75	94
Vacarisses	86	34
Viladecavalls	125	26
Subtotal pobles	*1.668*	*1.433*
Terrassa	2.155	2.926
Total districte	**3.823**	**4.359**

Palet i Barba fou homenatjat l'octubre de 1921. Alguns dels parlaments, que elogiaven la seva figura i programa inspirat en el progrés i la justícia, feien referència directa i preocupant a la qüestió marroquina.[124]

L'extrema gravetat dels fets succeïts al protectorat espanyol portaven a la desfeta del sistema de la Restauració. S'estava escrivint, des de feia temps, el darrer capítol d'una escenografia caduca i rovellada. Els interessos econòmics, la fam de poder i el clientelisme de polítics i cacics regnaven sense miraments en un estat farcit de mancances, excessos i desequilibris.

Sala aprofità la conjuntura per deixar l'acta de diputat a Corts.[125] El desembre de 1922 renunciava a l'escó. El 26 de febrer de 1923, el president del Consell de Ministres, li comunicava la concessió, per part d'Alfons XIII, del nomenament de senador vitalici en gratitud a la fidelitat de molts anys i en moltes situacions.

124 «Homenatge a en Palet i Barba», *El Dia,* 25 d'octubre de 1921, p. 4.

125 JOANIQUET I EXTREMO, Aureli. *Alfonso Sala Argemí, conde de Egara. Visión de una época, delibación del nacionalismo catalanista, lucha entre librecambistas y proteccionistas, progreso de la técnica textil.*

Barcelona,
1 de juliol de 1923
El tinent d'alcalde
del districte 9è Barcelona,
doctor Josep Cararach
i el recentment elegit
diputat al Congrés
pel districte de Terrassa,
Domènec Palet i Barba,
descobreixen la làpida
del nou carrer Canonge
Almera, a Horta,
—fins aleshores anomenat
carrer de Molins—
en record del doctor
Jaume Almera, religiós
i eminent geòleg.
RCE

Convocades elecccions pel 29 d'abril, el banquer Joan Marcet i Palet fou el representant de la Unión Monárquica Nacional. Palet i Barba va ser, novament, designat per l'assemblea de l'Associació Nacionalista de Terrassa. I a la tercera va anar la vençuda.

El carisma i el desgast, d'uns i d'altres, varen tenir molt a veure en el desenllaç. En qualsevol cas, els pobles del districte seguiren donant la victòria al candidat conservador. Fou la ciutat de Terrassa qui projectà la victòria de Domènec Palet i Barba (771 vots de diferència) i poder aconseguir, d'aquesta manera, uns resultats definitius favorables al districte (536 vots de diferència).

La premsa es féu ressò de l'èxit de Palet i Barba tot lloant el seu ferm sentiment catalanista i republicà i condemnant el que havia representat el caciquisme a la ciutat i comarca. A *El Dia* trobem el següent text:

«L'esplèndit resultat de les eleccions d'ahir, és, en efecte, una adhesió i una sanció del poble de Terrassa. Adhesió refermada i accentuada a la causa de Catalunya i als ideals de democràcia, sanció ben manifesta i contundent contra l'actuació anticatalana d'en Sala i contra el caciquisme d'En Sala i els procediments despòtics, infamants i venjatius durant trenta anys de predomini per en Sala i per l'oligarquia que encara el segueix i de les quals era En Marcet el candidat representatiu i un dels primers braços executors.

El triomf d'ahir fou el triomf de la fe i de l'entusiasme. De la fe en els alts destins dels ideals de catalanitat i de democràcia i de l'entusiasme en pró de la definitiva victòria d'aquests ideals nobílissims en la ciutat i el districte de Terrassa.

La ciutat i el districte de Terrassa s'han adherit una vegada més al plebiscit de tota la nostra terra en pró de la patriòtica idealitat alliberadora, s'han sumat a la nova i general afirmació de la personalitat política de Catalunya, han realitzat una manifestació més de la voluntat del nostre poble que reclama imperiosament els atributs del seu govern propi. Amb la gloriosa victòria d'ahir el nostre poble ha respost dignament al gest de despreci i de repte del govern, que davant les eleccions ha fingit ignorar l'existència del plet català i ha volgut donar la batalla contra Catalunya.

El triomf d'ahir ha sigut la confirmació del predomini polític dels nostres ideals en la ciutat i el districte de Terrassa. Havem guanyat, republicans i nacionalistes, repetidament i consecutivament les eleccions de regidors en la ciutat de Terrassa i en les darreres eleccions de diputats a la Mancomunitat obtinguérem el triomf de tots els nostres candidats i sumats els vots dels nacionalistes i dels republicans, acusaven una gran majoria de votants a favor nostre.»[126]

Al diari republicà *La Acción* podem llegir:

«[...] *Donem-nos per satisfets, doncs, de la obra acabada, ja que el caciquisme ha estat vençut i nosaltres no volem pas entronitzar-ne un altre. Pregonem les nostres idealitats i fem adeptes; alcem ben alta la nostra bandera de República i Catalunya que els nostres enemics no seran ja una massa amorfa, sinó homes de fe en un ideal, potser equivocat, però respectable.»*[127]

Quatre mesos més tard, però, la gravetat de la conflictivitat obrera i agrària, els «perills» del «separatisme» i l'interès per passar pàgina als desastres colonials donaren peu al cop d'estat de Primo de Rivera amb l'avinentesa i vist-i-plau reials.

126 «Una adhesió i una sanció», *El Dia,* 30 d'abril de 1923, p. 4.

127 «Després de la victòria» *La Acción,* 4 de maig de 1923.

ANY V — MARÇ

GRUP EXCURSIONISTA TERRASSA

N.º 21 — ABRIL

La prospecció subterrània pel procediment rabdic

Una referència de la comunicació d'En Palet i Barba a la Institució Catalana d'Història Natural — Les falles de l'enfonsament del Vallés i les de l'enfonsament de la Mediterrània —Altres descobertes geològiques pels procediments rábdics grácies a les vibracions de natura ondulatòria

Com oportunament anunciàrem, En Domènec Palet i Barba va presentar en la darrera sessió de la Institució Catalana de Història Natural una comunicació titulada «La prospecció subterrània pel meu procediment rábdic, en les investigacions geològiques: uns primers resultats.» Aquesta comunicació fou interessant per demés. En donarem una referència concisa.

En Palet i Barba va començar per donar abreujadament una idea de la rabdologia. El fenomen dels saurís —digué.—ja de temps objecte d'estudi per esperits inquiets, fou combatut per l'apriorisme i el dogmatisme cientifics, però avui preocupa ja a molts homes de ciència, i s'estudia amb bona base i amb esperit tècnic. Les vibracions ràbdiques són de natura ondulatória (ací en Palet i Barba va enumerar llurs propietats físiques per ell experimentades, de la majoria de les quals no té noticia

Març-abril de 1929
El *Butlletí del Grup Excursionista de la Fraternitat Republicana de Terrassa* es feu ressò de les investigacions científiques de Domènec Palet i Barba en el camp de la rabdologia.
BCT

Rabdologia, la Mina d'Aigües i la consultoria geològica

9

Ones ràbdiques i saurins

«Creo que todos tenemos esta sensibilidad; solo es cuestión de polarizar el magnetismo de la persona, cosa comparable al acero y al hierro, que pueden imantarse. Esta sensibilidad se obtiene con la voluntad y la persistencia; he encontrado un dispositivo que vigoriza y hace más sensible esta fuerza.»[128]

Aproximadament des de 1922 Palet i Barba dedicava força temps a l'activitat de saurí, la gent que cercava aigua o metalls amb una vareta, pèndol, vergella o algun altre simple dispositiu sostingut amb les pròpies mans. Cada saurí, o radioestesista, tenia la seva tècnica i secrets per aconseguir la troballa.

No tothom tenia les condicions innates i la sensibilitat per exercir aquella feina, sovint, críptica i alhora sorprenent. Qui s'hi dedicava, semblava tenir quelcom de misteriós, evident autocontrol i unes capacitats singulars. Algunes explicacions resultaven sorprenents i desconcertants. Palet i Barba es va centrar en aquesta activitat en diferents èpoques de la seva vida.

Diaris i revistes es feien ressò de l'activitat del geòleg terrassenc i de les innovadores tècniques de recerca i prospecció que donava a conèixer arreu. Detectem entre 1927 i 1928 un important nombre de notícies i reportatges al voltant de les emissions rabdològiques de Palet i Barba.[129] En la majoria d'informacions es descrivia detalladament el mètode i procediments d'aquella ciència.

Hi havia concursos i trobades de saurins on es bescanviaven idees i experiències.[130] Amb aquella tasca de cercador, Palet i Barba va aconseguir una important reputació, nombroses comandes i també va patir algun entrebanc considerable. Aquesta activitat venia acompanyada del desenvolupament d'una novella disciplina que batejà amb el nom de rabdologia i de la qual en va fer una important difusió.

---

128 *El Diluvio,* 29 de juny de 1927.

129 *El Dia,* 15 de juny de 1927; *El Pla de Bages,* 5 de setembre de 1928; *Revista Radio-Lot,* setembre de 1928.

130 Barcelona, juny de 1927. *El Dia,* 8 de juny de 1927.

«Mi condición de tarrasense me indicaba el cumplimiento del deber, y para dar realidad a mis afanes hace ya cinco años me aficioné a la busca de aguas subterráneas por medio del "zahori" o varilla adivinatoria.»[131]

La rabdologia s'inspirava, segons Palet i Barba, en les ones ràbdiques[132] unes vibracions electromagnètiques espontànies que emetien totes les substàncies de la naturalesa en funció de les seves característiques i propietats. Segons sembla, els saurins tenien la sensibilitat i les capacitats per detectar-les.

Els enigmes d'aquella disciplina van absorbir-lo, d'allò més. Considerava que aquelles ones podien ser emeses i rebudes a llarga distància i en funció dels materials i llocs que havien de travessar. Les comprovades possibilitats d'aquella suposada ciència en el món de la geologia i en la recerca d'aigua i tota mena de metalls semblaven, en principi, molt grans.

En aquell temps es visqué una notable activitat divulgativa sobre el tema. En destaquem la comunicació de Palet i Barba en la sessió ordinària de la Institució Catalana d'Història Natural amb el títol de «La prospecció subterrània, pel meu procediment ràbdic, en les investigacions geològiques. Els meus primers resultats».[133]

Val a dir que quan cerquem l'etimologia del mot rabdologia ens trobem amb la definició de *«manera de calcular per mitjà de varetes dividides en nou espais on hi ha inscrits els nombres adequats per a fer multiplicacions i divisions».*[134] Les aproximacions al seu significat ens ho vinculen amb el món de les matemàtiques i del càlcul.

L'autor relacionava el significat de rabdologia amb la ciència i la tècnica de les vibracions. A partir d'aquí ens trobem amb el mot grec originari —rhabdos— i a la possible traducció de vareta o vergella, la vareta que simulava una forquilla que utilitzaven els saurins.[135] Segons Palet i Barba: cercadors d'aigua i metalls havien actuat de sempre, i amb èxit, amb aquest sistema.

Revistes especialitzades en el camp i en el sector de l'agricultura també s'interessaven per aquell tema, se'n feien ressò i parlaven de Palet i Barba com un dels seus principals precursors,

«Domènec Palet en les poques experiències que ens féu a Montjuïc despertà curiositats i motivà moltes frases admiratives. Sobretot la demostració que donà de la natura ondulatòria de l'origen dels fenòmens ràbdics ferí la imaginació dels presents. Talment com en els altres moviments ondulatoris, la energia ràbdica emesa per Palet fou reflexada i refractada i recollida en els dos casos per altres saurins presents. També té Palet un dispositiu vigoritzador de la sensibilitat ràbdica que utilitzaren amb èxit algunes persones presents a les experiències. Estem segurs i ho esperem amb ànsia que, un cop enllestida la tramitació de la concessió de patent pels seus dispositius, en Palet donarà a conèixer públicament en forma de comunicació o de Memòria a alguna de les Societats científiques de què és membre, el resultat dels seus treballs i les seves conclusions, que no per atrevides havem de suposar incapaces de sostenir una sana i objectiva crítica científica.

Palet ha fet assaigs de transmissió a distància d'ones ràbdiques. Sabem de saurins de Barcelona que han rebut ones emeses des de Terrassa. En escriure aquest article hem de notar, però, que un segon intent fet amb tota publicitat no ha donat els resultats esperats. Creu, però, En Palet haver trobat la causa d'aquest contratemps, en el qual cas esperem que d'aquí a pocs dies l'èxit coroni els seus esforços.»[136]

Rabdomància i radioestèsia

Quan repassem les activitats de Palet i Barba al voltant de les ones i radiacions magnètiques ens trobem amb el suggeriment d'uns mots que també semblen

131 *El Diluvio,* 29 de juny de 1927.

132 PALET I BARBA, Domènec. *Las emisiones o transmisiones de ondas o vibraciones rábdicas.*

133 *La Publicitat,* 30 de desembre de 1928; *Diari de Sabadell,* 11 de gener de 1929.

134 *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans.*

135 PALET I BARBA, Domènec. *Op. cit.*

136 *Agricultura. Revista agrícola catalana,* 20 de juliol de 1927.

Investigaciones Subterráneas

Prospección de aguas, minerales y rocas a cualquier profundidad, con dispositivos patentados de propia invención

Técnica científica Método rápido Seriedad absoluta

Determinación concreta, desde la superficie, de yacimientos, su extensión, superposiciones, naturaleza y composición, profundidades y espesores, intensidades o relativa riqueza, etcétera.

Entregamos siempre imforme escrito basado en datos comprobables. Referencias numerosas y de calidad, que ofrecemos, garantizan la excelencia hasta hoy no igualada, de nuestros dispositivos y técnica.

Domingo Palet y Barba
Geólogo-Prospector

Auxiliar: Miguel Palet Martí (Hijo)
Ingeniero

TARRASA.—Rasa, 29 - Teléfono 2086

1932

Anunci a *El Cultivador Moderno* dels serveis professionals de Domènec Palet i Barba i el seu fill.

BC

definir i apropar-se, qui sap si potser més, al perfil d'aquell peculiar ofici: la radioestèsia i la rabdomància.

Qualsevol d'ambdues disciplines ens serveix per entendre que els estímuls elèctrics i electromagnètics d'un cos emissor poden ser percebuts i, també, utilitzats per una persona amb el suport de diferents estris com poden ser un pèndol o una vareta. Tot girava al voltant d'una singular sensibilitat per trobar objectes i emetre o absorbir radiacions. Palet i Barba anunciava obertament i detallada quan i on feia emissió d'ones ràbdiques així com demanava resposta de qui les havia rebut.[137]

En aquesta disciplina, la rabdomància, hi tindrien cabuda els saurins, capaços de detectar l'existència de fluxos magnètics, objectes ocults, corrents d'aigua, vetes de minerals o llacs subterranis a qualsevol profunditat. Amb el suport d'una vareta, una vergella o un pèndol. El dilema ha estat sempre el mateix: és una facultat de la ciència o un fenomen paranormal.

L'interès per aquell món de les ones i les emissions el va portar a fer les primeres sortides de caire experimental. És quan començà a treballar amb el seu fill Miquel, que l'acompanyarà en els projectes i estudis que varen realitzar arreu d'Espanya a partir de les nombroses peticions de particulars i organismes públics.

La primera sortida tingué lloc el setembre de 1927 i fou per Aragó, Madrid, Albacete i València. Palet i Barba feia una molt bona valoració d'aquella expedició i de la gran possibilitat de les ones ràbdiques per l'anàlisi a llarga distància dels indrets on hi havia jaciments.

El tema apassionava el nostre protagonista i hem de convenir que despertava curiositat i escepticisme, entre experts i profans, davant les explicacions i argumentacions que s'oferien sobre aquell món,

> *«Ell i el seu fill, instal·lats en el tren, fins a Barcelona van anar rebent les ones amb tota intensitat en els llocs que no hi havia, naturalment, les pantalles que les obstruïen. Per a donar una mostra de la força de l'emissió, el Sr. Palet ens afirmà que creia podien recollir-se des de Paris, vista la intensitat amb que es copsaren en aquest viatge.*
>
> *En diversos dies dels que en va estar absent la seva muller des del seu domicili a Terrassa, emetia ones, que ell rebia amb el pèndol i la vareta i recíprocament ells, amb un dispositiu més petit que abastava sols a la meitat de la fondària de l'altre, n'emetien per a ésser observades a Terrassa.*

137 *La Publicitat,* 19 i 20 de juny de 1928.

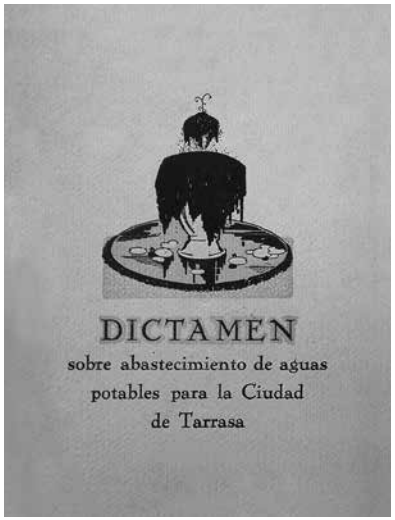

1923
Dictamen sobre abastecimiento de aguas potables para la Ciudad de Tarrasa.
MGSB

1925
Plànol geològic-hidrogràfic de la zona de captació d'aigües per la ciutat de Terrassa. Escala 1:10.000.
MGSB

Les emissions duraven de 9 a dos quarts de deu les de Terrassa essent complexes i, després d'uns minuts d'interval, feien ells l'emissió d'ones de naturalesa variable, que anaven canviant.»[138]

El viatge d'aquell setembre fou una veritable experiència. Palet i Barba no es cansava de lloar-ne els resultats. La progressiva incursió en aquell món del magnetisme s'acompanyà d'un reguitzell de testimonis que explicaven les seves experiències.

Diferents testimonis d'arreu de la província feien arribar a la premsa i al mateix Palet i Barba el quan i com havien rebut les ones ja fos per medi de la vareta, la vergella o el pèndol.

La decebedora experiència de la Mina d'Aigües de Terrassa

El 1923 l'Ajuntament de Terrassa encarregà un detallat informe sobre les necessitats i recursos d'aigua potable a la ciutat. La comanda es feia al prestigiós científic mossèn Marià Faura i Sans, doctor en Ciències Naturals, l'arquitecte Melcior Viñals i Domènec Palet i Barba, com a geòleg. Fou una petició amb caràcter d'urgència per mirar d'atendre les necessitats domèstiques, industrials i higièniques de la ciutat ja que per motius de sequera i creixement de la població no hi havia aigua potable suficient.[139]

És un informe exhaustiu que repassa la història de la ciutat respecte els seus recursos hídrics, la seva localització, la seva capacitat així com les seves mancances en relació a les característiques geològiques, el creixement de la població i també l'increment de l'activitat industrial. Les conclusions d'aquest brillant estudi no deixaven massa dubtes sobre la realitat i quines podien ser les alternatives de millora,

«La ciudad de Tarrasa, cuyo número de habitantes de hecho asciende a 32.000, con un aumento progresivo que hace prever que a no tardar muchos años llegue a la cifra de 40.000 habitantes, cuenta actualmente con los servicios de la Mina Pública, el de un Pantano y otros particulares, con un caudal medio de 900 plumas en su totalidad, las que equivalen a 1.800 metros cúbicos al dia; siendo insuficientes, dadas las condiciones modernas de la vida, para atender ampliamente a todas las necesidades. Estimando que debería disponer la población de Tarrasa de unos 200 litros de agua potable por habitante y día, y además, el agua necesaria para otros servicios industriales y agrícolas, hemos calculado que en su totalidad, las captaciones deberían alimentar un caudal no inferior a 6.000 plumas, equivalentes a 12.000 metros

138 *El Dia,* 10 de setembre de 1927.

139 FAURA I SANS, Marià; PALET I BARBA, Domènec; VIÑALS I MUÑOZ, Melcior, *Dictamen sobre abastecimiento de aguas potables para la Ciudad de Tarrasa.*

cúbicos al día. Por lo tanto, las 5.000 plumas que hacen falta para cubrir todas las necesidades de Tarrasa, no siendo posible reunirlas, ni siquiera ampliando los minados actuales, aconsejamos se practique un sondeo de exploración del subsuelo hasta los 700 metros de profundidad, para ver si hay posibilidad de aprovechar las aguas subterráneas.»[140]

Aquella problemàtica tenia un caràcter crònic i de difícil solució. Hi havia una gran preocupació respecte les greus necessitats que tenia la ciutat. Aquest era un vell i antic problema que explica moltes qüestions i mancances vinculades a l'economia. Terrassa havia tingut de sempre una important manca d'aigua. Això obligà, entre d'altres coses, a la construcció de nombroses torres d'aigua que formen part del seu paisatge urbà. Torres d'aigua, pous particulars, mines... tot foren intents i execucions per aconseguir el preuat líquid.

Palet i Barba exposà les possibilitats de fer un sondeig en els terrenys on es trobava el local de la Mina al carrer Societat.[141] Tot allò succeïa al voltant de 1927 i eren els moments de més anomenada i rebombori sobre les facultats i poders del nostre protagonista en trobar aigua amb les màximes garanties possibles i en els llocs més inversemblants.

Una primera proposta de perforació havia d'arribar a una profunditat de 250 metres. Es contractà l'empresa Sociedad Anónima Tréfor amb domicili social a Madrid. Caixa de Terrassa va concedir un crèdit per import de 100.000 pessetes. Tot estava ben planificat. El 23 de novembre de 1927 havia començat el sondeig. Els resultats foren del tot negatius.[142] La Junta del febrer de 1928 ho comunicà amb evident desencís i preocupació. La premsa local i provincial es feia constant ressò de totes les incidències i novetats al voltant del fracàs d'aquella perforació.

Les coses no anaven bé i Palet i Barba s'entossudí en continuar amb noves perforacions a més profunditat i on va caldre trobar noves fonts de finançament. Tints Soler, l'Auxiliar Tarrasense i l'empresa de José Guardiola foren les indústries que donaren subvencions sense interès. A finals d'abril de 1928 i després de superar els 400 metres de profunditat els resultats seguien sent negatius.[143]

La situació no era pas galdosa per Palet i Barba i els seus col·laboradors. El sentiment de fracàs i d'impotència podia definir molt bé aquella situació: molts diners i una gran mobilització de mitjans però resultats negatius.

Palet i Barba maldava per trobar alguna explicació a tot el que succeïa i acabà per considerar l'argila com a culpable d'aquell fracàs. Aquell producte i la seva composició confonia respecte les expectatives de trobar aigua en aquell indret de la ciutat,

«A darrers de gener, quan la perforació arribava prop de 200 m., en acabar de fer amb el meu fill unes observacions de l'amplitud o radi del camp magnètic-ràbdic que pels meus dispositius desenrotllava l'aigua de dintre del jaciment que volíem captar, en veure que el radi d'aquestes a 210 era doble del de l'aigua del tub del fons, vaig manifestar a n'En Marian Gali, En Paco Salas i al seu cunyat (tècnic en electro-magnetisme) que ens auxiliaren, que tan enorme desproporció que suposava una energia quàdruple, no podia resultar en la seva major part ni de quantitat d'aigua, ni de pressió i que sospitava que hi concorria algun fenomen radiactiu o físic-químic que ens donaria una sorpresa, tot i creient perxò (per aquelles al·ludides dades) que el resultat fóra satisfactori.

Quan les darreres proves, i ja abans de pressentir quelcom del seu resultat, en veure la persistència de l'argila compacta fins al fons del jaciment de manifestació hídrica contínua, vaig repetir la meva sospita del fenomen per alguna de dites causes o per ambdues, i concretava en què tal vegada era l'hidrogen de l'argila, que posant-se en vibració detectable ens enganyava.»[144]

140 *Ibidem.*

141 PASTALLÉ I SUCARRATS, Pere; SOLÉ I SANABRA, Miquel. *Mina Pública d'Aigües de Terrassa: una empresa al servei de la comunitat.*

142 *Ibidem.*

143 *La Publicitat,* 9 de juny de 1928.

144 *El Dia,* 28 de gener de 1928.

Circa 1930

Informes geològics professionals de Domènec Palet i Barba.

MGSB - FONS PALET I BARBA

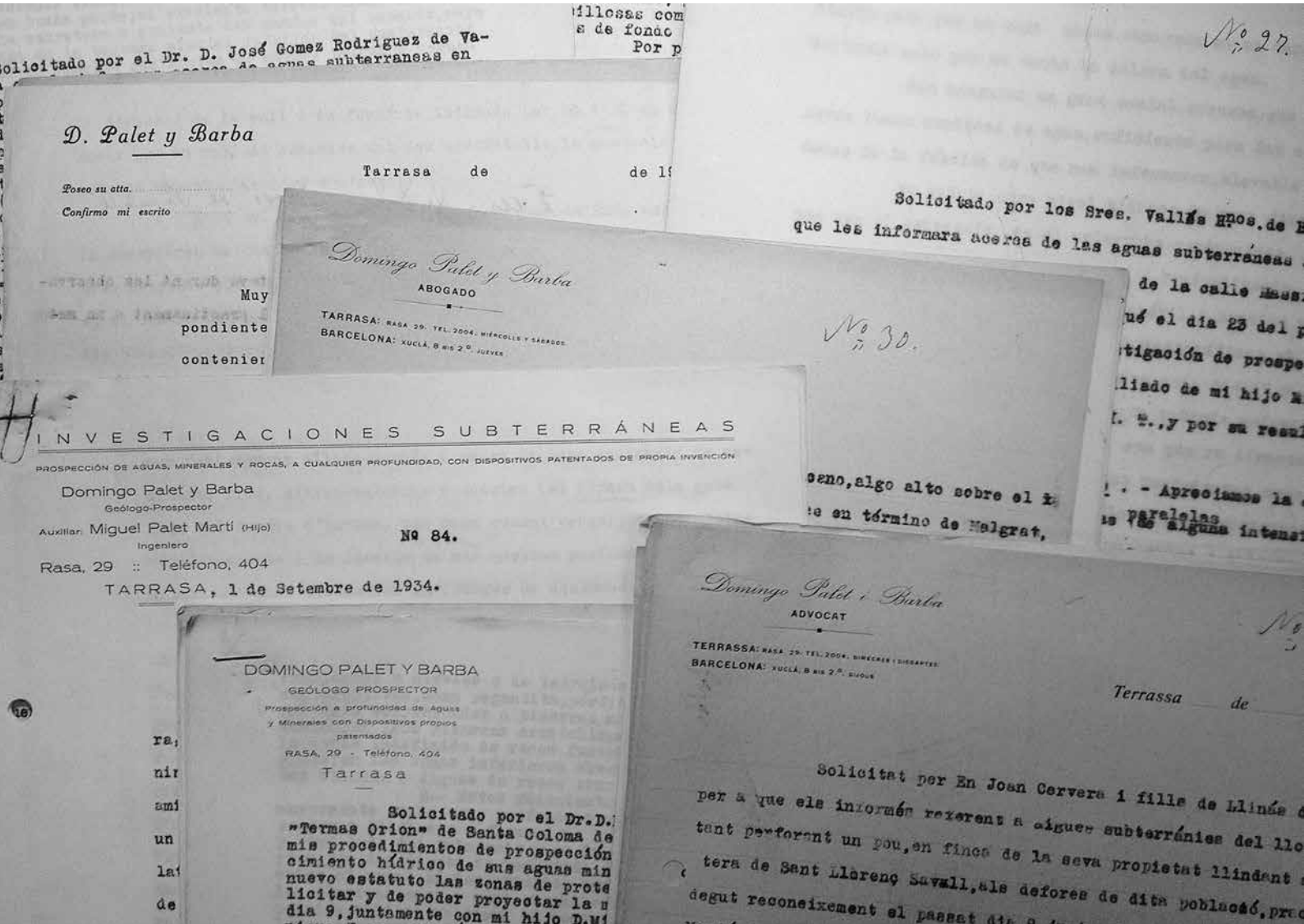

D. Palet y Barba

Tarrasa de de 19

Poseo su ctta.

Confirmo mi escrito

Muy

pondiente

contenier

Domingo Palet y Barba

ABOGADO

TARRASA: RASA, 29. TEL. 2004. MIÉRCOLES Y SÁBADOS.

BARCELONA: XUCLÁ, 8 BIS 2.º. JUEVES.

Nº 30.

Solicitado por los Sres. Vallés Hnos. de

que les informara acerca de las aguas subterráneas

de la calle Mass

ué el día 23 del

tigación de prospe

liado de mi hijo

t. m., y por su resul

INVESTIGACIONES SUBTERRÁNEAS

PROSPECCIÓN DE AGUAS, MINERALES Y ROCAS, A CUALQUIER PROFUNDIDAD, CON DISPOSITIVOS PATENTADOS DE PROPIA INVENCIÓN

Domingo Palet y Barba

Geólogo-Prospector

Auxiliar: Miguel Palet Martí (Hijo)

Ingeniero

Rasa, 29 :: Teléfono, 404

TARRASA, 1 de Setembre de 1934.

Nº 84.

Domingo Palet i Barba

ADVOCAT

TERRASSA: RASA, 29. TEL. 2004. DIMECRES I DISSABTES.

BARCELONA: XUCLÁ, 8 BIS 2.º. DIJOUS

Terrassa de

Solicitat per En Joan Cervera i fills de Llinás

per a que els informés referent a aigues subterrànies del llo

tant perforant un pou, en finca de la seva propietat llindant

tera de Sant Llorenç Savall, als defores de dita població, pro

degut reconeixement el passat dia

DOMINGO PALET Y BARBA

GEÓLOGO PROSPECTOR

Prospección a profundidad de Aguas y Minerales con Dispositivos propios patentados

RASA, 29 - Teléfono, 404

Tarrasa

Solicitado por el Dr. D.

"Termas Orion" de Santa Coloma de

mis procedimientos de prospección

cimiento hídrico de sus aguas min

nuevo estatuto las zonas de prote

licitar y de poder proyectar la

día 9, juntamente con mi hijo D.

Des de feia temps la ciutat anava plena de remors i comentaris. Hi havia més escarni que no pas una altra cosa. Semblava com si els èxits polítics dels anys 1920 fossin la cara amable de la moneda. Ara tocava la creu i l'amargor del fracàs davant el seu desconcert i impotència. Paulina Pi de la Serra ho explicava, molts anys després, de manera clara i contundent,

> *«Vingué un temps —devia ésser caps els anys 29 ó 30—* [en realitat fou entre 1927 i 1928] *que el Sr. Palet s'enderià amb la radiestèsia* [sic]. *Inventà un petit aparell del qual he oblidat el nom, destinat a suplir les propietats de la vareta amb la qual els anomenats saurís pretenen trobar aigua. A Terrassa ens mancava, com passa sovint, i s'enderià en la tasca de trobar-ne convençut que n'existia una deu profunda al nostre subsòl. Llavors començà una perforació al mateix pati de la Mina Pública d'Aigües. Però endebades s'excavà endins i endins. D'aigua no en brollà ni una gota. Calgué abandonar les recerques i tot fou befa i bromes per al pobre senyor. Sort que poc temps després vingué el triomf d'Esquerra catalana (1931) i elegit diputat a corts per la circumscripció de Barcelona es distragué amb la política anant i venint de Madrid en avió per assistir a totes les sessions del congrés on segons deien els seus companys no alçà mai la veu.»*[145]

Palet i Barba volia donar tota mena d'explicacions malgrat que la situació no albirava cap mena de millora. Els diferents intents foren nuls i sembla ser que entre finals de 1931 i els primers mesos de 1932 es varen tornar a fer noves prospeccions, amb intervenció directa de l'Ajuntament, però amb resultats negatius.

La Sociedad Anónima Tréfor, amb seu a Madrid, i el seu representant a Manresa, Federico Niehoff, volgueren reiniciar les prospeccions i establiren els corresponents contactes amb Palet i Barba. En Marià Galí, en nom de la Mina, es manifestà escèptic amb el preu i els possibles resultats.[146]

145 PI DE LA SERRA I JOLY, Paulina. *L'ambient cultural a Terrassa, 1877-1977.*

146 ACVOC-AHT. Fons Domènec Palet i Barba.

Consultoria geològica

La gran passió de Palet i Barba fou la geologia: treballs de camp, excursions i viatges, estudis i treballs publicats, pertinença a societats científiques, conferències impartides...

Des de 1927 en endavant constatem una nova faceta, dins d'aquell món, basada en la consulta i assessorament per localitzar aigua o metalls. La seva experiència com a geòleg, alguns possibles secrets, i el renom com a saurí havien ajudat en la seva projecció.

En qüestió de pocs anys fou conegut arreu i hom li demanava consells i pressupostos. Rebia cartes d'empresaris, metges, i propietaris de balnearis. També en rebé d'ajuntaments. L'alcaldia de Rocafort, al Bages, li demanà sobre les possibilitats de fer un estudi sobre les condicions geològiques del terreny i confirmar l'existència d'aigua a gran profunditat.

El Fons Palet i Barba de l'Arxiu Comarcal del Vallès Occidental - Arxiu Històric de Terrassa, així com el Fons Palet i Barba del Museu Geològic del Seminari de Barcelona, guarden interessant documentació sobre les seves activitats com a consultor en tota mena de prospeccions. Es tracta de correspondència i informes entre Palet i Barba i els seus clients. La gent el coneixia i ell també s'atribuïa la qualificació de *«geólogo prospector».*

Aquesta era la denominació que figurava en moltes cartes i també en les seves targetes professionals de finals dels anys 1940 quan va reprendre les seves activitats científiques i geològiques. En la targeta deixava clar la seva tasca: *«Prospección a profundidad de aguas, minerales y rocas con dispositivos patentados de pròpia invención».* Tampoc s'oblidava de presentar dues referències com a garantia: els seus fills. A l'Estat espanyol: Joan Palet i Martí, metge. A Mèxic: Miquel Palet i Martí, enginyer.

Palet i Barba dedicà molt de temps durant els anys 1930 a fer tot tipus d'assessorament arreu de l'Estat espanyol per trobar aigua, en alguns casos metalls, per a tota mena d'entitats, organismes i empreses. La seva meticulositat feia que expliqués, a tot el qui li demanava, els detalls tècnics i econòmics del que hauria de ser una prospecció.

Terrassa, 28 de maig de 1930

Amb la caiguda en desgràcia de Primo de Rivera i la fi del període de repressió dictatorial es va reprenent l'activitat política. A Terrassa el metge Delfí Sanmartín i Montfort —amb vestit clar— pren possessió com a nou president de l'Associació Catalanista, hereva de l'Associació Nacionalista dissolta el 1923 per la Dictadura de Primo de Rivera.

AMT - COL·LECCIÓ BALTASAR RAGON

Palet i Barba s'anunciava a *El Cultivador Moderno*[147] i altres publicacions oferint el seu repertori de serveis sobre investigacions subterrànies. Tot això succeïa en una època durant la qual també era diputat a Corts. Ho va ser durant les tres legislatures de la Segona República. Fou un període d'una gran activitat política i geològica. No era pas senzill compaginar les dues feines i donar resposta a tots els requeriments i compromisos. El seu fill Miquel, enginyer químic, va ser de gran ajut.

El Gran Hotel de Madrid del carrer Arenal era el seu centre d'operacions. Val a dir que com a diputat disposava d'una acreditació que li permetia viatjar de forma gratuïta per tot el territori. L'experiència i coneixement de molts anys i la reputació com a polític podien ajudar, en diferent mesura, en tot aquell trasbals.

Nombroses cartes, des de diferents punts de Catalunya i de l'Estat, li demanen les condicions i despeses dels estudis sobre l'extracció d'aigües.[148]

El desencís d'algun estrepitós fracàs anterior —Mina d'Aigües de Terrassa— es va superar pels èxits i reconeixements posteriors. En una de les missives llegim: *«Vostè és una sòlida garantia»*[149] Cada petició o consulta tenia la seva casuística: *«dispongo de una finca con dos pozos y me gustaria saber la forma de convertirla en finca de regadio y que procedimiento debería usar para conseguir más agua».*[150]

La gent li escrivia des de la Pobla de Segur, Calafell o la comunitat de regants de Cardedeu, a Catalunya. Des de Rueda de Jalón, Casetas, o el sanatori de Boltaña a l'Aragó. Des de Vilches, a Andalusia. Des de la Corunya... sempre amb el mateix interès al voltant de trobar el desitjat líquid o augmentar el cabal ja existent a la finca de torn. La major part de cartes i sollicituds es localitzen entre 1932 i 1934.

De Salgado y Cia. SA (Unión Comercial Aceitera-UCA), Cosecheros fabricantes de Aceite de Oliva y Jabones, en llegim el següent:

«Sr. Don Domingo Palet

Oportunamente recibimos su carta fecha 20 de actual, referente a los trabajos necesarios para ver de encontrar aguas en nuestros almacenes sitos en la misma estación de Vilches (línea de Madrid a Sevilla).

Tenemos allí dos pozos que nos dán unos 20 o 25 metros cúbicos diarios de agua, pero necesitaríamos para la implantación de una nueva industria llegar a conseguir 100 metros cúbicos diarios.

Independientemente de todo esto estudiaríamos también la posibilidad de dotar de aguas al pueblo de Vilches si en aquellos alrededores hubiera facilidad como creemos de encontrar otros 100 o 200 metros cúbicos diarios.

Así pues, aceptamos desde luego su amable oferta poniéndonos a su disposición para el día o días que considere preciso estar en Vilches, avisándonos con anticipación necesaria por si pudiéramos acompañarle alguno de nosotros, aunque esto no haría falta puesto que tenemos allí a nuestro Apoderado Don Eusebio Laguna, que le atenderá lo mejor posible durante su estancia, facilitándole el oportuno hospedaje en la fonda que hay en Vilches o en su propia casa.»[151]

De Catalunya trobem textos com aquest,

«...li agraeixo moltíssim l'interès que vostè s'ha pres per els meus assumptes referents a aygues, i li agrairé tingui l'amabilitat d'indicarme si no es molestar-lo cuant vindrà aquí, i en aquest cas donar-me hora a Barcelona o a Tarrasa per poder entrevistar-nos y parlar de l'assumpte-recurs contra la resolució de l'Alcalde suspenent els treballs que estaba efectuant en el terme de Canovellas.»[152]

147 Revista mensual d'agricultura i ramaderia amb tota mena d'informacions i anuncis d'aquest sector. Va néixer el 1911 sota la iniciativa de la familia Mir que es cuidava de l'edició. La majoria d'anuncis de Palet i Barba corresponen a 1932.

148 ACVOC-AHT. Fons Domènec Palet i Barba. Lligall I.

149 ACVOC-AHT. 20 de setembre de 1934, Masquefa.

150 ACVOC-AHT. 14 d'octubre de 1932. Carta de Severino Martínez (Pontevedra)

151 ACVOC-AHT. 28 de juliol de 1934.

152 ACVOC-AHT. Luís Serra y Guardia. Granollers, 4 de setembre de 1931.

L'Acció

Subscripció mensual, 0'50 ptes. Número solt, 0'15 ptes.

Periòdic d'Esquerra Republicana

Redacció i Administració: Cremat, 9 - Telèfon, 215
No es tornen els originals. Dels articles en són responsables llurs autor

Epoca II - Any X | Dimecres 8 d'Abril de 1931 | Número 437

Poble: s'ha de parlar a l'Ajuntament de la xarxa de claveguera i de la colectora de la Riera del Palau, obres que tècnicament, no responen als esforços pecuniaris que han fet els ciutadans. Les responsabilitats s'exigiran a tots contra tots i a qui sigui com sigui.

Bloc Republicà Catalanista

CANDIDATURA PER A REGIDORS

Districte I

Josep Camí i Esteve
VIATJANT

Francesc Devant i Prats
INDUSTRIAL

Avelí Estrenjer i Maciá
ADVOCAT

Jaume Figueres i Salelles
OBRER

Albert Oliart i Llach
COMPTABLE

Districte II

Pere Trenchs i Bassas
OBRER

Francesc Casas i Boada
OBRER

Josep Girona i Boada
COMPTABLE

Josep Mallafré i Segarra
INDUSTRIAL

Districte III

Samuel Morera i Ribas
OBRER

Miquel Parera i Rifé
AGRICULTOR

Josep Petchamé i Tusell
OBRER

Frederic Segués i Autonell
INDUSTRIAL

Districte IV

Domenec Armengol i Ballbé
COMERCIANT

Ferran Fábregas i Esteve
AGRICULTOR

Francesc Llongueres i Mach
COMPTABLE

Enric Torres i Plá
AGRICULTOR

Pere Tusell i Rovira
INDUSTRIAL

Districte V

Ramon Camps i Celma
OBRER

Joan Genescà i Archs
COMERCIANT

Jaume Ribera i Molins
INDUSTRIAL

Per Terrassa
Per Catalunya
Per la República

Voteu aquesta Candidatura

8 d'abril de 1931
Portada de *L'Acció*, amb la candidatura municipal del Bloc Republicà Catalanista liderat per Fraternitat Republicana de Terrassa, —adherida a la nounada ERC— a les eleccions que comportaren la proclamació de la República.
ACVOC-AHT

1931-1939.
Diputat a les Corts republicanes

10

L'arribada de la República

A Terrassa, la candidatura republicana coneguda amb el nom de Bloc Republicà Catalanista triomfà en les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. La proclamació de la Segona República tingué lloc, amb una gran eufòria, un parell de dies més tard. L'advocat Avel·lí Estrenjer fou el primer alcalde republicà de la ciutat i Samuel Morera i Ramon Camps esdevingueren els tinents d'alcalde.

Aquella coalició republicana, malgrat una aparent i ferma cohesió, havia tingut les seves importants diferències per poder caminar plegats cap al triomf electoral d'abril. Els grups que la formaven eren els següents:[153]

1) Fraternitat Republicana, l'agrupació hegemònica del republicanisme terrassenc, arrelada a la Casa del Poble i que comptava amb la figura carismàtica de Samuel Morera al capdavant. El mateix Morera i Josep Petchamé acabaven de participar —del 17 al 19 de març, tres setmanes abans— a la Conferència d'Esquerres Catalanes, celebrada a Barcelona, en què es fundà Esquerra Republicana de Catalunya, de la qual Fraternitat Republicana en fou una entitat adherida des del primer moment. Palet i Barba, en formava part des dels orígens. No hi ha dubte que en aquell moment era el màxim referent històric, prudent i cívic de l'entitat.

2) El Centre Republicà Obrer que s'havia allunyat de la Casa del Poble car tenia uns plantejaments molt més radicals. Ramon Camps i Celma, vinculat al Sindicat de l'Art Fabril, era el seu màxim representant.

3) El Centre Catalanista Republicà[154] era la tercera formació d'aquella coalició republicana. Era una escissió de l'Associació Catalanista, nova denominació de l'antiga Associació Nacionalista nascuda el 1917 i dissolta el 1923 per la Dictadura del general Primo de Rivera.

153 MARCET I GISBERT, Xavier. «La Segona República», a: BENAUL I BERENGUER, Josep Maria, et al.. *Història de Terrassa.*

154 COMES I EZEQUIEL, Rafel. «El Centre Catalanista Republicà de Terrassa», a: *Terme,* núm. 26, 2011.

L'ACCIÓ

Ciutadà: el teu deure és fer que triomfi la candidatura de les Esquerres Republicanes de Catalunya, car sols els seus homes seran els que interpretaran els desitjos del poble.

Subscripció mensual, 0'50 ptes. Número solt, 0'15 ptes. Periòdic d'Esquerra Republicana

Redacció i Administració: Cremat, 9 - Telèfon, 215
No es tornen els originals. Dels articles en són responsables llurs autor

Epoca II - Any X | Dissabte 27 de juny de 1931 | Número 451

Les Esquerres Republicanes de Catalunya als electors de Barcelona-Circumscripció

CIUTADANS:

En aquesta hora solemnement històrica en què el poble entra en l'exercici de la seva sobirania i va a dictar-se un codi fonamental, base de les futures lleis i nervi de les noves institucions, l'Esquerra Republicana, la Unió Socialista de Catalunya i elements catalanistes republicans de la vella i de la nova promoció, han trobat punts de coincidència per a fer un front únic electoral que si no acobla totes les forces afines, no és perquè no hagin estat invitades a sumar-se a la nostra croada generosa.

Catalunya té una missió precisa a complir, i aquesta missió l'han de realitzar en nom del poble, les Esquerres republicanes. Hi ha qui parla en defensa de la tradició pairal, de la família i de les institucions socials bàsiques, com si aquestes estiguessin en perill i haguessin de recolzar llur existència perenne en les romanalles feudals que s'obstinen en obstruir el pas de la civilització. Res del que té arrels en la vida popular pot morir, ni ha de morir. El que morirà i ja es troba en període de liquidació és la màquina feixuga de privilegis, d'oligarquies i de castes que han oprimit el nostre poble i han impedit el desenvolupament normal d'un país cridat als més alts destins del progrés i a realitzar la tasca formativa de grans promocions humanes.

Per això avui, el triomf de les Esquerres és el triomf de Catalunya. Unicament les Esquerres poden fer triomfar l'Estatut de Catalunya, puix que són l'única força que pot donar-li aval davant l'Espanya lliure i regenerada. Elles són la garantia de què Catalunya mereix la seva llibertat col·lectiva perquè amb ella podrà posar-se a l'avançada dels pobles ibèrics, cooperar amb ells per a resoldre el cabdal problema de la terra i establir amb ells la democràcia creadora, perseverant i pacífica que transforma el caos social present en l'ordre del treball i en l'eficàcia del geni racial al servei de les grans causes humanes.

Els homes de les Esquerres, forjats en l'oposició i en la lluita per la llibertat, són la suprema esperança de Catalunya en aquestes hores decissives per a la seva vida. Votar-los a ells és votar l'Estatut, la sobirania del poder civil, l'estructuració fonamentalment democràtica de la justícia i l'administració públiques, la possibilitat d'arribar sense trasbalsaments a un pla social més humà i més perfecte, la garantia de veure la nostra pàtria al lloc d'honor que li correspon entre els pobles lliures de la terra.

CIUTADANS: Mai com ara el vostre vot havia estat decisiu, ni havia tingut una tan alta transcendència. Vosaltres teniu la paraula i parla amb vosaltres i per vosaltres la Catalunya dels nostres amors i dels nostres somnis. Voteu pensant amb ella en aquest instant en què comenceu a viure la Llibertat que amb tant de sacrifici hàvem conquerit per ella i per vosaltres. Voteu aquesta candidatura íntegra:

Amadeu Aragay
Josep Bordas de la Cuesta
Lluís Companys i Jover
Josep Grau i Jasans
Joan Selvas i Carner
D. Palet i Barba
Joan Ventosa i Roig
Manuel Serra i Moret
Josep Xirau
Amadeu Hurtado i Miró
Carles Pi i Sunyer
Josep Sunyol i Garriga

27 de juny de 1931
Portada de *L'Acció*, amb la candidatura liderada per ERC i la Unió Socialista de Catalunya a les primeres eleccions legislatives de la República, en les quals Domènec Palet i Barba fou elegit diputat.
BCT

Les discrepàncies en el si de l'Associació Catalanista giraren, sobretot, al voltant de participar o no del discurs republicà. L'Associació representava el catalanisme conservador i va patir una seriosa derrota en les municipals d'abril. Un grup dels seus integrants fundaren el Centre Catalanista Republicà i formaren part d'Acció Catalana. Albert Oliart, Josep Girona, Frederic Segués i Avel·lí Estrenjer eren alguns dels seus membres més destacats.

Avel·lí Estrenjer fou designat alcalde en nom del Bloc Republicà Catalanista. Ho fou fins el 1932 quan va ser substituït per Ramon Camps, el qual durà ben poc en el càrrec degut a que la seva desencertada actitud davant els fets de febrer de 1932, amb l'assalt llibertari a l'Ajuntament, li va passar una bona factura. El tercer alcalde de la República fou Samuel Morera amb el suport i legitimitat que li donaren els resultats existosos d'Esquerra Republicana a les eleccions al Parlament de Catalunya del 20 de novembre de 1932.

En les municipals de 1931, la coalició republicana del Bloc va aconseguir 21 regidors, l'opció monàrquica 9 i només fou escollit un regidor per part de l'Associació Catalanista. El Bloc, amb els corresponents canvis d'alcalde, va governar a Terrassa fins el 1934.[155]

De manera continuada i progressiva s'imposà, per damunt de tot, el discurs d'Esquerra Republicana de Catalunya a través de la Fraternitat Republicana. Esquerra era el paradigma del progrés i de l'avinentesa entre política i classes populars.

Samuel Morera, fou el gran personatge de la política progressista i d'esquerres d'aquells anys. Oferia un discurs contundent i inflexible. Representava la projecció i solidesa del partit, l'autoritat i l'ordre a la ciutat. Era, en certa manera, el jacobinisme traslladat a l'alcaldia.

Això en significà la cara i la creu del personatge. Homes com en Valentí Puigdomènech, Josep Petchamé, Miquel Palet i Martí, Isidre Almirall o Jaume Figueres palesaren, en els primers temps, el seu suport i complicitat amb el màxim representant del republicanisme local. Però el fort personalisme de Morera i la seva fermesa en nombroses decisions foren causa d'enfrontaments amb diferents sectors de la vida política i social de la ciutat. Es caracteritzà per un ferm anticlericalisme i això l'enfrontà amb els carlins i la gent de dretes. Fou molt intransigent i repressor amb l'obrerisme llibertari. El seu tarannà convidava a la crispació.

La tibantor i enfrontament de la gent d'Esquerra Republicana i de l'alcalde Samuel Morera, en particular, amb la CNT i la FAI fou molt important durant els primers mesos de la República i augmentà amb el temps. Encara fou més accentuat, sens dubte, en els primers mesos de la Guerra Civil la qual cosa provocà la dimissió de l'alcalde Morera el 24 d'agost de 1936.[156]

Amb el títol «S'ha acabat» trobem aquesta interessant editorial de *L'Acció* en el marc d'un continuat i ferotge enfrontament i dins d'un ampli debat sobre els objectius, possibilitats i conseqüències de les vagues,

> *«Som polítics, tenim fe amb la República. És un crim de lesa pàtria, l'actitud inqualificable, terriblement pertorbadora, dels anarcosindicalistes de la CNT. Les seves contínues protestes de tolerància, d'apoi a la República són un sarcasme i un cinisme, ja que des de llur proclamació han vingut hostilitzant-la freqüentment sense preocupar-se dels perjudicis* [...] *la conducta dels anarco-sindicalistes és de fet abominable, mereix la repulsa seria dels homes que en la sindicació hi veiem una necessitat per enfrontar-nos al capital.*
>
> *Els dirigents de la CNT són cecs: no saben on van ni on toquen, ni com deuen desenvolupar-se. El seu fanatisme sectari els porta a cometre les més atrocitats i avui plantegen les vagues amb caràcter indefinit. S'ha acabat doncs, l'imperi de la coacció pel terror, i aquesta gran vergonya no es repetirà més. Els passats desordres tenen una significació vertaderament antirepublicana, doncs han estat promoguts en els precisos moments en que el govern de la República ha ficat a la presó als suposats responsables de la vergonyosa administració territorial. Si la República caigués, a darrera seu no hi vindrien els soviets sinó el feixisme i la dictadura militar. I els republicans no volem ni una cosa ni una altra.»*[157]

155 MARCET I GISBERT, Xavier. *Op.cit.*

156 MARCET I GISBERT, Xavier. *Op.cit.* Vegeu: AJUNTAMENT DE TERRASSA. *Samuel Morera.*

157 *L'Acció,* 11 de setembre de 1931.

Terrassa, 6 de juliol de 1931

El president Francesc Macià —de visita a la ciutat per la Festa Major— es dirigeix a la multitud des del balcó de l'Ajuntament, acompanyat pel tinent d'alcalde Samuel Morera i Domènec Palet i Barba.

JOSEP MARIA SAGARRA / ANC-FONS JOSEP MARIA SAGARRA I PLANA

QUADRE 10
Procés d'incorporació de Domènec Palet i Barba com a diputat. Legislatura 1931-1933

Esdeveniment	Data	Diari de Sessions
Presentació credencial diputat. Núm. 250	15 juliol 1931	2
Proclamació diputat	20 juliol 1931	4
Promesa del càrrec	28 juliol 1931	10
Proposta incompatibilitat President Escola del Treball de Terrassa	2 maig 1933	330
Aprovació incompatibilitat	30 juny 1933	363

Primera legislatura: a Madrid hi falta gent

Samuel Morera era l'home fort del republicanisme local i Palet i Barba iniciava la seva llarga etapa de diputat a Madrid sense perdre el contacte però amb la vida i els problemes de la ciutat. La representació d'Esquerra Republicana estava ben coberta, aparentment cohesionada i amb una combinació caracteritzada per l'ordre i la tradició.

Amb els resultats de les primeres eleccions legislatives de la República, Palet i Barba endegava la seva tercera etapa com a representant polític. Després d'una primera etapa en l'àmbit municipal (1899-1909) i d'una segona com a diputat provincial de Barcelona pel districte de Terrassa-Sabadell (1917-1921) i diputat a Corts (1923) en aquesta tercera etapa seria escollit diputat d'Esquerra Republicana de Catalunya per la circumscripció de Barcelona en les tres legislatures republicanes, el 1931, el 1933 i el 1936. Fou un dels set diputats catalans que estigueren presents en les tres legislatures.

En la primera legislatura, iniciada el 1931, Palet i Barba va pertànyer a la Minoria Catalana, formada per ERC, USC, PCR, PDRF i republicans independents. En la segona legislatura, a partir de 1933 formà part de la Minoria d'Esquerra Catalana. I el 1936, a l'inici de la tercera legislatura i degut als acords amb el Partido Nacionalista Vasco fou membre de la minoria basca i actuà com a cedit per part d'Esquerra amb la intenció de facilitar la constitució d'un grup parlamentari basc al Congrés. Més endavant s'incorporà a la Minoria d'Esquerra Catalana.

A les Corts de Madrid hi va projectar el seu sentit de l'honestedat, del seny i la correcció més exquisida. El seu rigor i serietat com a parlamentari es palesà en el respecte del reglament, la discreció i les bones maneres. Fou un diputat d'estricta regularitat en l'assistència a les sessions i debats parlamentaris. Esmerçà una gran dedicació i formà part de diferents vocalies i comissions durant les tres legislatures. La participació com orador fou prudent i mesurada.[158] En qualsevol cas sempre molt documentada.

Palet i Barba votà a favor de la Constitució, la Reforma Agrària, l'Estatut de Catalunya i la Llei de Congregacions. De Palet i Barba s'ha escrit i parlat molt sovint de la quasi bé nul·la participació en els debats i de la gran brevetat dels seus discursos. La biografia de Palet i Barba es nodreix, sovint, d'alguns plantejaments esbiaixats que porten a alguna confusió. La consulta, però, del *Diario de Sesiones* ens ofereix una altra realitat.[159] Participà en debats prou interessants i amb intervencions força destacades en les dues primeres legislatures com és el cas dels debats de la Llei de secularització dels cementiris[160] i de la Llei del Divorci,[161]

158 Per tot aquest tema consulteu: GONZÁLEZ I VILALTA, Arnau. *Els diputats catalans a les Corts Constituents republicanes (1931-1933): nacionalisme, possibilisme i reformisme social*; GONZÁLEZ i VILALTA, Arnau. *Els diputats catalans a les Corts republicanes (1933-1939).*

159 *Congreso de los Diputados. Diario de Sesiones,* Núm. 32. Serie histórica. Legislaturas: 1931-1933; 1933-1935; 1936.

160 *Diario de Sesiones,* núm. 98, 13 de gener de 1932, p. 3.148-3.173.

161 *Diario de Sesiones,* núm. 115 i 118, 12 i 18 de febrer de 1932.

Terrassa, 6 de juliol de 1931

Francesc Macià entre el tinent d'alcalde Samuel Morera i Domènec Palet i Barba.

durant el banquet ofert en honor del president de la Generalitat de visita a la ciutat per la Festa Major.

AMT

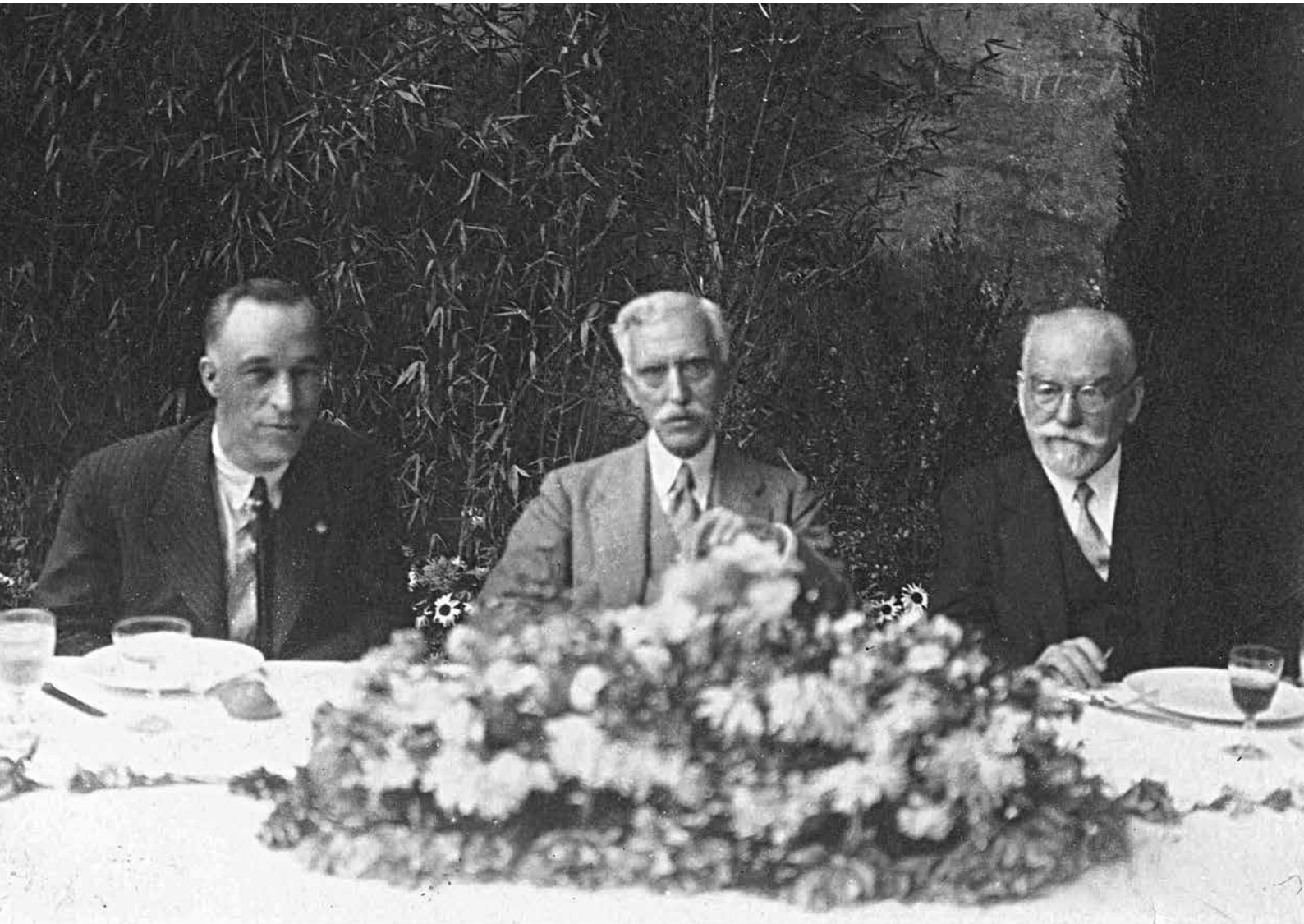

QUADRE 11
Vocalies i comissions parlamentàries de Domènec Palet i Barba. Legislatura 1931-1933

Càrrec	Data	Diari de Sessions
Vocal del Tribunal de Responsabilitats	7 juliol 1932	196
Vocal de la Diputació Permanent de les Corts	5 juliol 1933	365
Vocal del Tribunal de Responsabilitats pel procés de Jaca	25 juliol 1933	376
Comissió de Marina (substituït per Antoni Xirau)	31 juliol 1931	13
Comissió d'Actes	29 juny 1933	362
Comissió d'Indústria i comerç	29 juny 1933	362
Comissió d'Obres Públiques	29 juny 1933	362
Suplicatoris contra diferents diputats	7 desembre 1932	271

a la primera legislatura, o de la Llei de Radiodifusió,[162] a la segona legislatura. En la tercera tingué un paper més testimonial.

Amb el cor sempre a Terrassa

L'1 de novembre de 1931 visità la ciutat el ministre d'Instrucció Pública, Marcel·lí Domingo fent un seguiment dels espais i institucions educatives de la ciutat. Prèviament Palet i Barba demanà una informació exhaustiva[163] (escoles, nivells d'ensenyament, professorat, horaris...) de la situació educativa de la ciutat.

Palet i Barba va fer d'amfitrió del ministre i malgrat la bona impressió no s'amagaren les mancances que presentava la ciutat en matèria educativa com la necessitat d'un institut de segon ensenyament. També havia arribat de trencar el contracte amb les Escoles Pies ja que no tenia massa sentit subvencionar una entitat que no era de caràcter públic.

Aquest dèficit humà i econòmic de la ciutat en matèria educativa també s'estenia a la cultura,

«El nostre poble, retret i esmorteït durant quasi una dècada, per la pressió formidable i bàrbara de la força, vol guanyar el temps perdut, i ara recobrats els seus drets, sembla desvetllar-se enèrgicament, la vista fita a noves realitzacions i perfeccionaments.

Seria doncs de doldre que els cridats a dirigir i enfocar dins la nostra modesta esfera, aquests legítims neguits, ens féssim el sord desatenent peticions que ens arriben de diverses procedències i per tant, ens ha semblat oportú atendre a l'organització de dos cursets de cultura general destinats a tots els ciutadans i que inaugurem amb una gran il·lusió i una ferma esperança de poder procedir a continuació a un establiment definitiu d'aquesta obra.»[164]

Èxit en la concessió de Ràdio Terrassa

El 27 de novembre de 1928 començava les seves activitats Ràdio Club Terrassa. Hi havia molta afició, a la ciutat, pel món de les ones i el gener de 1930 s'aconseguia una llicència d'emissora a nivell d'afeccionats. (EAR 156).[165]

Hi havia una ferma voluntat per donar un pas endavant i fer possible una emissora amb total llibertat d'horaris, abast i programació. Es tractava d'aconse-

162 *Diario de Sesiones,* núm. 92, 1 de juny de 1934, p. 3.381-3.385; núm. 96, 8 de juny de 1934, p. 3.538-3.549.

163 ACVOC-AHT. Fons Domènec Palet i Barba. Lligall II.

164 ACVOC-AHT. Fons Palet. Lligall II. Informe de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Terrassa.

165 PLANS I CAMPDERRÓS, Lourdes. *La vida cultural i recreativa a la Terrassa d'ahir, 1875-1931.*

Terrassa, 1 de novembre de 1931

Míting al Teatre Recreo durant una visita del ministre d'Instrucció Pública, Marcel·lí Domingo. D'esquerra a dreta: x, Miquel Palet i Martí, x, x, x, Oriol Anguera de Sojo, Marcel·lí Domingo, Domènec Palet i Barba, Avel·lí Estrenjer, Ventura Gassol, Samuel Morera, x i x.

JOSEP MARIA SAGARRA / ANC-FONS JOSEP MARIA SAGARRA I PLANA

guir una llicència per una emissora comercial i que respongués a la voluntat i desig de la ciutat. Jacint Figueras estava al capdavant d'aquell ambiciós projecte. Fou molt perseverant malgrat la negativa de la Direcció General de Telecomunicació del Govern espanyol a concedir la llicència.

No es va pas rendir tot i que algú estava posant pals a les rodes perquè aquell somni no fos possible. Unión Radio de Madrid volia tenir el monopoli de la radiodifusió espanyola i plantejava tota mena d'impediments per assolir la concessió d'aquella i de qualsevol altra emissora. Palet i Barba com a diputat pel districte de Terrassa va donar un important cop de mà i les seves gestions varen ser decisives per tenir llum verda per a la nova emissora.

Els requisits per obtenir la llicència eren de caire tècnic. Feia falta trobar un enginyer de telecomunicacions que revisés i signés el projecte. Aquell perfil professional no era massa freqüent en aquella època. El madrileny José Ruiz de Gopegui acceptà l'encàrrec i presentà la documentació l'abril de 1932.

El 25 de juliol de 1932 s'aconseguia la preuada llicència per emetre com a EAJ 25 Ràdio Terrassa. Els següents mesos es dedicaren a la construcció de l'emissora i al corresponent període de proves. Estava situada en el número 62 del carrer de la Font Vella cantonada amb Puignovell. La inauguració provisional va tenir lloc el Nadal de 1932.[166] El suport de Palet i Barba havia estat fonamental.

Tercera visita de Francesc Macià

El diumenge 2 d'abril de 1933 va tenir lloc la inauguració oficial de Ràdio Terrassa. En Francesc Macià, president de la Generalitat, fou l'encarregat de posar en marxa l'emissora i fer una primera salutació a través de les ones. Fou una jornada festiva i una diada espectacular car el carisma de Macià es podia veure en aquest tipus d'actes envoltat sempre d'una gran multitud de fervents seguidors.[167]

166 *Ibidem.*

167 *El Dia,* 3 d'abril de 1933.

En pocs dies havia visitat Terrassa dues vegades. El 30 de març havia assistit a l'enterrament del jove terrassenc Manuel Manonelles que l'havia acompanyat a l'exili francès i participat al Complot de Prats de Molló. Quatre dies després hi tornava amb un programa prou dens i atapeït. La primera vegada havia estat el dilluns 6 de juliol de 1931, era la Festa Major de la ciutat.

Visità l'Escola Industrial i Palet i Barba feu un parlament on repassà la història de l'Escola. Després inaugurà el grup escolar Genescà situat al carrer Salvador Seguí (c/Sal·lari). Una estona més tard arribà el torn de la inauguració de Ràdio Terrassa. Fou l'acte estellar d'aquella jornada.

El dinar va tenir lloc a l'Escola Municipal de Música. Per la tarda va presenciar la primera part de la final del Campionat d'Espanya d'hoquei al camp del Terrassa FC i després va fer una ràpida visita a la Casa del Poble del carrer Cremat. Després va sortir en direcció Aiguafreda on havia d'inaugurar una seu d'Esquerra Republicana.

La Constitució

Palet i Barba va intervenir en la discussió del redactat de diferents articles de la futura Constitució.[168] Presentà sengles esmenes als articles 36 i 37. El primer feia referència al dret de reunió i a la necessitat o no de demanar permís. En el segon es tractava sobre l'organització interna d'Associacions i Sindicats i l'obligació d'inscriure's en el Registre públic corresponent.

La proposta d'esmena a l'article 36 transmetia una clara resposta contra el regust i l'herència d'altres èpoques on el caciquisme i el poder de les autoritats locals imposaven els seus criteris sobre reunions i convocatòries polítiques. Palet i Barba, era un vell coneixedor del tema, ho sabia per pròpia experiència i així ho expressava,

> *«La enmienda que propongo viene a dar una mayor facilidad para la propaganda y para evitar los inconve-*

168 *Diario de Sesiones,* núm. 39, p. 947; núm. 48, p. 1.365-1.369; núm. 64, p. 1.977.

Madrid, 10 de desembre de 1931

Diputats catalans al Congrés, en la sessió en que s'elegí a Niceto Alcalá-Zamora com a president de la República espanyola. D'esquerra a dreta: darrere, Josep Bordas, Antoni Xirau, Joan Loperena, Joan Selves, Carles Pi i Sunyer, Josep Sunyol, Domènec Palet i Barba, Manuel Carrasco i Formiguera i Amadeu Hurtado; davant, Amadeu Aragay, Josep Riera i Puntí, Lluís Companys, Francesc Macià, Jaume Carner, Pere Rahola, Pere Coromines, Ricard Palacín, Ramon Nogués i Biset i Epifani Bellí; més endavant, Rafael Campalans.

JOSÉ MARÍA DÍAZ CASARIEGO / EFE - LAFOTOTECA.COM

nientes que se ofrecen en comarcas, en pueblos todavía dominados por el caciquismo.

Se pide en esta enmienda que cuando se trate de reuniones públicas, de reuniones electorales para toda clase de comicios, no sea necesario el permiso de la autoridad, aun cuando las reuniones se celebren en la via pública. No sé si en España con los avances iniciados en el orden de la ciudadanía se llegará a las costumbres que existen en otros países respecto la propaganda al aire libre como por ejemplo en Estados Unidos y en Inglaterra, donde la propaganda electoral se verifica en esa forma.»[169]

L'esmena, en el seu apèndix corresponent, fou aprovada amb el següent text,

«Para celebrar reuniones al aire libre será necesario el permiso previo de la autoridad, salvo para fines electorales en toda clase de comicios, con sujeción, en este caso, a las normas que establecerá la ley tan sólo para garantizar la prelación en el uso de este derecho y el tránsito normal en las vías públicas.»[170]

Aquella esmena, amb data de 29 de setembre de 1931, anava signada per Domènec Palet i Barba, Antonio Jiménez y Jiménez, Jerónimo Gomáriz, Amadeu Aragay, Francisco López Goicoechea, Antoni Maria Sbert i Ramón Franco.

Pel que feia a l'article 37, i la seva possible esmena de la mateixa data, hi havia una clara voluntat de democratitzar el règim interior d'associacions i sindicats. Palet i Barba, feia clares al·lusions al funcionament dels sindicats i la seva organització interna, mitjançant aquestes dues intervencions:

«Aquí se ha hablado de los sindicatos, y este punto es esencial, porque estamos, en Cataluña sobre todo, dominados por esa dictadura sindical que, no ya dentro del sindicato obrero impone una sindicatura, sino que se impone fuera del sindicato

[...]

...porque si no puede pasar lo que sucede actualmente, que las asociaciones están regidas por poderes que se imponen y los asociados no gozan de libertad dentro de la asociación. Entiendo que debe ampararse el derecho de los asociados como se ampara en la constitución el derecho de los ciudadanos y, por lo tanto, dentro de la asociación debe también la constitución garantizar que el ciudadano pueda fácilmente defender sus derechos.»[171]

16 de gener de 1932
Ninot de Domènec Palet i Barba, obra de Manuel del Arco, publicat a *La Humanitat.*
FJI

169 *Diario de Sesiones,* núm. 48, p. 1.365.

170 *Diario de Sesiones,* núm. 46, p. 1.301, apéndice 11. Enmienda al proyecto de Constitución. Art. 36.

171 *Diario de Sesiones,* núm. 48, p. 1.369.

Madrid, 9 de setembre de 1932

Banquet d'homenatge, celebrat a l'Hotel Ritz, dels republicans catalans als republicans espanyols Julián Besteiro, Manuel Azaña i Luis Bello pel seu paper en l'aprovació de l'Estatut. D'esquerra a dreta: asseguts, Bello, Azaña, Besteiro, Jaume Carner i Marcel·lí Domingo; dempeus a la primera fila, Josep Grau i Jassans, Manuel Serra i Moret, Antoni Maria Sbert, Martí Esteve, Pere Coromines, Domènec Palet i Barba, Josep Sunyol, Josep Xirau, Josep Berenguer, Josep Puig d'Asprer, Lluís Nicolau d'Olwer, Joan Selves, Josep Bordas, Epifani Bellí, Antonio Jiménez, Amos Ruiz, Joan Loperena, Rafael Campalans, Ventura Gassol, Joan Ventosa i Roig, Lluís Companys, Ricard Palacín i x; dempeus a la segona fila, Antoni Xirau, Carles Pi i Sunyer, Jaume Simó Bofarull, Amadeu Aragay, Joan Lluhí, Humbert Torres, Josep Tarradellas, Amadeu Hurtado i Miquel Santaló.

JOSÉ MARÍA DÍAZ CASARIEGO / EFE - LAFOTOTECA.COM

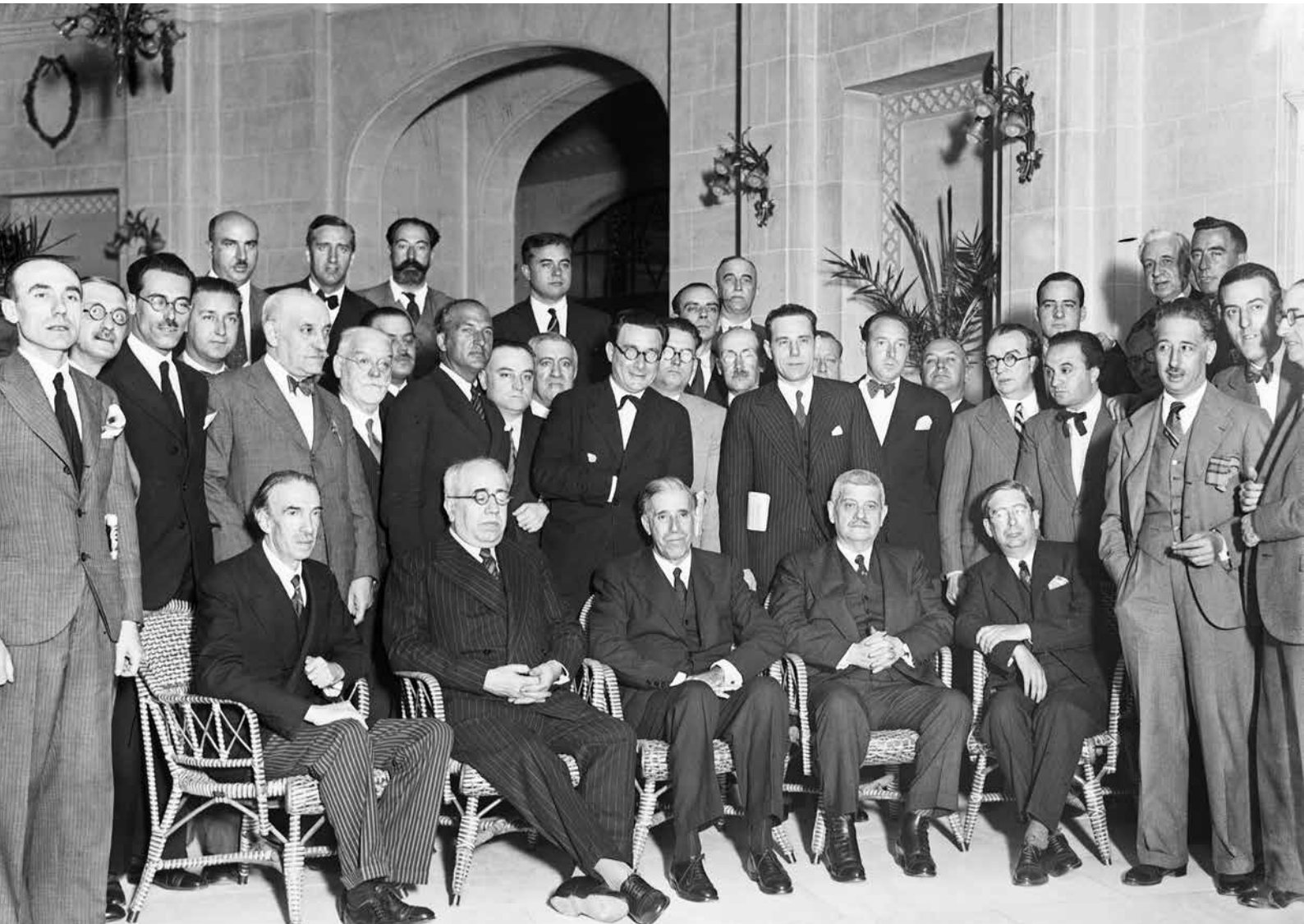

La proposta de Palet i Barba no fou acceptada en aquells termes i l'esmena esdevingué molt més aigualida que no pas el seu plantejament inicial,

«las autoridades gubernativas cuidaran, con la menester intervención, de que en los Sindicatos profesionales y aun en las otras Asociaciones cuya acción tenga trascendencia en la vida social y pública los nombramientos de todos los que desempeñen cargos de dirección o de representación y los acuerdos que puedan tener aquella trascendencia, sean siempre por votación libre y secreta.»[172]

El rebombori dels cementiris i la seva secularització

El desembre de 1931, en els dies previs al debat al Congrés dels Diputats de la futura llei sobre la secularització dels cementiris, a Terrassa es produí una situació de molta tensió. Samuel Morera, d'un anticlericalisme conegut i notori, liderava la proposta d'enderrocar una paret divisòria que separava el cementiri civil del catòlic.[173] El debat a l'Ajuntament i al carrer, de forta crispació, arribà quan s'estava construint el nou cementiri a la zona de Can Torrella, que fou inaugurat l'1 de novembre de 1932. El cementiri vell estigué en actiu fins el 1967. La premsa no deixava dubtes de l'ambient i l'esperit que s'hi respirava,

«El negoci de l'Església era un negoci d'usura i de conseqüent repudiable els que en resultaven ésser-ne víctimes, doncs de les coses d'aquest món no pot pas ser-ne ella la mestressa. L'Església mantenia esclau a l'individu des de que neixia fins a la seva mort, imposant-nos càrregues i tributs en pitjor mesura que les mercancies que han d'ésser objecte d'un rigorós registre al passar pel fielat.»[174]

Secularització, laïcisme, pèrdua de privilegis... eren els mots que més es reivindicaven i repetien en aquells moments. Succeïa en qualsevol nivell i espai de la vida política de la República. Samuel Morera i Jaume Figueres encapçalaren la iniciativa ciutadana d'enderrocar les parets del cementiri. L'alcalde Avel·lí Estrenjer estava en contra de la proposta.

«Ja han caigut les fronteres del cementiri: des d'ara, Terrassa tindrà un sol cementiri que serà igual per a tots els ciutadans i per a totes les creences religioses, materials i atees.

Visca la llibertat de consciència.»[175]

El debat a les Corts de Madrid sobre la secularització dels cementiris fou intens, llarg, complex i entretingut alhora.[176] El Decret de secularització dels cementiris es va signar el 30 de gener de 1932. Es discutia sobre qui havia de ser el propietari i el gestor dels cementiris. Això implicava tractar, òbviament, el paper de l'Església i per extensió l'organització de les cerimònies i rituals dels enterraments. L'arribada de la Segona República implicava un replantejament profund del paper de l'església en la societat d'aquells temps. La discussió va donar peu a una fàcil dispersió sobre el tractament d'aquell afer,

«En el cementerio unos viven en palacios suntuosos, en mausoleos y en panteones magníficos, y otros no tienen para descansar ni para dormir más que el santo suelo. A éstos, a los que les damos el santo suelo para dormir y descansar, ni siquiera les ofrecemos la compensación de ponerles al lado de la cabeza un montoncito de piedras para que se las puedan tirar a los que habitan los palacios.»[177]

Cada diputat explicà la seva particular història, els seus viatges i les seves anècdotes. Amb una gran faci-

172 *Diario de Sesiones,* núm. 46, p. 1.301, apéndice 11. Enmienda al proyecto de Constitución. Art. 37.

173 FERNÁNDEZ, Ana. *El jardí de la memòria. El cementiri de Terrassa.*

174 «La secularització dels cementiris», *L'Acció,* 11 de desembre de 1931.

175 *L'Acció,* 18 de desembre de 1931.

176 *Diario de Sesiones,* núm. 98. 13 de gener de 1932, p. 3.148-3.173; núm. 101, 19 de gener de 1932, p. 3.260-3.279.

177 *Diario de Sesiones,* 13 de gener de 1932, núm. 98, Intervenció d'Àngel Samblancat, p. 3.150.

Terrassa, 2 d'abril de 1933

Visita del president Macià. Inauguració oficial de l'emissora de EAJ 25 Ràdio Terrassa, —que ja funcionava des del desembre de 1932— a la seu del carrer de la Font Vella, 62. D'esquerra a dreta: Francesc Macià, l'alcalde de Terrassa, Samuel Morera i Domènec Palet i Barba.

ANC - FONS FRANCESC MACIÀ I LLUSÀ

QUADRE 12
Procés d'incorporació de Domènec Palet i Barba com a diputat. Legislatura 1933-1936

Esdeveniment	Data	Diari de Sessions
Presentació credencial diputat. Núm. 419	12 desembre 1933	2
Proclamació diputat	14 desembre 1933	4
Promesa del càrrec	28 desembre 1933	12

litat, la discussió s'orientava, força sovint, sobre un fet puntual i concret i en un poble o comarca determinada. Són nombrosos els exemples del qui no volia ser enterrat en terrenys de l'Església i aquesta ho va exigir o a l'inrevés. Per tant, les històries, àdhuc llegendes, sobre les relacions i tensions entre cementiri civil i espai religiós sovintejaren en l'hemicicle.

Palet i Barba tingué intervencions molt assenyades i amb un plantejament, si cap massa optimista, sobre els canvis i evolució que amb el pas del temps havia fet l'Església. En el debat s'havia fet un repàs per l'Espanya més intransigent i del món religiós d'altres èpoques. Ara tocava un altre enfoc i un altre perfil. Calia donar la confiança que moltes situacions estaven canviant. En aquest cas, la que feia referència a la propietat dels cementiris.

«No voy a recordar —todo el mundo lo sabe— que la Iglesia católica se ha ido adaptando a los tiempos. Años atrás, medio siglo atrás, eran de precepto una porción de fiestas y días de misa otra porción más numerosa, incurriéndose en pena canónica por no cumplir con este precepto. La Iglesia, teniendo en cuenta la realidad, suprimió no recuerdo exactamente la fecha, muchas de esas fiestas y días de misa. Posteriormente, por los obreros de los centros industriales de España y del extranjero, debido a la necesidad de no perder días de salario, se reclamó la supresión de algunas de esas fiestas de precepto para la Iglesia, y así se acordó entre las entidades sindicalistas y obreristas y los patronos. El Santo Padre, con muy buen acuerdo, suprimió algunas fiestas más y así figura en el Código canónico.

[...]

De modo que la Iglesia ha dado muestras de transigencia, tanto en esta materia como en otras, y en lo relacionado con los enterramientos muy singularmente; porque yo quiero recordar al señor Guallar que el actual Código canónico, que rige desde 1918, regula esto muy bien, y en el canon 1206 se establece, primeramente, porque es precepto de la Iglesia, que el cementerio debe ser católico y exclusivo; pero donde éste no pueda establecerse, si se mantiene en el cementerio común un recinto católico, aunque no se halle separado por tapias, sino simplemente por paseos o de otra forma, dice que, en lugar de la consagración correspondiente al cementerio católico se hará una simple bendición del recinto católico; y en aquellos países donde no se puedan establecer estas divisorias, estas porciones, sino que estén mezcladas las sepulturas de los católicos y de los que no lo son, se procederá a la bendición particular de cada sepultura.»[178]

La preocupació de Palet i Barba es centrava en l'escassetat de cementiris municipals i quin hauria de ser el temps aproximat de la seva nova construcció. També caldria pensar que s'hauria de fer amb el cementiri parroquial i catòlic que ja existia. Tota una sèrie de preocupacions el portaran a redactar una esmena a l'article primer del dictamen de la Comissió permanent de Justícia del projecte de llei sobre secularització dels cementiris municipals.

«Estos Municipios podrán incautarse de los cementerios que de hecho presten el servicio de cementerio general —aunque como confesional— de la población, si se hallan en condiciones convenientes, expropiando el

178 *Diario de Sesiones,* 13 de gener de 1932, p. 3.159.

Terrassa, 2 d'abril de 1933

Durant la seva visita a la ciutat el president Macià assistí a la primera part de la final del Campionat d'Espanya d'hoquei celebrat al camp del Terrassa FC situat al carrer Pi i Margall (antic velòdrom). El campionat el guanyà el Terrassa FC per 3 a 0 enfront l'Atlético de Madrid.

A la presidència d'esquerra a dreta: l'alcalde de Terrassa, Samuel Morera, el president Francesc Macià i Domènec Palet i Barba.

ANC - FONS FRANCESC MACIÀ I LLUSÀ

QUADRE 13
Comissions parlamentàries de Domènec Palet i Barba. Legislatura 1933-1936

Comissió	Data	Diari de Sessions
De les Actes	15 desembre 1933	5
De Comunicacions	10 gener 1934	19
De responsabilitats	16 gener 1934	22
De l'acusació contra Azaña i Casares Quiroga (suplent)	22 març 1935	175

derecho de las entidades que los posean o administren, bajo las bases que se establezcan por el Ministerio.»[179]

L'esmena és del 6 de gener de 1932. Estava signada per Domènec Palet i Barba, Joan Lluhí, Antoni Xirau, Eduard Layret, Joan Xirau, Amós Ruiz, Ángel Rubio, Ángel Samblancat i Rafael Campalans.

Palet i Barba va participar en dues votacions respecte al debat i dictamen d'aquella Llei. Va votar afirmativament davant el vot particular presentat pel diputat Gomáriz i la defensa de la neutralitat religiosa d'Espanya.[180] L'enterrament en el cementiri municipal no tenia cap mena de sentit antireligiós segons el Dret Civil i Constitucional. Els diputats havien jurat la Constitució i en aquesta s'hi trobava el principi del laïcisme.

En la segona votació va votar en contra davant la proposta del diputat Gómez Rojí que defensava l'argument del bateig com a primer vincle i professió de fe de ser enterrat segons les prescripcions de l'Església.[181] S'argumentava que els batejats tenien un compromís de per vida en la forma de fer i actuar.

La Llei de divorci

La Llei de divorci, aprovada el 26 de febrer de 1932, fou una de les més importants del bienni progressista de la Segona República. Formava part de la nova legislació que replantejava, àdhuc anul·lava, el protagonisme i les relacions entre l'Església i l'Estat. La tibantor era, sens dubte, cada vegada més gran.

La participació de Palet i Barba fou també prou interessant. Els seus discursos varen tenir lloc el 12 i 18 de febrer. En les diferents intervencions trobem un Palet i Barba que feia notar la seva experiència i amplis coneixements com advocat.[182]

Palesà la seva inquietud per l'excessiva preocupació que es respirava per la qüestió i diligències econòmiques, tant en el procés com en les conseqüències, en un tema prou delicat i sensible. Semblava, en opinió de Palet i Barba, que als ponents els preocupava més la temàtica monetària i el perfil social dels afectats que no pas d'altres qüestions més afectives i humanes.

«...parece que se trata de una República, de un Estado en que todos los ciudadanos sean capitalistas, que todos tengan bienes, y hay que prevenir el caso de que no sea posible la escritura pública; por ejemplo, cuando se trata de obreros que sólo posean unos pequeños ahorros. Por lo tanto, debe consignarse que sólo será necesario formalizar la escritura pública, cuando se trate de bienes inmuebles o de grandes cantidades, y no en el caso de que sólo aporten pequeñas sumas y bienes muebles.»[183]

En la intervenció del 18 de febrer va reivindicar, per aquella futura Llei, l'aplicació del Dret Civil Català i el règim de separació de béns:

179 *Diario de Sesiones,* núm. 95, 7 de gener de 1932, Apéndice núm. 5.

180 *Diario de Sesiones,* núm. 101, 19 de gener de 1932, p. 3.268.

181 *Diario de Sesiones,* núm. 101, 19 de gener de 1932, p. 3.272.

182 *Diario de Sesiones,* Núm. 115 i 118.

183 *Diario de Sesiones,* Núm. 118, 18 de febrer de 1932, p. 3.881.

OBRER!!

Creus que un senyor Salvans, per exemple, al Parlament podria treballar per assolir reivindicacions pel proletariat? **NO**

La teva candidatura és únicament la d'

ESQUERRA REPUBLICANA

L'ACCIÓ

DIARI D'ESQUERRA REPUBLICANA

Epoca II - Any XII — TERRASSA, Dissabte, 18 de novembre de 1933 — Número 787

Redacció i Administració: CREMAT, 9 - Telèf. 2217 — Imprenta: Nord, 22 - Telèf. 1422

CIUTADA!!

Les eleccions del dia 12 d'Abril varen proclamar el triomf de la República. Les del dia 19 han de consolidar-la i fixar l'orientació del seu futur polític. Els homes liberals i demòcrates, els vells republicans i els catalanistes de soca-arrel, volen una República esquerrana. Una república de dretes seria l'inici d'un atac general contra totes les llibertats del poble. Cal, doncs, negar el vot a l'adversari i als pertorbadors fracassats de la República.

Cal negar el vot a la Lliga Catalana —ex-Lliga Regionalista— que per a poder presentar-se novament davant del poble, ha tingut de canviar de nom per a dissimular la seva política vergonyant de falsos republicans, que no pot servir els interessos de Catalunya, ni els ha servit mai. Es un sindicat d'interessos particulars i econòmics, als que sempre, sempre, ha sacrificat els ideals que dela servir.

Recordeu-vos-en, Ciutadans!!: La Lliga és el sindicat lliure, el Somatén, i el recolzament decidit de la Dictadura de Primo de Rivera. Es el partit polític que va defensar fins a darrera hora el Borbó menyspreat, foragitat pel poble, hereu de Felip V i nét de Ferran VII...

Cal negar el vot a Acció Catalana perquè és el reducte de les ambicions fracassades i el baluard de la crítica estèril, maledicient i difamatòria. Polìticament són uns morts als que solament resta enterrar.

Cal negar el vot al «Partido Republicano Radical», als lerrouxistes, perquè la seva història atapeïda de claudicacions, engany i bruticies, el desqualifica davant les consciències ciutadanes. Es el partit que recull en les seves rengleres a tots els polítics fracassats de la monarquia i s'alia a tot Espanya, amb els cavernícoles i els agraris, representants auténtics de la reacció i de la monarquia.

Ciutadà!!: Per Catalunya, per la República, pels sagrats ideals de la Llibertat,

Voteu l'Esquerra Republicana de Catalunya

que va conjunta amb Unió Socialista i Federals.

Candidatura d'Esquerra Republicana de Catalunya

en coalició amb la Unió Socialista de Catalunya i Partit Republicà Democràtic Federal

PER AQUESTA CIRCUMSCRIPCIO

Domènec Palet i Barba
Jaume Aiguadé i Miró
Amadeu Aragai i Davi
Felip Barjau i Riera
Josep Calvet i Mora
Jaume Comes i Jo
Joan Ferret i Navarro
Josep Grau i Jassans
Francesc Senyal i Ferrer
Josep Tomás i Piera
Josep A. Trabal i Sans
Joan Ventosa i Roig

Xifres i Comparacions

Cada règim polític serveix els interessos que representa.

La República ha suprimit 5.366 quefes i oficials de l'Exèrcit, i 25.138 soldats.

Ha augmentat la dotació del menjar i vestits dels soldats, i ha adecuat les casernes i no obstant, ha rebaixat el pressupost de l'Exèrcit en 23.246.587 pessetes al de la Península i en 82.747.414 al d'Africa o sigui un total de CENT CINC MILIONS NOU-CENTES NORANTA

La monarquia, en el seu darrer pressupost va consignar 6.105.202 pessetes al capítol de Sanitat pública.

En els pressupostos de 1933, la República ha destinat 33.099.690 pessetes.

La monarquia, després de tants anys de governar Espanya, no atenia la salut del poble, però gastava pessetes 54.647.783 en culte i clero i... en onze anys va gastar al Marroc milis i milis de vides i 2.204.829.8224 pessetes, DOS MIL DOS-CENTS QUATRE MILIONS DE PTESIII

Vet ací una casa industrial de la nostra ciutat on es "recomana" als obrers, i principalment a les obreres, que votin la candidatura de "Defensa Ciutadana".

És la "S. A. P. H. I. L.", la coneguda "Anònima" del senyor Salvans.

Per ordres sortides de la Gerència, alguns encarregats—n'hi ha que no s'han prestat a tan baixa feina—"treballen" el triomf del seu "amo i senyor".

Principalment el que té a les seves ordres la Secció de Pentinatge durant el torn de nit, és dels més distingits.

Alerta treballadors! Això no pot consentir-se!!

I això que diem ho podem garantir amb documents i amb testimonis, allà on convingui i sia com sia.

"El Dia" ha dit:

La lluita del dia 19 serà molt *dura*.

Diem nosaltres:

Els de la Lliga, homes que es creuen els més capacitats, i que per tot compten amb el seu cap, al fer aquesta afirmació també hi han comptat.

Han dit que serà dura, perquè el seu cap ho és molt de dur.

Rabassaire:

Lluís Vallescà, cap del grup «L'Opinió», és l'advocat de l'empresa «Saint Gobein», la propietària del bolcot a la República.

Hurtado, és l'advocat d'empreses poderoses i propietari de «La Publicitat». Ambdós s'han declarat adversaris enemics dels Rabassaires.

Camió i tota la demés ferlandula de la Lliga Regionalista, són els que demanaran el vot teu i el de la teva esposa per a què Catalunya sia dita d'explotats i plena d'esclaus.

Ara més que mai, votar l'Esquerra Republicana, de consolidar la República i la Reforma Agrària.

Taula electoral

Tenint present que el Cens de Barcelona-Circumscripció està integrat per 253.241 homes i 251.017 dones o sia un total de 484.258 electors:

Si el tant per cent de votants li	*El nombre d'electors que haurán votat serà*	*i el 40 per cent que serà necessari que almenys un candidat tingui perquè l'elecció sigui vàlida serà*	*i el 20 *), que caldrà que un guix, com a mínimum als altres per sortir elegits serà*	*i el 8 *), indispensable per a prendre part en la segona vàlida si es que hi ha d'haver, serà.*
40 per 100	193703	77481	38740	15496
45 » »	217916	87166	43583	17433
50 » »	242129	96851	48425	19370
55 » »	266341	106536	53268	21307
60 » »	290554	116221	58110	23244
65 » »	314767	125906	62953	25181
70 » »	338980	135592	66796	27118
75 » »	363193	145277	73638	29055
80 » »	387406	154962	77481	30992

Ha dit l'"Avui":

Hem vist la candidatura de l'Esquerra per la Circumscripció. Sembla de candidatura de cal afarta-pobres.

Diem nosaltres, els homes d'Esquerra:

Preferim que sembli de cal afarta-pobres —si és que que así l'han vista els ulls de senyor Esteve dels de la Lligueta— que no pas que pogués semblar *la candidatura de cal escanya-pobres*, com n'hi ha que semblen.

"No tots els oradors han d'anar a la Cambra a fer discursos"

Un candidat de brillantíssima executória

La feina oculta i anònima del senyor D. Palet i Barba al Congrés espanyol

Una mostra de la feina oblidada però seriosa del nostre Diputat a les Constituents, que ni es cultiva de tramitre a la premsa amiga el Diari de Sessions, on hi conqera les seves intervencions en plena Cambra.

Tenim davant el llibre «Derecho Matrimonial español».—«El matrimonio, los hijos, la separación y el divorcio, (con arreglo a las novísimas leyes)», publicat fa poc pel prestigiós advocat de Madrid don Francisco Cabrerizo, i en comentar l'article 56 de la Llei del Divorci, a la plana 211, hi llegim:

«El Diputado Sr. Palet señaló la inconveniencia del dictamen de la Comisión, que deja en libertad a los cónyuges para que una vez disuelto el vínculo por el divorcio, puedan hacer lo que cuando casados no se les permitía; justificando su afirmación con las frases siguientes:

«Muchas veces cuando en estado de divorcio uno de los cónyuges (probablemente la mujer) ha aumentado su caudal, su fortuna—por una herencia—esta circunstancia de los bienes puede ser precisamente un impedimento para rehacer el estado matrimonial, porque no quiera aportarles al acerbo de gananciales, si su marido es un dilapidador. En cambio, como una vez disuelto el vínculo por el divorcio quedan en libertad, quién entonces pueda ser hasta de común, para facilitar que la mujer pague con sus bienes las deudas del marido, porque lo que no puede hacer durante el matrimonio, puede hacerlo después del divorcio; siendo evidente la inconveniencia del dictamen, pues durante el divorcio, queda revocado lo que se ha establecido en las capitulaciones matrimoniales, y se hace revivir al volverse a casar.»

I En Palet, a qui preguntem, tot informa ara, que havent-se tocat després aquella tarda, en els passadissos del Congrés, amb l'eminent civilista senyor Sánchez Roman, catedràtic de Dret Civil a la Universitat Central, l'altra i li digué, que lamentava no haver-se enterat a temps de la seva esmena, doncs hauria estat a la sala de sessions i l'hauria recolzada, tota vegada que realitzava abans que la Comissió no l'hagués examinada i no l'hagués acceptada.

18 de novembre de 1933

Portada de *L'Acció* amb la candidatura d'ERC a les eleccions legislatives i amb un article de lloança de la feina de Domènec Palet i Barba com a diputat al Congrés.

ACVOC-AHT

«Por eso no debe olvidarse que hay regiones que tienen legislación foral civil como Cataluña, Aragón, Mallorca y Valencia respecto a los bienes matrimoniales!»[184]

En les resolucions de la Comissió va presentar sengles esmenes amb data de 28 i 29 de gener,[185] respectivament. La primera anava signada per Domènec Palet i Barba, Antoni Xirau, Lluís Companys, Antoni Maria Sbert, Joan Ventosa, Joan Selves, Humbert Torres i Ángel Samblancat.

La segona era ratificada per Domènec Palet i Barba, Joan Lluhí, Antoni Xirau, Rafael Campalans, Salvador Sediles, Lluís Companys i Epifani Bellí.

Una segona legislatura accidentada

La segona legislatura fou força accidentada i plena de polèmiques, com la que protagonitzà involuntàriament al seu inici, el gener de 1934, Abel Velilla, del PRDF, candidat a diputat a les llistes d'Esquerra.

A Velilla li foren descomptats els vots aconseguits al districte quart de Barcelona del qual era tinent d'alcalde. Una rebaixa de paperetes que el deixaren a 111 vots de ser escollit diputat. No era admès com a representant al Congrés i Palet i Barba, en una intervenció brillant davant la Comissió d'Actes trencà una llança al seu favor.[186] Es tractava de demostrar que no havia existit ni coacció ni abús de poder per motius del càrrec municipal.[187] Palet i Barba, que presentà un vot particular a la decisió de la Comissió d'Actes feu un gran elogi del candidat i lluità per aconseguir la seva acta.[188] Tots els arguments varen ser desestimats. *«la ley tiene su alma, su espíritu...»* al·legava Palet i Barba. Velilla palesà una gratitud immensa pel diputat terrassenc i també per Esquerra,

«Mi gratitud también al viejo amigo Sr. Palet que ha sido el único que ha tenido el valor de presentar un voto particular en defensa de mi acta. Y faltaría a un deber de cortesía y caballerosidad, si no dijera que mi gratitud más profunda tiene que ser para Esquerra Republicana de Catalunya, que ha cumplido con lealtad el pacto electoral que hizo con el Partido Republicano Democrático Federal, que ha mantenido hasta última hora la defensa de mi acta, con el deseo de que yo triunfara.»[189]

De la muntanya i la millora dels seus camins

En aquella segona legislatura va tenir lloc una interessant intervenció de Palet i Barba sobre la necessitat de construir i millorar els camins de muntanya.[190] Es tractava de trobar la solució sobre qui havia de pagar les obres i en quina partida caldria assignar les despeses d'aquelles millores. Per la millora dels camins veïnals hi havia diferents opcions sempre vinculades a les Diputacions.

El problema era trobar el millor «camí» per aquells canvis ja que depenent de la Diputació, mancomunada o no, o de la diligència en la preparació dels pressupostos estatals es podia aconseguir alguna cosa o continuar amb les condicions de sempre. Calia trobar la fórmula més econòmica.

Palet i Barba va fer una interessant descripció de la situació de molts pobles i també de la seva experiència quan era diputat provincial en la Mancomunitat de Catalunya. Va fer una gran defensa del treball de la institució catalana. Aquell organisme continuava, anys després, sent un exemple i un referent,

«Hoy rigen, en relación con los caminos vecinales, disposiciones que tienen sólo aplicación a caminos carreteros, sujetos a los mismos principios técnicos que las carreteras, aunque no son construidos, reparados y conservados solamente por las Diputaciones provinciales y por el Estado, sino que contribuyen al sosteni-

184 *Diario de Sesiones,* núm. 118, 18 de febrer de 1932, p. 3.885.

185 *Diario de Sesiones,* núm. 107 i 108.

186 *Diario de Sesiones,* núm. 17, 5 de gener de 1934, p. 317-321.

187 GONZÁLEZ i VILALTA, Arnau. *Els diputats catalans a les Corts republicanes (1933-1939),* p. 72-73.

188 *Diario de Sesiones,* núm. 12, 26 de desembre de 1933, p. 212, Apèndix 20.

189 *Diario de Sesiones,* núm. 17, 5 de gener de 1934, p. 318.

190 *Diario de Sesiones,* núm. 26, 23 de gener de 1934.

Terrassa, 15 d'abril de 1934

Col·locació de la primera pedra de la guarderia del Pla de l'Ametllera, una iniciativa del Comitè Local del Segell Pro Infància. D'esquerra a dreta, entre d'altres: els consellers Ventura Gassol i Josep Dencàs, Domènec Palet i Barba i l'alcalde de Terrassa, Samuel Morera.

FBM

miento de las cargas que su construcción y conservación representan los Ayuntamientos y aun los mismos particulares. Hay que tener, sin embargo, en cuenta que los caminos de montaña que quería comprender en mi iniciativa podrían ser también caminos de montaña, rústicos, para caballerías. Hay pueblos pequeños en las sierras que jamás podrán tener carreteras, porque el coste de éstas seria mayor que el valor de ellos. Estos pueblos contribuyen a las cargas del Estado en proporción a su riqueza, como todos, y no reciben auxilio económico del Estado a ese fin, y no es justo.

Para poner término a esta situación, y siguiendo el precedente sentado en la Mancomunidad de Cataluña el año 1920, época en que yo era diputado provincial, tuve en mi iniciativa el deseo de arbitrar la manera de que el Estado preste su ayuda para subvenir a esa importante necesidad, ya mejorando simplemente los caminos de montaña de herradura, ya convirtiéndolos en carreteros, aunque sean estrechos. La Mancomunidad catalana tuvo ya, como digo, esta iniciativa, logrando un feliz éxito. Construyó, entonces —no sé lo que se habrá hecho posteriormente— algún camino carretero, incluso propio para la circulación de vehículos mecánicos estrechos, con apartaderos que permiten el cruce.

Se debe tener en cuenta, a mi juicio, que muchas veces se puede construir un camino carretero con un coste relativamente escaso. He tomado datos y puedo decir que se han hecho o mejorado por la Mancomunidad caminos a un precio de unos pocos centenares de pesetas el kilómetro. Claro es que esto es así, porque se construyen a base de la aportación de los pueblos interesados.

Pues bien, yo quisiera que lo que la Mancomunidad de Cataluña ha hecho en nuestra región, se efectuase en el resto de España, ayudando el Estado al esfuerzo de las Diputaciones y Ayuntamientos y contribuyendo los vecinos de éstos, si es necesario, con la prestación personal. Téngase en cuenta que precisamente en los pueblos de montaña está la gente en invierno sin trabajo.»[191]

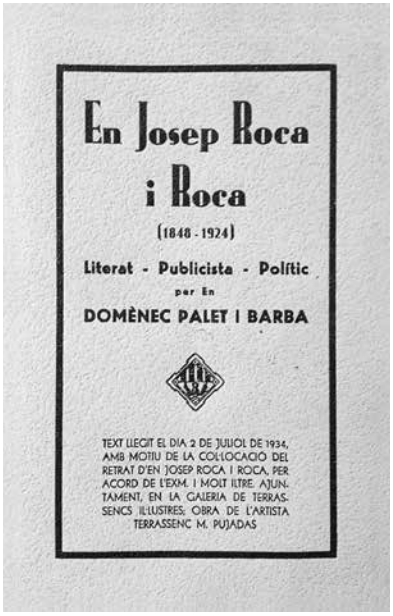
En Josep Roca i Roca
(1848 - 1924)
Literat - Publicista - Polític
per En
DOMÈNEC PALET I BARBA
TEXT LLEGIT EL DIA 2 DE JULIOL DE 1934, AMB MOTIU DE LA COL·LOCACIÓ DEL RETRAT D'EN JOSEP ROCA I ROCA, PER ACORD DE L'EXM. I MOLT ILTRE. AJUNTAMENT, EN LA GALERIA DE TERRASSENCS ILLUSTRES; OBRA DE L'ARTISTA TERRASSENC M. PUJADAS

1934
En Josep Roca i Roca (1848-1924). Literat, publicista, polític.
BC

La Llei de Radiodifusió

L'interès de Palet i Barba pel món de la ràdio fou evident com ho demostrà la seva actitud amb l'emissora local de Terrassa i les posteriors intervencions en el Congrés dels Diputats. Aquell suport per aconseguir la concessió de la freqüència de Ràdio Terrassa fou una acció important però no pas l'única.

Palet i Barba va tenir un protagonisme important en el debat i discussió sobre l'organització i funcionament de la nova legislació sobre la radiodi-

191 *Diario de Sesiones,* núm. 26, 23 de gener de 1934, p. 633.

Terrassa, 29 d'agost de 1934

Míting a la Casa del Poble durant la visita de Manuel Azaña a la ciutat.

A més d'Azaña, pronunciaren discursos, l'alcalde Samuel Morera, el diputat d'ERC Josep Antoni Trabal i Miquel Palet, regidor i president de les JEREC i fill de Domènec Palet i Barba.

M. AGULLÓ PADRÓS / ARF

fusió a Espanya.[192] Això succeïa en els primers plenaris de la segona legislatura. D'antuvi, es tractava de fer una llei que fos coherent a nivell polític i que estigués en concordança amb els canvis i modernitat de les comunicacions radiofòniques. La realitat en fou una altra.

Les preocupacions de Palet i Barba se centraven en quina seria la situació de les emissores locals i comarcals i també el grau de competències de les regions autònomes, en aquest cas, Catalunya. Algunes contradiccions governamentals aixecaren més d'una sospita. Massa sovint s'entrava en el reialme de la paradoxa i del «sí però no».

Malgrat les bones intencions, la futura Llei de Radiodifusió anava acompanyada d'una important dosi de polèmica i de contradicció. Semblava que hi havia interès en crear confusió respecte el sostre competencial de Catalunya en aquell àmbit. La legalitat vigent deixava molt clar què li pertocava, per dret i per l'Estatut, a la Generalitat republicana.

L'historiador Arnau González i Vilalta, defineix molt bé quina era la situació que s'estava produint,

> *«La polèmica naixia d'una aparent contradicció jurídica entre l'Estatut, que atribuïa a la Generalitat l'execució de la legislació estatal sobre radiodifusió, i un altre article de la Constitució, que deixava en mans del govern republicà de manera "essencial", és a dir, exclusiva, aquest servei. La contradicció d'aquests dos articles es féu palesa quan la Comissió Mixta de Traspassos de serveis Estat-Generalitat aprovà transferir a l'autonomia catalana els serveis de radiodifusió, en uns moments que a les Corts s'havia presentat un projecte de llei que reordenava aquests serveis. Per tant, la discussió es situava en dos àmbits diferents, les Corts, un, i la Comissió Mixta, l'altre.»*[193]

Les discrepàncies amb el redactat de la llei van portar Palet i Barba a plantejar un vot particular al dictamen de la Comissió de Comunicacions sobre el projecte de llei reorganizant el servei de Radiodifusió a Espanya.[194] Hi havia posat moltes esperances en el text de la futura llei i com que no estava del tot conforme plantejà un vot particular amb una clara voluntat de millora.

En realitat, foren vuit vots particulars a diferents articles del dictamen. Sense perdre de vista que:

> *«la radiodifusión es atribución esencial y privada del Estado y al Poder público corresponde desarrollarla como servicio de interés general»*[195]

En destaquem dos que s'identifiquen plenament amb el tarannà de Palet i Barba. El que feia referència a les estacions locals, les particulars i les d'aficionats que haurien de tenir el tractament i condicions adequades.

L'altre vot particular, que mereix la nostra atenció, girà al voltant de la qüestió ideològica, tema gens menor i molt menys per la figura del nostre personatge,

> *«Todas las estaciones emisoras para audición pública mantendrán la neutralidad ideológica. Bajo normas reglamentadas podrán prestar el servicio de radiación ideológica dentro de la ley a entidades confesionales y políticas y a particulares, en igualdad de condiciones.»*

Unes Corts intermitents

El 9 d'octubre de 1934, després del moviment revolucionari de tres dies abans, foren suspeses les sessions de les Corts republicanes fins el 5 de novembre del mateix any. Del 4 d'abril al 6 de maig de 1935 es tornà a suspendre l'activitat parlamentària. I de nou entre desembre de 1935 i gener de 1936, amb pròrroga inclosa, fins la dissolució definitiva de les Corts i l'anunci de nova convocatòria electoral.

Val a dir que a Catalunya, el període que anà dels Fets d'Octubre de 1934 a les eleccions del febrer de 1936 va significar la suspensió de l'Estatut de Catalu-

192 *Diario de Sesiones,* núm. 92, 1 de juny de 1934, p. 3.381-3.385; núm. 96, 8 de juny de 1934, p. 3.538-3.549.

193 GONZÁLEZ i VILALTA, Arnau. *Els diputats catalans a les Corts republicanes (1933-1939),* p. 110.

194 *Diario de Sesiones,* núm. 85, p. 3.025, Apèndix 6.

195 1r vot particular.

Terrassa, 8 d'octubre de 1934

La Casa del Poble després que el registre policial perpetrat arran dels Fets d'Octubre regirés tota la documentació de Fraternitat Republicana i destruís part dels béns que s'hi trobaven, com ara un retrat de Francesc Macià que fou estripat a miques.

AT (PROCEDÈNCIA CONCEPCIÓ AROLA)

nya. El discurs que imperà a Catalunya fou clarament antidemocràtic i autoritari. El Parlament de Catalunya no funcionava i els representants de la Generalitat no foren designats tal com plantejava l'Estatut d'Autonomia.

El 1935 fou nefast per les institucions catalanes i, molt especialment, per Esquerra Republicana. Es vivia una situació de veritable confusió car molts càrrecs estaven empresonats i el país vivia una «ocupació» legal, en el seu sentit més ampli, tant a nivell militar com civil.[196] Les autoritats locals de Terrassa també patiren judici i condemna pels Fets d'Octubre. L'alcalde Samuel Morera fou condemnat a dotze anys de presó, mentre que Miquel Palet i Martí, fou absolt.

El govern de la Generalitat es trobava empresonat en dos penals diferents tot esperant judici. Molts càrrecs d'Esquerra es trobaven també privats de llibertat. Hi havia una confusió prou gran respecte què fer i a qui obeir. Així doncs: què va passar amb la minoria d'Esquerra Republicana a les Corts de Madrid?

Lluís Companys, des de la presó, considerava que la minoria d'Esquerra havia de deixar el Congrés dels Diputats tal com ho havien fet d'altres grups polítics. En Miquel Santaló, cap de la minoria parlamentària, així ho va comunicar als diputats que estaven en llibertat. Era molt important conèixer el destí del grup parlamentari.[197]

Els representants al Congrés d'Esquerra consideraven el partit mancat de direcció i reclamaven llibertat d'actuació. Entenien que des de fora es podien interpretar molt millor les coses. L'esforç d'en Miquel Santaló que havia passat a formar part de la comissió Executiva no va tenir èxit.

Onze diputats d'Esquerra i dos de la USC signaren un comunicat pel que es mantenien fidels als seus compromisos i es consideraven legitimats per prendre decisions davant el buit de govern existent. Entre d'altres hi havia la de tornar a les Corts malgrat l'oposició dels òrgans de direcció del partit. Feren arribar un comunicat a la premsa —Manifest del 27 de novembre— amb el títol de: «Una nota de la minoria d'Esquerres de Catalunya»,

> *«Els diputats de la minoria parlamentària d'Esquerres de Catalunya senyors Ventosa Roig, Mestre Puig, Rubió Tudurí, Palet i Barba, Calvet, Serra Moret, Mascort, Barjau, Ferret, Senyal, Mangrané, Trabal i Sunyol, en aquests moments transcendentals per a la vida del nostre país, en vista de certes notes publicades a la Premsa, fem constar que, mentre no puguin actuar normalment els organismes dirigents dels respectius partits per raó de les circumstàncies excepcionals que vivim, no poden tenir altre guiatge que els propis acords, per tal com la dita minoria és l´únic òrgan representatiu que pot actuar amb llibertat i ple coneixement de causa.»*[198]

La Comissió Executiva d'Esquerra insistí en què la representació parlamentària retés fidelitat i obediència als òrgans directors del partit. Més tard o més d'hora havia de ser aquest òrgan qui marqués les pautes a seguir als diputats a les Corts. En aquest sentit, resultava molt interessant la nota emesa l'agost de 1935,

> *«La minoria i per tant tots els diputats que la formen, està sotmesa a la disciplina del Partit, representada com a òrgan executor per la Comissió Executiva. Aquesta, abans de la reobertura de les Corts, posant-se en relació amb les esquerres espanyoles i de conformitat amb el que la situació política del moment aconselli, determinarà la conducta a seguir per la minoria d'Esquerra Republicana de Catalunya, en la nova etapa parlamentària.»*[199]

De la llei d'impremta

En aquesta llei la minoria d'Esquerra es retirà i no participà en considerar que el procediment no era l'adequat en aquesta i anteriors votacions d'altres lleis i dictàmens. Palet i Barba fou el diputat que intervingué en nom d'Esquerra:

196 IVERN I SALVÀ, Maria Dolors. *Esquerra Republicana de Catalunya. (1931-1936) Volum 2.*

197 *Ibídem.*

198 *La Veu de Catalunya,* 28 de novembre de 1934.

199 *La Humanitat,* 8 d'agost de 1935.

L'ACCIÓ

Època: II - Any XIII — TERRASSA, Dissabte 15 de Febrer de 1936 — Número 8413

Redacció i Administració: MAS ADEL, 38 :: Telefon 2146 — El vespre, dirigiu-vos al 2217

C. N. T.

Durruti ha dit a Logronyo: "Donada la situació actual jo no puc recomanar a ningú que no voti".

Això vol dir que cal anar a votar: CONTRA EL FEIXISME! PER L'AMNISTIA!

Comentaris

Les escoles i les eleccions

Si no hi ha escoles no pot haver-hi ensenyament i si no hi ha República no pot haver-hi escoles. Ha estat pràcticament comprovat l'augment d'escoles, i centres d'ensenyament de totes classes, per a les joventuts, d'ambdós sexes, d'ençà de l'adveniment de la República, ja que el règim republicà d'esquerra, té sempre per punt principal, en els seus programes, la intensificació de l'ensenyança en tots els graus i ordres. Confirma el que diem la gran profusió d'escoles creades arreu d'Espanya i amb més amplitud, encara, a Catalunya.

La República, governada democràticament, té un interès molt extremadament accentuat per a donar instrucció, i facilita tota classe de mitjans per a proporcionar-la, molt especialment als fills de les classes treballadores que són les que n'estan més necessitades pel motiu que durant el règim enderrocat, ara fará cinc anys, l'aspecte de donar instrucció als obrers s'havia tingut tan abandonat que el nombre d'analfabets a Espanya ascendia a proporcions que si els homes governants d'aleshores haguessin tingut una engruna de sensibilitat humana la vergonya els hauria encès el rostre. Aquells homes no eren com els republicans. Aquells homes s'aprofitaven de l'analfabetisme del poble per a sotmetre'l i esclavitzar-lo i així fruir dels beneficis de l'explotació dels pobres. Aquells homes encara que desacreditats per la fraudulència de llurs actuacions volen tornar. En les eleccions de demà presenten candidatura i per endavant han escampat, ja, les emissàries de la misèria les quals es dediquen a fer escarni de les necessitats de les llars proletàries pobres, oferint-los la seva hipòcrita assistència, quan els qui dirigeixen aquelles dames són els mateixos senyors que prèviament els han llançat a la desesperació deixant llurs braços en atur forçós perquè ara puguin comerciar amb la dignitat d'aquestes persones oferint-los els regalets de vigilies d'eleccions, quan si aquestes famílies tenen necessitats és degut a haver estat foragitats de les seves indústries d'explotació després d'haver-los produït els quantiosos beneficis que despenen en la seva vida de burgesos.

J. Vila Serra

(Segueix a la pàgina 4)

Els trenta anys de catalanisme de la Lliga s'entusiasmava al Baixador del Passeig de Gràcia amb el dictador Primo de Rivera, amb qui havien conspirat perquè reeixis. Anava a Madrid a prendre mesures contra Catalunya. Ells el glorificaven embadalits.

Els mateixor trenta anys de catalanisme van de bracet ara amb «Renovación Española» i «Falange», que volen tractar-nos pitjor que el dictador grotesc. La Lliga torna a embadalir-se i ho excusa en què els de Moscou tenen malgeni. Conspira per a la nova dictadura. Els seus idols són ara els homes de la llei del 2 de gener.

FRONT D'ESQUERRES DE CATALUNYA

CANDIDATURA
BARCELONA-CIRCUMSCRIPCIO

Joan Lluhí i Vallescà
Pere Mestres i Albert
Josep Tomàs i Piera
Josep A. Trabal i Sans
Domènec Palet i Barba
Francesc Senyal Ferrer
Eduard Ragasol i Sarrà
Josep Calvet i Mora
Pau Padró i Canyelles
Jaume Comas i Jo
Pelai Sala i Berenguer

La C. N. T. i les eleccions

Circula la següent falla:

«C. N. T. — A. I. T. — FEDERACION LOCAL DE SINDICATOS DE TARRASA. — En vista de las maniobras indignas y viles que los elementos de las derechas están haciendo en nombre de una imaginaria «Confederación Nacional de Defensa de los trabajadores», fijando carteles de propaganda electoral. Nosotros desautorizamos públicamente a toda esa gente reaccionaria y enemiga de la clase obrera a ponerse en boca para nada a los trabajadores y protestamos enérgicamente contra tan viles maniobras.

Quienes fusilaron a Ferrer, nos posieron a Martínez Anido que con sus bandas de pistoleros nos asesinaron 400 compañeros, todos honrados trabajadores, nosotros hemos de mirarlos como los modernos inquisidores, que son los fascistas.

La C. N. T. está al margen de toda política y no interviene para nada en esta lucha que los partidos políticos tienen entablada.

Por acuerdo de la Federación Local de Sindicatos de Tarrasa.

El Comité.»

A les companyes de Terrassa

Crit que surt de l'ànima

Companyes: Som en els moments de lluita; ara més que mai. Totes sabeu que a les presons i als presidis hi tenim els nostres companys, pares, fills, germans, promesos, i tots hi són per haver intentat salvar la República.

Totes lluitarem demà perquè dintre de poc poguem abraçar tots els nostres companys que per culpa de les dretes els tenim reixes endins.

Companyes! No us les creguéu aquestes «dames d'estropajosa» que només són amables quan us necessiten. Què en saben elles del que és patir? Per saber-ho se n'haurien d'haver vist d'angúnies com moltes dones que es troben amb l'espòs a la presó i amb els fillets que ploren perquè voleu el pare, i el pare no pot venir.

Hi ha pares que també, pobrets, són vells i el fill els hi duia el pa; també per haver volgut salvar la República els han arrencat el fill. Noies que teniu el promès i els germans a la presó, rebel·leuvos contra aquesta gent dolenta, i lluitem amb fermesa perquè tota aquesta mala gent vegi que ells són la nostra desgràcia. Les dones treballadores, com que sabem el què és patir, estem disposades a lluitar amb totes les nostres energies, doncs ja estem tipes d'esmerçar tanta paciència.

Dones de Terrassa, velles i joves, estic segura que totes vosaltres no comportareu que uns homes honrats i bons, com són els nostres companys empresonats, estiguin un moment més entre reixes.

Tot ho hem de fer nosaltres. Cal doncs, que el dia 16 totes sortim al carrer, a lluitar i a volguer el que era nostre i ens van prendre traidorament la gent de dreta, doncs volem que sigui nostra la victòria.

Companyes! A lluitar amb tota l'ànima i disposades a tot el que es presenti per salvar els nostres companys.

Companys empresonats, ànim! La victòria serà nostra. Les dones d'esquerra, quan és hora, també sabem lluitar i més quan ens arrenquen els homes i els fills del nostre costat. Totes a la lluita per la memòria del nostre Macià i pels presos!

Visca la República!
Visca la Llibertat!

Una republicana d'Esquerra

Pepeta Declós

Viatges a cal senyor Gil Robles

—«Muy agradecidos, jefe, por el auto blindado y por las condenas que impondrá a los esquerranos tarrasenses del 6 de octubre».

Pels morts del 6 d'octubre

La seva sang ha format cos amb Catalunya. Les ferides eren ferides obertes en la carn de la terra catalana. Els pobles avancen i vencen portant com a soldats els homes que per ells es sacrificaren. Un exèrcit d'herois morts és sempre invencible. Tots els que aquell dia finiren per la causa de la llibertat catalana ara també marxen a la lluita. Van amb els cossos nafrats menant-nos a la victòria. Avant! Per Catalunya! Per la justícia social!

15 de febrer de 1936
Portada de *L'Acció* amb la candidatura del Front d'Esquerres a les eleccions legislatives. Domènec Palet i Barba fou elegit diputat a les Corts republicanes per tercer cop consecutiu.
ACVOC-AHT

«Dos minutos nada más para manifestar que la minoría de Esquerra no ha tomado parte en la votación y se ha retirado del salón por discrepar de la interpretación que la Presidencia ha dado a la votación anterior; interpretación que a esta minoría le ha parecido arbitraria porque ha computado quince votos favorables de los Sres. Diputados que habían pedido la votación nominal. Y aparte del argumento que se ha aducido antes, relativo a que desde el instante en que se ha pedido la votación nominal hasta el momento en que ésta se verifica pueden quienes la han solicitado no estar presentes, hay otro que voy a exponer ahora: el de que no todos los que han pedido la votación nominal pudieran tener el propósito de decir que sí. Este caso se ha repetido muchas veces en el Parlamento.»[200]

Febrer de 1936
Portada del programa d'actes del Carnaval de Fraternitat Republicana.
RCE

Tercera legislatura: 1936-1939

El 7 de gener de 1936 s'acabà el govern de Manuel Portela Valladares. Es va signar el decret de restitució de les garanties constitucionals, es varen dissoldre les Corts i es convocaren noves eleccions legislatives pel 16 de febrer de 1936.

En qüestió de pocs dies es va organitzar el Front d'Esquerres de Catalunya —Front Popular a la resta de l'Estat espanyol— que representava l'agrupació de totes les esquerres: socialistes, republicans, catalanistes, galleguistes, valencianistes... Els precedents dels resultats de les eleccions legislatives de 1933 i els Fets d'Octubre de 1934 esperonaren els partits obrers i progressistes per consolidar una ferma aliança que plantés cara a les dretes i al feixisme, en la línia del que ja estava succeint a d'altres països d'Europa.

La coalició del Front d'Esquerres estava formada per: Esquerra Republicana de Catalunya, Acció Catalana Republicana, Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, Unió Socialista de Catalunya, Partit Obrer d'Unificació Marxista, Partit Català Proletari, Partit Comunista de Catalunya, Partit Sindicalista, Unió de Rabassaires, Unió General de Treballadors i PSOE.

Les dretes s'organitzaren sota el nom del Front Català d'Ordre. Els partits que l'integraren foren la Lliga Catalana, Dreta de Catalunya, Tradicionalistes, Acció Popular de Catalunya i el PRR.[201] A les cinc circumscripcions de Catalunya s'enfrontaren les dues candidatures que representaven, sense equívocs, l'immobilisme i la reacció: Front Català d'Ordre o el progrés i la democràcia: Front d'Esquerres de Catalunya.

Palet i Barba formà part de la coalició del Front d'Esquerres per la circumscripció de Barcelona que aconseguí 195.755 vots guanyant al Front

200 *Diario de Sesiones,* Núm. 193. 28 de maig de 1935, p. 7.794.

201 Vegeu IVERN I SALVÀ, Maria Dolors. *Esquerra Republicana de Catalunya. (1931-1936) Volum 2.*

Terrassa, 12 d'abril de 1936

Visita de les autoritats a l'edifici Pro-Infància (Maternitat - Gota de Llet) del carrer de la Unió, inaugurades amb tota solemnitat el 5 de juliol de 1936.

D'esquerra a dreta: en primer terme, x, Domènec Palet i Barba, Samuel Morera, Pere Mestres i Joan Ferret; darrere, entre d'altres, Josep Petchamé, Valentí Puigdomènech, Miquel Almirall, Nicolau Battestini...

FBM

QUADRE 14
Procés d'incorporació de Domènec Palet i Barba com a diputat. Legislatura 1936-1939

Esdeveniment	Data	Diari de Sessions
Presentació credencial diputat. Núm. 325	17 març 1936	2
Aprovació de l'Acta de diputat	17 març 136	2
Proclamació diputat	18 març 1936	3
Promesa del càrrec	3 abril 1936	14

QUADRE 15
Comissions parlamentàries de Domènec Palet i Barba. Legislatura 1936-1939

Comissió	Data	Diari de Sessions
Vocal suplent de la Diputació permanent	8 abril 1936	16
Obres públiques	16 abril 1936	18
Acusació contra el Sr. Salazar Alonso (suplent)	25 juny 1936	51

d'Ordre que assolí 145.039 vots. A tot Catalunya el Front d'Esquerres aconseguí 41 escons per només 13 del Front d'Ordre.[202]

A Terrassa l'eufòria va ser molt gran. Els resultats foren 13.002 vots pel Front d'Esquerres i 7.691 vots pel Front d'Ordre. *L'Acció* es feu ressò del gran triomf electoral i de la victòria de Palet i Barba. Tothom hi havia esmerçat un gran esforç per aconseguir aquells resultats i veure fet realitat com els presos polítics sortien al carrer i recuperaven la llibertat. En els darrers dies s'havia produït un veritable desplegament d'actes per part de Palet i Barba, el seu fill regidor Miquel Palet, i bona part dels amics i col·laboradors de la Casa del Poble.

«La gesta del 6 d'octubre, pintada per la reacció negra com un fet execrable, ha quedat glorificada amb la ratificació que el poble català, com un aplaudiment interminable, ha donat des de les urnes als directors d'aquelles jornades.

El Comitè electoral del Front d'Esquerres de Catalunya a Terrassa, es complau posant de manifest el goig que sent per haver constatat la disciplina, l fervor i la unanimitat amb què la nostra massa electoral popular ha maldat a favor d'aquest ingent triomf. Amb pobles així són sempre segures i glorioses les victòries!»[203]

Després dels resultats de febrer es produí el restabliment de la Generalitat de Catalunya i el Parlament recuperava també les seves activitats. L'1 de març, Lluís Companys i els seus consellers, amnistiats i restituïts en llurs càrrecs, tingueren una apoteòsica rebuda a Barcelona. El 2 de març es recuperava la Llei de Contractes de Conreu després del llarg procés i polèmica d'aprovació, rebuig i revisió corresponents.

El Congrés obre de nou les portes

El dilluns 16 de març tingué lloc la inauguració oficial de la legislatura. Feia un mes exacte del triomf del Front Popular a l'estat. Es proclamà president interí

202 MOLAS I BATLLORI, Isidre. *Lliga Catalana. Un estudi d'estasiologia Volum 1.*

203 *L'Acció,* 17 de febrer de 1936.

Terrassa, circa 1936

Façana de la Casa del Poble —al carrer Cremat— amb els rètols de les JEREC al segon pis, amb l'estelada, i d'Esquerra Republicana de Catalunya al primer pis, amb les banderes catalana i republicana espanyola.

AMT

del Congrés, posteriorment definitiu, Diego Martínez Barrio. S'iniciava una etapa que havia de tenir unes dificultats i contratemps més imprevisibles del que hom podia imaginar.

En aquesta etapa l'activitat de Palet i Barba en les sessions del Congrés fou més aviat testimonial. Un cop es va iniciar la Guerra Civil no podem parlar de continuïtat, ans al contrari, tant pel que fa l'activitat parlamentària i general de la Cambra de Diputats com a la presència i, molt poca participació de Palet i Barba.

La primera sessió de la nova legislatura s'iniciava amb molta eufòria i optimisme després d'arraconar una etapa històrica grisa i nefasta d'Espanya i de la Segona República. El bienni negre havia passat a millor vida i ara calia refer ponts de diàleg i complicitat en benefici del progrés i de la democràcia. La retòrica i riquesa del discurs per part de Martínez Barrio començava a fer-se evident en les paraules pronunciades en el primer plenari.

> *«Esperan mucho la Pàtria i la República de vuestra obra. No defraudemos esas esperanzas. Seguramente que cada uno entiende el servicio del bien público de manera distinta, pero todos pueden ayudar a ese servicio poniendo en alto el pensamiento y la voluntad rendida y dispuesta a defender los altos intereses que nos son comunes.»*[204]

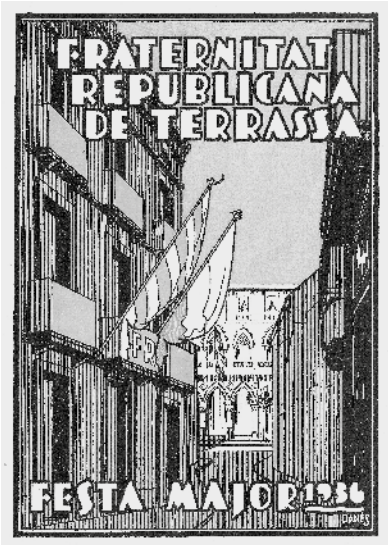

Juliol de 1936
Portada del programa d'actes de Fratertinat Republicana per la Festa Major de Terrassa.
RCE

El millor passatger, 1.000 hores de vol: recordman a tot el territori estatal

El 16 de juliol de 1936, Palet i Barba fou homenatjat a Madrid com a reconeixement a la fidelitat en la utilització dels mitjans aeris en la seva feina com a diputat. Havia arribat a les 1.000 hores de vol com a passatger. Era tot un rècord en les seves anades i vingudes de les Corts de la República entre 1931 i 1936. Aquesta xifra s'havia aconseguit el 30 de juny.

El seu rècord representaven 170.000 km. per via àeria i 319 viatges entre Barcelona i Madrid i viceversa. El primer viatge fou el 15 de setembre de 1931 per discutir, en el Congrés, el primer article de la Constitució. La companyia d'aviació LAPE, Líneas Aéreas Postales Españolas, li va agrair, amb un concorregut àpat, aquella fidelitat que el convertia en el millor client de l'estat.

Aquell homenatge comptà, entre molts d'altres convidats, amb la presència de Diego Martínez Barrio, president de les Corts republicanes. Els pilots, tècnics, radiotelegrafistes i personal administratiu de la companyia també hi foren presents. El periodista i polític terrassenc Joaquim Ventalló li dedicà un interessant reportatge.[205]

204 *Diario de Sesiones,* núm. 1, 16 de març de 1936.

205 *La Rambla,* 14 de juliol de 1936.

L'ACCIÓ

Època: II - Any XIII — TERRASSA, Dijous 16 de Juliol de 1936 — Número 1522

Redacció i Administració: MAS ADEI, 38 :: Telèfon 2146 — El vespre, dirigiu-vos al 2217

Interpretant el sentir dels republicans terrassencs i de llurs organismes oficials, «L'Acció» s'adhereix al senzill homenatge que un grup de parlamentaris dediquen avui, a Madrid, al nostre diputat senyor Palet i Barba. El pretext de les seves mil hores de vol ha servit per a homenatjar la constància pacient i assídua al Congrès d'aquest diputat exemplar.

Panoràmiques ideològiques

Monàrquics

Considerem com a monàrquics els afiliats de la Ceda. Són els mateixos, amb els mateixos defectes, amb les mateixes baixeses.

Són les desferres d'aquells partits monàrquics que fins a darrers de segle eren sucursals dels partits liberals i conservador, que turnaven al Poder. Són les desferres més lamentables, més inintel·ligents. Els que tenien un xic de cervell i ambició s'afiliaren a la Lliga, que mai no ha tingut escrúpols amb els adeptes. Els més tronats passaren de mà a mà, de capitost a capitost, capitostos de la monarquia que no arribaven a caporal; exemple N'Alfons Sala i Argemi. La Dictadura els enterni i s'enterneixen per tothom que al manar els asseguri llur patrimoni. Martínez Anido i Arlegui foren llurs idols.

Són exemple palès de degeneració social, recull de totes les cases en caducitat. Els botxins de les calúmnies, els autòcrates afeminats, renegats i morts de tota educació social. Si la burgesia té alguna virtut, ells l'han bandejada i han concentrat només els defectes; si el conservadurisme té alguna intel·ligència, ells no en mostren més que l'aspecte sorrut, baix de sostre, xaró; si la religió porta algun benefici als homes, ells no n'accepten més que els desgavells.

Llurs passions són baixes i migrades. No tenen cap altivesa: l'únic mèrit col·lectiu i individual que ostenten és el de posseir una espinada que es blinca davant els poderosos fins a tocar amb la llengua a terra. Incapaços de cap gran amor i cap gran odi, llur viure s'esmuny entre petites rancúnies i enveges.

Són uns perfectes «gallines»; el 14 d'abril de 1931, quan tenien d'aixecar el puny per defensar el seu tutor Alfons de Borbó, s'amagaren dins dels escalfa-panxes de llurs residències senyorials, per covar la por, i refer-se del tremolor que els havia fet venir, el primer crit de Visca la República.

Són incultes. No saben res d'art, ni ciències, ni de política. Malgrat alguns exerceixin una professió liberal, de llur professió no en retenen més que els coneixements justos per a sortir del pas. Posseeixen una ignorància enciclopèdica en tot allò que no afecta a llur ocupació, si és que en tenen alguna d'útil.

Són simiescos; tenen hipertrofiat el sentit d'imitació; però com que són inintel·ligents copien malament el gest, les paraules, el pensament. Volen imitar els grans senyors i esdevenen còpia infidel dels cavallers d'indústria que se'ls han fet seus per explotar-los. Qualsevol de llurs criats té més bones maneres.

Parlen castellà. A desgrat que siguin catalans, parlen castellà. Un castellà pèssim: aquell que empraven els municipals i algun «floros» del jutjat municipal d'anys enrera. Han fet escola perquè els immigrants de parla espanyola que s'han barrejat amb ells han agafat llur estil i lèxic.

En parlar castellà demostren llur condició servil. Menyspreen tot el de la terra catalana perquè la posen a reeer de llur mentalitat i sentiments. Qualsevol camperol, qualsevol obrer, els dóna lliçons de dignitat i de noblesa.

Defensen ara, si fa o no fa, les mateixes doctrines que els carlins. Però els carlins són superiors perquè tenen una grandesa—ferotge però grandesa—en llurs accions. Els carlins són l'antropitecus, el bípede més pròxim al simi, però que esdevindrà home amb el temps. Ells són l'home que retorna al simi.

Són no solament la vergonya de Catalunya, de la qual n'han estat els eterns botiflers, els fills bords, sinó també una vergonya humana.

Cisquet del Sevilla

Cova dels Obits, juliol 1936.

En honor d'un diputat complidor del seu deure

El senyor Palet i Barba és avui festejat a Madrid amb motiu d'haver aconseguit 1,000 hores de vol aeri

Signada per Joaquim Ventalló ha estat publicada a «La Rambla» la següent informació que amb gust reproduïm.

Demà passat, el nostre estimat amic el diputat a Corts per Terrassa senyor Palet i Barba serà obsequiat, a Madrid, amb un àpat. Llegim que ha promès la seva assistència a l'acte el president de la Cambra, senyor Martínez Barrio, i que el Comitè organitzador ha convidat al sopar els pilots, mecànics, radiotelegrafistes i personal administratiu de la L. A. P. E.

¿Quin motiu origina aquest obsequi? Senzillament, que el senyor Palet i Barba ha complert les seves mil hores de vol com a passatger.

Hem cregut que això era prou motiu per a tenir-hi un interviu; li hem demanat i ens l'ha concedit, tan amable com sempre.

—I doncs, Palet ¿quan les heu fetes les mil hores de vol? —li diem.

—Exactament el dia 30 de juny, en el trajecte de Barcelona a Madrid—ens respon.

—Això, quans viatges representa?

—Tres-cents dinou, tots en el trajecte Barcelona-Madrid i viceversa, a part d'un de València a Madrid. No he viatjat en cap més línia.

—Recordo que poc temps després de proclamada la República havíem parlat d'aviació i em manifestàreu un cert rezel. ¿Com fou aquest canvi tan ràpid i aquest entusiasme tan extraordinari?

—Veureu. Jo, efectivament, no sentia cap mena d'entusiasme pels avions. Quan pel carrer em topava amb un aviador, me'l mirava amb una cara de llàstima! Pensava: Pobre! La fi que se t'espera! Qualsevol dia llegirem que t'has estavellat. Havia contribuït a fer-me tenir por un dels secretaris dels quatre d'infanteria—que els deien Nicolau, Barbey, Raventós i Cuito—que governaren en el temps del Govern provisional de la República. Aquest secretari em deia que el viatge en avió era tan desagradable, que tothom en deia mal, i que l'únic que ho resistia era Nicolau d'Olwer, el qual com que estava encaparrat amb les seves cabòries hel·lèniques, s'enfilava a l'avió, es posava les ulleres i vinga llegir, prescindint de tot el que pogués passar, fins que arribava a terme. Però fora de Nicolau, que no tocava de peus a terra i que, per tant, no tenia la sensació del perill que corria, els altres tots hi patien i trobaven el vol detestable. Jo tenia el meu escó a les Constituents al costat del de Ramon Franco, i aquest m'incitava a volar. Jo pensava que un dia sí que hi pujaria, per a provar-ho, i perquè no fos dit que no havia volat, però res més.

—I la cosa com va anar?

—Va anar que el dia que s'havia de discutir el primer article de la Constitució, el senyor Macià ens va cridar a tots els diputats, ens va tenir en reunió i ens va dir que anéssim de seguida a Madrid per a ésser-hi en la sessió de l'endemà.

No hi havia altre recurs que anar-hi en avió, i vaig fer el meu debut. Era el 15 de setembre del 1931.

—I en vàreu sortir encisat?

—Encisadíssim. Vaig veure que era una cosa tranquila, excel·lent, que la contemplació del paisatge era un gaudi, i vaig acordar de no viatjar més en tren mentre hi hagi avió en els trajectes que hagi de fer. La descoberta fou important, perquè com que jo en el tren no puc dormir de cap manera, no sé pas com m'hauria estat possible durant aquests anys de vida parlamentària, anar i venir tan seguit de Barcelona a Madrid.

—¿Sabeu si són gaires els qui han fet 1.000 hores de vol?

—Com a passatger sóc el recordman de vol a tot el territori de la República. I no cal dir que a més a més sobrepasso molts aviadors. La cosa, altrament, es comprèn, perquè n'hi ha molts que tenen el títol, però no tenen tanta ocasió de volar com jo. N'hi ha algun de molt important a Catalunya que no vol que sigui dit que jo he volat més que ell, i he observat que l'aura. Com que no em diu la veritat i no es recorda de la xifra que em diu, jo li pregunto:

—Quantes hores porteu? I em diu:—tantes—. Li torno a preguntar al cap de tres setmanes, i em diu—Ara ja sóc a tantes—. I no pot ésser, perquè me n'hi a afegit dues-centes, que en tres setmanes, i sabent jo la vida aeronàutica que fa, és impossible que les hagi volades. Però el que li sap greu és que jo n'hagi volat més que ell. Sóc, doncs, recordman dels passatgers. Per bé que no ho sóc pas ara que ja he arribat a les 1.000 hores de vol, sinó que ja ho era a les 500 o 600.

—I el dia que heu estat menys en el trajecte, quan hi heu estat?

—Exactament, el dia 27 de juny passat, a bord d'un «Douglas», en el trajecte de Madrid a Barcelona invertírem 1 hora 32 minuts. Ara que amb aquest «Douglas» la cosa té un mèrit relatiu. El mèrit el va tenir el divendres anterior a la Setmana Santa del 1935, que, amb un «Fokers», que ordinàriament inverteix 3 hores i 9 minut en el

(Segueix a la pàgina 4)

El diputat Palet i Barba, a bord del «Douglas», que fa el servei Barcelona-Madrid i viceversa, en complir les 1.000 hores de vol. (Foto Trabal publicada a la Rambla).

Codi civil dels republicans

Confiança i confiança

Apaivagada una mica l'enorme passió que la jornada del dilluns a Madrid congrià per tot Espanya, podem esguardar amb serenitat els fets d'una forma objectiva i veurem com tot plegat és degut a la manca de confiança en l'acció de la justícia. El qui es sent atacat, reacciona i es pren l'acció venjativa per la seva mà. Però ni els atemptats que han vingut portant a cap els feixistes contra militars addictes al règim, ni les paraules temeràries pronunciades en ple Parlament pel dissortat cap monàrquic, poden ésser considerats com a motius suficients perquè ningú pugui prendre's la justícia per ell mateix.

Hi ha un Govern republicà. I tots els qui estimem la República hem de voler enrobustir la seva autoritat. Si els seus actes no tenen la suficient decisió i energia per imposar-se per damunt de tots i obligar a què la llei sigui complerta per tothom, el deure dels republicans és fer sentir la seva veu per mitjà dels representants que van elegir, perquè es cerqui l'home o els homes que sàpiguin fer respectar la legalitat republicana. Si no es fa així, el règim no podrà afiançar-se car els trasbalsos i les convulsions faran impossible que la vida de la República es pugui desenrotllar dintre un ambient de convivència.

L'assassinat del tinent Castillo, així com els altres militars caiguts darrerament en el compliment del seu deure, demostra clarament que hi ha una força que treballa sense mirament contra el règim. Els fets de València en són una altra demostració. Però, prenent una represàlia contra cada assassinat, no es fa altra cosa que justificar, en certa manera, que ells en puguin cometre d'altres. Hi ha un Govern, hi ha una justícia. I a ells, exclusivament a ells, és als qui pertoca acabar amb els actes de pertorbació que ocasionen els feixistes. No hem de voler ésser els mateixos republicans qui els ajudem en aquests designis sinistres contra els ciutadans i contra la República.

16 de juliol de 1936

Portada de *L'Acció* amb la reproducció d'una entrevista a Domènec Palet i Barba —realitzada per Joaquim Ventalló a *La Rambla*— amb motiu d'haver assolit les 1.000 hores de vol aeri com a passatger, en virtut de la seva feina de diputat.

ACVOC-AHT

El nostre personatge no es podia imaginar, probablement, que dos dies després s'iniciava la Guerra Civil. Aquella mateixa setmana començà un temps difícil i advers per a moltíssima gent. La tragèdia de la guerra no va fer excepcions.

L'1 d'octubre, la darrera sessió de les Corts republicanes a Madrid, va ser un cant a la lluita, la resistència i la victòria. Tot foren parlaments de suport al Govern i declaracions dels diputats en solidaritat i compromís amb les decisions que el Govern de la República pogués prendre. El Congrés declarava la seva més ferma adhesió al Govern presidit per Largo Caballero. Madrid estava en autèntic perill i les mesures, que s'apliquin, tenien un caràcter de gran excepcionalitat.[206]

L'assetjament feixista sobre la capital de l'estat era cada vegada més gran i el govern decidí el novembre de traslladar-se a València. Aquesta ciutat fou la segona capital de la República. El trasllat significava portar al País Valencià tota l'administració i l'activitat política i parlamentària de l'estat. El primer Consell de Ministres va tenir lloc el 7 de novembre. Les reunions de les Corts, quatre en total, varen tenir uns mesos després en els espais de l'Ajuntament i la Llotja, respectivament. La primera fou l'1 de desembre de 1936.

Un any després, el mapa de la Guerra havia canviat substancialment i en evident perjudici pel territori i per a les tropes lleials republicanes. El 31 d'octubre de 1937 Juan Negrín, president del Govern, va traslladar la capital de la República de València a Barcelona. La capital catalana es va convertir en la seu de tres governs: el de Catalunya, el del País Basc i el de la República. Això representava una enorme complexitat en les relacions polítiques i institucionals.

Des de molt temps enrere s'havia iniciat una ferma discussió sobre les competències de la Generalitat i del Govern de la República. A partir dels Fets de Maig de 1937, i els greus enfrontaments que patiren Barcelona i d'altres localitats catalanes, es va produir un desmantellament progressiu de les atribucions i protagonisme de la Generalitat. En alguns àmbits, com és el cas d'Ordre Públic, va perdre tota mena d'atribucions i responsabilitats.

206 *Diario de Sesiones,* núm. 61, 1 d'octubre de 1936.

QUADRE 16
Llocs de reunió de les Corts republicanes durant la Guerra Civil. 1936-1939

Sessió	Lloc	Data
61	Madrid	1 octubre 1936
62	València	1 desembre 1936
63	València	1 febrer 1937
64	València	1 octubre 1937
65	València	2 octubre 1937
66	Montserrat	1 febrer 1938
67	Sant Cugat del Vallès	30 setembre 1938
68	Sabadell	1 octubre 1938
69	Figueres	1 febrer 1939

El catedràtic de la UAB, Francesc Bonamusa, ens defineix molt bé quina era la situació,

> *«De fet, des de l'arribada del Govern i de les institucions de la República i durant tot l'any 1938 la Generalitat va ser desposseïda directament o indirectament de les atribucions que encara conservava. La Presidència es va anar convertint en una institució de tràmit: una de les seves activitats fonamentals va ser difondre les disposicions del Govern de la República.»*[207]

Palet i Barba assistí a la majoria de sessions: València, Montserrat i Sant Cugat del Vallès on va estar com a propietari en la Comissió d'Actes i qualitats i també en la de Comunicacions, Transports i Obres Públiques. En d'altres comissions fou suplent.[208]

Guerra i peculiar quotidianitat arreu

Palet i Barba no deixà Terrassa fins el darrer dia de la guerra a la ciutat, el 26 de gener de 1939. Va ser testimoni directe del desconcert dels primers temps i de la violència incontrolada que hi va tenir lloc. En algun

207 BONAMUSA I GASPÀ, Francesc. *Generalitat de Catalunya. Obra de Govern 1931-1939. (I).*

208 *Diario de Sesiones,* núm. 67, 30 de setembre de 1938, p. 12-13.

Terrassa, 24 d'agost de 1936

Els milicians terrassencs d'Esquerra de la Columna Macià-Companys formant al Raval de Montserrat, aleshores anomenat carrer de Fermí Galan. A la tarda es traslladaren a Barcelona.

AMT

moment d'aquest estudi comentem la seva intervenció a favor d'alguna o més famílies d'inqüestionable significació religiosa i conservadora. Palet i Barba era un home de consens i d'una elevada reputació en els diferents cercles polítics i revolucionaris de la ciutat. Era un home molt respectat.

Palet i Barba fou testimoni directe dels canvis polítics de la ciutat i de la complexa i conflictiva trajectòria del seu amic Samuel Morera. Aquest havia fet front al terror dels incontrolats faistes, la qual cosa li suposà ser amenaçat per aquests fins el punt d'haver de presentar la dimissió com a alcalde el 24 d'agost de 1936.

La gent d'Esquerra Republicana a Terrassa s'implicà a fons en l'esforç de guerra. Amb la crida a constituir la Columna Macià-Companys, dotzenes de militants del partit s'hi allistaren per anar a combatre el feixisme amb les armes, com fou el cas del fill de l'alcalde Samuel Morera i Ribas, de nom Samuel Morera i Blanco —el qual moriria a Portalrubio, al front d'Aragó, el 19 de febrer de 1937— o del seu amic Jaume Bonastre —que a l'exili de Mèxic es casaria amb la seva germana, Isabel Morera i Blanco.

Alguns canvis polítics, prou significatius, varen produir-se durant la tardor d'aquell primer any de guerra. El dualisme de poders arribava a la seva fi. La Generalitat va posar en marxa el seu primer govern d'Unitat i va dissoldre el Comitè de Milícies Antifeixistes, el 26 de setembre i endegà els Consells Municipals d'Unitat Popular, el 9 d'octubre.

A Terrassa es creava el nou Consell Municipal el 14 d'octubre. Hi havia 9 consellers d'Esquerra, 9 de la CNT, 6 de la UGT, 3 del POUM, 3 de la Unió de Rabassaires i 3 d'Acció Catalana. Jaume Figueras i Salellas era l'alcalde i en formava part Miquel Palet i Martí, responsable de Cultura.

El cònsol de la URSS visita la ciutat

El dimecres 24 de febrer de 1937 ens visità Vladímir Antónov-Ovséienko, el cònsol de la Unió Soviètica a Barcelona. En el context de la Guerra Civil i dels canvis d'influència i control que s'estaven produint a la zona republicana era tota una personalitat. El discurs comunista prosoviètic desplaçava sense treva el discurs més revolucionari dels anarquistes i de la gent del POUM d'ascendència trotskista. La influència del PSUC era cada vegada més gran.

El discurs comunista-estalinista assolia importants espais de poder i protagonisme. L'arribada d'un representant comunista no podia ser qualsevol cosa. Palet i Barba també en fou testimoni i acompanyant d'aquell esdeveniment. Antónov-Ovséienko havia estat un dels grans personatges de la Revolució Russa de 1917 al costat de Zinóviev, Kàmenev i molts altres. Tots ells patirien posteriorment les terribles purgues estalinistes i serien liquidats.

L'amic i representant de la URSS arribava a Terrassa durant la tarda d'aquell dia de febrer. Les autoritats, amb l'alcalde Jaume Figueras al capdavant, li prepararen un atapeït itinerari en sis etapes: en primer lloc a diverses empreses col·lectivitzades com les fàbriques Fontanals, Jover i Cia, Pous i Solà i Sala i Badrinas, al Vapor Gran; en segon, a la fàbrica Geis Bosch de gèneres de punt, al passeig 22 de juliol; en tercer, a Saphil i Cal Amorós, al carrer Galileu; en quart, a la Caserna «Lluís Sirval», situada als Escolapis, on begué en porró i brindà per l'Exèrcit Popular; en cinquè, a l'Escola Industrial, al carrer Colom; i finalment una recepció institucional amb tots els honors a l'Ajuntament, on pronuncià un parlament insistint, tal com havia fet a la Caserna, en la necessitat d'un exèrcit disciplinat davant el sistema de columnes de milicians que havien protagonitzat els primers temps de la guerra en el bàndol republicà.

Samuel Morera, de nou alcalde

Després dels Fets de Maig, el juny de 1937, Samuel Morera va tornar a l'alcaldia de la ciutat. Però fou una etapa molt breu perquè una crisi política interna dins Esquerra va provocar que l'11 de desembre el substituís com a nou alcalde Enric Aldave i Rebullida de la CNT.

Per aquelles dates es va produir una escissió important dins Fraternitat Republicana. Un grup de destacats militants: Jaume Figueras, Miquel Palet i Mar-

Terrassa, 24 de febrer de 1937

Visita del cònsol de la Unió Soviètica, Vladímir Antónov-Ovséienko al Vapor Gran.

Rere seu Domènec Palet i Barba.

AMT - COL·LECCIÓ BALTASAR RAGON

tí, Miquel Boada, Josep Batlle, Anselm Martí, Rossend Bover i Jaume Bañeres... fundaren el Casal d'Esquerra Republicana de Terrassa amb seu a l'Orfeó de Terrassa, disconformes amb Samuel Morera al qual consideraven autoritari i personalista.

Morera tingué durant el 1938, i com a representant de la Generalitat, responsabilitats diverses fora de Terrassa: la Companyia de Gas i Electricitat de Catalunya, Ràdio Barcelona i Ràdio Associació de Catalunya.

Així doncs, malgrat la guerra, la vida es desenvolupava dins una quotidianitat on es combinaven els conflictes polítics amb una aparent i singular rutina. Els debats, ordres del dia i discussions en les sessions itinerants de les Corts Republicanes semblen un exercici, forçat però necessari, de normalitat malgrat la gravíssima situació que es vivia en aquells moments. En qualsevol cas ningú perdia de vista el que estava succeint com ho demostra aquest fragment de la sessió celebrada al Monestir de Montserrat l'1 de febrer de 1938. Palet i Barba també hi va estar present, i va poder sentir el discurs del president del govern espanyol Juan Negrín,

«¡Qué poco pueden importar estas consideraciones a los legionarios del aire de Mussolini o a la aviación de Hitler, que vienen a entrenarse sobre el territorio español para la próxima guerra europea! ¡Qué más les da si se destruyen las riquezas materiales y las morales —históricas y artísticas— de Salamanca o de Madrid, de Barcelona o de Sevilla, de Valladolid o de Valencia! ¡En qué pueden afectar a los países totalitarios, que buscan una salida para su exceso de población, el que se liquiden y sucumban miles y miles de españoles!

Estos duelos son nuestros, exclusivamente nuestros, de españoles que tienen sus sensibilidad al ritmo de las alegrías y los pesares de su Patria. De una Patria que no se ha rendido al dolor. ¡Yerran los que calculan que aumentando el terror abatirán nuestro ánimo! España entera repite el ejemplo heroico de Madrid y ve subir su moral de victoria y su capacidad de resistencia a medida que el extranjero, mediante brutales agresiones aéreas, pretende desmoralizarla. Año y medio pródigo en adversidades prueba a los invasores de nuestro suelo que sus violencias han hecho resurgir las virtudes heroicas del pueblo español que lustros en desuso habían sepultado en el olvido.

La guerra —repito hoy como ayer— (Dr. Juan Negrín) no puede terminar, y así terminará, más que con el triunfo incondicional de la causa del pueblo español y del Gobierno legítimo de España. Una paz —ratifico palabras de otro dia— de pactos, arreglos y componendas no será nuestra paz, ni sería nunca la paz...»[209]

L'1 d'octubre de 1938 va tenir lloc a Sabadell una sessió de les Corts republicanes. Fou l'endemà de la sessió que s'havia celebrat al monestir de Sant Cugat. Es va fer al saló modernista de la Caixa d'Estalvis de Sabadell. S'aprovaren els pressupostos generals de l'Estat i una llei expropiant als tenidors les accions del Banc Exterior d'Espanya, passant a ser l'estat l'únic accionista.

En aquella sessió Palet i Barba va presentar la seva excusa d'assistència i tal com resava el formulisme la seva adhesió als acords que s'hi adoptessin. La sessió, que va durar dues hores exactes es va cloure amb les paraules prou eloqüents del president de la cambra, Diego Martínez Barrio,

«Señores Diputados, os despido con el propósito, con el deseo, con la ilusión fundada de que, cuando volvamos a reunirnos y lo hagamos prestamente, la victoria haya consagrado la causa de la República y de España. (Grandes y prolongados aplausos).»[210]

La darrera sessió de les Corts Republicanes va tenir lloc al Castell de Sant Ferran de Figueres. Fou durant la nit de l'1 de febrer de 1939. En aquella reunió només hi assistiren seixanta-dos diputats. La sessió va començar a les deu del vespre i acabà a tres quarts d'una de la matinada. El discurs del president del govern, Juan Negrín, va ocupar bona part de la sessió. Domènec Palet i Barba no hi va participar, feia pocs dies que es trobava amagat en una casa del carrer de Monterols de Barcelona després de sortir de Terrassa el 26 de gener.

209 *Diario de Sesiones,* núm. 66, 1 de febrer de 1938, p. 8.

210 *Diario de Sesiones,* núm. 68, 1 d'octubre de 1938, p.5.

Terrassa, 24 de gener de 1939

Dos dies abans de l'entrada de les tropes franquistes a la ciutat, Terrassa va patir un dels pocs atacs aeris de la guerra, tot i que fora del seu nucli urbà.

A les 8:25 del matí, l'aviació feixista italiana —comandada pel tinent coronel Ugo Rampelli— al capdavant de deu avions Fiat Br-20, llençà fins a 80 bombes de 100 quilos, a l'oest de la ciutat.

USAM - OPERAZIONE MILITARE SPAGNA

La seva sortida coincideix amb un dels pocs bombardejos patits per la ciutat. El 24 de gener l'aviació feixista italiana, que durant tota la guerra va col·laborar amb els rebels franquistes, protagonitzava una operació militar enfocada a atemorir la població, per tal de facilitar així la imminent entrada de l'exèrcit sublevat a les ciutats i viles del Vallès. Les dues grans ciutats industrials, Terrassa i Sabadell, malgrat tenir importants objectius militars, no foren bombardejades en el seu nucli urbà. Interessava mantenir el màxim d'intactes les seves fàbriques, com havien demanat els seus propietaris que donaven suport al moviment facciós.

El 5 de febrer, les autoritats republicanes —Azaña, Martínez Barrio, Negrín...— i els presidents de Catalunya i Euskadi, Companys i Aguirre, passaren la frontera camí de l'exili pel Coll de Lli.

18 de maig de 1939
El retrat del dictador Francisco Franco presideix l'Ajuntament d'una Terrassa ocupada.
JOSEP GARCIA ARGILAGA / AT

11 Temps de postguerra, temps d'emboscar-se

La immediata postguerra va significar un veritable calvari per Palet i Barba. La situació esdevingué dramàtica, del tot terrible, tant pels qui aconseguiren exiliar-se com pels qui per, diferents circumstàncies i oportunitats, varen romandre a Catalunya i decidiren emboscar-se en tota mena d'indrets. Aquest fou el seu cas.

El 1939, entre les darreres setmanes de guerra i els primers mesos de postguerra, es va convertir en un temps de confusió, de por i solitud. Les penúries de la família Palet eren compartides per moltes altres famílies d'arreu del país que escrigueren, des del patiment, la seva història particular i el seu drama personal. Els darrers temps de la guerra esdevingueren una infernal eternitat per a molta gent. La fam, les malalties, els refugiats i els ferits dibuixaven un escenari de total desolació.

L'oblit i l'anonimat han acompanyat moltes d'aquelles experiències. En el cas de Palet i Barba només podia comptar amb alguns familiars i els amics més fidels i propers. Sortosament era una persona molt estimada. Amb el pas dels dies, les coses es complicarien d'allò més.

El suport i col·laboració d'algunes persones foren decisius en els primers mesos després de l'ocupació i l'esperit de conquesta de les tropes feixistes. L'exili massiu de gent, el fatal desenllaç de la guerra i la repressió més ferotge esdevingueren les principals característiques d'aquells moments. Els dos fills, Miquel i Joan, tingueren un destí advers i farcit de penalitats. Domènec Palet i Barba, malauradament, no els va tenir al seu costat en aquells moments tan decisius.

Miquel Palet i Martí

En Miquel s'exilià amb la seva família a París. Miquel va marxar amb la seva esposa Carme Ejarque i les seves filles Irene i Ramona, de sis i quatre anys d'edat, respectivament. Va treballar com a dibuixant en una fàbrica d'avions. L'entrada dels alemanys a París els obligà a prendre un tren cap a Marsella que no va arribar mai al seu destí. Va estar en un camp de concentració fins al juny

Barcelona, circa 1950

Irene Martí i Domingo i Domènec Palet i Barba en una fotografia d'estudi.

MPP

de 1941. Després visqueren a Draguignan, al departament de Var, entre 1941 i abril de 1942, quan aconseguiren un visat per anar a Mèxic.

El 14 d'abril embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, tot fent escala a Orà. I des de Casablanca, a bord del Nyassa, arribaren a Veracruz el 22 de maig.

Miquel Palet va desenvolupar una important activitat universitària i esportiva en aquell país. Va tenir un paper molt rellevant en els Jocs Olímpics de 1968. Va morir el 1988, un mes abans de complir els vuitanta anys.

Joan Palet i Martí

Va exiliar-se a França i estigué en un camp d'internament. En el moment de tornar a Catalunya fou empresonat a Figueres. Disposava del títol de practicant i havia anat al Front de l'Ebre als divuit anys. Va estar en un equip quirúrgic de campanya fins que va marxar a França.

Segons m'explica el seu fill Miquel Palet i Pitarch:

> *«l'aparell que utilitzaven per reduir les fractures era de fusta i havia estat fabricat manualment per un fuster que després va viure al barri de Sants, en el mateix carrer Alcolea on vivien els seus pares. Li deien el Poldet, potser diminutiu de Leopold.»*[211]

Va tenir alguns moments de sort com el de poder sortir de la presó de Figueres, potser gràcies a algun avalador. En acabar la guerra va començar tot un recorregut per culpa del servei militar. Primer foren les milícies universitàries i després d'abandonar-les va passar per Mataró i per Santa Margarida i els Monjos. L'exèrcit el va llicenciar, per error, molt abans amb els soldats que havien lluitat en el bàndol «nacional».

Va continuar i acabar els estudis de medicina. Dos cursos per any. El 1942 era metge i visitava els malalts en un pis de l'escala de la botiga del carrer Vallespir. La botiga de llanes dels seus pares. El 14 de maig de 1945 es va casar amb Carme Pitarch i Cusidó, instal·lant-se al carrer Alcolea, 8, on exercí com a metge de medicina general. A partir de 1960 va iniciar la seva formació com a psicoterapeuta. Quan el seu fill Miquel acabà la carrera de metge, el 1972, el seu pare només va exercir aquella especialitat. Va treballar fins als noranta anys. I va morir el 2010, amb noranta-dos anys.

26 de gener de 1939

A la fi de la guerra ens trobem amb un Palet i Barba de seixanta-set anys, abatut i cansat, que no podia pas digerir aquella derrota ni el tracte humiliant i vexatori dels vencedors. Era una persona que no tenia massa probabilitats de sobreviure ni escapolir-se sense l'inestimable ajut de la gent més pròxima i estimada. Gaudia, sortosament, de fermes amistats.

Em pregunto molt sovint sobre la reacció de Domènec Palet i Barba davant tanta barbàrie i violència. Com interpretar aquella ocupació? Un paisatge d'uniformes, ordres, crits i amenaces s'anava dibuixant al seu entorn. Què fer i com reaccionar per part d'una persona de pau, dialogant i demòcrata? Què podia fer un home bo i tolerant com ell?

El dijous 26 de gener de 1939 varen caure Terrassa i Barcelona en mans dels «nacionals». En la ciutat de Palet i Barba encara sortia gent a primera hora del matí tot enfilant una esperançadora sortida. La nit abans hi havia hagut alguns saqueigs i l'incendi d'algunes fàbriques. Un llarg i interminable silenci va estar present durant unes quantes hores. Fou un matí etern. Cap al migdia arribaren els primers soldats italians i els primers vehicles. A primera hora de la tarda molta gent es retrobà al Raval davant l'Ajuntament.

Alguns testimonis ens apropen a la realitat d'aquells moments de la ciutat de Terrassa,

> *«Aquell dia 26 de gener de 1939 se sabia que les tropes nacionals entrarien a Terrassa i les botigues i les fàbriques eren tancades. Va succeir a primeres hores de la tarda. Per la carretera de Montcada van entrar primer molts italians i després molts moros. La veritat és que, tan malament que es parlava dels moros, i no vaig veu-*

211 Conversa amb Miquel Palet i Pitarch, el setembre de 2010.

Barcelona, circa 1950

Conferència de Domènec Palet i Barba sobre rabdologia, a l'Orfeó de Sants.

A la dreta el farmacèutic Rafael Masclans i Girvés.

MPP

re cap malvestat al seu càrrec. Després van passar més soldats. Tot plegats feien pena: mal vestits i mal calçats, cansadíssims, que marxaven en direcció a Sabadell. Així vaig veure el que en deien "l'alliberació" de Terrassa. Va ser com un passeig...

Tot seguit les dones van netejar ràpidament els vidres on havien enganxat unes tires de paper que es posaven per evitar que caiguessin i es trenquessin, en cas de bombardejos. En alguns llocs, aquestes forces d'ocupació obligaven els habitants de les cases a tenir les finestres ben obertes, amb la persiana alçada. A partir d'aquest dia Catalunya no era un país alliberat, era un país ocupat.»[212]

«Per allà les dues volaren damunt la ciutat avions en formació com explorant. No tiraren res. Espiàvem per un badall de l'obertura de la reixa el carrer desert amb totes les portes tancades. Passà arran de paret, venint de la Rambla i per part esquerra camí de l'Ajuntament, un oficial sol amb la pistola a la mà. Sortirem a espiar. Arribà a l'Ajuntament. Sembla que allà s'assabentà de la situació i esperit de la ciutat pels conserges i algun bomber. Els donà cigarretes i tot seguit desféu camí. Alguns veïns havíem tret el cap. Cosa de cinc minuts després, entrava una moto amb side. S'atura davant l'Ajuntament. Tot seguit fou enrondada per una vintena de veïns. En baixà un militar graduat, que a l'acte desplegà dues banderes de joguina, una espanyola i una altra d'italiana, cridant: "Erriva Franco!". "Erriva Mussolini!". Tot seguit arribà un cotxe amb més militars. El Raval i l'Ajuntament s'omplí de gent. Més tard passaren tropes, moros, peninsulars, mentre pels defores desfilaven part de la divisió "Littorio" italiana posant rètols indicadors en italià pels carrers.

Per Terrassa s'havia acabat el temps de guerra. Començava una nova època. Donàvem la mà a una colla de xicots i d'homes que havien restat amagats o havien guerrejat amb els franquistes.»[213]

212 «Entrevista a Francesc Playà. 75 anys del final de la Guerra», *Vallesos,* núm. 7. 2014. p. 89.

213 DUCH I AGULLÓ, Joan. *Anys negres (1936-1939).*

La ciutat s'omplí d'uniformes militars i de la Falange. El silenci havia donat pas a una situació de trasbals i confusió amb una munió de gent estranya que seguia avançant i ocupant en la seva conquesta del país. També aparegueren els «moros» que acompanyaven l'exèrcit feixista i que venien tota mena de productes i succedanis com sucre, pots de llet, tabac, xocolata i cafè.

Aquests productes feia molt de temps que havien desaparegut de les botigues, dels mercats i de la vista de la ciutadania. S'instal·laren al carrer Major i només cobraven en monedes de plata.

Molta gent s'abraçava en un mar d'emocions i de sorpreses. Tothom preguntava per tothom enmig d'una situació única i estranya alhora. L'endemà tenien lloc els primers actes i gestos dels ocupants de la ciutat. Una missa de campanya al Passeig i una desfilada per la Rambla eren alguns dels indicadors del que succeiria en els propers temps. De seguit canviaren els noms dels carrers i s'imposà el calendari dels vencedors.

Sortir de Terrassa

Palet i Barba no volia deixar la ciutat. S'entossudí a romandre a Terrassa. Se'l va haver de convèncer que corria perill. Amb la seva esposa Irene i la seva filla Rosa s'adreçaren cap a Barcelona. Es van estar amagats un parell de dies en una botiga de la Plaça Molina que es deia Troica. Era un establiment de llanes que pertanyia a la família Fornells de Terrassa. En Josep Fornells i Ubach, era el promès de la Rosa. Aquesta família fou de gran ajut per a Palet i Barba.

Bonaventura Fornells, pare de Josep, va ser un acabalat comerciant de llanes de Terrassa que havia estat vinculat amb diferents entitats de la ciutat. Estava casat amb Joana Ubach i Tólmez de Castellbell i Vilar.

En aquells dies qualsevol mesura de seguretat i discreció resultava fonamental davant el desplegament de tota mena de controls i vigilància que hi havia per tot arreu. La delació era una pràctica habitual i qualsevol moviment de persones desconegudes era motiu de sospita, i denúncia,

Barcelona, circa 1950
Domènec Palet i Barba
i Irene Martí i Domingo
al balcó de casa
del seu fill Joan,
al carrer d'Alcolea, a Sants.
MPP

«Entre el final de gener i el començament de febrer, Barcelona va quedar sota el control d'unitats policials militaritzades que no havien participat en l'ocupació directa de la ciutat. Eren cossos militars organitzats expressament per a la gestió de la capital, els quals estaven a punt per ser desplegats des del dia 25 de gener. Constituïen un contingent de més de 6000 homes dividits en onze Batallones de Guarnición y Orden Público, dos més per a la custòdia de presoners i un altre a la disposició del Servicio de Información y Policia Militar, també per a la custòdia de presoners, i set companyies d'assalt, vuit de la Guàrdia Civil i cinc de milícies.»[214]

El carrer de Monterols

L'estada a la plaça Molina, a Sant Gervasi, fou molt breu. El proper pas fou el barri de Sarrià. Domènec Palet i Barba i la seva família es traslladaren als baixos del número 27 del carrer de Monterols, cantonada amb el carrer del Trinquet. Era la casa on vivien els seus nebots: Ignasi Casanovas i Jofresa, la seva esposa Carme Casals i Palet i els seus dos fills, Manel i Pilar. Una casa molt gran i espaiosa amb una planta baixa i tres pisos amb un curiós gat de pedra en una finestra a peu de carrer.

La família Palet hi va estar recollida i amagada del febrer al maig de 1939. Els baixos no donaven al carrer sinó en un pati interior i la discreció era molt més gran. Abans en aquests baixos hi havien viscut uns refugiats que varen fugir amb l'entrada de les tropes feixistes a la ciutat.

La Barcelona d'aquells primers temps de postguerra era una ciutat plena de penúries i d'una extrema precarietat per viure i subsistir. Els remors i les sospites envoltaven aquella crua i grisa quotidianitat. La casa del carrer de Monterols era un bon indret per emboscar-se i no fer soroll. Era un barri tranquil i un carrer també força discret i silenciós. Malgrat tot, qualsevol precaució era insuficient davant aquelles circumstàncies.

Els himnes i tota mena de simbologia estaven molt presents en la realitat d'aquells moments. Eren els «anys blaus» on imperava la salutació feixista, les celebracions victorioses i el Cara al Sol. Compte amb el què es deia o comentava. Encara calia posar molta més atenció en no parlar en català en públic i també en retolar els anuncis de les botigues amb la «lengua del Imperio».

Un dia de maig Carme Casals i Palet estava comprant en una botiga del barri i va sentir el comentari sobre unes persones que cercaven un matrimoni i una filla. En la descripció comentaven que «el pare portava barba i la filla és rossa». Carme Casals tornà atemorida a casa. Aquell fou el segon i definitiu avís.

Uns dies abans havien estat avisats per uns veïns del carrer Albigesos, del barri de Vallcarca, prop del Parc Güell, que uns falangistes estaven fent preguntes sobre aquella família. La família Casanovas i Casals havia viscut en aquell carrer entre el febrer de 1934 i el setembre de 1937. Després passaren a viure al carrer de Monterols de Sarrià.

A Vic estarà més segur

Davant del perill que representava viure a Barcelona es va decidir el seu trasllat a la ciutat de Vic. Hi vivia la seva germana Florència. La família va romandre a Barcelona. Ignasi Casanovas va afaitar la barba de Palet i Barba i aprofitaren el canvi estètic per augmentar la discreció. No oblidem que no s'entenia la seva figura sense una frondosa barba. Les preguntes i possibles descripcions sempre en feien referència.

Florència Palet i Barba s'havia casat el 1893 a Terrassa amb Josep Casals, ciutat on van viure, per instal·lar-se posteriorment primer a Barcelona i finalment a Vic. En aquesta ciutat, Josep Casals fou antiquari i representant de la casa Vicente Bosch de Badalona, els fabricants d'Anís del Mono.

La parella va tenir nou fills. Dues nenes, la Dolors i la Rosa, van morir molt joves. Palet i Barba i la seva esposa Irene Martí varen passar per les mateixes circumstàncies en perdre dues noies i amb els mateixos noms. Irene Martí va demanar al seu dia a Flòrencia Palet que

214 PÉREZ i VALLVERDÚ, Eulàlia (dir.). *Barcelona en postguerra 1939-1945.*

Vilopriu, circa 1956
El pou de prospeccions petrolíferes del Baix Empordà que explotà l'empresa de Domènec Palet i Barba. D'esquerra a dreta: dempeus darrere, Joan Palet i Martí; assegudes, Rosa Palet i Martí i Carme Pitarch i Cusidó; en primer terme dempeus, Miquel Palet i Pitarch, Josep Fornells i Palet i Irene Palet i Pitarch.
MPP

una de les seves filles anés a viure amb ells i així ho va fer Carme Casals i Palet fins que es va casar.

Vic semblava més segur. La distància entre una ciutat i una altra es considerava important en aquells temps. El que calia era allunyar-se del perill de ser vigilat i atrapat. La ciutat dels «sants» podia ser un espai adequat. Florència Palet i Josep Casals vivien a la Rambla de Montcada davant de la muralla Romana. Aquest lloc és on va viure Palet i Barba durant el juny i juliol de 1939.

Sembla ser que, més endavant, Florència Palet i Josep Casals es traslladaren al carrer de la Riera número 15 de Vic mateix. Això va succeir a finals d'aquell any. Palet i Barba ja havia tornat, feia mesos, a Barcelona.

De tornada a Barcelona

El barri de Sants fou el nou destí de Palet i Barba i la seva família. El carrer Vallespir número 16 esdevingué per molt de temps la nova residència. En aquella casa hi havia una botiga, primer de llegums cuits, i després de llanes i de perfumeria de la família Jofresa de Terrassa. Era una sucursal de la botiga del carrer Sant Pere. En aquest domicili hi varen viure i treballar. L'esposa i la filla, Irene Martí i Rosa Palet, ensenyaven a fer jerseis.

En aquest domicili Palet i Barba preparava les seves conferències sobre geologia i també organitzà les tasques de prospecció i de recerca de petroli a l'Empordà.

Els vincles entre la família Palet i la família Jofresa venien de lluny. La família Jofresa ajudava els Palet de la mateixa manera que uns anys abans havia estat a l'inversa. En els primers temps de la Guerra Civil sembla ser que la intervenció de Palet i Barba fou decisiva per evitar mals pitjors davant la religiositat i ideologia de la família Jofresa. En qualsevol cas, cal parlar d'una ferma amistat i agraïment recíproc.

En paraules de la Pilar Casanovas, filla de Carme Casals i Palet:

«Els Palet vivien al carrer de la Rasa i els Jofresa al carrer de Sant Pere. En aquest carrer hi tenien una botiga molt gran de perfumeria i de regals. Les dues cases compartien un pati interior. Abans de casar-se, Ignasi Casanovas i Jofresa, pare de la Pilar, vivia amb els seus oncles a can Jofresa del carrer Sant Pere, 45 i la Carme Casals i Palet, la meva mare, vivia amb els seus oncles, Domènec i Irene.»[215]

Al carrer Vallespir varen viure fins que la seva filla Rosa Palet i el seu marit Josep Fornells van anar a viure al carrer Casanova, 189 3r 1a. Es fa difícil trobar la data exacta que varen canviar de residència però al passaport expedit el juliol de 1950, amb motiu del viatge a Mèxic del matrimoni Palet, encara hi figurava aquella adreça.

Posteriorment, sense moure's del mateix barri de Sants, la família Palet anà a viure al passatge Serra i Arola número 13. Aquí es trobaven molt a la vora del carrer Alcolea, número 8 on vivia i exercia de metge el seu fill Joan Palet, que hi vivia amb la seva esposa, Carme Pitarch i els seus fills: Irene i Miquel.

Quan va morir Domènec Palet i Barba, el 5 de gener de 1953, la seva vídua Irene Martí va anar a viure al domicili de Rosa Palet i Josep Fornells al carrer Casanova.

215 Conversa amb Pilar Casanovas i Casals, de 2012.

Mèxic DF, 30 de juliol de 1950
Rebuda a l'aeroport de Mèxic DF per part d'antics companys d'Esquerra Republicana i exiliats terrassencs. D'esquerra a dreta: Maria Dolors Bargalló, Domènec Palet i Barba, Joan Ferret, Jaume Figueres —que fou alcalde de Terrassa durant la Guerra Civil— i Josep Ribera i Salvans.
MPP

Entre Sants i l'Empordà, passant per Mèxic

12

El darrer tram de la vida de Palet i Barba es caracteritzà per una frenètica activitat, no exempta de crítiques i polèmica, pel seu viatge a Mèxic i per les nombroses dificultats per sobreviure en una dura postguerra, plena de restriccions, mancances i perills.

Instal·lat a Barcelona, Palet i Barba ja no tornà mai més a la seva estimada ciutat de Terrassa. Els motius eren obvis: primer, la necessària i extrema discreció que calia preservar en la immediata postguerra per part d'algú que havia tingut responsabilitats polítiques amb la República; en segon lloc, el contacte i proximitat dels seus fills Rosa i Joan; i finalment, les possibilitats de reprendre a Barcelona la seva activitat com a geòleg i conferenciant.

La dècada de 1940 foren anys força difícils en tots els sentits, tant econòmics com humans. La precarietat i les mancances eren molt grans. A l'Arxiu Comarcal del Vallès Occidental - Arxiu Històric de Terrassa es troba el Fons Palet i Barba en el qual s'hi localitzen un conjunt de cartes seves amb alguns terrassencs de l'època. La primera carta és de juny de 1946 i la darrera de març de 1948. Fan referència a l'interès de Palet i Barba per vendre la seva biblioteca. Alguns personatges feien d'intermediaris o compradors.

En les diferents missives es parla de possibles interessats i també de diferents espais i institucions per fer-ne alguna donació: l'Escola Egara del carrer de Sant Pere i també la Biblioteca Soler i Palet. Ell mateix pensava anar per les llibreries de Barcelona —Verdaguer, Bosch-Destinos...— amb l'oferiment de llistes de llibres i preus. Es detecta una gran inquietud i molta pressa per aconseguir la col·locació dels llibres amb la corresponent compra i l'ajut de terrassencs de la seva confiança. Es tractava de garantir la supervivència, fent front a tota mena de despeses, a canvi de perdre el seu valuós i estimat patrimoni bibliogràfic.

En tot aquest enrenou hi trobem la figura del seu gendre Josep Fornells i Ubach, casat amb la seva filla Rosa Palet i Martí. Sempre li va fer costat i era qui feia d'intermediari i transportista entre Barcelona i Terrassa.

Pel que sembla amb la venda del patrimoni cultural no n'hi va haver pas prou. També va tenir lloc la venda de les seves propietats del carrer de Sant Pere i de la Rasa.

Teotihuacan, agost-desembre de 1950

Visita a la piràmide del Sol. D'esquerra a dreta: Domènec Palet i Barba i Irene Martí i Domingo amb el seu fill Miquel Palet i Martí, la jove Carme Ejarque i Dols, les nétes Irene Palet i Ejarque i Ramona Palet i Ejarque i una parella amiga de la família.

MPP

El petroli podia ser la solució

Palet i Barba estava retirat per raons òbvies de tota mena d'activitat política en qualsevol àmbit i espai. Es tractava de passar el més desapercebut possible. Començà a treure el cap, amb molta cura, a finals dels anys 1940 amb alguna conferència, entre amics i coneguts, a l'Orfeó de Sants.

La conferència que va donar el tret de sortida en la nova i darrera etapa científica de Palet i Barba va ser la que va impartir, el 2 de juny de 1949, al Fomento del Trabajo Nacional sobre «Petróleo en España. Posibilidad de autarquia». Esdevingué el referent dels arguments i teories que palesava Palet i Barba davant les possibilitats de trobar petroli en algun indret i quines eren les característiques d'una hipotètica prospecció.

La situació econòmica d'Espanya, farcida de precarietats i mancances, alimentava, encara més, un embogiment per trobar aquell preuat líquid i sortir de la misèria i les privacions. L'autarquia passava factura a la vida econòmica i social del país. Calia trobar solucions a qualsevol preu.

En la conferència Palet i Barba exposà la seva tècnica de prospecció ràbdica i afirmà l'existència d'hidrocarburs i petroli en disset províncies de la península. També considerava que en alguns indrets hi havia un valor pràctic molt reduït per dur a terme cap mena de prospecció. En d'altres defensava l'existència de jaciments de gran qualitat per les característiques del terreny i la quantitat de la possible extracció. Finalment esperava que un futur viatge a Mèxic per motius familiars li permetria comprovar les característiques ràbdiques dels jaciments petroliers mexicans.

Cap a Mèxic

El 29 de juliol de 1950 Palet i Barba i la seva esposa Irene Martí s'enlairaven en un avió a l'aeroport del Prat amb destinació a Mèxic. El motiu principal del viatge era retrobar-se, després d'onze anys de separació, amb el seu fill gran, Miquel Palet i Martí i la seva família: l'esposa Carme Ejarque i Dols i els fills del matrimoni, Irene, Ramona i Domènec.

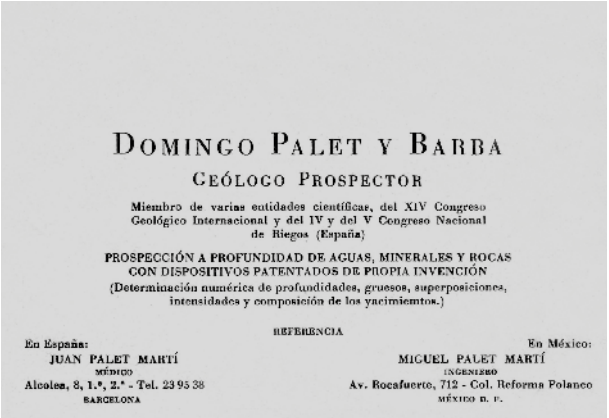
DOMINGO PALET Y BARBA
GEÓLOGO PROSPECTOR
Miembro de varias entidades científicas, del XIV Congreso Geológico Internacional y del IV y del V Congreso Nacional de Riegos (España)
PROSPECCIÓN A PROFUNDIDAD DE AGUAS, MINERALES Y ROCAS CON DISPOSITIVOS PATENTADOS DE PROPIA INVENCIÓN
(Determinación numérica de profundidades, gruesos, superposiciones, intensidades y composición de los yacimientos.)
REFERENCIA
En España:
JUAN PALET MARTÍ
MÉDICO
Alcoles, 8, 1.º, 2.ª - Tel. 23 95 38
BARCELONA
En México:
MIGUEL PALET MARTÍ
INGENIERO
Av. Rocafuerte, 712 - Col. Reforma Polanco
MÉXICO D. F.

Circa 1950

Targeta de visita de Domènec Palet i Barba, geòleg prospector.

GHP

Mèxic DF, 20-21 de gener de 1951

Comiat a l'aeroport de Mèxic DF. D'esquerra a dreta: Domènec Palet i Ejarque, Carme Ejarque i Dols, x, Miquel Palet i Martí, x, Irene Martí i Domingo, Enric Canturri, Domènec Palet i Barba, x, x, Pilar Gómez i Antoni Eroles.

MPP

En Miquel Palet i Martí i la seva família havien arribat a Mèxic el 22 de maig de 1942, quan el vaixell Nyassa arribà a Veracruz, després d'haver passat per un munt d'adversitats i contratemps. En aquell moment vivien a Puebla i des d'allà organitzaren tot un conjunt de sortides i visites turístiques pels seus pares.

No hi va haver problemes, malgrat l'edat i el clima, per visitar nombrosos llocs, com el complex arqueològic de Teotihuacan o els canals de Xochimilco.

Palet i Barba va aprofitar per visitar, durant l'agost, els pous de Petróleos Mexicanos (PEMEX) de Poza Rica a l'estat de Veracruz. En va fer un recorregut molt exhaustiu del que en va prendre bona nota de molts aspectes i característiques.

Sembla ser que valorà negativament la possible trobada de petroli d'unes noves prospeccions de PEMEX a Veracruz, malgrat les expectatives optimistes de l'empresa mexicana. Al final els resultats foren nuls i donaren la raó a Palet i Barba.

Aquell encert era un argument més que Palet i Barba utilitzà, des de l'òptica professional, en la defensa de les prospeccions a la Bisbal de l'Empordà que tindrien lloc el 1952.[216] Aquell projecte va despertar nombroses crítiques i Palet i Barba apel·lava, una i altra vegada, a la seva llarga trajectòria com geòleg, als èxits dels seus sondeigs i al reconeixement rebut en terres americanes.

Una setmana abans de retornar a Catalunya, va pronunciar una conferència a l'Instituto Geológico Nacional de México. Fou el 15 de gener de 1951 i el tema: «La prospección rábdica con mis dispositivos y técnica en la investigación geológica y minera del subsuelo. Unos resultados obtenidos con ocasión de mi breve estancia en Méjico».

Finalment, el 21 de gener de 1951, després d'una estada de sis mesos, Domènec Palet i Barba i Irene Martí s'enlairaven des de l'aeroport de Mèxic DF camí de Barcelona.

216 El 10 de maig de 1952, Palet i Barba va fer una carta al director de *Destino*, signada com a expresident de la Institució Catalana d'Història Natural, defensant el projecte de la Bisbal i argumentant la seva trajectòria com a geòleg i la seva visita a Mèxic com a garanties de les prospeccions de l'Empordà.

Petróleos Españoles SA aterra a la Bisbal d'Empordà

L'1 de desembre de 1951, Palet i Barba tingué una reunió molt important al Fomento del Trabajo Nacional per presentar els objectius i estratègies per posar en marxa activitats de prospecció i extracció de petroli a l'Empordà, en una zona delimitada de 400 km^2, coneguda per Pensylvania i quines haurien de ser les despeses del projecte així com els noms dels principals col·laboradors.[217]

La reunió informativa de Petróleos Españoles SA va comptar amb el suport i participació del seu gendre, Josep Fornells i Ubach. En tot moment es va plantejar un discurs molt encoratjador sobre les possibilitats existoses del projecte. Es va fer referència, en diferents moments, a l'experiència de Palet i Barba i als projectes i treballs dels anys 1930 i les garanties dels estudis realitzats a partir de les ones ràbdiques.

Tot venia revestit de notable optimisme però la premsa de l'època esdevingué molt escèptica sobre aquell ambiciós projecte. Els diaris se'n feien ressò i enquestaven geòlegs i experts en la matèria sobre el grau de possibilitats de trobar el preuat líquid. Alguns professionals, com el catedràtic de la Universidad de Oviedo, el català Noel Llopis, ho deixava molt clar: *«Por descontado, desechemos como absurdo la torcida varilla de los zahoris».*[218]

Les crítiques eren rebatudes per Palet i Barba amb tota una bateria d'arguments i a través dels mitjans. L'experiència d'èpoques passades i l'estada a Mèxic sempre estaven presents en les seves explicacions. En qualsevol cas amb aquells plantejaments no n'hi havia prou per apaivagar els ànims i el nerviosisme de la gent de la Bisbal d'Empordà.

Hi hagué una carta al director de *Destino* que resultà demolidora per a les seves aspiracions i projectes. El títol era «Petróleo en la Bisbal... o en Méjico». En

217 COMISION OFICIAL ORGANIZADORA DE LA EMPRESA PETRÓLEOS ESPAÑOLES S.A., *Extracto de la Reunión General Extraordinaria celebrada en el "Fomento del Trabajo Nacional" el dia 1 de diciembre de 1951.*

218 «Un tema que arde: ¿Petróleo en el Ampurdán?», *Destino,* 29 de març de 1952.

Olesa de Montserrat, juliol de 1951

Celebració de les noces d'or de Domènec Palet i Barba i Irene Martí i Domingo.
Rere seu, d'esquerra a dreta: Ignasi Casanovas i Jofresa, mossèn Manel Casanovas i Casals,
Carme Casals i Palet i Pilar Casanovas i Casals. A l'extrem dret amb la càmera cinematogràfica a la mà,
Josep Fornells i Ubach, i rere seu, Joan Palet i Martí

MPP

aquell escrit es rebatien tots els procediments de Palet i Barba. El text en criticava la trajectòria i actuacions passades que acabaren amb un estrepitós fracàs.

El text signat pels professors Lluís Solé i Sabarís i Josep Maria Fontboté era una resposta contundent a un text anterior de Palet i Barba —10 de maig de 1952— on defensava la seva trajectòria professional i les possibilitats d'èxit de les immediates prospeccions. Aquell text també feia la seva pròpia lectura d'aquella trajectòria professional.

«Desgraciadamente no conocemos del abogado y exindustrial señor Palet más que una circular en ciclostil, en donde se hacen realmente descubrimientos sensacionales. Por ella nos enteramos que ha hallado petróleo en 17 provincias españolas, incluso en el seno del granito, lo que revoluciona completamente las ideas tenidas hasta ahora sobre el origen orgánico del petróleo. Los datos obtenidos lo fueron la mayoría desde el tren y el avión. Tanto, pues, por la facilidad de prospección como por lo interesante del tema es una lástima que nuestras revistas técnicas no se hayan hecho eco de los descubrimientos del señor Palet.

[...]

Qué lejos estábamos de aquellos balbuceos que arruinaron al Ayuntamiento de Tarrasa con su famoso pozo de 600 metros de profundidad en busca de una agua, que, rebelde, jamás se doblegó a las exigentes llamadas del dispositivo, aún a las más solemnes realizadas ante la presencia de técnicos y autoridades. O el caso de aquellos otros fatídicos 20 minerales encerrados en cajas en la experiencia oficial realizada en Madrid en el Instituto Geológico y Minero de España. Ahora ya no serían posibles tales fracasos.»[219]

Revistes i setmanaris actuals encara recorden aquella situació com una peculiar i «divertida» anècdota que mobilitzà la comarca empordanesa entre 1952 i 1953. Articles contemporanis ens parlen d'un passat no massa llunyà, amb una dosi que combina informació i crítica amb ironia, i amb un protagonista com fou Palet i Barba.

«Fa trenta anys, la monòtona vida quotidiana dels bisbalencs s'alterà de cop i volta per una notícia d'allò més insòlita: la possibilitat de l'existència d'una bossa de petroli al subsòl de la ciutat, durant mesos i mesos un equip d'operaris perforà el subsòl local en un indret de l'aigüeta, trobaren una capa rocosa dura i inacabable que encarí extraordinàriament els costos de la prospecció petrolífera. Tanmateix no aconseguiren d'extreure ni una sola gota del cobejat "or negre". La Bisbal perdé així la possibilitat de convertir-se en una mena de Dallas empordanès.»[220]

El 22 de febrer de 1953 apareixia un article de Luis Carandell a *El Correo Catalán* amb un discurs optimista i esperançador sobre les possibilitats d'èxit d'aquella aventura. Era un clam a l'esperança. Insistia en les possibilitats i també parlava, entre d'altres coses, del cotxe del petroli, vehicle que traslladava els tècnics a les zones de prospecció. És un text paradoxal car l'activitat estava a punt de concloure's pels mínims resultats obtinguts.

Domènec Palet i Barba havia mort d'un infart agut de miocardi tres setmanes abans, el 5 de gener de 1953. Malauradament no aconseguí fer realitat els seus darrers somnis malgrat s'havia manifestat com un home convençut i molt tossut respecte a aquell projecte bisbalenc. Aquesta havia estat una de les constants de la seva vida. Fou un home lluitador i perseverant en qualsevol de les facetes de la seva vida.

Carandell escrivia un article que no s'adequava amb la trista realitat petroliera de l'Empordà. Semblava un cant que reclamava una darrera oportunitat per Palet i Barba a mode de reconeixement. El periodista volia homenatjar l'artífex d'aquella aventura que havia aconseguit engrescar familiars, amics i nombrosos ciutadans anònims. Era un homenatge pòstum per una persona que va pretendre descobrir alguns enigmes i tresors de la natura i convertir un munt de somnis en realitats líquides.

«Pero la naturaleza no concedió a Palet y Barba la visión que él había soñado durante tantas noches, cuan-

219 *Destino,* 7 de juny de 1952.

220 *Bisbal Comarca,* núm. 8, 1982.

Olesa de Montserrat, juliol de 1951

Celebració de les noces d'or de Domènec Palet i Barba i Irene Martí i Domingo.

Amb els seus néts. D'esquerra a dreta: Irene Palet i Pitarch, Miquel Palet i Pitarch, Bonaventura Fornells i Palet, Josep Fornells i Palet i Jordi Fornells i Palet.

MPP

do caía rendido por el trabajo y por el estudio. Nunca vio el chorro negro que sale de la tierra. Nunca sus manos se tiñeron con la grasa suave y estimulante del petróleo. En sus últimos momentos recomendaba a sus allegados que no abandonaran su proyecto. Hay petróleo, ha de salir petróleo de aquellos campos. Antes de perder el conocimiento, ya en sus últimos instantes, el geólogo oyó decir que un gran chorro asomaba por primera vez a la superfície. Era el petróleo que él había buscado y su deseo le hizo creer las afirmaciones de los que le asistian.»[221]

Amb la mort de la seva estimada esposa Irene Martí, el 9 d'octubre de 1961, la memòria de Domènec Palet i Barba ha estat servada durant dècades pels seus fills i posteriorment pels seus néts, tant a Catalunya com a Mèxic.

Aquest llibre —que pretèn ser un acte de reparació i de justícia històrica— vol recuperar la seva figura per posar-la a l'abast de tots els catalans en general i dels terrassencs en particular, per tal que coneguin la vida i l'obra d'aquest prohom republicà que dedicà el bo i millor de la seva existència al progrés espiritual i material de la societat i del país en què li tocà viure.

A la bona memòria de

Domènech Palet i Barba

Natural de Terrassa

que morí cristianament

el dia 5 de gener del 1953

als 80 anys d'edat

(A. C. S.)

Déu premiarà amb la Pau Eterna a l'home bo...

5 de gener de 1953

Recordatori de Domènec Palet i Barba.

MPP

221 CARANDELL, Luis. «¿Petróleo en la Bisbal?», *El Correo Catalán,* 22 de febrer de 1953.

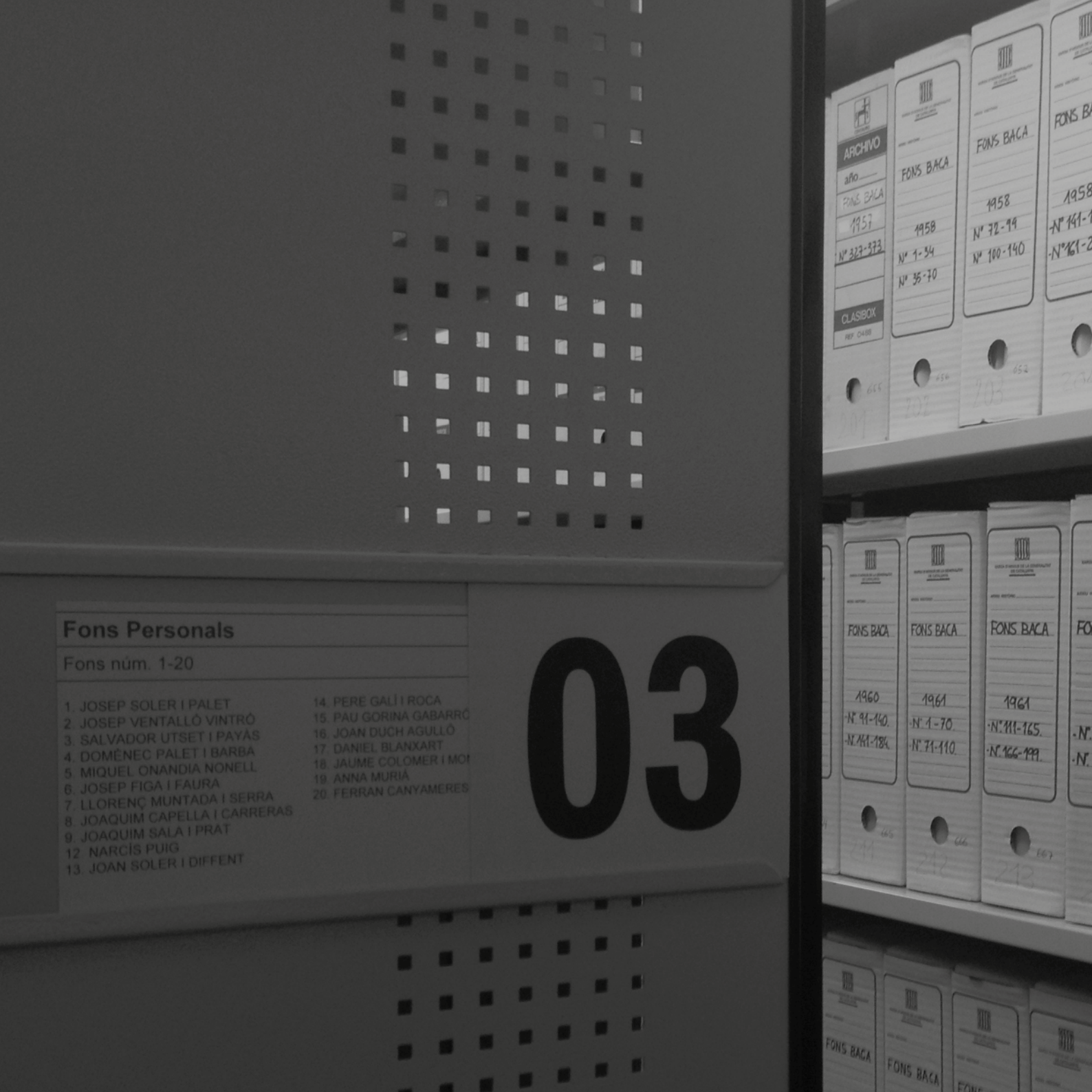
Fons Personals
Fons núm. 1-20
1. JOSEP SOLER I PALET
2. JOSEP VENTALLÒ VINTRÓ
3. SALVADOR UTSET I PAYÀS
4. DOMÈNEC PALET I BARBA
5. MIQUEL ONANDIA NONELL
6. JOSEP FIGA I FAURA
7. LLORENÇ MUNTADA I SERRA
8. JOAQUIM CAPELLA I CARRERAS
9. JOAQUIM SALA I PRAT
12. NARCÍS PUIG
13. JOAN SOLER I DIFFENT
14. PERE GALÍ I ROCA
15. PAU GORINA GABARRÓ
16. JOAN DUCH AGULLÓ
17. DANIEL BLANXART
18. JAUME COLOMER I MO
19. ANNA MURIÀ
20. FERRAN CANYAMERES
03
ARCHIVO
FONS BACA
1957
CLASIBOX
FONS BACA
1958
Nº 1-34
Nº 35-70
FONS BACA
1958
Nº 72-99
Nº 100-140
FONS BACA
1960
Nº 91-140.
Nº 141-184.
FONS BACA
1961
Nº 1-70.
Nº 71-110.
FONS BACA
1961
Nº 111-165.
Nº 166-199.

Fons documentals consultats

Arxiu Comarcal del Vallès Occidental - Arxiu Històric de Terrassa
Arxiu Municipal de Terrassa
Arxiu Tobella, Terrassa
Biblioteca de Catalunya, Barcelona
Diputació de Barcelona - Arxiu Històric
Fundació Josep Irla, Barcelona
Família Hernández Palet, Mèxic DF
Família Palet Pitarch, Barcelona
Museu Geològic del Seminari de Barcelona
Pilar Casanovas i Casals, Barcelona
Rafel Comes i Ezequiel, Terrassa
Universitat de Barcelona - Arxiu Històric

L'Acció

L'Acció

L'Acció

L'Acció

L'ACCIO

Bibliografia

A. Bibliografia de Domènec Palet i Barba

1. Obres pròpies (per ordre cronològic)

PALET I BARBA, Domènec. *Sampedor y lo serrat dels morts.* Barcelona: Llibreria L'Avenç, 1895.
— *Estudio del terreno pliocénico de Tarrasa y de sus relaciones con las formaciones contiguas.* Barcelona: Imp. de Henrich y Cia., 1896.
— *Nota sobre tectónica de la cordillera media catalana.* Barcelona, Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona, (sessió 31 de desembre de 1910). Barcelona: 1910.
— *Nota sobre sobre la cordillera del N. de Tarrasa*. Barcelona: 1910.
— *Excursió a Sant Llorenç del Munt: notes geològiques.* Terrassa: 1921.
— *Excursió geológica y espeleológica a Mura y contorns.* Terrassa?: s.d.
— *Las emisiones o transmisiones de ondas o vibraciones rábdicas.* Terrassa: 1928.
— *En Josep Roca i Roca (1848-1924): literat, publicista, polític.* [Text llegit el 2 de juliol de 1934 en el moment de posar el seu retrat a la galeria de Terrassencs Il·lustres a l'Ajuntament de Terrassa]. Terrassa: Imp. Singla, 1934.
— *Guia Monográfica de Sant Llorenç del Munt.* Terrassa: 1936.
— *Els jardins zoològics estrangers i el Parc de Barcelona.* [text mecanografiat]
— *Prospección a profundidad (subterránea y subacuática) por medio de los dispositivos patentados de D. Palet y Barba (de Tarrasa-España).*
— *Petróleo en España, posibilidades de autarquia.* [mecanoscrit]. Barcelona: 1949.

2. Obres compartides (per ordre cronològic)

— FAURA I SANS, Marià, PALET I BARBA, Domènec, VIÑALS I MUÑOZ, Melcior. *Dictamen sobre abastecimiento de aguas potables para la Ciudad de Tarrasa.* Terrassa: Salvatella, 1923.

— FAURA I SANS, Marià, PALET I BARBA, Domènec. *Plànol geològic-hidrogràfic de la zona de captació d'aigües per la ciutat de Terrassa. Escala 1:10.000.* [inèdit] Mina Pública d'Aigües de Terrassa, 1925.

3. Articles i conferències pròpies (per ordre cronològic)

PALET I BARBA, Domènec. «Los mapas geológicos», *La Publicidad,* 8 de desembre de 1891, p. 2.
— «Los mapas geológicos», *La Revista Tarrasense,* Any XVI. 13 de desembre de 1891, núm. 99, p. 3-5.
— «Notas agrológicas de los alrededores de Tarrasa (I)», *La Revista Tarrasense,* 23 de juny de 1892. Núm. 51, p. 2-4.
— «Notas agrológicas de los alrededores de Tarrasa (II)», *La Revista Tarrasense,* 29 de juny de 1892. Núm. 53, p. 1-5.
— «Notas agrológicas de los alrededores de Tarrasa (III)», *La Revista Tarrasense,* 3 de juliol de 1892. Núm. 54, p. 3-6.
— «Notas agrológicas de los alrededores de Tarrasa (IV)», *La Revista Tarrasense,* 14 de juliol de 1892. Núm. 57.
— «Notas agrológicas de los alrededores de Tarrasa (V)», *La Revista Tarrasense,* 21 de juliol de 1892. Núm. 59, p. 2-5.
— «Notas agrológicas de los alrededores de Tarrasa (VI-conclusiones)», *La Revista Tarrasense,* 24 de juliol de 1892. Núm. 60. p. 2-5.
— «Geologia i arqueología dels entorns de Terrassa», 23 d'agost de 1894. Conferència al Centre Excursionista de Catalunya.
— «Excursió oficial a Sampedor y al "Serrat dels morts"», *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya.* Barcelona, 1895. Núm. 18, p. 144-153.
— «Confusió jurídica» a *Egara.* 4, 11, 18 i 25 d'agost de 1895 i 1 i 8 de setembre de 1895.
— «Enseñanza Superior», *El Espejo,* 27 de juliol de 1901 i 3 d'agost de 1901.
— «Les associacions democràtiques i la cultura del poble». 16 de gener de 1904. Conferència inaugural a la Casa del Poble del cicle sobre Instrucció Acadèmica.
— «El Mamut a Terrassa», *Fraternidad Republicana,* 29 de juny de 1907.
— «Més del Mamut», *Fraternidad Republicana,* 6 de juliol de 1907.
— «Nota sobre tectónica de la Cordillera Media Catalana» Egara. Año XX. 18 de març de 1911. Núm. 954, p. 1-2.
— «Nota sobre la cordillera del Norte de Tarrasa» a Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona. 1910. Sessió 30 de juny de 1910. *Egara,* 13 de maig de 1911. Núm. 962, p. 3-4.
— «Excursió geològica y espeleològica á Mura y contorns (I)» *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* Any I, núm. I-III (octubre-desembre 1911), p. 19-28. [Edició facsímil. Abril de 2011].
— «Excursió geològica y espeleològica á Mura y contorns (II)» *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* Any II, núm. IV (gener 1912), p. 58-63. [Edició facsímil. Abril de 2011]
— «Excursió a Fígols, Bagà, Das, Puigcerdà, Err, Núria, Ribas i Ripoll» *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* Any III, (XV-XVI). (gener-juny 1914), p. 6-16.
— Notes bibliogràfiques II. «Espeleologia de Catalunya» per M. Faura y Sans. Pbro. *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* III (XVII) 1914, p. 37-39.
— «Ensayo Fitotopográfico de Bages» (comentari tesi doctoral Dr. Pius Font i Quer) *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* Any III, (XVIII) (octubre-desembre, 1914), p. 52-53.
— Notes bibliogràfiques. I. «Assaig de Geogenia de Terrassa i sos contorns» per Jacint Elias. «Ensayo fitotopográfico de Bages» per en P. Font i Quer. *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* II (XVIII), p. 51-53.
— «D'Ègara i abans d'Ègara» *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* 4a època, núm. 102-103, p.92-102. També conferència donada al Centre Excursionista de Terrassa, 13 de gener de 1917.
— «Origen, formació i evolució de la terra» *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* Any III. Núm. 12. Juliol-Agost, 1921. p. 179-182. També conferència donada al Centre Excursionista de Terrassa, 4 de maig de 1921.

— «Excursió a Sant Llorenç del Munt: notes geològiques» A*rxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* III. Núm. 13, setembre-octubre de 1921, p. 198-205.
— «Un Enterrament de la primera Edat del Bronze a Terrassa» Institut d'Estudis Catalans. Les investigacions de l'Institut d'Estudis Catalans a Terrassa (1915-1920).
— «Honorant al Mestre» (homenatge al Dr. Joan Cadevall), *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* Any IV, núm. 16, març-abril de 1922, p. 42-45.
— «Gloses al treball de Jacint Elias "Epoca de la inclinació del planell central d'Espanya envers l'Atlàntic"» *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural.* 2a sèrie,III. 1927. núm. 3.
— «III Excursió científica col.lectiva anyal de la institució catalana d'Història Natural a la Comarca de Terrassa: dies 5, 6 i 7 de juliol de 1923» *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural.* 2a sèrie, desembre 1923, vol.III, núm. 9, p. 155-162.
— «Geologia de l'Ubach» *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* Any VI, núm. 29. maig-juny 1924. p. 39-41.
— «Sobre estudis per prospecció ràbdica del subsol del Pla de Barcelona i del Vallès» *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural,* 1929, p. 80.
— «Los corrimientos de la cordillera media catalana» a Études et Observations géologiques sur la Méditerranée occidentale. Volum I-III. *Géologie des Pays Catalans.* Vol. II, núm. 4 (partie I) 1931 (López Robert), p. 1-11.
— «Petróleo en España. Posibilidad de autarquia». Conferència en el Fomento del Trabajo Nacional de Barcelona, 2 de juny de 1949.
— «La prospección rábdica con mis dispositivos y técnica en la investigación geológica y minera del subsuelo. Unos resultados obtenidos con ocasión de mi breve estancia en Méjico». Conferència a l'Instituto Geológico Nacional de Méjico, 15 de gener de 1951.

4. Articles i textos sobre Palet i Barba

AJUNTAMENT DE TERRASSA. *Samuel Morera,* [Homenatges, núm. 5] 1985.
— «Don Domingo Palet y Barba» *Boletín de la Cámara Oficial de Comercio e Industria de Tarrasa.* Núm. 536, gener-febrer de 1953. Vol. Any LXVII.
COMES I EZEQUIEL, Rafel, «Palet i Barba (1)», *Butlletí del Grup Filatèlic i Numismàtic de Terrassa.* Núm. 404, novembre de 2004.
— «Palet i Barba (2)», *Butlletí del Grup Filatèlic i Numismàtic de Terrassa.* Núm. 405, desembre de 2004.
CREU ROJA DE TERRASSA, *Bodas de oro 1898-1948.* Cruz Roja, 1948.
FONT, D., «Dos segles de terrassencs a les Corts», *Al Vent,* 1986, núm. 89. p. 15-17.
DOMÈNECH I FARGAS, Josep Maria. «Palet i Barba, Domènec», a: *Gran Enciclopèdia Catalana,* Volum 11, p. 218-219. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1978.
«Les descobertes rabdològiques d'en Palet i Barba» a *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* Any IX. Juliol-agost 1927. Núm. 48, p. 165-166.
HERNÁNDEZ I CARDONA, Àngel Manuel, «Domènec Palet i Barba» a *Els naturalistes terrassencs.* Terrassa: Editorial Ègara, 1986, p. 10.
MARCET I POAL, Adeodat, *Arxiu d'estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* Any IV, 1922, núm. 16.
«Palet i Barba, El terrassenc del dia», a *L'Abella d'Or*, 1 de gener de 1927.
PALET I SETÓ, Francesc., «Domènec Palet i Barba: Esboç biogràfic» a *Arxiu d'Estudis del Centre Excursionista de Terrassa.* Núm. 90-91, juliol-desembre de 1996 p. 131-138.
PALOMARES TIRADO, Miguel. Galeria de tarrasenses ilustres. Cámara Oficial de Comercio e Industria de Terrassa, 1962.
PLANS I CAMPDERRÓS, Lourdes. *L'Escola Industrial de Terrassa, 1902-2002. Cent anys de vida universitària.* Terrassa, 2002. p. 41.
SANTANACH I PRAT, Pere. «Primer estudi tectònic a Catalunya: l'estructura de la serralada Prelitoral per Domingo Palet y Barba», *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona.* Núm. 19, 2013. p. 13-47.

SOLER I PALET, Josep. *Cent biografies tarrassenques.* Barcelona, 1900. p. 110-112.

TORRELLA I NIUBÓ, Francesc. *La Mútua i Terrassa. Cent anys d'història, 1900-2000.* Terrassa: 2000. p. 33.

B. Bibliografia general

ALBERTÍ I GUBERN, Santiago. *El republicanisme català i la Restauració monàrquica. 1875-1923.* Barcelona: Albertí, 1972.

ARCHIVO HISTÓRICO DE LA CIUDAD DE TARRASA. *Régimen de la Fraternidad Republicana y Casa del Pueblo de Tarrasa. Tarrasa, 1904.* dins Fons Municipal. Governació, associacions. Lligall Societats: Reglaments i Estatuts, 1903-1955.

BENAUL I BERENGUER, Josep Maria, et al. *Història de Terrassa.* Terrassa: Ajuntament, 1987.

BONAMUSA I GASPÀ, Francesc (dir.). *Generalitat de Catalunya. Obra de govern (1931-1939).* [Volum 1]. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2006.

CAMARASA, Josep Maria. *Cent anys de passió per la natura. Una història de la Institució Catalana d'Història Natural. 1899-1999.* Barcelona: Institució Catalana d'Història Natural, 2000.

CAMBRA OFICIAL DE COMERÇ I INDÚSTRIA DE TERRASSA. *100 anys de presència. 1886-1986.* Terrassa: 1986.

COMES I EZEQUIEL, Rafel, «El Centre Catalanista Republicà de Terrassa» *Terme.* Núm. 26. Terrassa, 2011. p. 199-212.

COLOM I BUSSOT, Juli. *Republicanisme i cultura republicana a Terrassa. De la I República a la Setmana Tràgica.* Terrassa: Fundació Torre del Palau. 2003.

— *Josep Roca i Roca. Polític, periodista i escriptor republicà. Els anys de joventut. 1848-1878.* UAB. Tesi doctoral. 2012.

CONGRESO DE LOS DIPUTADOS. *Diario de Sesiones.* Legislatures 1931-1933, 1933-1935 i 1936-1939.

CULLA I CLARA, Joan Baptista. *El republicanisme lerrouxista a Catalunya (1901-1923).* Barcelona: Curial, 1986.

DE RIQUER I PERMANYER, Borja, *Història de la Diputació de Barcelona, 1812-2005.* Barcelona: Diputació, 2007.

DUCH I AGULLÓ, Joan. *Anys negres (1936-1939).* Terrassa. Fundació Torre del Palau, 2009.

FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Ana; PLANS I CAMPDERRÓS, Lourdes. *La Cambra, 125 anys creant futur.* Terrassa: Cambra de Comerç, 2011.

FLORENSA I PARÉS, Joan; OLIVA I LLORENS, Jordi; VIGUÉS I JULIÀ, Mariona. *Una escola implicada amb la ciutat. Escola Pia de Terrassa, 1864-2002.* Terrassa: Escola Pia, 2002.

GARRETA I CLUSELLA, Jordi. «L'actuació política del Primer Catalanisme a Terrassa. Un apèndix del Salisme» *a Terme,* núm. 5, Terrassa: 1990.

GESALÍ I BARRERA, David; ÍÑIGUEZ I GRÀCIA, David. *La guerra aèria a Catalunya (1936-1939).* Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 2012.

GONZÁLEZ I VILALTA, Arnau: «La representació parlamentària catalana a les Corts republicanes (1931-1939): del catalanisme hegemònic i pragmàtic a la vinculació amb la política espanyola». *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics.* Núm. XVIII. 2007 p. 157-172.

— *Els diputats catalans a les Corts Constituents republicanes (1931-1933): nacionalisme, possibilisme i reformisme social.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006.

— *Els diputats catalans a les Corts republicanes (1933-1939).* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009.

HERNÀNDEZ I CARDONA, Francesc Xavier; ÍÑIGUEZ I GRÀCIA, David. *La Columna Macià-Companys.* Barcelona: Fundació Josep Irla, 2008.

IVERN I SALVÀ, Maria Dolors. *Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936).* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988 (Volum 1) i 1989 (Volum 2).

JOANIQUET I EXTREMO, Aureli. *Alfonso Sala Argemí, conde de Egara. Visión de una época, delibación del nacionalismo catalanista, lucha entre librecambistas y proteccionistas, progreso de la técnica textil.* Madrid: Espasa-Calpe, 1955.

MARCET I GISBERT, Xavier (dir.). *Terrassa segle XX (1867-1993).* Terrassa: Diari de Terrassa, 1993.

MARTÍN I BERBOIS, Josep Lluís. «Josep Soler i Palet i el moviment polític catalanista» *a Terme,* núm. 25, Terrassa: 2010.

MOLAS I BATLLORI, Isidre. *Lliga Catalana. Un estudi d'estasiologia.* [2 volums]. Barcelona: Edicions 62, 1973.

PASTALLÉ I SUCARRATS, Pere; SOLÉ I SANABRA, Miquel. *Mina Pública d'Aigües de Terrassa: una empresa al servei de la comunitat.* Barcelona: Lunwerg, 2002.

PÉREZ I VALLVERDÚ, Eulàlia (dir.). *Barcelona en postguerra (1939-1945).* Barcelona: Efadós, Ajuntament de Barcelona, Fundació Carles Pi i Sunyer, 2014.

PLANCHAT I VILLACAMPA, Manel. *Història del Centre Excursionista de Terrassa.* [Treball inèdit]

PLANS I CAMPDERRÓS, Lourdes, *Àngel Sallent i Gotés (1857-1934): un intel·lectual de la Renaixença.* Terrassa: Fundació Torre del Palau, 2003.

— *La vida cultural i recreativa a la Terrassa d'ahir, 1875-1931.* Terrassa: Fundació Torre del Palau, 2000.

PI DE LA SERRA I JOLY, Paulina. *L'ambient cultural a Terrassa, 1877-1977.* Terrassa: Caixa d'Estalvis de Terrassa, 1978.

PUIG I CABEZA, Martí; ROMA I CASANOVAS, Francesc. *Una aproximació a l'excursionisme terrassenc (1910-1939).* Terrassa: Fundació Torre del Palau, 2001.

PUY I JUANICO, Josep. *Alfons Sala i Argemí. Industrial i polític, 1863-1945.* Terrassa: Arxiu Tobella, 1983.

— *Sàtires, cuplets i acudits en temps d'eleccions. Política i caciquisme a Terrassa (1917-1923).* Terrassa. Fundació Torre del Palau, 2010.

RAGON I PETIT, Baltasar, *Coses de Terrassa viscudes.* Terrassa: Joan Morral, 1929?

ROYES I RIERA, Adrià, *El Banc de Terrassa en el marc de la decadència bancària catalana, 1881-1924.* Barcelona: Proa, 1999.

SALA I ARGEMÍ, Alfons, *Intervenciones parlamentarias de D. Alfonso Sala Argemí, conde de Egara, en el Congreso de los Diputados, Senado y Mancomunidad de Cataluña.* Barcelona: Imp. de la Casa Provincial de Caridad, 1927.

TORRELLA I NIUBÓ, Francesc. *La Mútua i Terrassa. Cent anys d'història, 1900-2000.* Terrassa: 2000.

VENTAYOL I BOSCH, Àngels. *Josep Soler i Palet, polític i historiador.* Terrassa: Fundació Torre del Palau, 2001.

— *75 anys de l'Escola La Llar.* Terrassa: Ajuntament, 2004.

C. Principal premsa consultada

Barcelona

Humanitat, La
Publicitat, La
Rambla, La

Terrassa

Acció, L'
Comarca del Vallés, La
Dia, El

Índex onomàstic

Abad i Ribera, Miquel 63
Abelló i Bufi, Francesc 67
Abelló i Puig, Joan 67, 75, 79
Aguirre i Lecube, José Antonio 143
Aiguader i Miró, Jaume 122
Alcalá-Zamora y Torres, Niceto 114
Aldave i Rebullida, Enric 139
Alegre i Pujals, Joaquim 43, 49, 51
Alegre, Gaietà 33
Alfons XIII 85, 91
Almera i Comas, Jaume 25, 92
Almirall i Queralt, Miquel 132
Almirall, Isidre 107
Anguera de Sojo, Oriol 112
Antoninus Pius 65
Antónov-Ovséienko, Vladímir 140, 139
Aragay i Daví, Amadeu 91, 106, 114, 115, 116, 122
Armengol i Ballbé, Domenec 104
Armengol i Padrós, Jaume 67
Armengol, Benet 67
Armengol, Joan 61
Azaña Díaz, Manuel 116, 121, 126, 143
Badiella i Ribas, Emili 67
Ballber i Casals, Jaume 37
Bañeres, Jaume 141
Barata i Quintanas, Joan 81
Barba i Salvatella, Rosa 17
Bargalló i Serra, Maria Dolors 154
Barjau i Riera, Felip 122, 129
Bastardas i Sampere, Albert 76
Batlle, Josep 141
Battestini i Galup, Nicolau 132

Baylina, Josep 67
Belil i Roure, Francesc 48, 49, 50
Bellí i Castiel, Epifani 114, 116, 123
Bello Trompeta, Luis 116
Benet 89
Benet, Josep 75
Berenguer i Cros, Josep 116
Besteiro Fernández, Julián 116
Blanxart, Daniel 61, 64
Boada i Cristòfol, Antoni 67
Boada, Miquel 141
Bonamusa i Gaspà, Francesc 137
Bonastre i Brugal, Jaume 139
Bordas de la Cuesta, Josep 106, 114, 116
Borràs i Puig, Josep 51
Bosch, Jacint 33
Bosch i Roig, Joan 91
Bosch, Miquel 17
Bover, Rossend 141
Buen y del Cos, Odón de 21, 22, 23
Busquets i Soler, Salvador 46
Cadevall i Diars, Joan 19, 22, 23, 27, 33, 34, 61, 63
Calvet i Móra, Josep 122, 130, 129
Cambó i Batlle, Francesc 81, 87
Camí i Esteve, Josep 104
Camino 43
Campalans i Puig, Rafael 114, 116, 121, 123
Camps i Celma, Ramon 56, 104, 105, 107
Canturri i Ramonet, Enric 158
Canyamàs, Joan de 77
Capellà, Francesc 61
Carandell, Luis 161
Cararach i Mauri, Josep 92
Carbonell, Salvador 27
Carceller Segura, Demetrio 56
Cardús i Marinel·lo, Miquel 48, 51
Carné i Reguant, Salvador 51
Carner i Puig-Oriol, Josep 77
Carner i Romeu, Jaume 114, 116
Carrasco i Formiguera, Manuel 114
Carrel, Alexis 67, 69
Casals i Palet, Carme 28, 151, 153, 160
Casals i Palet, Dolors 18, 151
Casals i Palet, Rosa 18, 151
Casals, Josep 151, 153
Casamada i Mauri, Ramon 37
Casanovas i Casals, Manel 151, 160
Casanovas i Casals, Pilar 151, 153, 160
Casanovas i Domingo, Josep 48, 51
Casanovas i Jofresa, Ignasi 151, 153, 160
Casares Quiorga, Santiago 121
Casas i Boada, Francesc 104
Casas, Ramon 45
Chevalier i Robert, Joan 87
Ciurana, Francesc 45
Colom i Bussot, Juli 14, 35
Colomer, Martí 45
Colomer, Ramon 87
Comas i Jo, Jaume 122, 130
Comas i Piqueras, Josep 67
Comas i Singla, Francesc 45, 49, 51, 59
Comes i Ezequiel, Rafel 17, 50
Companys i Jover, Lluís 15, 70, 106, 114, 116, 123, 129, 133, 143
Coromines i Montanya, Pere 114, 116
Costa, Salvador 45
Dencàs i Puigdollers, Josep 124
Devant i Prats, Francesc 104
Domènech i Estella, Pere 61, 63
Domingo i Sanjuan, Marcel·lí 70, 111, 112, 116
Duran i Boada, Joan 12
Duran i Canyameras, Ferran 76
Einstein, Albert 68, 69
Ejarque i Dols, Carme 18, 145, 156, 157, 158
Elies, Jacint 27, 61
Eroles i Serra, Antoni 158
Escudé i Galí, Antoni 63
Estelrich i Artigues, Joan 15
Esteve i Guau, Martí 116
Estrenjer i Macià, Avel·lí 43, 45, 104, 105, 107, 112, 117
Fábregas i Esteve, Ferran 104
Fainé, Llorenç 79
Fargas i Vall, Miquel 34
Fatjó i Vila, Pius 37
Fatjó i Vallès, Domènec 91
Faura i Sans, Marià 98

Ferran II 77
Ferrer, Eugeni 61, 63
Ferret i Navarro, Joan 122, 132, 154
Figueras i Armengol, Pau 51
Figueras i Busquets, Miquel 48
Figueras, Jacint 113
Figueres i Salellas, Jaume 18, 104, 107, 117, 139, 154
Folguera i Duran, Manuel 37
Font, Heribert 34
Fontboté i Mussolas, Josep Maria 161
Fornells i Cardús, Bonaventura 18, 149
Fornells i Palet, Bonaventura 162
Fornells i Palet, Jordi 162
Fornells i Palet, Josep 152, 162
Fornells i Ubach, Josep 18, 149, 153, 155, 159, 160
Franco y Bahamonde, Francisco 144, 149
Franco y Bahamonde, Ramón 115
Freixas, Narcís 75
Galí i Coll, Joan Baptista 34, 37
Galí i Coll, Pau 37
Galí i Figueras, Miquel 34
Gali, Marià 99, 101
Gambús, Xavier 76
Garcia i Humet, Josep 33, 43, 67
Gassol i Rovira, Ventura 112, 116, 124
Genescà i Archs, Joan 104
Gibert i Escudé, Josep 67
Gibert i Escudé, Maurici 67
Giralt, Eduard 61
Girona i Boada, Josep 104, 107
Gomáriz Latorre, Jerónimo 115, 121
Gómez Rojí, Ricardo 121
Gómez i Díaz, Pilar 158
González i Vilalta, Arnau 127
Grau i Jassans, Josep 106, 116, 122
Guardiola, José 99
Hitler, Adolf 141
Homs i Rosés, Miquel 34, 48
Hurtado i Miró, Amadeu 57, 59, 106, 114, 116
Jiménez y Jiménez, Antonio 115, 116
Juncosa i Sabaté, Nicolau 17
Kàmenev, Lev 139
Laguna, Eusebio 103
Largo Caballero, Francisco 137
Layret i Foix, Eduard 121
Layret i Foix, Francesc 54, 70, 73
Llimona, Joan 37
Llongueres i Mach, Francesc 104
Llopis i Lladó, Noel 159
Lluhí i Vallescà, Joan 116, 121, 123, 130
Loperena i Romà, Joan 114, 116
López, Antoni 45
López, Goicoechea, Francisco 115
Luxán, Germans 63
Macià i Llussà, Francesc 108, 110, 113, 114, 118, 120, 128
Mallafré i Segarra, Josep 104
Mangrané i Escardó, Daniel 129
Manonelles, Manuel 113
Marcet i Palet, Joan 34, 48, 81, 93
Marcet i Poal, Adeodat 23, 27, 63
Marcet i Poal, Antoni Maria 23
Maria Cristina d'Habsburg Lorena 51
Marimon i Parera, Antoni 67
Marinel·lo i Bosch, Joaquim 34
Marsà i Arnella, Miquel 48
Marsà i Bragado, Antoni 14, 39, 40, 45, 75
Martí i Domingo, Irene 14, 15, 16, 18, 19, 28, 86, 146, 149, 150, 151, 153, 156, 157, 158, 159, 160, 162, 163
Martí i Salvany, Josep 45
Martí l'Humà 31
Martí, Anselm 141
Martí, Joan 17
Martínez Barrio, Diego 135, 141, 143
Masclans i Girvés, Rafael 148
Mascort i Ribot, Josep 129
Matalonga i Aymerich, Emili 67
Matalonga i Payeras, Pelegrí 48, 49
Maura i Montaner, Antoni 81
Mestre i Puig, Josep 129
Mestres i Albert, Pere 130, 132
Mir, Família 103
Miravilles i Escaler, Segimon 48
Mogas i Ballber, Joaquim 67

Molins i Carreras, Lluís 43
Montaner, Antoni 76
Montañola, Joan 40, 43, 45
Montset i Soldevila, Joaquim 67
Morensa 63
Morera i Blanco, Isabel 139
Morera i Blanco, Samuel 139
Morera i Ribas, Samuel 104, 105, 107, 108, 109, 110, 112, 117, 118, 120, 124, 126, 129, 132, 139, 141
Mussolini, Benito 141, 149
Negrín López, Juan 137, 141, 143
Nicolau d'Olwer, Lluís 116
Niehoff, Federico 101
Noguer i Comet, Ramon 70, 76
Nogués i Biset, Ramon 114
Oliart i Llach, Albert 104, 107
Oliver i Muntadas, Eusebi 67
Padró i Canyelles, Pau 130
Pagès i Ventayol, Carles 67
Palà i Castella, Estanislau 67
Palacín i Soldevila, Ricard 114, 116
Palet i Barba, Florència 18, 151, 153
Palet i Barba, Teresa 18
Palet i Ejarque, Domènec 157, 158
Palet i Ejarque, Irene 145, 156, 157
Palet i Ejarque, Ramona 145, 156, 157
Palet i Elias, Eulàlia 17
Palet i Marcet, Miquel 17
Palet i Martí, Dolors 14, 18
Palet i Martí, Joan 18, 101, 145, 147, 152, 153, 155, 160
Palet i Martí, Miquel 15, 18, 28, 97, 99, 101, 103, 107, 112, 126, 129 133, 139, 145, 147, 156, 157, 158, 159
Palet i Martí, Rosa (1a filla) 14, 18, 59
Palet i Martí, Rosa (4a filla) 18, 28, 149, 152, 153, 155
Palet i Pitarch, Irene 152, 153, 162
Palet i Pitarch, Miquel 147, 152, 153, 162
Palet i Setó, Francesc 19
Palet, Joan (no el fill) 50
Parera i Rifé, Miquel 104
Parera, Josep 43
Pascual i Escuder, Joan Baptista 48
Pestaña Núñez, Ángel 69
Petchamé i Tusell, Josep 104, 105, 107
Pi de la Serra i Joly, Paulina 29, 101
Pi i Arsuaga, Francesc 55
Pi i Sunyer, Carles 106, 114, 116
Picañol i Aldavert, Joan 53
Picart i Felip, Ramon 91
Picasso González, Juan 91
Pineda i Juncosa, Baltasar 63
Pinilla i Fornell, Jesús 70
Pitarch i Cusidó, Carme 18, 147, 152, 153
Planchat i Villacampa, Manel 19
Plans, Fermí 45
Poal, Fidel 33
Portella Valladares, Manuel 131
Prat de la Riba i Sarrà, Enric 54, 63
Prat i Pujol, Pere 48, 51
Primo de Rivera Orbaneja, Miguel 77, 93, 102, 105
Puig d'Asprer, Josep 116
Puig i Cadafalch, Josep 68, 69
Puig i Vilanova, Carles 18
Puigdomènech i Bosoms, Valentí 107
Ragasol i Sarrà, Eduard 130
Rahola i Molinas, Pere 15, 114
Ramoneda i Muns, Claudi 51
Rampelli, Ugo 142
Ribera i Molins, Jaume 104
Ribera i Salvans, Josep 154
Riera i Puntí, Josep 114
Riera, Pere 45
Rigol i Casanovas, Josep 14, 59, 75, 79
Rius i Centelles, Joan 63
Roca i Roca, Josep 14, 39, 40, 41, 44, 45, 125
Rocabert i Prats, Jaume 67
Rodó i Coll, Magí 48, 51
Romero, Bonifaci 45
Roure, Francesc 50
Rovira i Riu, Jaume 51
Royes i Riera, Adrià 85, 87
Rubió i Tudurí, Marià 129

Rubio, Ángel 121
Ruiz de Gopegui, José 113
Ruiz Lecina, Amós 15, 116, 121
Sa i Boix, Antoni 63
Sala i Argemí, Alfons 13, 33, 37, 39, 41, 51, 55, 56, 57, 59, 71, 75, 77, 79, 81, 83, 85, 87, 89, 91, 93
Sala i Berenguer, Pelai 130
Sala i Dinarès, Joan 81
Sala i Sallés, Antoni 33
Sala, Serafí 79
Salas i Morral, Joan 43, 49, 51, 53
Salas, Francesc 75,99
Salazar Alonso, Rafael 133
Sallent i Campà, Esteve 48, 51
Sallent i Gotés, Àngel 23, 27, 37, 61, 63, 64
Salmerón y Alonso, Nicolás 41, 45
Salom i Morera, Pere 63
Salvador 22
Salvans i Armengol, Joan 33, 34, 67
Salvans i Armengol, Lluís 51
Salvatella i Inglés, Joan 67
Salvatella, Francesc 45, 59
Samblancat Salanova, Ángel 121, 123
Sampere i Tort, Ricard 73
Sanmartín i Montfort, Delfí 102
Santaló i Parvorell, Miquel 15, 116, 129
Santamaria, Joan 61, 63
Santanach i Prat, Pere 21
Sbert i Massanet, Antoni Maria 115, 116, 123
Sediles Moreno, Salvador 123
Segués i Autonell, Frederic 104, 107
Sellarès, Joan 17
Selves i Carner, Joan 106, 114, 116, 123
Senyal i Ferrer, Francesc 122, 130, 129
Serra i Moret, Manuel 106, 116, 129
Serrallonga i Urquidi, Joan 11
Simó i Bofarull, Jaume 116
Solé i Sabaris, Lluís 161
Soler i Anglada, Emili 14, 75, 83
Soler i Palet, Josep 37
Soler i Puigdollers, Francesc 67, 73
Soler i Roig, Josep 67
Sucarrats, José 56
Sunyol i Garriga, Josep 15, 106, 114, 116, 129
Surrallés i Oliveras, Francesc 18
Surrallés i Palet, Irene 18
Surrallés i Palet, Rosa 18
Targarona i Matalonga, Manuel 50
Tarradellas i Joan, Josep 116
Tey i Bofill, Josep 48
Tobella i Pi de la Serra, Josep 34, 51, 73
Tomàs i Piera, Josep 122, 130
Torrella i Niubó, Francesc 18, 34, 47
Torrens i Astals, Amadeu 89
Torrente, Enrique 87
Torres i Barberà, Humbert 116, 123
Torres i Plá, Enric 104
Trabal i Sans, Josep Antoni 122, 126, 129, 130
Trenchs i Bassas, Pere 104
Trias, Ramon 34
Turu, Francesc 45
Tusell i Rovira, Pere 104
Ubach i Daví, Feliu 63
Ubach i Solà, Alfons Maria 45, 49, 51, 53
Ubach i Soler, Antoni 33
Ubach i Tólmez, Joana 149
Ullés, Agustí 61
Utrillo i Viadera, Antoni 68
Utset i Payàs, Salvador 89
Vallhonrat i Prat, Joan 49, 56, 59
Valls i Gassó, Rafael 50
Vancells i Vieta, Joaquim 27, 37, 69
Velilla Sarasola, Abel 123
Vellsolà i Aymerich, Josep 48, 51
Vellsolà, Isidre 43
Ventalló i Vergés, Joaquim 136, 135
Ventalló i Vergés, Lluís G. 18
Ventalló i Vintró, Josep 27, 48, 49, 51
Ventós i Casadevall, Ernest 91
Ventosa i Roig, Joan 106, 116, 122, 123, 129
Ventura i Fatjó, Miquel 48
Vilarasau, Soler 45
Vilumara i Viladà, Fermí 67
Viñals i Muñoz, Melcior 98
Vinyals i Aguilera, Àlvar 81, 91
Viver, Pere 69

Wilson, Woodrow 73
Xirau i Palau, Antoni 111, 114, 116, 121, 123
Xirau i Palau, Joan 121
Xirau i Palau, Josep 106, 116
Zinóviev, Grigori 139

Domènec Palet i Barba (Terrassa, 1872 - Barcelona, 1953) advocat, geòleg, emprenedor, activista cultural i polític, va ser uns dels prohoms republicans de la Terrassa d'inicis del segle XX, que aconseguí —com a regidor en diferents etapes— acabar amb l'hegemonia del capitost monàrquic Alfons Sala, comte d'Egara.

La seva projecció més enllà de Terrassa el portà a ser diputat de la Mancomunitat i a partir de 1931, després de contribuir a la fundació d'Esquerra Republicana de Catalunya, diputat al Congrés en les tres legislatures republicanes, fins a la fi de la Guerra Civil.

La derrota l'obligà a abandonar Terrassa i viure a Barcelona d'amagat durant anys, fins que lentament va poder reprendre la seva activitat professional.

FUNDACIÓ **JOSEP IRLA**

Josep Puy i Juanico (Terrassa, 1955)
Doctor en història per la Universitat Autònoma de Barcelona (2008) i mestre de català.
Els darrers anys ha centrat la seva recerca en la pobresa, la beneficència, els hospitals i els asils.
La seva tesi estudià la beneficència a Catalunya a mitjan segle XIX i se'n publicà una síntesi amb el títol de *Pobres, desvalguts i asilats. Caritat i Beneficència a la Catalunya del segle XIX* (2009).
Ha investigat i publicat sobre els segles XIX i XX a nivell local i de Catalunya. Fou pioner en els estudis del caciquisme a Catalunya amb *Alfons Sala i Argemí, industrial i polític, 1863-1945* (1983).